

ЖИВОТЪТ НА СТАРЕЦА ПАИСИЙ

Иеромонах Исаак

ЖИВОТЪТ НА СТАРЕЦА ПАИСИЙ

Иеромонах Исаак

Авторски права © 2006 СВЕТА ГОРА, АТОН, Славянобългарски манастир „СВ. ВМЧК ГЕОРГИ ЗОГРАФ“

Предисловие	1
Пространно житие	5
Предците по плът и дух	6
Фараса	6
Семейството му	6
Кръщение и преселване	7
Първи аскетически подвизи	9
Възпитание в “разум и наставление Господни”	9
Детски подвизи	9
Дърводелец	10
Богонадарено дете	11
Предвождан от Кръста	11
Боговидение	11
Приготовление за монашеския живот	12
Грижа за другите	13
Опасности и изпитания	14
Подкрепа за семейството си	15
Военна служба	16
Усърден свързочник	16
Несгоди	16
Подвизи и духовни преживявания	17
Жертва за другите	17
Върши добрини и е наклеветен	18
Спасява своя отряд	18
Саможертва	18
Моли се между куршумите	19
Непослушание към хулител	19
Търсения и приготовление	21
Първо посещение на Света Гора	21
Работа и подготовка	22
Монах в общежитийния манастир “Есфигмен”	23
Препятствие преди тръгването	23
Общежитиен монах в манастира “Есфигмен”	23
На послушание и служение	23
Подвизи на начинаещ	24
“Пържеше ме любовта към родителите ми”	24
Явявания на бесове	25
Расофор	25
Вижда светия Агнец да потрепва	25
Бдителен работник	25
Послушание до кръв	26
Посещение на Божията благодат	27
Оттегляне с цел пустинножителство	27
В манастира “Филотей”	28
Послушник при старец	28
Усърден в послушанието и незабележим подвижник	28
Горделив помисъл	29
“Дангалашки” изкушения	29
Намира начин да помогне	30
В Коница на лечение	30
Божият промисъл	31
Приема малка схима	31
Общуване с добродетелни отци	32
Благословения от Света Богородица	33

Получава откровение	33
В манастира "Стомион" – Коница	35
Възобновяване на манастира	35
Налага уважението	36
Скача в пропастта	37
Откриването на гроба на свети Арсений	37
Трудове, подвизи и безмълвие	38
Закрилник на бедни и сираци	39
Подхожда мъченически към изкушението	40
Борби срещу ересите	40
"Воден от Светия Дух..."	41
Бесовски нападения	42
Спасение по Божий промисъл	42
Нощно посещение на Света Богородица	42
"Правдоподобно" бесовско видение	43
Близост с дивите животни	43
Други случки в "Стомион"	44
Заминаване от "Стомион"	45
Пустинник в богопроходната Синайска планина	47
Пътуване към Синай	47
Прекратява сушата	48
Блажен пустинен живот	48
"Осезателно почувствах светото Причастие..."	49
Ръкоделие и милостиня	50
"Изкушаван в пустинята..."	51
Спътници на пустинножителя	51
Безстрастието на светите Богоотци	52
При "Светите Четиридесет мъченици"	52
Смъртта на майка му	52
Името на Казандзакис	52
Утешава се непричастен	53
Невидима бран и неописуеми състояния	53
Напуска сладката пустиня	53
В Иверския Скит	55
Безмълвие или жителство с други?	55
Картини от скитския живот	55
Помага на душата на починал	56
Покровителство от свети Иоан Предтеча	56
Дяволско замерване с камъни	57
Великосхимник	57
Храна от ангел	57
Операция на белите дробове	58
Основаване на манастир	58
В пустинната Катунакя	60
В безводната Ипатиева колиба	60
Фланели за подвижника	60
Бесноватият	61
Бедността му	61
"Аз все ям..."	61
Най-сладка светлина	61
В колибата на Честния Кръст	63
В манастира "Ставроникита"	63
Успението на отец Тихон	63
Животът му в "Честния Кръст"	64

“Светлина по пътя ми”	66
Явяване на свети Арсений	66
Отец Тихон и изкусителят	67
На остров Тинос	67
Изпадналият в прелест	67
Страда заедно с болен	68
Маслиненото дръвче и въпросът за расабта	69
Във Фараса	69
Света Евфимия	70
Бесовски нападения	72
Вижда душа	72
“Олет”	72
Спасен от изстрела	73
Осъдената душа	73
Молитва за демоните!	73
Йоргакис от Тибет	74
В Австралия	74
Нощният посетител	76
Явяване на Христа	76
Богопратена риба	77
Пътища и автомобили	77
Сияеща икона	78
Свещецът, който бил “много онеправдан”	78
Множество демони	79
Змийско потвърждение	79
“Помоли се и небето ще даде дъжд”	79
Ангелът пазител	80
Свидетелства на поклонници	81
Свидетелство на изповедника му	81
Подкрепя млад монах	81
Незабравимо посещение	81
Мълчанието на птиците	82
Един различен храмов празник	82
Отговори, дадени по друг начин	84
Света Литургия в “Честният Кръст”	85
“Бог е длъжен да помага”	86
Предсказание	86
Весел и остроумен	87
В “Панагуда”. Отдаденост на страдащите	90
Установяване в “Панагуда”	90
Свети Пантелеймон и свети Лукилиан	91
“Утешавайте моя народ”	92
Явяване на свети Власий	93
Благоухание от “Достойно ест”	93
Мощите на свети Козма Прота	94
“Коза” на тавана	94
Множество светлини в килията му	94
Обещание от Света Богородица	95
По Светите места и на Синай	95
Действия на Божията благодат	96
Видение на молящо се дете	96
“Христе мой, благослови ме...”	96
“Страшно видение!”	96
“Света Богородица!”	97

За Антихриста, 666 и личните карти	97
Благоухание на свети мощи	98
Операция на хернията	99
Хулният филм	99
Свидетелства на поклонници	102
Отговаря на помисъл	102
Изненади	102
“Краката ти са счупени”	103
Изцеряване на болни	103
“Ще вземем Цариград”	105
“Поискай прошка”	105
“Имай духовно благородство”	105
Разклащане на кандилото	106
“Идва...”	106
Индуистки водач	106
Ученикът на Махараджи	107
Старецът и младите	107
Боледуване и блажена кончина	111
Страдание и болести	111
“Нещо ми се случи”	112
На границите на издръжливостта	112
Последното излизане. Развитие на болестта	113
Служение и в мъченически страдания	113
Блажена и тиха кончина	115
Чудеса след смъртта	118
“Не ни е изоставил”	118
Благоухание	118
Изгонва бяс	119
Спасяване на дете	119
Явяване на сън	119
Чудесно явяване и помощ	119
Усещане за невидимо присъствие	120
Намеса при катастрофи	120
Духовни възкресения	121
Неговият шал премахва тумор	122
Изцеление на бесновата	122
Възвръща зрение	123
Тематична Биография	124
Добродетели	125
Свършено странничество	125
Послушание	127
Богато смирение	129
Деятел и проповедник на покаянието	132
Нестяжание	135
“Ненаситна” аскеза	137
Труд и работа	142
Благоговение	144
Обич към справедливостта	147
Любостение	148
Доверие в Божия промисъл	149
Ангел на мира	151
Светилник на разсъждението	152
Любител на безмълвието	156
Трезвение	158

Молитва. Молитвен устав	160
Безстрастие	169
Благородна любов	170
Дарби	176
Преодоляване на природните закони	176
Сух под дъжда	176
Невидим	176
Стоящ във въздуха	177
Преподаващ Божията благодат	177
Повдига скала	178
"Каква беше тази благословия!"	178
Неуловим!	179
Помирение с творението	180
Молител за целия свят	182
Даровит учител	185
Дарба на утешение	186
Противник и гонител на бесове	187
1. Явявания на демони	189
2. Изцеления на бесновати	190
Източник на благоухание	192
Разбирателство с другоезични	193
Странни пренасяния	194
Чуващ молещите му се и призоваващите го	196
Познавач на състоянието на починалите	198
Прозорливост и предвиждане	199
Дарба за лекуване	207
Явявания на светци	211
Източник на нетварна светлина	212
Принос	215
Учител на пустинята	215
Мисионер от пустинята	215
Излизания в света	217
Защитник на традицията	221
Към майката Църква	224
За род и отечество	227
Допълнение	231
Образ, характер и природни дарования на Стареца	231
Неговото послание	232
Духовното завещание на Стареца	233

Предисловие

За блажения старец Паисий са издадени много книги от различни автори. Книги, които са били истински полезни, а него самия са направили още по-известен. Но издаденото досега засяга главно учението му и чудесата, които е правил, като почти липсват биографични данни.

Нашият старец иеромонах Исаак ¹, едно от духовните чедра на Стареца, установи липсата на цялостна биография и реши да запълни тази празнина.

Той започна да пише книгата близо две години след кончината на отец Паисий (29 юни 1994), подпомаган от своето братство, и наближаваше завършването ѝ. Но неговата кончина (3 юли 1998) отложи издаването на почти готовата биография.

Остана неиздадена, тъй като все още се нуждаеше от поправки и допълнения, а трудностите и обстоятелствата, които се появиха след осиротяването ни, бяха неподходящи за такова начинание. Но освен това се чувстваше и явното ни безсилие. Затова в продължение на три и повече години биографията остана недокосната.

Онова, което ни подтикна към завършването ѝ, беше желанието и трудът, положен от нашия старец за издаването ѝ, както и насърчението на мнозина от братята.

На няколко пъти се обезкуражавахме и мислехме да изоставим това много трудно и отговорно дело като хора неподходящи за тази работа. Обземаше ни страхът, че ще изкривим образа на Стареца и вместо полза ще произлезе духовна вреда и съблазън. Имахме усещането на малко дете, което се опитва да говори за нещо голямо, което надвишава възможностите му и не намира думите и начина.

Когато отец Паисий беше още жив, ние и старецът ни не сме имали грижата да си водим бележки, да му правим магнетофонни записи, да го снимаме или да събираме данни и информация с цел да издаваме неговата биография. Изпълваше ни присъствието му, стигаше ни само да го виждаме и да го слушаме. Това може да бъде счтено за наш пропуск, но съвестта ни е спокойна, че не сме направили нещо, което би огорчило Стареца.

Единственият материал бяха малко бележки с отговори на лични въпроси върху духовни теми от ежедневноната борба. В тях Старецът разказваше примери от личните си духовни подвизи, свръхестествени събития и бесовски изкушения. Основавахме се главно на това, което се беше запазило в паметта ни, много от което сме слушали неведнъж. Словата му, които бяхме стаили или по-скоро написали в сърцата си, сега пренасяме върху хартията за обща полза на нашите братя.

Мнозина миряни и духовници, които познаваха Стареца и бяха узнали за усилията ни, едни спонтанно, други по наша молба, доставиха на наше разположение ценен материал - писма на стареца Паисий, касети, фотографии, бележки, свидетелства.

Всички тези данни, които хвърлят доста светлина и запълват много празнини от живота му, бяха използвани с голямо внимание и отговорност. Преминаха през много сита и бяха отвеяни добре, за да остане само чистото.

Някои от тях не бяха в съгласие с действителността и духа на Стареца. Други свидетели от прекомерно благоговение преувеличаваха и разкрасяваха някои събития. Други пък не бяха изтълкували правилно думите му и ги предаваха изопачено. Имаше и неколцина, които се изказваха отрицателно за личността му, може би поради незнание, а не поради лоши чувства. Нека Бог не им зачете това.

В опита си за животоописание поставихме като правило истината: *Истината е основа на Твоего слово* (Пс. 118:160). С други думи, опитахме се да представим Стареца както го познавахме, какъвто беше, без да преувеличаваме или да идеализираме поради обич и възхищение.

¹ Предисловието е написано от братството на стареца Исаак и описва целия труд, свързан с написването на "Животът на Стареца Паисий", отразявайки неговата гледна точка.

Една голяма част от животоописанието е всъщност автобиография, защото Старецът е основният източник на сведенията ни. Повечето разкази произхождат пряко от нелъжливите му уста. Това, което сме написали обаче, е малко, бедно и слабо, и не изчерпва духовното му богатство. Не само не преувеличаваме, но без да щем, онеправдаваме до голяма степен Стареца по следните причини:

Вътрешният му живот, както и животът на всички светии, беше таен и невидим. Той ни откри малка част, за да ни помогне, но криеше много повече. Приживе, в отношенията между него и нас преобладаваше човешкият елемент, който скриваше духовното му величие. Най-важно от всичко е, че духовната ни слепота и оскъдност ни възпрепятстваха да го представим по-достоверно. Ако духовното ни състояние беше по-добро, със сигурност и биографията му щеше да е по-добра. Понеже е знайно, че за да бъде описан животът на един светия, житиеписецът също трябва да е свят, и при това от неговата величина и достигнал неговото състояние. Старецът казваше, че са чудни житията на светиите, написани от светии.

И тъй, понеже “кладенецът е дълбок, а и почерпало нямаме” (виж Иоан. 4:11), т.е. нашето безсилие ни пречи да се доближим и да представим духовното му величие, ограничихме се в простото и вярно поднасяне на фактите. Опитавме се да бъдем само достоверни свидетели и нищо повече.

При все това, сред несръчните ни писания се появява Старецът, движещ се с лекота между земята и небето, присмиващ се, но и съжаляващ дявола и “разговарящ” с плеяда светии. Открива ни се съвсем беден, но с изобилни благословии, които с молитвата си пренася от небето на земята. Телесно слаб и боледуващ, но крепък и възпламенен от благодатта Божия, пред когото отстъпват дори природните закони. Монах пустинножител, но много близо до нуждите на хората; строг аскет към себе си, но човеколюбив до саможертва към слабите, болните и онеправданите.

Беше невъзможно да се обхванат всички събития от живота му в една книга. Затова бяха избрани по-значимите и поучителните, които да го представляват. Бяха пропуснати учението на Стареца, което би се поместило в няколко тома, множество негови писма и над двеста засвидетелствани негови чудеса. Целта ни не беше да представим един “списък на чудесата”. Понеже е естествено при някого, който достига до “върха” на добродетелите и придобива Божията благодат, да действат дарованията и да върши чудеса. Но въпросът е как ще достигне до там, какъв път ще извърви и по какъв начин ще се подвизава срещу страстите и изкушенията. Повече от чудесата му ни вълнуват голямото му себеотрицание, любочестните му подвизи за Христовата любов, стриктността му в монашеския живот и деликатното му чувство към духовния живот, рядката му разсъдливост, жертвената любов за всеки човек и бащинското съзнание, което утешаваше всички.

Книгата е разделена на две части:

В първата част, където е представено пространното му житие, беше направен опит колкото се може по-просто, но и цялостно, да се покаже подвижническият му път от рождението до кончината му. В четиринадесет глави, всяка според мястото на пребиваване на Стареца, се излагат съответните биографични данни, подвизи, чудеса и различни негови дейности.

Втората част (биографични данни в тематични раздели) е едно необходимо допълнение и пояснение на първата част. В нея животът на Стареца бива разглеждан в по-голяма дълбочина и по-обширно. Всяка от двете части запазва самостоятелност и независимост - биха могли да се издадат и поотделно - и същевременно притежават дълбоко вътрешно единство. Втората част също представлява биография. Не следва хронологичен ред, както първата, но съдържа биографични събития, подредени в тематични раздели

2

² Разделянето на втората част на три раздела - Добродетели, Дарования, Принос - беше основано на стиховете от Св. Писание - “няма да пие вино и сикер” (подвиг, борба) - “и ще се изпълни с Духа Светаго още от утробата на майка си” (Божия благодат); “и мнозина синове Израилеви ще обърне към техния Господ Бог” (принос), (Лук. 1:1-16). Великият Предтеча е преминал през тези стадии, макар и в друга последователност, понеже бил пророк още от утробата на майка си. Всички светии първо се подвизавали, за да се очистят от страстите, пазейки заповедите, от което се раждат добродетелите и след това получавали Божията благодат. В третия стадий се наблюдава отдаването и раздаването на дарованията за спасението на хората.

Основно място във втората част съставлява Божията благодат. За да я придобие, Старецът първо се бе борил срещу страстите и греха, и след това се яви “добър разпоредник на многообразната Божия благодат” (виж 1 Петр. 4:10).

Към **добродетелите** на стареца по практичен и представителен начин отнасяме различни случки от живота му, които са ни направили впечатление. Разделят се на глави чиято обща характеристика е добродетелта, записана в заглавието на всяка глава. Не е излагано съответно учение, освен няколко основни принципа. Където обаче е било необходимо да се наблегне на нещо, за да стане по-ясен духът на написаното, е прибавено повече.

Дарованията му, разнообразни и свръхестествени, подредени по вид, най-действено личат от свидетелствата на самия Старец и на други хора. Бяха избрани няколко от дарованията му като образци, без да ги коментираме, освен ако не се появяваше особена нужда от разяснения.

Мащабите, дълбочината и стойността на неговия принос е невъзможно да бъдат изброени и ограничени в няколко страници. Понеже притежавайки разнообразни божествени дарования, спонтанно и по естествен начин, без човешко усилие и стремежи, той принасяше богатството на Божията благодат към гладуващите души. Просто са описани някои деликатни области, в които особено е помогнал.

За да бъдат избягнати неточности и всякакъв вид грешки, възложихме написаното от нас на преценката и проверката на духовни чедата на стареца Паисий и на други отци.

Дължим големи благодарности: на нашите братя, които видяха, поправиха и допълниха житието. Техният принос беше от цяла душа и твърде съществен. Без тяхната помощ житието на Стареца би било с много пропуски и грешки.

Също на другите спомощници, които ни довериха различни сведения. Още на тези, които преглеждаха написаното, даваха ни препоръки и ни поправяха, и отделиха ценно време, влагайки много труд, докато това творение приеме завършения си вид. И накрая на всички, които по какъвто и да е начин спомогнаха явно или тайно за осъществяването на изданието и съдействаха то да стане достояние на обществеността десет години след смъртта на стареца Паисий.

Особено благодарим на уважаемия ни старец Григорий (постриган за монах от стареца Паисий), изповедник на манастира “Честният Предтеча”, село Метаморфосис, за многостранната му подкрепа през цялото време на написването на житието и за поемането на разходите по издаването.

Над всички тях призоваваме Божията благодат и молитвите на Стареца.

За улеснение на читателите отбелязваме някои пояснения:

Много от действията на Стареца, подвизите и разни случки се разбират и поясняват в техния контекст. Това, което Старецът е казал, не бива безразсъдно да бъде обобщавано. Някои от думите му са били казани за единствен конкретен случай и не важат за всички. “Едно и също лекарство може да навреди или да е полезно в зависимост от организма”.

Представени са някои становища на Стареца по църковни, етнически, монашески и др. въпроси. Позицията му, която държеше да е знайна за другите, беше изцяло духовна и безстрастна, затова и я излагаме, без ни най-малко желание да бъде засегната или злепоставена някоя личност.

Свидетелствата са поместени без никаква промяна. Някои твърде обширни бяха съкратени, без да бъде изменян смисълът. Задължително бе уважено желанието на тия, които поискаха свидетелствата им да останат в анонимност.

Датите, които се споменават, са според стария стил. Където е написана някоя дата според новия стил, има добавено съкращението (н. с.).

Завършвайки разясненията на предисловието, чувстваме безсилието си да изразим по достойнство признателността и благодарността си към Стареца за това, което ни даде. Желая единствено от дълбочината на сърцето си да ни прости за това, което сме съгрешили против любовта му и особено за дързостта ни да издадем неговото житие. Молим го обаче да просвети умовете на читателите, за да го разберат правилно и да получат духовна полза. Имайки предвид недостатъците, непълнотите и допуснатите грешки, с благодарност ще приемем каквито и да било забележки и указания, произхождащи от любов към установяване на истината.

Ако читателят срещне грешки при описанието на подвизите на Стареца, те в никакъв случай не произхождат нито от стареца Паисий, нито от неговия биограф отец Исаак, но от съставителите и издателите на житието.

Ако обаче някоя душа бъде сгрята от подвизите на Стареца и започне да се подвизава духовно, нека прослави покланяемото име на великия Бог и наш Спасител Иисус Христос, на Когото подобава слава и поклонение с Отца и Светия Дух во веки. Амин.

Братство на стареца Исаак

Колиба "Възкресение"

Капсала, Карей, Света Гора

Пространно житие

Предците по плът и дух

Фараса

Фараса или “Варасьо”, родното място на стареца Паисий, преди голямата размяна ¹ било едно добре уредено село от крайграничните, заселени с гърци области в Кападокия. Шестте махали на Фараса се намират на около двеста километра южно от Кесария. Въпреки че били откъснати в дълбините на Мала Азия, фарасийците успели да запазят неизменно православието, гръцкото самосъзнание и езика си.

“Варасьотите” били известни с мъжеството си. Благодарение на храбростта им тяхното село се запазило непокътнато от четите (турци партизани) като една свободна част от Гърция в покрайнините на Кападокия, така че мнозина, гонени от турците, намирали убежище там. Затова справедливо наричали фарасийците Макавеи ².

Но и жените на фарасийците не отстъпвали по мъжество и героизъм. Веднъж турците гонели група жени, за да ги заловят. Между тях имало и роднини на Стареца. Те предпочели да се хвърлят в реката и да се удавят, за да запазят вярата и честта си, отколкото да бъдат хванати от турците и да бъдат опозорявани в харемите им.

Във Фараса имало петдесет църкви. Някои от тях били останки от стари манастири, които някога били в разцвет. Имало и много аязма, известни в цяла Кападокия с чудесата си. Централният храм носел името на светите преподобномъченици Варахисий и Иона, които според преданието пострадали мъченически на онова място в средата на IV век сл. Хр.

Фарасийците били продължители на една изключителна аскетическа традиция, водеща началото си от великите Кападокийски отци. Обичали Църквата, имали благочестие и подвижнически дух. През Четиридесетниците и постните дни от годината повечето се въздържали от храна до деветия час ³.

Последният проблясък и съвършен израз на тази традиция бил ефимерият на селото, свети Арсений Кападокийски ⁴ (1841-1924). Светият му живот и многото чудеса станали причина към него да прибегват християни, а и мюсюлмани от цяла Кападокия.

Семейството му

Живеейки в такава благословена среда, предците на Стареца се отличавали с изключителното си благочестие.

Неговата баба Хаджи Христина имала собствен параклис на свети Архангел Михаил, далеч от селото. От време на време оставала там сама в безмълвие, молитва и пост. Когато през зимата била затрупвана от снега, на прозореца на църквата намирала един топъл хляб. Помолвала се и го изяждала. Имала къща и в Адана. Там посрещала преподобния Арсений, когато той отивал пеш на поклонение по Светите Места.

Първоначално фамилното име на рода било Хаджидигенис. След това били принудени да вземат като фамилно името на прадядото на Стареца, който се казвал Теодосий. Така баща му първоначално се казвал Продромос Теодосиу. Но понеже турците го преследвали, сменил отново фамилията си на Езнепидис, което

¹ През 1924 г. по силата на международните спогодби се извършва размяна на населението, при която гърците, обитаващи хилядолетия територии в Мала Азия, биват изселени в пределите на гръцката държава - б. пр.

² Иудейско свещеническо семейство, което повело борбата срещу Антиох IV Епифан (175-164 пр. Хр.). Метафорично означава ревностният борец за вяра и отечество - б. а.

³ Т.е. приемали постна храна по веднъж на ден след деветия византийски час (15 часа) - б. а.

⁴ Житието на свети Арсений Кападокийски бе написано от стареца Паисий. Негови творения са също и: “Старецът Хаджи Георги Светогорец”, “Светогорски отци и светогорски живот” и “Писма” (всички те са издадени на български от Зографската света обител). Поредицата “Старецът Паисий, Слова”, която издава манастирът “Свети Иоан Богослов”, Суроти, съдържа учението на стареца - б. а.

означава чужденец. Потомък на благородническо семейство фарасийци, което държало управлението в селото вече от много поколения, той изпълнявал службата на кмет няколко десетилетия, понеже притежавал управленска дарба. Бил вярващ и благочестив. Имал особена почит към преподобния Арсений и го слушал във всичко.

Продромос бил добър майстор, всичко се удавало на ръцете му. Трудел се като земеделец във Фараса, но имал и пещ, в която леел желязо. Бил мъжествен, смел и готов да рискува. От млад бродел из девствените места край Фараса и се катерел по стръмни скали. На шестнадесетгодишна възраст ранил един лъв и се борил с него. Но най-вече бил горещ родолюбец, храбър воин, отличен стрелец и неустрашим пазител. Много пъти спасявал селото от четите. Веднъж се преоблякъл като ханъма и отишъл в тяхното свърталище. Там потърсил техния главатар, взел оръжието му и заедно със своите другари погнали четите. Много пъти излагал на опасност живота си, веднъж дори го взели в плен, но молитвите на преподобния Арсений го пазели.

Когато като кмет на селото отивал в Адана по селски въпроси и се представял на Кемал, той, оценявайки мъжеството му, го поздравявал с думите: “Добре дошъл, ромейски юнако”.

По-късно в Гърция, когато била обявена гръко-италианската война, вече в напреднала възраст, но с младежки ентузиазъм искал да отиде като доброволец да се бие.

Бил справедлив, братолюбив и милостив. Когато държавата отпуснала земя за настаняване на бежанците, старецът Продромос като кмет и в Коница първо настанил другите фарасийци, а за семейството си оставил най-лошия дял, най-безплодните ниви. За да ги изчисти от бурените и да ги изоре, се налагало да пали огньове, от което пострадали очите му.

Майката на Стареца се казвала Евлогия⁵. Произхождала от рода Франкопулу и имала родство с преподобни Арсений. Била благоразумна, мъдра, работна, много благочестива и била отраснала с наставленията на преподобни Арсений. Добродетелната Евлогия била омъжена млада - на петнадесетгодишна възраст за Продромос Езнепидис.

Благословените Продромос и Евлогия се сдобили с десет деца. Първите две Екатерина и Сотирия умрели като малки. Когато преподобният Арсений кръстил третото дете, казал им да го нарекат Зои⁶. Оттогава вече никое не умирало. Имената им според възрастта са: Зои, Мария, Рафаил, Амалия, Харалампий, Арсений (старецът Паисий), Христина и Лука. Рафаил и Христина са още живи.

Кръщение и преселване

И тъй във Фараса в светородната Кападокия, на 25 юли 1924 г., в деня на света Анна, се родил Старецът.

При кръщението родителите му искали да го нарекат Христо, на името на дядото. Преподобният Арсений обаче казал на баба му: “Е, Хаджи-анна⁷, толкова деца ти кръстих! Няма ли да наречеш някое и на мойто име?” И на родителите казал: “Добре, вие искате да оставите наследник на дядото, а аз не искам ли да оставя калугер за мой наследник?” И обръщайки се към кръстницата⁸, казал: “Наречи го Арсений”. Дал му името и благословията си, и предвидял, че ще стане монах, както и станало⁹.

В годината, в която се родил Старецът, станала размяна на населението и гръцките населници в Мала Азия били изтръгнати от отеческите си огнища. Семейството на Стареца заедно с други фарасийски семейства и преподобния Арсений поели по горчивия път на бежанците. В кораба сред навалищата някой настъпил младенеца (Арсений) и имало опасност да умре. Но Бог запазил жив избраника Си, защото щял да стане наставник на много души по пътя към Царството Небесно. Разбира се, по-късно Старецът от смирение

⁵ Относно името на майка си Старецът казваше, че се казва Евлогия, и като Евлогия бе записана в поменика му, но в Коница я наричали Евлампия.

⁶Гр. Ζωή - живот - б. пр.

⁷ Турска двусъставна дума. Обръщение, показващо уважение и обич. Означава: поклонница майка.

⁸ Негова възприемница била Анастасия, съпруга на Продромос Корциноглу, певца на преподобни Арсений.

⁹Виж “Свети Арсений Кападокийски”, с. 53.

казваше: “Ако бях умрял тогава, когато вече имах благодатта на светото Кръщение, щяха да ме хвърлят в морето да ме изядат рибите, и поне някоя рибка би ми казала “благодаря” и щях да отида в рая”. (Искаше да каже, че сега след като е оживял, не е извършил нищо достойно, за да отиде в рая.)

Останали за малко време в Пирея. След това се преселили в крепостта на Керкира, където починал и бил погребан свети Арсений съгласно предсказанието си: “Аз ще живея четиридесет дни в Гърция и ще умра на един остров”. Впоследствие се пренесли в едно село до Игуменица и накрая се установили в Коница.

Родителите пренесли четиридесетдневния новопокръстен младенец Арсений в майка Гърция, тогава все още незнаен сред тълпите от бежанци. Този, който след години ще стане известен в целия свят и ще напътства много хора към богопознание, от първите си дни се запознал с болката и мъченията на хората. По-късно сам той ще стане пристан за утешение на хиляди измъчени души.

Първи аскетически подвизи

Възпитание в “разум и наставление Господни”

Малкият и благословен Арсений заедно с млякото, което бозаел, възприемал от родителите си и благоговението пред Бога. Вместо приказки и разкази, му разказвали за живота и чудесата на свети Арсений. В него се породило възхищение и любов към Хаджиефенди, както наричали свети Арсений. От малък още искал и той да стане монах, за да прилича на своя светия.

След свети Арсений личността, която благотворно повлияла върху целия му живот, била майка му, към която чувствал особена любов и ѝ помагал, колкото можел. От нея се учел на смиреност. Тя го съветвала да не желае да побеждава съучениците си в игрите, а след това да се гордее, нито да се стреми да застане пръв в строя, защото е едно и също, дали ще стои пръв или последен.

Освен това го научила на въздържание; да не яде преди отредения за ядене час. Считала нарушението на това за блудство.

Също така тя му помогнала да придобие простота, трудолюбие, грижливост и внимание в отношението си към другите. Съветвала го изобщо да не споменава името на изкушителя (дявола).

Два пъти на ден цялото семейство се молело пред иконостаса. Майка му обаче продължавала да се моли и когато вършела къщната работа, повтаряйки Иисусовата молитва.

Благочестието на родителите му било такова, че дори на хармана вземали със себе си нафора.

Малкият Арсений с любознателността и съобразителността, които имал, бързо усвоявал всяко добро нещо, което чувал от родителите си.

Следвайки техния пример, той се научил да пости, да се моли и да се черкува. Бил най-обичното от всички деца в семейството. По-късно Старецът казваше: “баща ми ме обичаше, защото имах склонност към занаятите и ръцете ми отбираха от всичко, а майка ми заради лъжливото ¹ (малкото, детското) благочестие, което имах.”

Детски подвизи

Когато се научил да чете добре, намерил едно Свещено Писание и всеки ден четял от Четириевангелието. Също така намирал и жития на светии, в които се задълбочавал. Имал събрани цял кашон с жития на различни светии. Щом се връщал от училище, дори не искал да яде. Първо отивал, отварял кашона и вземал да чете житията на светиите. По-големият му брат ги криел, при все че и сам бил благочестив, защото не искал малкия Арсений да се занимава твърде много с църковни четива, за да не пренебрегва уроците си. Арсений нищо не казвал. Намирал други жития и се хранел духовно. Веднъж големият му брат се удивил, виждайки го да чете житието на един неизвестен светия, на когото за пръв път чувал името. Попитал го учудено: “Този пък светия откъде го намери?”

Благочестивата жителка на Коница Кети Патера, по-голяма по възраст от него, разказва за Арсений: “Беше много привързан към Църквата. Веднъж го попитах:

- Ял ли си нещо днес, детето ми?

- Не съм ял. Какво да ям, като майка ми вари всичките яденета в една и съща тенджерата - и месото, и постното. А тенджерата поема миризмата от месото и не мога да ям.

¹ Говорейки за себе си, Старецът винаги се изразява със смирение и самоукорение - б. пр.

- Та нали майка ти е такава чистница и я мие с пепелява вода ², детето ми.

- Не мога да ям от нея - отговаряше.

И постеше, постеше постоянно и се оттегляше някъде сам, за да се моли”.

Брат му също разказва: “От втори клас на основното училище Арсений четеше религиозни книги, усамотяваше се и се молеше дълго. Не играеше като другите деца”.

Вродената му склонност към монашеството се изявила още в ранна възраст. Чувствал голяма любов към Бога и молитвата му била израз на тази любов. На големите празници оставал буден, запалвал кандилцето и се молел прав през цялата нощ. По-големият му брат го възпрепятствал. Не го оставял, когато Арсений ставал нощем да чете Псалтира. Вземал го и го слагал под завивките. При все това отношението на брат му не пречуило ревността му, но усилило любовта му към Бога.

Когато го питали, какъв ще стане, когато порасне, Арсений твърдо отговарял: “Калугер”. Така наредил Бог, че той от малък поел по добрия път и нямал колебания в своя избор. Пред Арсений се отварял един-единствен път - ангелският живот на монаха.

Стараел се да приложи това, което четял в житията. Прочел, че ако те е страх да стоиш на някое място, трябва често да пребиваваш там, за да прогониш страха ³. Понеже се страхувал, когато преминавал през гробището, решил да отиде там нощем, за да му мине страхът. Тогава бил в четвърти клас на основното училище.

Разказваше: “Още през деня видях един празен гроб. Щом се мръкна, сърцето ми биеше лудо, но отидох и влязох в гроба. В началото беше трудно, но после свикнах. Останах доста време и привикнах. Събрах смелост и започнах да ходя от гроб на гроб, но внимавах да не ме видят и да ме помислят за привидение. Това беше, ходих три вечери, оставах до късно на гробищата и страхът ми премина”.

Разказа и следното: “Когато бях още ученик, четях житията на светиите и оттогава желаех да стана аскет. Често излизах извън селото. Тогава бях единадесетгодишен. Веднъж си набелязах една голяма скала. Рано сутринта тръгнах, за да се изкача и да стана стълпник. Скалата беше висока. С голямо усилие се изкачих и започнах да се моля. Когато изчерпах всичките си сили, започнах да си мисля: “Пустинниците са имали корени за ядене, малко водича, някоя и друга фурма... Ти нямаш нищо върху тази скала. Как ще живееш?” Накрая реших да слеза, но вече се бе свечерило. Слизането бе по-трудно, защото не виждах. С големи усилия слезох. Света Богородица ме опази и не се пребих по скалите”.

Сестра му Христина си спомня как когато родителите им били на полето, започнало да вали. Арсений започнал да се притеснява за тях, че ги мокри. Взел по-малките си брат и сестра, застанали пред иконостаса, коленичили, помолили се и дъждът спрял.

Когато падали мълнии, обикновено казвал: “Велико е името на Светата Троица”.

Дърводелец

Според свидетелствата на съучениците му в основното училище бил внимателно, благоразумно и обично дете, с особено внимание в държанието си и с благоговение в часовете по вероучение. Бил добър ученик, умен, съобразителен и себеотдаен. Обичта му към другите достигала до саможертва. Имал живи и изразителни очи, толкова искрящи, че го наричали “Гумбисия”, което на фарасийски означава светулка.

Малкият Арсений завършил основното училище с много добър успех и примерно поведение. Не пожелал обаче да продължи образованието си, понеже в Коница нямало гимназия, а искал да стане дърводелец, защото обикнал занаята на нашия Господ.

² Вода, смесена с пепел. В по-старо време използвали този разтвор за пране на дрехи и миене на съдове - б. а.

³ “На онези места, където чувстваш страх, отиди преди изгрев слънце. Отивайки, въоръжи се с молитва, а когато отидеш, въздигни ръце да се помолиш още повече” - св. Иоан Лествичник.

По времето, когато работел със своя майстор по къщите, не се хранел с него, но под някакъв предлог отивал у дома си, хапвал набързо и веднага се връщал. По-късно майсторът учител разбрал, че правел това, за да не нарушава поста.

Когато изучил добре занаята, изработил един красив иконостас за дома си и един кръст, като онези, които виждали да държат светите мъченици на иконите.

По-късно отворил собствена дърводелна. Изработвал дограма, тавани, подове, иконостаси, дори и ковчежи (за които обаче никога не вземал пари, състрадавайки на болката на хората).

В занаята си бил със “златни ръце”. Хората били доволни от работата му. Всички в Коница казвали: “Какво дете има само госпожа Евлампия! Добър майстор, съзнателен и бърз, а по характер справедлив и честен”. Затова го предпочитали. По този начин изкарвал насъщния, помагал на домашните си и давал милостиня.

Богонадарено дете

Между жителите на Коница се разпространил слухът, че синът на Езнепидис (Арсений) видял свети Георги и след това много дни прекарал в пост. Сам Старецът никога не е споменавал за нещо подобно, нито това е потвърдено от други. Но дори и да е само слух, той показва голямата почит на съгражданите му към него. Смятали го за надарен с особена благодат от Бога.

Една туркиня на всяко първо число от месеца го канела в къщата си, за да върви добре месецът. Ходел заедно с децата ѝ на училище и някои от тях приели християнско кръщение. Туркинята изразила уважението си и когато го видяла вече монах, му казала: “Бих се пожертвала за теб”. Разчувствана, вземала прах от обувките му и с вяра разтривала парализираната си ръка.

Предвождан от Кръста

Старецът разказваше: “Един ден братята ми бяха на нивата и работеха. Майка ми приготви яденето, но нямаше по кого да го прати и се кахъреше. Нивата беше на два часа път. Казах ѝ:

- Дай аз да го занеса.

- А ти откъде знаеш пътя?

- Ще попитам, ѝ казах.

Тръгнах, без да питам никого, държейки в ръка един кръст, както гледах на иконите да го държат светите мъченици, и дори не разбрах откъде минах. Пристигнах на нивата, оставих яденето и веднага се върнах, защото майка ми ме чакаше”.

Боговидение

Старецът разказваше: “От единадесетгодишен четях жития на светиите, спазвах пости и извършвах бдения. По-големият ми брат вземаше житията и ги криеше. Но не постигна нищо. Отивах в гората и продължавах. Тогава един негов приятел, Коста, му казал: “Ще му направя такова нещо, че всичко да зареже”.

Дойде и ми разви Дарвиновата теория. Бях разколебан и си казах: “Ще отида да се помоля и ако Христос е Бог, ще ми се яви, за да повярвам. Някаква сянка, някакъв глас, все нещо ще ми покаже”. Толкова ми е бил акълът. Отидох и започнах поклони и молитви с часове, ала нищо. Накрая съвсем сломен, престанах. Тогава ми дойде наум нещо, което Коста ми беше казал: “Приемам, че Христос е един велик човек, праведен, добродетелен, когото сънародниците Му намразили от завист за добродетелта Му и Го осъдили”. Тогава си казах: “Щом е такъв, и човек да е бил, заслужава да Го обичам, да Му се подчинявам и да се жертвам за

Него. Не искам нито рай, нито нищо. Заради светостта Му и добротата Му заслужава всяка жертва” (добър помисъл и себеотрицание).

Бог е чакал да види как ще реагирам. След това Сам Христос се яви в обилна светлина. Виждаше се от кръста нагоре. Погледна ме с много любов и ми каза: “Аз съм възкресението и животът; който вярва в Мене, и да умре, ще живее” (Иоан. 11:25). Тия слова бяха написани и в Евангелието, което държеше отворено в лявата Си ръка”.

Това събитие премахнало у петнадесетгодишния Арсений съмненията, които разтърсвали детската му душа, и чрез Божията благодат познал Христа като истински Бог и Спасител на света. Уверил се за Богочовека не от някой човек или от книги, но от Самия Господ, Който му се открил и то на такава възраст. Затвърден вече във вярата, си казал: “Коста, сега ако искаш, ела да поговорим”.

Приготовление за монашеския живот

Оттогава започнал да се подвизава с още по-голяма ревност и задълбочено да мисли по въпроса за посвещаването си на Бога. Отишъл в Иоанинската митрополия и попитал протосингела дали на неговата възраст може да стане монах. Той му отговорил: “Сега не можеш, по-късно, когато пораснеш”. Тогава бил на петнадесет години.

Имал възвишена представа за монашеството и се готвел, колкото се може по-добре. Живеел и се подвизавал като монах. На ония, които му предлагали брачно съжителство, отказвал категорично: “Аз ще ставам калугер”. На една сватба неговият баща му пожелал: “И на твойта сватба да се радваме”. Оттогава вече не му целувал ръка - не поради липса на уважение, но като мълчаливо несъгласие, показвайки, че не желае да осъществи неговото пожелание, а предсказанието на свети Арсений.

Родителите му осъзнали това. Нямало нужда да ги убеждава с думи. Животът и подвизите му били доказателство за стремежите му, и показвали ясно какво възнамерявал да стане благодатният младеж.

Прекарвал свободното си време в параклиса на света Варвара и дружал с други благочестиви млади хора. Между тях били бъдещият игумен на Великата Лавра в Света Гора отец Павел Зисакис и отец Кирил Мантос, старец на килията “Буразери” в Света Гора. Всеки ден прочитали богослужението. Следобяд извършвали вечерня, повечерие с акатист на Света Богородица и след това четели Свещеното Писание и жития на светиите.

Понеже в околността нямащо действащи манастири, Арсений търсел добродетелни старци по-далеч. Веднъж с бъдещия отец Павел Зисакис отишли и се запознали с отец Яков Балодимос. Старецът казваше, че той бил свят човек и отличен изповедник и разказваше много достойни за удивление случки, свързани с него.

Арсений полагал усилия да свикне с условията на монашеския живот. Предпочитал безвкусните ястия. Не слагал сол в яденето, за да не пие много вода. Сам перял дрехите си. Не оставял майка си или сестрите му да ги перат.

От малък спазвал строг пост. За да не може да яде по много, затагнал колана си. Веднъж постил така, че легнал омаломощен на легло. По-късно Старецът казваше: “Ръцете ми бяха (тънки) като на малките деца в Африка, понеже организмът ми бе лишен от основни храни, когато бях малък. Вратът ми беше станал като дръжка на череша. Децата ми казваха: “Ще ти падне главата”.

Когато ходел с братята си и се трудел на нивите, някъде посред пътя ги оставял да го подминат, а той оставал отзад. От любопитство тайно го проследили и какво да видят! Свалял обувките си и тичайки бос, преминавал през някоя нива с окосена детелина. Това било като да тича върху тънки гвоздеи. Окосената трева пробивала кожата на краката му и се забивала в плътта му. Стъпалата му се обливали с кръв. Но той с радост търпял болката, подражавайки на мъчениците, за които четял в житията, опитвайки се да стане съпричастник и съучастник на техните страдания. С такава мъченическа нагласа и с божествена любов горяла детската му душа.

Имал навика един ден в седмицата да се качва в планината. Там в тишината прекарвал времето си в пост, молитва, четене и поклони. Безмълвието го привличало и копнеел да се удостои да заживее както аскетите и пустинниците. Носел със себе си кръст. “Тогава имах такава вяра, че се изкачвах на планината с кръста и не се боях от нищо”.

Рафаил, най-големият му брат, виждайки го да се отдава на големи подвизи, се опитвал да му попречи. Но Арсений, докато до петнадесетгодишен мълчаливо приемал попечителството му, сега “надигнал глава” и се възпротивил. Оттогава брат му не посмял да го спира. По-късно, когато го срещнал като монах, поискал от него прошка. Родителите обаче се радвали и се гордеели с Арсений. Понеже били благочестиви, съчувствали на подвизите му и не се безпокоели.

Арсений не се подвизавал само с младежки ентузиазъм, но и със старческо благоразумие. Съпровождал подвизите си с голямо внимание и самоконтрол. Всеки ден изследвал себе си какво е направил, как е говорил, дали не е огорчил някого с поведението си.

Грижа за другите

Чрез своя внимателен живот и съветите си Арсений помогнал духовно и на други младежи. Обикновено другарувал с по-малки деца. Събирал ги при “Света Варвара”, четели жития на светиите и ги подтиква да правят поклони и да постят. Някои майки се обезпокоили и забранили на децата си да дружат с него.

Родителите на едно дете, с което работели при един и същи майстор и се молели заедно, се изплашили да не би детето им да стане монах, и не му позволявали да има връзка с Арсений, нито да се подвизава. По-късно отишъл да работи в Германия, където бил убит. Родителите му почувствали угризения и си казвали: “По-добре да беше станал монах”.

Едно дете, което по произход било от Фараса, искало Арсений да го вземе със себе си за монах и се опитвало да убеди майка си. Друг младеж бил подкрепен от Арсений в избора му да стане свещеник. Също така клирик, произхождащ от Коница, признава, че бил подпомогнат в монашеското си призвание от Арсений още докато бил мирянин.

Грижел се и силно копнеел хората да познаят Бога. Сближил се с един стар овчар, който живеел сам в планините и бил ходил на църква два-три пъти в живота си, и се погрижил да го доведе близо до Христа.

В Коница била болна майката на един мюсюлманин на име Байрам. Малкият Арсений ходел нощем и помагал на болната. Байрам изразил желанието да стане християнин.

Малкото пари, които получавал като чирак дърводелец, раздавал като милостиня на бедните деца от сиропиталището. И у дома си водел бедни деца, за да ги нахрани.

Господин Апостол Хаджирубис от Коница, в писмото си със заглавие “Спомените ми за един светия”, разказва: “С Арсений живеехме в различни махали. Първият път, когато го видях, бях впечатлен от пъргавината му. Когато беше чирак дърводелец, се отличаваше със сръчност, отзивчивост, и преди всичко с човечност. По-късно неговият майстор казваше: “Един беше Арсений”.

Като селски деца заедно пасяхме конете си в общинските ливади. По онова време познах душевното величие на Арсений. В незначителните ни детски свади ставаше очевидно, че беше единственият, който предпочиташе да бъде онеправдаван, отколкото да онеправдава.

При всяка наша среща все повече се уверявах, че постоянно се стремеше да изповядва Господа. В джоба си винаги носеше някоя духовна книга, която често четеше. Спомням си ревността му, с която си осигуряваше слушатели изсред децата, на каквато и да било цена, като например да поеме пазенето на животните ни, да ни носи вода и т.н., стига ние да внимаваме, когато ни чете от Священото Писание.

Няма никога да забравя неговото силно чувство, с което придаваше живост на думите си, когато говореше за кръстната жертва на Христа. Ставаше толкова изразителен, че успяваше да привлече вниманието и на

най-палавите деца. Виждах съвсем ясно върху младежкото му лице удовлетворението и радостта от това, че можеше да преподаде словото Божие на такива чисти и неподправени слушатели. Доколкото си спомням, прилагаше този метод четири-пет години, докато отиде войник.”

Опасности и изпитания

Арсений прекарал младежките си години далече от светски грижи и в аскетически подвизи. След това дошли трудните години на гръко-италианската война, на окупацията и на партизанската война. Тогава преживял много трудности и опасности.

В годините на окупацията мнозина бедни отивали при майка му, за да разменят скъпоценни вещи за две шепи брашно. Тя им давала брашно и хляб, но не вземала нито пари, нито семейните им реликви. Често месела хляб, но той бързо свършвал, защото много от него раздавала на гладуващите. Брат му Рафаил давал царевица, без да взема пари, или я разменял за зехтин, който давал в църквата. По-късно Старецът много съжелявал, защото поради младата си възраст не можел да помогне с нещо повече, както би искал, на хората в трудните години на окупационния глад.

По време на партизанската война комунистите го заловили като пленник и го хвърлили в затвора. Докато бил в затвора, много препатил и изстрадал поради въшките и голямата теснотия. В едно малко помещение затворили мнозина. Когато лягали, последният влизал като клин между тях.

Преминал и през нравствени изпитания, защото го затворили сам в едно помещение и по-късно там вкарали две почти голи партизанки. Помолил се силно, призовавайки Света Богородица, и незабавно почувствал “сила свише”, която го подкрепила и гледал на тях безстрастно като техен брат, както Адам гледал на Ева в рая. Поговорил им с добро. Те се осъзнали, засрамили се и избягали, плачейки.

По време на разпита следователят го питал:

- Защо те хванаха?

- Защото брат ми е при Зерва⁴ - отговорил.

- И защо е от страната на Зерва?

- Брат ми ли е по-голям или аз? Мога ли аз да командвам брат си?

След като оценили откровеността и смелостта му, пуснали го на свобода.

Друг път дал хляб на гладни и измъчени партизани, знаейки, че търсели да убият брат му. Те счели това за подозрително, тъй като не могли да разберат безкористната му любов и имало опасност да го осъдят. Също така ги защитил от желанието за възмездие⁵ на ония, които загубили роднини във войната.

Някои събития показват поредицата от изпитания и опасности, които преживял. В продължение на няколко месеца бащината му къща била превърната в база на осем партизани и Арсений два месеца се криел в една турска къща. Друг път по време на снежна зима се криел някъде на открито. Веднъж партизаните го взели насила да им помага и го отвели чак до Македония. Други два месеца преживял със сестра си Христина в Янина. Тогава ги посетил техен приятел, който станал евангелист. Оставил един куфар с еретически книги. Когато Арсений ги видял, казал на сестра си да ги изгори, защото в тях има много отрова.

В боя при Коница помагал като доброволец в обслужването на ранените и погребването на загиналите.

⁴ Офицер от гръцката армия. По време на окупацията събрал бригада от доброволци, развивайки изключителна народна дейност. Първо воювал срещу германците, а след това срещу комунистите. След освобождението се намесил енергично в политиката - б. а.

⁵ Има се предвид времето след гражданската война, когато мнозина използвали установилата се власт, за да отмъщават за загубата на свои роднини - б. пр.

Подкрепа за семейството си

Арсений често виждал майка си да се тревожи и да плаче за братята му, които били на война. Той бил нейното утешение и подкрепа. Не гледал да уреди себе си, да стане монах в този труден период, понеже имали голяма нужда от присъствието му. “Странничество не означава аз да се уредя, а другите, ако ще да се затрият”, ще каже след време Старецът. Продължил да се подвизава, разбира се, но отложил временно “да даде своите оброци Господу” (виж. Пс. 115:9).

Поел всичките земеделски работи в дома им, които били твърде много. Наели един работник, който бил малко дързък и безсрамен. Той се качвал да язди коня, а Арсений ходел пеш. Изглеждало сякаш онзи бил господар, а Арсений - негов работник. Никога не му казал да работи, но сам много се трудел, а работникът - когато имал желание.

Когато Арсений отивал да пасе животните, свалял самарите от тях и ходел пеша. Предпочитал той да страда и да се уморява, отколкото да мори животните. Когато го питали, защо сваля самарите, отговарял: за да не се закачат по клоните. Когато по време на жътва другите на обед почивали, той отивал и събирал класове, за да нахрани кончето им. Вместо сам да яде смокините, давал ги на животните. Мислел за животните повече отколкото за себе си.

Въпреки че войната принудила Арсений да отложи заминаването си от света, ревността му обаче не изстинала. Към борбите и подвизите прибавял нови борби и по-високи подвизи. Виждал, че народните дела са в лошо състояние. Не след дълго щели да го повикат да служи на Родината.

В параклиса на света Варвара се помолил на Света Богородица така: “Нека пострадам, нека съм в опасност, само да не убия човек, и да се удостоя да стана монах”.

Тогава дал обещание, ако Света Богородица го опази във войната, да служи три години в Нейния манастир - обителта “Стомион”, която германците изгорили, и да помогне тя да бъде построена отново.

Военна служба

Усърден свързочник

През 1945 година бил повикан да служи на Родината. Явил се в Навплио и получил специалност свързочник. По-късно го преместили в Агринио. Питали го:

- Какви връзки имаш, че си получил толкова добра служба?

- Нямам връзки.

- Остави сега това.

- Е... имам Бога - отговарял.

И действително "Господ беше с него; той успяваше в работите" (виж Бит. 39:2).

Любовта му към другите стигала до саможертвеност. Изпълнявал и техните задължения, трудел се много. Когато някой искал отпускат, Арсений с готовност го замествал. Мнозина се възползвали от добрината му и го вземали на подигравка. Самият той обаче изпитвал радост поради жертвата, която правел и същевременно намирал възможност да остане сам и да се моли. Неговият командир казвал: "Какво ще правим с този човек (Арсений)? Никога не иска да си почива".

Веднъж имал 39,5 градуса температура, но не поискал да напусне службата си. Накрая не издържал и припаднал. Войниците го сложили на носилка, за да го занесат до лечебницата, и иронично му подвиквали различни монашески имена: "Ей, Бенедикте, Акакие". Разбрали, че ще става монах. Но постепенно тяхната ирония се изменила в почитание и възхищение. Променили ги начинът му на живот, голямата му любов, честният му характер. Вече не му се присмивали, но го считали за богатство и благословия за тяхната рота.

Все пак службата му на свързочник го избавила от въоръжено участие във войната, и така, по Божия благодат се предпазил от убиването на човек. Тази служба била предобраз и на последвалата служба на монах - да изпраща съобщения на Бога (да се моли).

Несгоди

Несгодите, които преживели, били неимоверни, защото взводът, в който бил Старецът, извършвал бойни операции.

Разказва как веднъж им свършила храната и яли сняг. Друг път останали гладни тринадесет дни и оживели, хранейки се само с диви кестени. По-често били мъчени от жажда. Тогава се принуждавали да пият застояла вода, събрана в следите на животните. Големият враг бил студът. Спели в палатки, а сутрин се събуждали затрупани от сняг и броели из-мръзналите. Една сутрин извадил двадесет и шестима замръзнали, дълбаейки снега с търнокоп. Веднъж останал за три дни в снега и изпращал сигнали до щаба. Той самият също пострадал от премръзване. Плътта на краката му се лющела. Изпратили го в болницата, но Бог помогнал да не се стигне до ампутиране. Друг път едно от мулетата го ритнало. Ударът бил много силен. Гърдите му посинели и си личели следите от подковите. Припаднал, а когато се съвзел, продължил пътя си.

Радвал се да го вали, да студува, сам той да се уморява, за да не се мъчат другите.

Когато някои войници извършвали нарушение, за да се оправдаят, прехвърляли вината си върху Арсений. Офицерът му се карал, а той, за да не ги издаде, смирено и в мълчание търпял укорите.

Командирът обаче го ценял и му се доверявал. В трудните мисии изпращал Арсений, защото знаел, че бил способен и довеждал до край това, което му възлагали.

Само веднъж си взел отпуска и отишъл до дома си. Там се разболял, изгубил много кръв и влязъл в Иоанинската болница за петнадесет дни. Когато дошъл на себе си, се върнал в поделението си.

Подвизи и духовни преживявания

Сред такива мъчнотии Старецът водел и духовна борба. Постел и се молел. Обикновено ядял половината от дажбата си и когато тръбата свирела за лягане, Арсений отивал на терасата на сградата и започвал да се моли.

“По едно време”, казваше, “не се бях черкувал пет месеца, понеже къде да намериш свещеник и църква горе, в планината. Когато след това командирът ме изпрати до Агринио да взема резервни части за радиопредавателя, по пътя минах през една църква, в която се четеше Богородичният акатист. Прекръстих се, поклоних се и се разплаках. Казах си: “Пресвета Богородице, как можах дотук да се докарам?” Тогава не си и помислях, че по-късно Бог тъй щеше да устрои, че да имам църквица и вътре в колибата си!” И той от дълбините на сърцето си славеше Бога за това.

Сравнявайки преживяното в армията с духовните подвизи, които извършваше като монах, казваше с упрек към себе си: “Не съм извършил нищо за Христа. Ако тези подвизи (мъчнотиите в армията) извършвах и като монах, щях да съм достигнал святост”.

Като войник имал духовни изживявания. Веднъж се молел на едно пусто място и умът му бил грабнат в съзерцание. Разказа и следното: “Веднъж когато бяхме отишли на полигона в Триполи, видях странна светлина да излиза от един дол и да се разлива върху целия полигон, въпреки че беше ден. Чудех се каква беше тази светлина, която другите не виждаха! По-късно разбрах. Понеже там извършваха екзекуцията на осъдените, и може би бяха екзекутирали несправедливо и някои невинни, затова се виждаше онази светлина. Бог ме опази, за да не ме изпратят към групата за изпълнение на смъртни наказания. Естествено нямаше да мога (да убия)...”

Жертва за другите

Повечето войници имали саможертвен дух, но Арсений бил безстрашен пред опасностите и смъртта. Много пъти бил в опасност да бъде заловен като пленник и виждал смъртта съвсем близо.

Веднъж щели да хвърлят жребий за това кой да отиде за провизии. “Ще отида аз”, казал Арсений. Партизаните го видели, но го помислили за свой. Взел провизиите и се върнал.

Когато поставяли някого да дава караул или да патрулира на някое опасно място, Арсений го питал: “Имаш ли семейство?” Ако му казал: “Женен съм, имам и дете”, казвал му - “добре”. Отивал до адютантството, сменяли ги и той отивал на неговото място.

Не оставял другия свързочник да носи нито радиостанцията, нито зарядното устройство, за да е свободен и в случай на опасност да се спаси.

Разказа следното: “При едно сражение бях изкопал малък окоп. Идва един и ми казва: “Да вляза ли и аз?” Свих се и с трудност се побрахме. Идва и друг. Оставих и него, а аз излязох отвън. По едно време куршум близна главата ми. Нямах каска, бях си сложил само качулка. Пипнах с ръка главата си, но не видях да има кръв. Попипвам се отново - нищо. Куршумът беше преминал, докосвайки главата ми, беше свалил само косата и беше оставил една шестсантиметрова линия без коса, но не ми направи дори и драскотина. Бях направил тази добрина от сърце. Бях си казал: “По-добре аз да умра веднъж, отколкото да умре другият, а после съвестта ми да ме убива през целия ми живот. Как след това ще издържа при мисълта, че съм можел да го спася, а не съм го спасил? И естествено Бог много помага на този, който се жертва за другите”.

Върши добрини и е наклеветен

Старецът разказа следното: “Събрах пожертвования от войниците и купих кандила и свещници за един параклис на свети Иоан Предтеча. Там наблизко се бяха разположили нашите две роти.

Беше зимно време, когато дойдоха обозите (селяни, главно жени и деца) с товарните животни и ни донесоха провизии. Понеже времето се развали и започна да вали сняг, останаха да пренощуват във временно стъкмени палатки от елови клони. Един подофицер с животински страсти закачаше едно момиче. Горката девойка предпочиташе да умре, отколкото да прегреши. Избяга, а след нея тръгна една възрастна жена. Вървели известно време в снега и се озовали при параклиса, но вратата му била затворена. Останали отвън, под навеса, треперейки от студ.

Същата нощ внезапно ме обзе настоящата мисъл да отида до параклиса и да запаля кандилата. Снегът беше достигнал близо осемдесет сантиметра. Отидох и без да зная какво се е случило преди това, заварих отвън двете жени посинели от студ. Дадох им по една ръкавица, отворих вратата, влязоха вътре и след като се посъвзеха някак, разказаха за случилото се. “Аз”, каза девойката, “направих каквото можах! От там нататък нека Бог направи останалото”.

Стана ми мъчно за тях и спонтанно им казах: “Мъките ви свършиха. Утре ще си отидете по домовете.” Така се и случи.”

Подофицерът, когато научил, че Арсений помогнал на жените и те се спасили, може би, за да заличи вината си, доложил лъжливо, че Езнепидис вкарал в църквата хора от обоза с мулетата. Командирът го повикал за обяснение. “Толкова ли съм безсъвестен, господин началник, да вкарам хората с мулетата вътре в църквата?”, казал Арсений. Но не издал за случая с виновния подофицер; оправдал се единствено за обвинението в поругание на Божия дом.

Спасява своя отряд

Старецът разказа: “Веднъж ротата ни се оказа обградена от хиляда и шестотин партизани в едно естествено скално укрепление. Всички войници имаха оръжия и командирът ми нареди да оставя радиостанцията и да взема и аз оръжие. Дори ме заплаши с пистолета си. Мислеше, че избягвам да нося, защото уж съм искал да се крия.

Взех оръжие, но отивах и до радиостанцията и се опитвах да се свържа с щаба. При което след много опити се свързах и им дадох да разберат, че се намираме в трудно положение. На другия ден, когато партизаните се бяха доближили толкова, че се чуваха ругатните им, дойде авиацията и ги разпръсна”.

Тази случка по-късно Старецът разказваше като пример за онези, които питаха: “Какъв е приносът на монасите, които живеят в пустинята и не излизат в света да помогнат?” “Монасите”, отговаряше, “са радистите в Църквата. Когато се свържат с Бога чрез молитвата си, тогава Бог идва и помага по-добре. Една пушка повече не постигна нищо, а когато авиацията дойде, разреши сражението”.

Саможертва

Настоящият монах Арсений от Керкира, а тогава господин Панделис Дзекос, другар по оръжие на Стареца, разказва:

“В Навпакт, докато приемах едно съобщение от Патра, Арсений се приближи и ми казва:

- Знаеш ли? Ние сме братя.

- Че защо да сме братя?

Показа ми двата си палеца ¹ и ми казва:

- Имаме еднакви пръсти, моите и твоите си приличат, затова сме братя”.

Свързали се с братска дружба и веднъж Арсений го спасил с риск за живота си. Разказът е автентичен - на господин Панделис, само че бива прекъсван от ридания и обилни сълзи на вълнение и признателност към своя приятел и спасител:

“Сражавахме се близо до Навпакт. Докато отстъпвахме, понеже партизаните бяха повече на брой, аз паднах и се ударих, защото на гърба си носех тежка радиостанция. Когато войниците стигнали до линията, която бяха определили нашите офицери, Арсений видял, че ме няма. Свалил радиостанцията си и се затичал. Войниците и офицерите му викали: “Остави го този. Изгубен е!” Както ми казаха след това другите, стигнал до мен, сложил ме на гърба си и ме донесъл обратно при нашите. Когато се свестих, чух капитан Вудурис да му казва: “На тебе някой светия ти помогна, та и ти помогна на този тук”. Попитах: “Какво стана, другари?” И ми обясниха. Мястото, където бях паднал, беше на разстояние сто метра от линията на партизаните и двеста метра от нашата”.

Моли се между куршумите

“Един ден, продължава господин Панделис, бяхме на една височина, която наричаха “Убиец”. Партизаните ни бяха обградили и не можехме да избягаме отникъде, защото изход не съществуваше. Арсений стоеше изправен. Куршумите свистяха и падаха. Хващах го за шинела и го дърпах надолу, за да се сниши. Той не помръдваше. Гледаше нагоре и беше кръстосал ръцете си. Е, изглежда Всесилният се смили над нас, и по някое време дойдоха самолетите, и отвориха път. Когато се отдалечавахме, го питам:

- Добре де, християнино, защо не залягаше?

- Молех се.

- Молеше се? - попитах с голямо учудване”.

Каква сила е имала молитвата му и колко силна е била вярата му, че да пренебрегне куршумите! Най-вероятно е молел Бога сам да умре, но другите да се спасят. Затова е стоял прав и без прикритие. А справедливият Бог, виждайки саможертвата му, го спасил заедно с останалите.

Непослушание към хулител

Старецът разказа една случка, станала малко преди да се уволни: “След като войната беше свършила, ние се връщаме от Флорина. По пътя чух капитана да ругае Бога. Приблжих се до него и му казах: “От този момент отказвам да изпълня всяка Ваша заповед, понеже хулейки по този начин, позорите и моята вяра, и моята клетва (Отечество - вяра - семейство)”. Чувайки тия думи, онзи се обиди и нагло ме наруга. Когато по-късно ми каза: “Нареждам ти”, отговорих: “Заявих Ви преди малко, че от сега нататък няма да изпълнявам Ваши заповеди”. Тогава офицерът ми каза: “Нека приемем въпросът за приключен”.

Когато стигнахме в казармата, незабавно отидох при командира и докладвах за случилото се. Той ми каза, че отказът да изпълня заповед на по-висшестоящ от мен подлежи на военен съд. Заявих отново, че няма да изпълня заповеди, дадени от капитана, понеже е нарушил военната клетва, хулейки Бога, в Когото и двамата сме се клели. И с възмущение казах: “Трябва да се покоряваме повече на Бога, нежели на човеци”. (Деян. 5:29).

¹ Палците на Стареца бяха действително по-особени. Крайните съгъвки на пръстите бяха по-малки, а ноктите почти наполовина - б. а.

След като Арсений близо пет години служил на родината, през март 1950 г. се уволнил от казармата в Макракоми - Ламия.

Когато се сбoguвал с приятеля си господи Панделис, онзи го поканил да се установят заедно в Керкира, да си построят по една къща и да създадат семейства. Арсений отказал, казвайки, че ще става монах.

Свършил войнишката си служба и сега желаел едно друго служение - да бъде приет в монашеския полк, за да служи на небесния Цар.

Търсения и приготвяне

Първо посещение на Света Гора

Арсений останал малко време в Коница и по-късно посетил Света Гора, облечен във войнишката си униформа. Първата вечер останал в лавърската килия “Свети Иоан Богослов”, намираща се под манастира “Кутлумуш”. Търсел да намери старец, на когото да се подчинява. Посетил много колиби, скитове и килии, защото имал склонност към уединения живот. Където чувал, че живеят добродетелни старци, бързал към тях както пчела към ухаещите цветя.

Посетил една килия в “Кавсокалвия”¹ и останал там за известно време. Старецът на колибата, въпреки че имал послушник, го молел: “Арсение, остани да ме гледаш в старините ми и да ми склопиш очите”. Поради притеснението и неуспехите си да намери старец, за когото да е уверен, че ще отговаря на вътрешните му потребности, за да му се подчини, една нощ не заспал. Прекарал я в молитви и поклони. На сутринта послушникът му казал: “През цялата нощ тропаше с крак по пода, за да ни трогнеш и да мислим, че правиш поклони ли?” Арсений нищо не казал. Учудил се обаче, че братът имал такива помисли.

Отивайки към Света Анна, когато стигнал при “Кръста”, поел по грешен път и се заизкачвал към връх Атон. Тогава срещнал един пустинник със сияещо лице и облечен със старо окърпено расо, и си поговорили².

В Света Анна видял Милитуполския епископ Иеротей. От трудностите и терзанието останал кожа и кости. Когато го видял в това състояние, добродетелният иерарх го приел с любов и му предложил трапеза, като му напълнил и чаша вино.

- Ваше Високопреосвещенство, няма да мога да я изпия.

- Изпий я, ще ти се отрази добре, му казал и го благословил.

Дал му подходящи съвети и благословията си.

В Неа Скити помолил отец Неофит от колибата “Свети Димитър” да го приеме за известно време, за да реши какво да прави, защото бил в такова състояние, че не можел да вземе решение. Останал за малко, за да се съвземе от мъките. Там научил за пустинника Серафим³, който станал монах в онази колиба, а по-късно се изкачил в една пещера на Атон.

Държал се с простота и чистосърдечие. На всекиго, който го попитал, откривал мислите и намеренията си, а това го измъчвало.

По-късно писал: “Много претеглих като начинаещ, докато намеря това, което желяех. Естествено, никой не ми беше виновен, освен многото ми грехове (за да изплатя някои от тях), както и селящината ми като втора причина за мъките ми, за това, че се доверявах на когото ми падне. Благодаря на Бога за всичко, защото всичко ми беше от голяма полза”⁴.

Също така си изпатил и от някои зилоти, които нямали разсъдливост. Мислел, че ги наричат зилоти⁵, понеже имат голяма ревност и много се подвизават. Те го объркали и искали да го кръстят отново, въпреки че бил кръстен и то от свети Арсений. По-късно казваше: “В началото, докато ми покарат духовни криле, никой не ми помогна, всички ме блъскаха. След това срещнах светци”.

¹Скит в югоизточния край на Света Гора - б. пр.

²Виж Светогорски Отци, с. 44-46.

³Виж пак там, с. 43-44.

⁴Виж “Писма”, с. 11-12.

⁵От гр. “зилос” - усърдие; ревност - бел. пр.

При все че не постигнал това, което търсел, страданието, което претърпял, му било от полза и го научило на много неща. И след като бил в опасност, както казваше, да изгуби и малкото ум, който имал, взел решението да се върне в света поради семейни причини.

По това време получил писмо от баща си, който търсел помощ от него. Големият му брат се оженил и баща му бил в затруднение. Арсений се отзовал на бащиния повик, защото имал дълбоко чувство на отговорност и дълг пред семейството си и главно пред по-малките си братя и сестри.

Имал обаче и душевно мъжество. Безрезултатното му посещение на Света Гора не прекършило ревността и не изгасило надеждите му.

Работа и подготовка

Отново започнал да работи като дърводелец в Коница и околните села. Поддържал финансово баща си и помагал в земеделската работа. На по-малката си сестра купил шевна машина и приготвил зестра от петдесет лири за задомяването ѝ.

Тайно давал милостиня на много бедни. Помагал на семейства, които били изгубили свои роднини във войната. Правел им прозорци и врати, без да му заплащат. Всички го обичали.

Животът му в света бил един постоянен подвиг и подготовка за монашеския живот.

През деня усилено се трудел и постел, а през по-голямата част от нощта бдял в молитва и псалмопение, правейки поклони. Живеел в едно влажно мазе и за по-голям подвиг спял на циментовия под. След умората на усиления ден тялото му желало малко покой. Любостният Арсений смятал, че почивката му ще бъде оправдана, само ако са му отрязани краката. По този начин насилвал себе си и любостно се подвизавал.

След уволнението си от армията повече не вкусил месо. Пред другите се оправдавал, че изпитва отвращение от него, но в действителност го избягвал, за да свикне с условията на монашеския живот. Живеел в света, но се подвизавал и живеел сякаш, че е монах. Бил оставил и брадата си да порасне. Отивал да безмълвства в колибка в долината на една пропаст, но когато я открили, той я изоставил. Често оставал в къщата на негов приятел, при която имало параклисче на свети новомъченик Георги Янински. По това време прекарал една четиридесетница, подвизавайки се в манастир в Пелопонес.

В селата, където работел, бил много внимателен, говорел малко и по време на работа тихо пеел. Когато не намирал постно ядене, прекарвал деня със сурова храна.

На роднините си казвал, че ще стане монах, но от деликатност се преструвал, че още не е готов, за да не се почувстват неудобно, разбирайки, че те са причината да се бави и да е още в света.

Устроил всички свои човешки дела, без да оставя задължения след себе си. “Когато тръгнах да ставам монах, никой не можеше да ми каже нищо”, казваше, имайки предвид, че е изпълнил изцяло задълженията и обязаностите си към семейството си.

През март 1953 г. Арсений вече бил готов да осъществи изявеното в себе си още от най-ранна възраст монашеско призвание. След гореща молитва избрал между три възможности и отново се отправил към Света Гора.

Монах в общежитийния манастир "Есфигмен"

Препятствие преди тръгването

Поемайки към свещения Атон, се случило следното: Всички спестявания, които имал, раздал на бедните и оставил само пари за пътните разходи до Света Гора. Тогава един беден земеделец го помолил да му помогне да си купи вол, понеже неговият умрял. Арсений постъпил с разсъждение към това събитие. Казал на земеделеца: "Прости ми, сега не мога да ти помогна."

Ако му дадал парите, това би означавало ново отлагане на отречението си от света, докато отново събере пари за път. Това искал и дяволът. Въпреки че чувствителното му сърце състрадало на земеделеца, разсъдливостта му диктувала да постъпи другояче. "Тъй се отказвайте от някое благо, заради по-голямо благо"¹.

Общежитиен монах в манастира "Есфигмен"

От първото посещение на Света Гора му останали опитът и знанието. И така, размислил разсъдливо да отиде за известно време в общежитиен манастир, докато му поникнат духовни крила. Мислел да опита в манастира "Констамонит", защото чувал, че това е исихастски и подвижнически манастир. Но понеже от онази страна на полуострова бушувала буря, дошъл от север - счел това за Божий промисъл - и отишъл в манастира "Есфигмен". (Тогава той все още не бил зилотски манастир.) Бил приет от игумена Калиник, пред когото направил поклон и започнал своето послушничество.

Манастирът имал добър ред и отците в него били подвижници. Освен многочасовите служби имало трудоемки послушания и килийно правило. Старецът казваше: "По онова време, за да издържиш една Велика Четиридесетница в "Есфигмен", беше истинска Голгота. Само с една паница сварено във вода ядене за цялото денонощие. Това беше най-строгият общежитиен манастир. През първата седмица от постите всички отци стояха почти по цял ден в църквата".

По-късно разказа: "Когато бях в общежитието, получих голяма полза от един отец. Не приказваше изобщо. Чувстваше нуждата от разговор с Христа. Не му даваше сърце да разговаря с хората. Достатъчно ти беше да го гледаш. От него получих по-голяма полза, отколкото от синаксарите. Поради някакво провинение не се причастяваше три години, а вината му не беше дори за налагане на канон от двадесет дни. При все че монасите, достигнали такова състояние, не говорят, дори и светските хора, когато ги виждат, се изменят. Това е монашеската проповед".

В манастира между добродетелните отци бил и един друг благоговееен подвижник, на когото се възхищавал. Без завист и злорадство се молел на Бога добрият брат да се оприличи на светията, чието име носи, а сам той да достигне духовното състояние на този добродетелен монах. Виждал себе си по-долу от всички.

На послушание и служение

Младият послушник с радост напредвал в трудовете на общежитийния живот. В началото го поставили за помощник в трапезата и във фурната. Месенето било много изморително. Месели на ръка в дълбоки нощви голямо количество брашно. Ръцете трябвало да слизат до дъното на нощвите, за да се размесва добре тестото.

¹Лествица, Слово към Пастира.

По-късно го поставили в дърводелната, защото знаел дърводелския занаят. По цял ден гладен рендосвал кестенови дървета с голямото ръчно ренде. Във всяка работа бил сръчен, изкусен и бърз. Дори самарите за манастирските животни изработвал "като мебели".

Поради усърдие Арсений поискал благословение да помага и в архондарика, когато имали много посетители.

Също така бил отговорен за два параклиса извън манастира. Всеки ден палел кандилата, чистел ги и се грижел от време на време да бъде отслужвана света Литургия.

Подвизи на начинаещ

Имайки за пример светите преподобни отци, се опитвал да им подражава. Като основа на монашеския живот поставил смиреномъдрието и послушанието и се отдал на подвизи, надхвърлящи неговата издръжливост.

През деня се трудел телесно, а нощем стоял буден, в молитва и славейки Бога. Чувствал голяма умора, но бил неотстъпчив в подвизите. Постоянно прибавял нови подвизи, винаги с благословение и под наблюдението на игумена. Вършел всичко с радостно устроение.

Казваше: "Вършехме много тежка работа на струга през целия ден. Вечерта отивах и помагах в архондарика до 10 или 11 часа. Не ми оставаше време за духовни занимания. Затова когато след всичко това отивах в килията си, не спях, а само за четвърт час слагах краката си високо, за да си починат малко и да слезе кръвта (насъбрала се в краката от многочасовото стоене прав). След това стоях прав в един леген с вода, за да не заспивам, и правех нужните броеници. Спях половин до един час, а после отивах на служба, за да чета полунощницата. И понеже имах съмнението, че може би по-късно няма да успявам да извършвам задълженията на великосхимник, поисках благословение от игумена и той ми разреши да извършвам правилото на великосхимник още като послушник. Не поради себелюбие, а да не би да не успея да се справя със задълженията на схимата. Не вършех това с гордост. "Ако не мога", казвах си, "нека поне не се залъгвам".

В църквата не сядал изобщо. Стоял прав на стасидията. Понякога сънят се опитвал да го сграбчи, но той веднага се изправял.

През зимата не палел огън. В килията му било толкова влажно, че мухълът по стените бил като памук. Когато студът бил непоносим, завивал краката си с една животинска кожа от онези, с които правел самарите. Работел вън на студа, облечен само с подрасник, а под него слагал някаква хартия, за да го пази малко.

Преди Великата Четиридесетница в манастира имали обичай да раздават на всички отци по една кутия мляко. Арсений дори и него не пиел, но го давал на стареца Никита, който бил туберкулозно болен. През поста не дъвчел добре фасулените зърна, за да става по-бавно храносмилането им и да държат някак стомаха му пълен. За подвиг спял на плочките на пода, а друг път на тухлите, които "били по-човечни".

Постепенно отците започнали да забелязват подвижническия му дух и благоговението му. Свещениците го предпочитали за псалт в параклисите.

"Пържеше ме любовта към родителите ми"

Сякаш не били достатъчни подвизите и труда в различните послушания, но се борел и с дявола, който го тревожел с различни помисли. Открил слабото му място - неговата голяма любов към родителите му. По-късно казвал: "В началото дяволът ме пържеше със спомени за родителите ми. Понякога ми навяваше спомен за майка ми, понякога за другите роднини. Понякога ми ги показваше насън болни, понякога умрели. Монахът, който ми беше старши по послушание, ме гледаше потиснат и ме питаше какво ми е. Отивах и се изповядвах при игумена, и се успокоявах. В началото е мъчно монахът да излезе от малкото си семейство и да влезе в голямото семейство на Адам, на Бога".

Явявания на бесове

Дяволът не се задоволявал само с войната на помислите, след като и бездруго чрез тях не можел да сломи борбеността му. Появявал се пред него и явно. Виждал го с очите си и разговаряли. Изкусителят всячески се опитвал да го изплаши и да му попречи в подвизите му. Изглежда от своя опит разбирал, какъв щял да стане този новоначален.

Послушникът Арсений не се плашел, нито се страхувал от присъствието на дявола. Казвал: "Идвай, понеже си ми полезен. Помагаш ми да помня Бога, когато Го забравя, и да се моля".

По-късно Старецът коментираше: "Как да остане изкусителят! Веднага изчезваше. Да не е луд да увенчава монаха с духовни венци".

- Отче, под изкусител имате предвид помислите ли? - попита го простодушно един монах.

- Бре, какви ти помисли? Не разбираш ли, изкусителят (дяволът)?

Така с благоразумието си той "победил демонското коварство с човешка находчивост"².

Расофор

На 27 март 1954 година след изтичане на уставно определеното послушание³ бил постриган за монах⁴. Приел расофорство и му било дадено името Аверкий. Игуменът му предложил да приеме велика схима, но той отказал. Разказваше: "Можех и веднага да стана великосхимник, понеже ми казаха: "Ти си бил в казарма, нищо не те възпрепятства". Но аз казах: "Расофор е достатъчно". Считал себе си недостоеен, но и не искал да се обвърже с обетите на великата схима заради любовта си към пустинническия живот, за който копнее.

Вижда светия Агнец да потрепва

"Помагах и в църквата", разказва Старецът, "като клисар на бденията. Веднъж бях в светия Олтар и наблюдавах как свещеникът извършва проскомидията. Тогава ми се случи следното: При думите "жрется Агнец Божий", видях светия Агнец върху диска да тръпне като агне, което заколват. Как да посмея да се приближа друг път! Затова, тайнството започва още от проскомидията, и нека някои казват, че започвало по-късно..."

Бдителен работник

Оттогава започнал да си води бележки за това, което прочитал. Преписвал в една тетрадка това, което му помагало в подвига, и се опитвал да го прилага в действие. Вътрешната му невидима борба била: малко практическико изучаване на аскетическите писания, голямо внимание, непрестанна молитва и настоятелно старание за очистиране от страстите и придобиване на Божията благодат.

Но и в трудовете си - както в послушанието си, така и във всеобщите манастирски работи, се стараел да не прекъсва молитвата. Трудел се бързо и мълчаливо. Старецът Герасим Кутлумушки, някогашен негов съобщжитийник, си спомня: "Когато работехме в панкениите (от гр. *pankoinia* - работа, в която се включват всички отци), говорехме, смеехме се, а той - нищо. Работеше настрана и избягваше многословието и осъждането. Беше монах с голямо внимание".

²Лествица.

³ На Света Гора всеки кандидат за монах трябва най-малко една година да бъде послушник - б. пр.

⁴ На Света Гора е разпространена (най-вече сред гръцките монаси) практиката да се извършва първо пострижение в расофор (който се счита за монах), а след това във велика схима - б. пр.

Веднъж манастирът изпратил някои отци, между които и отец Аверкий, извън пределите на Света Гора, за да засадят сребристи тополи на един манастирски имот. Близко до мястото имало път, по който минавали разни светски хора. Отец Аверкий наложил на мисълта си и на очите си да не вижда никого и действително успял подобно на авва Исидор Скитски, който отишъл в Александрия и не видял никого освен патриарха. Очите му били отворени да вижда единствено добри примери на напреднали отци и да получава полза от тях.

Послушание до кръв

Старецът разказваше: "Тогава в манастира имаше един брат дърводелец, когото отците бяха приели поради нужда, защото докато в началото манастирът имаше седмина дърводелци, накрая не бе останал нито един дори за дребните работи. Понеже имаха нужда от него, бяха му предоставили и голяма свобода на действие. Беше се възгордял, а стана и проистамен⁵ и не зачиташе никого. Който отиваше при него, за да научи занаята, не можеше да остане повече от една седмица. Аз по Божия благодат останах две години и половина. Какво съм претеглил, не е за разправяне. Но и каква полза получих! Постоянно ругаеше и крещеше. Не виждаше добре и когато ми кажеше да свърша нещо, което виждах, че беше погрешно и после щеше да се наложи да поправяме и да кърпим, ако посмеех да му кажа нещо, крещеше: "Още ли не си разбрал? Ти ще казваш единствено две думи "благослови" и "да бъде благословено". Мълчах. Ставаше криво. Правехме прозорци за църквата, които бяха с кърпки. Ако отците ме питаха, аз мълчах; той беше и в събора, и ако искаше, можеше да признае истината. И така заделях някоя драхма настрана (т.е. трупах духовна награда). Плюех кръв, а той викаше: "Какво правиш там? Работи. Ти така ще си умреш." Когато състоянието ми се влоши, лекарят каза да остана задължително два месеца в лечебницата на манастира. А той дойде до там с викове: "Бързо слизай долу, нищо ти няма." Подчиних се заради послушанието и тръгнах към планината, за да сечем кестени и да ги бичим. Поех по една странична пътека. Не тръгнах по пътя, за да не ме видят отците и да не се изложи старецът. По пътя получих кръвоизлив, затова се принудих да се върна. След това дойде до лечебницата и строго ме попита: "Защо не дойде?"

Нямах никакви помисли срещу брата. Считах, че Бог допуска това от обич, за да изплатя някой грях. Когато бях в света, Бог ми беше дал една дарба - да стана добър дърводелец. Хората идваха при мен, без да съм се стараел и така ставах причина да бъдат лишени от работа другите дърводелци. Всички идваха при мен, а ония, които имаха семейства, оставаха без работа. За да избегна това, казвах на хората: "Ще се забавя, имам много поръчки", и т.н., но те не си тръгваха. Казвах: "Ще чакаме". Така сега изплащам грехове. Накрая, понеже получих такава полза от този брат, благият Бог се погрижи за него. Престана да вижда изобщо, смири се пред всички и се спаси. Накара ме да плюя кръв, но ме направи човек".

Светите Отци считат послушанието като изповядване на вярата. Но за отец Аверкий послушанието било мъченическо, кърваво. И при това - послушание не към игумена му, но към един по-стар монах. Понасял всичко с радост и търпение.

Когато проистамените виждали недодяланите прозорци и му правели забележки, не се оправдавал, отговаряйки, че така му е казал отец И., но мълчал и понасял несправедливите обвинения, като да бил виновен. По-късно Бог открил истината и проистамените разбрали какво се случвало и се почудили на добродетелта на младия монах.

В лечебницата добрият санитар, за да го подсили малко, му давал да яде орехи с мед. Там на отец Аверкий му било мъчно, че бил на легло и не можел да помогне на трудещите се отци и братя. Санитарят му казал: "Ако се молиш с броеницата, това е по-голямо. Бог ще даде сила на отците и ще изпрати и благословии в манастира". По този начин любочестно се трудел, молейки се за всички братя.

Когато малко поукрепнал, игуменът му дал благословия в килията си да има едно кафениче, за да пие по някоя топла напитка, за да се съвземе. Търсейки спиртник сред отците, бил много впечатлен от това, че у никого не се намерил. След като с усилие си позволил един-два пъти да си направи нещо топло в килията, мисълта му не му дала покой и изхвърлил кафеничето (което представлявало една консервна кутия) от прозореца си в морето и възложил здравето и целия себе си на Бога.

⁵Член на манастирския събор - б. пр.

Посещение на Божиата благодат

Случило се едно непознато дотогава събитие, за да улади суровостта на подвижите - посещението на Божиата благодат. "Когато батериите съвсем се изтощиха (изчерпали се силите)", разказа Старецът "преживях една случка: Една нощ, докато се молах прав, почувствах нещо да слиза отгоре и цял да ме облива. Чувствах неопишуема радост, а очите ми станаха два извора, от които постоянно течаха сълзи. Виждах и осезателно изживях посещението на благодатта⁶. Дотогава много пъти бях чувствал умиление и друго подобно, но такова нещо за първи път ми се случи. Това събитие беше с такава духовна сила, че ме подкрепи и държа за около десет години, докато по-късно на Синай изживях по-високи състояния по друг начин".

Оттегляне с цел пустинножителство

Когато отец Аверкий пристигнал в манастира, помолил игумена да остане за известно време и след това да му даде благословия за пустинножителство и той приел. Разбира се, получил голяма полза от всички отци и поставил добри основи в тази киновия на усилен подвижнически живот, но и копнежът му към безмълвие станал още по-силен. Когато се молел, умът му бил грабван в съзерцание. Сърцето му било разпалено от "изострените стрели на пустинния живот" (виж Пс. 119:4) и чувствал зова на пустинята.

Получил благословение да излезе от манастира за по-голямо безмълвие. Оставил в манастира трудове и послушания, кръв и пот, и го напуснал с надежда в Бога и Света Богородица, че ще го напътят към "земя пуста".

Първо отишъл и се поклонил на иконата на Света Богородица Портаитиса в манастира "Ивиرون". Образът на Света Богородица се изменил! Станал много умилен! От това узнал, че потеглянето му е съгласно с Божиата воля.

⁶ "Божеството, т.е. Божиата благодат сама по себе си не се вижда, ако не дойде в разумната душа. По същия начин и видимият огън не е видим, ако не намери вещество за горене. Така и мисленият огън не се представя пред ума, когато липсва веществото за него - Божиите заповеди". Свети Симеон Нови Богослов, Слово 3.

В манастира "Филотей"

Послушник при старец

В Кутлумушкия скит "Свети Пантелеймон", в колибата "Въведение Богородично", се подвизавал добродетелният старец отец Кирил. Привлечен от неговата добродетел, за която чул да се говори, отец Аверкий отишъл да го помоли да го вземе за послушник¹. Отец Кирил го приел. Подвизавали се заедно и се надявал завинаги да остане на послушание при него.

В периода от два-три месеца, през който живял с отец Кирил, поискал благословение да отиде до Коница, за да доведе и брат си Лука, за да стане монах².

- Не знае ли пътя да дойде сам?

- Знае го.

- Е, тогава остави го. Но ако дойде, му помогни, отстъпи му дори килията си.

Въпреки че отец Аверкий намерил един свят старец по сърце и едно тихо пристанище, където намирал покой, дяволът не стоял мирен, а му причинявал различни изкушения. При все че напуснал "Есфигмен" с благословието на игумена, антипросопът³ на манастира му казал да се върне, защото бил необходим като дърводелец. Заплашвал го, че ако не се върне, ще го изгони от Света Гора.

Тогава отец Кирил го попитал дали няма някой роднина или познат в някой манастир. В манастира "Филотей" живеел един далечен негов роднина и съотечественик, отец Симеон, който познавал свети Арсений. Посъветвал го да отиде при отец Симеон, за да го защити, защото иначе нямало да намери покой.

Спазил послушанието, отишъл в манастира "Филотей", който още бил идиоритмичен⁴, като от време на време отивал пеш да види отец Кирил и да се посъветва с него по духовни въпроси.

Много пъти отец Кирил получавал известие от Бога и предуглавявал посещението и въпроса, който го вълнувал. Не говорел изобщо, но давал отговора с някой цитат, който бил отбелязал в някоя книга.

По-късно описан⁵ колко чудни неща бе виждал у този свят Старец, който имал дарба на прозорливост, изгонвал бесове, а когато четял Евангелието, сълзи като потоци течали от очите му.

Усърден в послушанието и незабележим подвижник

Въпреки че отец Аверкий желаел безмълвен живот, постъпил според послушанието и се озовал в идиоритмичен манастир. Поел отговорната служба на дохиар⁶ и трапезар. Раздавал храна и вино на отците.

¹ На гръцки *υποτακτικός* - който живее в послушание при някого - б. пр.

² Според думите на Стареца най-малкият му брат Лука бил благоговееен и чист и искал да се замонаши. Но си мислел, че за да стане монах, трябва да се подвизава свръхчовешки и да живее много строг и аскетичен живот, гледайки това, което брат му (отец Аверкий) правел още като мирянин. Такова себеотрицание било непосилно за него, защото бил болнав човек. Тази мисъл не му позволявала да се замонаши - б. а.

³ Представител на манастира в Свещения Киноситис - управителното тяло на Света Гора - б. пр.

⁴ В светогорските идиоритмични манастири бил общ само църковният живот. Нямащо игумен, обща трапеза, нито дори задължителното нестяжание. За изпълняване на своята служба и ръководение идиоритмичните монаси получавали благословия (главно пари и храна) и така преживявали - б. а.

⁵ Светогорски Отци, с. 112-115.

⁶ От гр. *δοχεῖρις* - онзи, който отговаря за склада с хранителните продукти в един манастир - б. пр.

След това го поставили в дърводелната, а освен това бил помощник при месенето на хляба. Макар и да се уморявал в службата си, бил винаги готов да се жертва за другите, и да помага, където имало нужда.

Един иеромонах светогорец, някогашен филотеец, който добре познаваше Стареца, си спомня: "Онова, което правеше впечатление на всички филотейски отци, беше кротостта, добротата и миролюбивият му характер. Това, което му беше свойствено като трапезар, беше бързината в раздаване на храната. През цялото време, в което прислужваше в трапезата, нямаше нито едно недоразумение между отците. Раздаваше храните като нафора. Беше умирил всички ни. С начина си на живот, с характера си и с безупречното си държание влияеше силно върху отците. Беше готов да служи на всички. Носеше вода и дърва на старците. Старецът Евдоким го сочеше, казвайки: "Този е добър монах".

Помагаше и на болнавия архондар отец Авксентий. Когато си тръгна от Филотей, архондарят каза: "Изгубихме един благословен Божий човек".

Виждахме го само, когато вършеше поверената му служба и в храма, където четеше деветия час и полунощницата. Общувахе малко. Стоеше в килията си и се молеше. Чувахме, че усилено пости и бди. Беше много внимателен в думите си. Не разговаряше, казваше само едно "благословете".

Отец Аверкий участвал непрестанно в църковния живот на манастира. Освен това тайно в килията си извършвал големи подвизи и дълги молитви. За своя духовна цел си поставил да се подготви колкото може по-добре за пустинническия живот. Имал възможността да се подвизава незабележимо, понеже условията в идиоритмичния манастир са благоприятни за такъв духовен живот.

Старецът разказваше: "В килията си за възглавница имах един пън от кестен. За легло две дъски на разстояние една от друга, за да не се опира гръбначният ми стълб и да се стопля. Постех всеки ден до деветия час. Дълго време ядох сезонната храна - домати, марули, зеленчуци, докато на организъмът му се отщяваха и вече не ги ядах с желание. Всяка нощ - бдение. Спях малко. В храма не сеяха на стасидията, за да не задрямвам".

Манастирът Филотей се намира на голяма височина, през зимата пада доста сняг и е много студено. Отец Аверкий обаче за по-голям подвиг не палел огън в килията си. Сгривала го Божията благодат и го пазела от тежки болести, въпреки че постоянно страдал от нещо; никога не бил съвсем здрав. Ставало му мъчно, когато виждал някой старец да заключва дървата си, мислейки, че някой ще му ги открадне. Считал мнителността неподобаваща за монаха. Казвал му да не ги заключва и че той ще му ги носи, или че ще принесе дърва на всички, така че всеки да има и да не се налага някой да вземе от неговите.

Горделив помисъл

"И въпреки че от аскетическите подвизи", казваше, "бях станал кожа и кости, като скелет, една вечер почувствах изкушителя като женски дъх близо до ухото ми. Веднага станах, започнах да пея и запалих светлина. Когато се изповядах, изповедникът ми каза: "Трябва да има скрита гордост. При такава аскеза това изкушение не е оправдано". И действително, след като изследвах себе си, сам се уверих, че понякога помисълът ми казваше, че съм нещо и че правя нещо. Пфу... празни работи".

За да се смири и да се очисти от скритата гордост, изповедникът (отец Симеон) му казал да идва всеки ден, за да му дава сготвена храна. Сам той не готвел, а отец Симеон бил засегнат от туберкулоза и трябвало да спазва диета. За един месец отец Аверкий му давал своята част от трапезата и вземал готвена храна. Преминало това изкушение и започнал отново постите, но вече се подвизавал с по-голямо смирение и себепознание.

"Дангалашки" изкушения

За известно време в началото дяволът му внушавал хулни помисли. Това, което преди години слушал от войниците и на което не обръщал внимание тогава, сега дяволът натрапвал в ума му по време на молитва, дори когато бил в храма - хулни помисли за светиите.

Изповядвал се на духовника. Ходел и в параклиса на свети Иоан Предтеча и се молел. Когато се покланял на иконата, от нея излизало благоухание и той си отивал успокоен. След това хулните помисли отново идвали. Отново отивал до параклиса да се помоли и иконата отново издавала благоухание.

Разбира се, дяволът не се примирил. Понякога на сън чувал удари и гласове. Събуждал се и не виждал нищо. "Дангалашки изкушения", обясняваше по-късно Старецът (т.е. произхождащи от дангалака)⁷.

Един ден, докато тихо припявал "Светий Боже" по време на светата Литургия, видял от вратата на притвора да влиза един страшен звяр (който бил дяволът). Главата му била като кучешка и хвърлял пламъци от очите и устата си. Клател главата си нагоре-надолу, говорейки подигравателно: "А... А... А...". Обърнал се свирепо към отец Аверкий и му направил оскърбителен жест на два пъти, задето пеел "Светий Боже".

Намира начин да помогне

Старецът разказа следното: "Във "Филотей" живееше един монах, отец Спиридон, който беше много опърничав.

Бог допуска великосхимника да бъде обладан от бяс, за да се смири и да се спаси - така се случи и с него. Правеше опити да се хвърли от балкона и други лудости, и го заведоха на лекар. Лекарите направиха съвет и казаха, че само Бог може да го излекува.

Един ден му казах: "Не се чувствам добре, нека отидем заедно при свещеника, за да ми прочете някоя молитва", и го заведох при свещеника, за да му прочете закланателни молитви за прогонване на нечисти духове. При това го помолих да чете тихо, за да не чува, защото щеше да избяга. Щом отидохме, коленичих и му казвам: "Коленичи и ти". Той остана прав, гледайки ме, и ми казва: "Ако ти не се чувстваш добре, аз какво съм виновен?"

След това търпя злополуки, счупи си крака, остана на легло, смири се и Бог го прибра.

Един ден, когато беше болен, ме извика да се помоля за него. Молех се с броеницата, кръстех се и казвах молитвата: "Господи Иисусе Христе, помилуй стареца Спиридон". Казва ми: "Остави това стареца Спиридон, казвай Спиро". А преди това, ако не се обърнеш почитателно към него с "дядо Спиридоне", го приемаше за обида. След това се смири. Нека Бог се погрижи за него".

В Коница на лечение

Отец Аверкий вече страдал от познатите болести, които се влошавали. Старците на манастира се обезпокоили и го изпратили на лечение в Коница през лятото на 1956 година. Не искал да бъде приет в болница, за да не стане причина да обвинят монашеството и да кажат, че монасите ходят по санаториумите. Спазвайки с голямо старание странничеството, за което като монах дал обет, не отишъл у дома си. Отишъл да живее в параклиса на света Варвара, с който го свързвали детски аскетически подвизи и свръхестествени събития. Там през нощите запалвал една свещ и бдял в молитва, правейки поклони върху голите плочки. Докато един ден Бог наредил така, че дошла да запали кандилата Кети Патера, която за известно време работела извън Коница.

"Беше лято", разказва тя самата, "отидох до параклиса и видях един много слаб монах, който приличаше на светия, образа му като на Христос. В началото не го познах. Беше дошъл в Коница на лечение. Не искаше да живее у дома си, защото казваше, че монасите трябва да са далеч от роднини. Предложих му да остане у нас, за да може майка ми, която беше възрастна и съвсем сама, да има компания.

Признателно сведе глава и дойде вкъщи. От манастира му бяха дали четвърт лира, а той ни я даде.

⁷ Наименованието "дангалак", отнасящо се към дявола, Старецът чул за пръв път от един стар понтиец и му харесало. Означава човек, който е загубил ума си и върши лудости. Оттогава и Старецът наричаше така лукавия - б. а.

Остана близо три месеца. Започна лечение със стрептомицин. Идваше лекарят на Коница за наблюдение. Сестра му му слагаше инжекциите.

Живееше в една стая на горния етаж и по цял ден четеше, молеше се и искаше да пости. Аз през малкото дни, в които останах вкъщи по време на отпуската, му приготвях подсилващи храни. Варях месо, вземах бульона, слагах доста зехтин, за да не разбере, че има мазнина от месо, и правех една порция супа. Организмът му беше силен и не след дълго укрепна. Щом видях, че коланът го стяга и трябваше да го отпусна, престана да яде супите, които му приготвях, и сам в едно кафениче си вареше жито и така прекарваше.

Една нощ майка ми се събуди и слуша от стаята, в която спеше отец Аверкий едно ритмично удряне... Събуди ме и ме изпрати да видя какво прави монахът. Беше дванадесет часа посреднощ. Чукам на вратата с думите: "По молитвите на светите наши отци...", така ми беше заръчал да казвам. Отваря и ме пита: "Ах, сестро, какво ти се е случило? Не се притеснявай, разбрах какво става. Не исках да ви казвам. Обикновено тъй правя нощем. Защото преди всичко сега водя един живот, който не е монашески. След това съм длъжен да се моля за някои хора, които ми помагат". При все че беше болен, през цялата нощ се молеше с броеницата и правеше поклони".

Божият промисъл

Старецът разказа: "Връщайки се към Света Гора, на Урануполи ме приближи една млада жена и ме помоли да се моля за нея. Беше решила да стане монахиня, но родителите ѝ не давали. Избягала тайно, без да вземе нищо със себе си. Беше една изстрадала душа.

Оставих си пари само за билета до Дафни, а "оттам нататък Бог си знае", си помислих. Дадох ѝ всичките си пари и будилника, понеже щеше да ѝ е необходим в манастира, където искаше да отиде.

Щом пристигнах в Дафни, ме повика един проистамен от "Филотей": "Тук са товарните животни на манастира. Сложи си багажа, но и ти ще се качиш. Чуваш ли? Направи послушание".

Пристигнах отморен в манастира. Същата вечер идва един монах и ми казва: "Някой ми донесе един будилник. Аз си имам свой. Ако ти нямаш, задръж този".

След тази случка изпаднах в умиление заради Божия промисъл и това, че толкова явно виждах Той да се грижи за мен, окаяния".

Приема малка схима

Съгласно монахология на манастира отец Аверкий дошъл в него на 12 март 1956 година. След една година скрити подвизи бил постриган за монах в малка схима. Било му дадено името Паисий в чест на дейния Кесарийски митрополит Паисий II, който бил родом от Фараса. Пострижението му станало на 3 март 1957 година. Негов възприемник бил старецът Сава. Отец Паисий го почитал и го уважавал, защото според свидетелството на Стареца, бил "добродетелен, учен и благоговееен". Пишел си с него и по-късно - от "Стомион", и се молел да се удостои да приеме от ръцете му и Великата ангелска схима. Старецът Сава сърдечно обичал отец Паисий и го наставлявал като свое чедо.

След пострижението се снимал и изпратил снимката на майка си, а на гърба ѝ написал следното стихотворение:

Майчице моя, поздрав, отивам аз монах да стана,

от суетен живот да бягам, прелъстителю да заблудя.

В самотата на пустинята своите младини да дам.

Заради Христовата любов готов съм, всичко ще отдам.

Благата всички на света като прах ненужна ще отърся.

Да възлюбя Бога - на повеля първа изпълнението да потърся.

С кръст на рамо към Голгота след Исуса мой да следвам.

И в горния Иерусалим желая тебе там да гледам.

От голямата ти обич, майко, тръгвам, за да мога

във вечността със теб да бъда, за това Исуса ще помоля.

Затуй от малък аз поисках в черно расо да се облека.

Посвещавайки се на Христа, Богу тъй да угодя.

А за своя майка занаяд ще имам Девата Пресвята.

От вражи козни да ме пази, от коварството и хитрината.

За тебе, майчице, сред сълзи тук в пустинята сред самотата.

За теб и цялата вселена ще се моля винаги във тишината.

Монах Паисий Филотеит, Света Гора, 3 май 1957 г.

Посветено на уважаемата ми майка

Паисий

Общуване с добродетелни отци

Когато отец Паисий чувал за добродетелни отци, живеещи аскетично и достигнали високо духовно състояние, се стремил да се срещне с тях, за да получи полза. Считал съветите им за скъпоценни и се подвизавал да се оприличи на тях в добродетелта. Пазел думите им и светия им пример в себе си като многоценно съкровище, а по-късно ги издаде в книгата си "Светогорски отци".

Още на втория ден от идването си в манастира отишъл да посети руския старец Августин в килията му, но той не бил там. Оставил му някои неща като благословия. Старецът Августин го видял посредством благодатта на Светия Дух от скита "Свети Илия", на разстояние около четири часа път. По-късно се свързали духовно. За него Старецът разказва⁸ как се борел с демоните, как виждал нетварната светлина, как Света Богородица го посещавала в лечебницата на манастира и др.

Също така идвал от Катуня и общувал духовно със Стареца отец Петър, така нареченият Петракис⁹. Старецът му се възхищавал и изпитвал благоговение към него повече отколкото към всички останали подвижници, които познавал, затова и искал да стане негов послушник.

Спечелил доверието на двама юродиви заради Христа - един филотеец, старецът Дометий, и един келиот, старецът Е. Вторият доверчиво му разказал юродствата и подвизите, които извършвал.

Разбира се, поддържал връзка и с отец Кирил, както и с един голям румънски подвижник, отец Атанасий от Скита "Лаку". Впоследствие се запознал и с други добродетелни отци.

⁸ Светогорски отци и светогорски живот, с. 70-77 - б. пр.

⁹ Пак там, с. 61-70.

Благословения от Света Богородица

Старецът разказа: "Беше петнайсети август (Успение на Пресвета Богородица). След светата Литургия Старецът ме изпрати да свърша някаква работа. Бях изтощен от поста и от празничното бдение, а след светата Литургия не бях ял, защото Старецът нищо не ми каза.

Стигнах в Ивиرون и чаках корабчето. Въпреки че трябваше да дойде на обед, вече се свечери, а още го нямаше. Бях съвсем изнемощял. Рекох си да се помоля с броеницата да се погрижи Света Богородица някак за мен. Но после си помислих: "Бре, празна главо, за такива дреболии ли ще тревожиш Пресветата?" Не бях си довършил мисълта и отвътре се задава един брат. Дава ми едно пакетче и ми казва: "Вземи, брате, заради Господжата Богородица."

Отворих го. Вътре имаше половин хлебче, смокини и грозде. Едва сдържах сълзите си, докато си отиде братът".

Това се случило на беседката на Ивиرون. Друг път получил още по-пряко доказателство за грижата на Божията Майка на арсаната¹⁰ на същия манастир. Двете случки имат помежду си много прилики, но и доста разлики. И при втория случай било след бдение и Старецът бил гладен и чакал корабчето.

Ето какво разказа: "Не се чувствах добре от преумората. Изплаших се да не припадна там и да ме видят работниците. Затова събрах сили и отидох зад един куп дърва.

По едно време си помислих да помоля Света Богородица, но веднага си казах: "Окаяни човече, да не би Света Богородица да ни е дадена, за да ни осигурява хлебеца?"

И едва си помислих това, ето ти Света Богородица, която ми даде топъл хляб и грозде! Е, оттук нататък вече..."

Чувайки разказа, един човек, когото Старецът бе излекувал от неизлечима болест, го попита удивен:

- Добре, отче, след като изяде зърната на гроздето, чепката остана ли в ръката ти?

- И чепката от гроздето, и трохите от хляба изяха - отговори твърдо Старецът.

Получава откровение

По време на краткия престой в манастира "Филотей" не престанал да мисли за пустинята. Осезателно вече чувствал желанието за уединение, обземали го "страх и мъка, като жена кога ражда" (Пс. 47:7) Правел различни опити да заминее за пустинята, но всичките били неуспешни. Пътят към уединението оставал затворен и изпълнен с препятствия. Друг бил Божият план.

Веднъж се уговорил с един лодкар да го закара и да го остави на някое самотно островче, за да се подвизава там сам, но онзи не дошъл.

Искал да отиде и в Катунакя, да стане послушник на стареца Петър, но старците не му дали благословение. Междувременно старецът Петър починал в Господа. По-късно Старецът казваше: "Какво щеше да ме споleti! Щях да остана сам и щях да се отдам на безразсъдни подвизи. Какво щеше да ми стори дяволът!"

Също така се бил уговорил с отец Ф. Филотейски да отидат в Катунакя и да се подвизават. Отец Паисий щял да се труди с ръкоделие, отец Ф. щял да го дава на манастирите и да взима сухар, за да преживяват. Но една нощ, преди да удари клепалото за служба, Старецът почукал на вратата на килията на отец Ф. и онзи му казал, че не е Божия воля да заминат. Отец Ф. му разказал следния сън, който сънувал: "Бяхахме по покрива

¹⁰Арсана - от турски език - пристанище - б. пр.

на манастира и точно бяхме готови да скочим, една жена, облечена в черно, ни хвана отзад и ни каза, че отдолу е пропаст и ще се пребием. По този начин и аз разбрах, че Бог не желае да ходим".

По-късно отец Паисий разказа това, което му се случило и го накарало да отиде в манастира "Стомион", вместо в Катуня: "Молах се в килията си. Внезапно изцяло се обездвижих. Не можех да стана. Беше невъзможно. Някаква невидима сила ме държеше неподвижен. Разбрах, че нещо се случва. Останах така като прикован за около два часа и половина. Можах да се моля, да мисля, но не можех изобщо да се помръдна. Бидейки в това състояние, като на екран видях от едната страна Катуня, а от другата манастира "Стомион" в Коница. Аз с трепет обърнах погледа си към Катуня. Тогава един глас - беше този на Света Богородица - ясно ми каза: "Няма да ходиш в Катуня, ще отидеш в манастира "Стомион". Казах: "Света Богородице, аз пустиня ти поисках, а ти в света ли ме прашаш?" Отново чух този глас да ми казва строго: "Ще отидеш да се срещнеш с еди-кое си лице ¹¹, което много ще ти помогне". Същевременно по време на това божествено събитие като на екран ми идваха отговорите на много въпроси, които имах. Веднага се освободих от онова невидимо вцепеняване и сърцето ми се изпълни с Божията благодат. След това отидох и разказах всичко на изповедника. Каза ми: "Това е Божията воля. Но не говори за случилото се. Кажи, че поради здравословни причини" - имах кръвоизливи по онова време - "ще се наложи да излезеш от Света Гора и отиди там". Аз исках друго, но Божият план беше различен. Както стана ясно по-късно, главната причина бе да се помогне на осемдесетте семейства, които бяха станали протестантски, да се върнат към Православието".

¹¹ Това лице била Екатерина Руси, майка на кмета. Според Стареца "тя беше свята душа" - б. а.

В манастира "Стомион" – Коница

Възобновяване на манастира

“Господ укрепи стъпките на такъв човек и благоволи към неговите пътища” (Пс. 36:23). С откровение напътил и сега Господ стъпките на Божия човек Паисий към манастира “Стомион” в епархията на Коница. Жадувал за уединен живот и се готвел за пустинята, но по заповед на Света Богородица се озовал в един манастир в света.

Сам той казваше: “Мислех, че Пресветата вече не ще изисква от мен да изпълня обещанието, което бях дал, ако с благодатта Си ме опази по време на войната да отида за три години да помогна да се построи изгорелият ѝ манастир, пък нали станах и монах, но явно, че го искаше”.

Така през август 1958 година Старецът се озовал в уединеното манастирче “Стомион”. Хората се зарадвали на идването му и мнозина го посещаваха.

Започнал възобновяването на изгорелия манастир, без да притежава необходимите пари и материали. Някои добри християни спомагали в делото. Владиката му казал да обикаля със светите мощи по селата, за да събере приходи. Където отивал, бедните хора идвали, покланяли се и давали по една паница жито. Житото, което събирал, един-два чувала, не задържал за работите по манастира, а го давал на свещеника на всяко село да го раздаде на най-бедните семейства.

Света Богородица обаче, която го довела в Своя манастир, имала благоволение към усилията му. Просветила неколцина и донесли пари, материали и помогнали с личен труд. При това много пъти Старецът чувствал осезаемо Нейното пряко съдействие, както разказва: “Когато наливахме плочата, дойдоха да помогнат седемдесет души. Докато работата вървеше, майсторите ми казват: “Няма да достигнат двайсет торби цимент”. Сега какво да правя? Оказах се в затруднено положение. Да оставят плочата по средата, казват, не бива, да донесат още цимент - трудно, понеже са им необходими четири часа и половина с товарните животни, които бяха по нивите им. Тичам тогава в църквата. Паля една свещ, коленича и моля Света Богородица да помогне. След това отидох и казах на работниците да продължат работата и да слагат колкото е необходимо за сместа според определената мярка. Когато приключиха, бяха останали пет чувала цимент”. Междувременно жените, които готвели, предупредили Стареца, че хлябът и храната били малко за толкова работници. Той ги успокоил, като им казал изобщо да не се притесняват. Действително всички “и ядоха, и се наситиха; и дигнаха останали къшеи” (Марк. 8:8). Като си отивали, взели хляб и за вкъщи. Също така по време на работата черни облаци покрили небето и вещаели дъжд из ведро. Ако завалиял дъжд, плочата щяла да остане недовършена. Но след малко слънцето се показало и работата била свършена.

Освен намирането на материалите, трудно било и пренасянето им по една пътека, подобна на козя пътечка, която на някои места ставала толкова тясна, че натоварено животно трудно минавало. От другата страна имало пропад.

Един работник разказва: “Щяхме да наливаме плочата и отец Паисий беше взел чакъл от реката и го беше качил на манастира. Веднъж с чувал на гръб, друг път с животни, които събираше оттук и оттам, успя да го пренесе и наляхме плочата, но много се измори”.

Господин Георги Майпас разказва: “Веднъж професорът по археология господин Дакарис отиде в църквата и видя, че подът ѝ е застлан с плочи, и казва на отец Паисий: “Ще ти изпратя бял мрамор”. Наистина изпрати и го остави на моста. Старецът съобщи на кониците да го пренесат с животните. Те отидоха, видяха мрамора, стори им се на големи късове и казаха, че с мулетата не могат да го пренесат от страх да не се подхлъзнат и да паднат в пропадта. Старецът им каза: “Добре”. Нищо друго. Слиза и взима две мраморни плочи на гръб да ги качи до манастира. Някои го видели:

- Отче, какво правиш?

- Е, щом кониците жалят мулетата си, ще ги пренеса аз.

Те тичат и казват на другите:

- Какво стоите по кафенетата, а отец Паисий пренася мрамора сам на гръб?

Трогнаха се тогава, отидоха с мулетата, пренесоха го и така подът на църквата бе покрит с бял мрамор".

Купил дървен материал и сам направил врати, прозорци, стасидии, маси и каквото било необходимо.

Също така подменил покрива на църквата, направил монашески килии, архондарик, щерна и други работи.

Сестра му Христина си спомня: "Манастирът беше една развалина и ходех да помагам. Когато отидохме за първи път, натоварихме малко неща на едно муле. Въпреки че имаше стая и кухня, и една стая при портата, той направи една дъсчена барачка, колкото да стои в нея, та дори не и легнал. Питам го: "Как ще живееш в тази барачка? Ще те изядат мишките". Отговори ми: "Ако някой идва, нека има една стая, в която да остане". Върна ми храната, която бях взела. "Вземи я, защото ще я изядат мишките". Остана там, докато дойдоха другите двама отци и направи три малки килии. По-късно в ъгъла направи килията, в която живееше".

Господин Майпас разказва: "Отец Паисий беше изключителен дърводелец. Той с много труд издигна разрушения манастир. Беше болен, но и постник. Никога не нарушаваше поста".

И господин Иоанис Хаджирубис свидетелства: "Посетихме Стареца в "Стомион" и видяхме преустройството, което правеше в манастира. Делата му предизвикваха възхищение. Тогава ни каза, че потокът, който е по-долу, е труднопроходим през зимата. Предложихме да му помогнем. Сам измайстори кофража за едно мостче. След това осмина души отидоха и му помогнаха да налее цимента".

Налага уважението

Старецът не само се грижеше за разнските по строежа, но с добродетелния си живот и разсъдливите си съвети наложи у поклонниците уважение към светостта на манастира.

Първо на едно възвишение вдясно, преди входа на манастира, изкопа един гроб. Там постави кръст и всеки ден палеше кандило и кадеше тамян. Направи го, за да напомня за смъртта, но главно за светските хора, да не могат да празнуват и да се веселят там.

Престанаха веселбите и хората. Считахше за неподобаващо в храма да има служба, а отвън да се веселят. Само на храмовия празник по снизхождение им позволяваше да ходят отсреща в буковата гора, където имаше и течаща вода, за да ядат там. Беше приготвил мястото, при това беше сложил и дъски, за да се предпазват от студа. Не им позволяваше обаче да пият алкохолни напитки. При все това един човек не се подчини. Бе донесъл със себе си един съд узо и продаваше на хората. Старецът разбра това и попита:

- Какво имаш в тоя съд?

- Вода.

- И чешмата тук има вода.

И както съдът с узо бе близо до пропастта, бутна го с крака си и той се търкулна чак до река Аоос.

Под манастира, преди малкия циментен мост, при местността Гаврос, постави две табели. Едната сочеше манастира и пишеше: "Към Светата обител "Стомион" благоприлично облечени", а другата сочеше към реката и пишеше: "Към река Аоос - непристойно облечените". Особено не желаше в манастира да влизат неприлично облечени жени. На страничната врата на олтара постави табела: "Вход забранен за миряни".

Един петък до манастира дошли светски хора. Взели тиган от манастира, запалили огън извън портата и започнали да пържат риба, която носели със себе си. В началото Старецът не ги забелязал, защото бил зает. Когато разбрал какво става, у него се разпалила божествена ревност. Отишъл, взел тигана и го изхвърлил заедно с рибата.

Скача в пропастта

Веднъж носел светите мощи, а мощехранителницата била вързана с ремък за раменете му. На едно място от пътя, което се нарича "Голяма стълба", ремъкът се скъсал и моще-хранителницата паднала в пропастта. От благоговение и страхопочитание към светите мощи Старецът, без да мисли за себе си и без никакво колебание, скочил веднага в пропастта, за да успее да ги хване. Мощехранителницата се търкаляла и удряла в скалите. По Божия благодат той останал читав, никак не пострадал, нямал дори драскотина! Мощехранителницата със светите мощи останала също непокътната, а металната обшивка, пригодена за мощехранителницата, била сплескана от ударите. Пропастта била толкова дълбока и стръмна, че било невъзможно Старецът да се изкачи отново. За да излезе на пътеката, трябвало да върви много часове по реката.

Откриването на гроба на свети Арсений

В годината, когато отишъл в "Стомион", Старецът решил да извади мощите на свети Арсений. Били изминали повече от трийсет години, а останките му все още лежали погребани в гробището на Керкира. Оставил грижата за манастира на брат си Рафаил и през октомври 1958 година отишъл в Керкира. Там потърсил стария си приятел и боен другар Панделис Дзекос. Намерил го във фабриката, където работел. Господин Дзекос не го познал и наведен над бюрото си, го попитал: "Какво желаете, отче?" Старецът не проговорил. "Искате ли да ви помогна за нещо?", го попитал отново. "За това", му казал и му показал палците на ръцете си. Тогава онзи го познал и изпълнен с радост и вълнение от това, че неочаквано виждал своя приятел и спасител, го прегърнал и разцелувал.

У дома си казал на майка си и своята съпруга да приготвят богата трапеза и помолил Стареца да му окаже тази чест да остане у тях.

- Аз ще ти окажа тази чест, но ще ми направиш и ти една услуга.

- Каквото поискаш.

Поискал от него да яде само зелена салата, в която сложил три капки олио и две-три маслини. Нищо друго.

Преспали в една стая. Три пъти в продължение на нощта, след като поглеждал дали господин Панделис спи, който пък се преструвал, че спи, ставал, коленичел на леглото и се молел.

Сутринта при проливен дъжд тръгнали за гробищата. Старецът казал на господин Панделис: "Не се бой, по пътя за там дъждът ще спре". Постепенно дъждът намалявал, докато спрял напълно.

След откриването на гроба Старецът умивал костите с вино и вода, след това ги умивал в парчета от чист бял плат и ги слагал в една черна кутия, приличаща на куфар. Намерил и токата от колана на преподобния Арсений. В един момент се подхлъзнал и паднал върху господин Панделис, а той се подпрял с ръката си на стената¹.

Понеже гробарят се оплаквал, задето са отишли в такъв дъждовен ден, Старецът, въпреки че имал разрешението на владиката, от съчувствие казал на господин Панделис: "Понеже човекът се притеснява,

¹ Тази част от стената била белег за господин Панделис. След 37 години по него си спомнил и показал на вече блаженопочившия Керкирски митрополит Тимотей мястото на гроба на свети Арсений. Тогава, през 1995 година, на 8 август (н.к.), събота, стана второто разкриване на гроба и бяха намерени част от десния крак заедно с пръстите и шест прешлена - б. а.

нека останат няколко кости, а когато дойда догодина, ще ги извадим". След изнасянето на мощите, един слънчев лъч минал между кипарисите и осветил гроба.

Когато приключили, Старецът отишъл на хотел и останал там. Не искал да отиде с мощите в дома на господин Панделис, защото бил женен отскоро и да не би да стане някое недоразумение с жените. На другата сутрин, когато се срещнали, господин Панделис видял Стареца изменен от Божията благодат. Казал му: "Днес си много красив! Ама истински си красив".

Старецът му разказал следното: "Да ти кажа какво ми се случи снощи. Понечих да отворя мощите, за да се поклоня, а една сила ме стискаше, като искаше да ме удуши. И в онзи момент казах: "Свети Арсение, помогни ми", и веднага бях освободен"².

Завърнал се радостен в Коница заедно с мощите и пренощувал в дома на Кети Патера. Там ги поставил под домашния иконостас. Тя запалила кандилото, а след това се заела с къщните работи. Но в стаята, където били мощите, виждала светлина като от светкавици и си мислела, че ще вали. Бързала да отиде да вземе чадър, защото на следващата сутрин искала да отиде в долна Коница на литургия. Старецът се опитал да ѝ обясни, че тези "светкавици" не са от небето, а от светите мощи, защото навън времето било хубаво и имало звезди. Според свидетелството ѝ: "Беше странна светлина като при святкане на светкавици, не както когато свети нещо".

Трудове, подвизи и безмълвие

"Малката градина на Света Богородица", както наричал Старецът "Стомион", за да му напомня на Света Гора (наричана още градината на Света Богородица - б. пр.), притежава дива девствена красота. Според специалистите това е едно от най-красивите места на света.

Условията за живот обаче били тежки. Манастирът нямал дори товарно животно. Старецът разказва: "Имах много сила. Вземах разстоянието от два часа за четиридесет и пет минути. Пиех вода, ставаше кръв. Случваше се да ходя от "Стомион" до Коница по три-четири пъти на ден, за да пренасям материали на гръб за изгорелия манастир". И само да бъде извървян толкова път пеша вече било суров и болезнен подвиг. Но това го радвало, защото той обичал труда.

Понякога си събувал обувките и ходел бос до старото манастирище отсреща по една труднопроходима пътека. Молел се там и отново се завръщал след два-три часа през клисурата на река Аоос. На един младеж, който го попитал защо прави това, отговорил: "Трябваше да съм станал монах по-рано". Иначе казано, за да изпълни това, което би правел, ако бе станал монах по-рано, прибавял и други подвизи.

Въпреки че се "улисал с Мартини грижи", както казвал за строежите, и подпомагал хората в техните нужди, продължил духовния подвиг и дори го усилил въпреки разклатеното си здраве. Постел строго и по всякакъв начин поробвал крехкото си тяло, въпреки че бил на лечение с инжекции. Понякога прекарвал цяло денонощие с една чаша вода. Макар че отглеждал в градината на манастира много плодове и зеленчуци, обичайната му храна била чай със сухар или счукани орехи.

Госпожа Пинелопи Барбути разказва: "Ходеше бос в градината и вечер чистеше краката си от тръни. Ядеше един сухар сутрин и един вечер. Понякога пиеше само чай. Работеше твърде много. Почти не спеше. Стараеше се на никого да не чуе хатъра и на всички искаше да угоди. Никога не казваше "не". На ръцете му имаше мазоли от многото поклони. Краката му бяха само кокали. Имаше много здравословни проблеми".

През деня работел до изтощаване, а през нощта бдял. Сам четял всички църковни последования, както бил научил в Света Гора. Не пропускал нищо от указаното в монашеския типик. С голяма стриктност извършвал личните си монашески задължения, а освен това с броаницата се молел изобщо за живи и починали и за хора, които имали особена нужда.

² Разказът за изваждането на мощите е по свидетелство на господин Панделис Дзекос, понастоящем монах Арсений. Особено за последното събитие по-точно виж книгата на Стареца "Свети Арсений", стр. 10-11.

Принудителното му занимание с хората и работата не угасили жаждата му за безмълвие, напротив усилили я и той намирал начини да не прекъсва вътрешното умно занимание и общуването си с Бога. Много обичал да избяга в някоя тиха пещера, за да се моли несмущаван, "жадувайки и търсейки Бога". Това било духовното му веселие. Сам в тишината, единствено с Бога пред себе си, услаждайки се и хранейки се от богообщението чрез възделената умна молитва.

Въпреки че манастирът бил на уединено и тихо място, Старецът понякога се оттеглял в една пещера. Отивал през нощите и извършвал бдения с броеницата и безбройни поклони. Мястото обаче било мрачно и се стичала вода.

Затова издълбал и друга пещера на слънчево място, малка като пещ, където можел да се побере само наведен. Покривал я с клони да не се вижда. По-късно открил една дъбова хралупа. Била на по-слънчево и сухо място. Искал да я издълбае така, че да го побира, за да ходи и да се уединява през зимата, понеже по това време на годината слънцето изобщо не огрявало манастира.

Ако нямало поклонници, за няколко часа се затварял в килията си. Четял, молел се и извършвал духовна работа над себе си. Оставял вратата на килията леко отворена, за да гледа дали няма да мине някой през портата. След това продължавал с работите по манастира.

В дните, когато имало поклонници, на които отделял внимание, разсъдливо организирил времето си така, че да извършва и духовните си задължения. В случай че идвали много поклонници, оставял някой свой познат да наблюдава храма, а той се оттеглял да извърши монашеските си задължения и после се завръщал. Отивайки да се моли, оставял винаги вратата на трапезарията отворена. Ако някой минел, да намери нещо да хапне. Имало хляб, консерви, домати и др.

Закрилник на бедни и сираци

Освен за строежите същевременно се грижел и за нуждаещите се. А те били много. По онова време в коницките села имало голяма бедност, мизерия и неволи. Старецът събирал дрехи, пари, храна и лекарства, правел ги на пакети и ги изпращал на нуждаещите се хора. В това човеколюбиво дело му помагали благочестиви жени. Онези, които имали добро желание, изпращал да се грижат за немощни и болни, главно стари хора, които нямали никой роднина до себе си.

Взел разрешително от полицията и във всяка махала в Коница оставил по една спестовна каса и определил по един отговорник. Имало и една каса допълнително пред полицейския участък. Учредил комисия, която се разпореждала с парите и давала според нуждите.

Погрижил се бедни деца и сираци да продължат учението си. Изпращал ги при подходящи хора, но и сам им помагал със средства, колкото можел. Мнозина от тях днес са учени и са благодарни на Стареца.

Отстъпвал имотите на манастира на бедни семейства, за да ги обработват. Не искал от тях наем. Казвал им, ако имат добра реколта, да дадат на манастира каквото искат. Ако годината не вървяла добре, не искал нищо.

Колкото пъти сестра му Христина му носела дрехи и храни, не ги приемал. Казвал ѝ да ги занесе на семейства, за които знаела, че се нуждаят.

По Богоявление минавал със светена вода през домовете и хората давали по нещо за манастира. Минал и през една къща, в която имали дете инвалид. Домакинята на дома отишла да пусне нещо в кутията. Старецът ѝ казал: "Света Богородица от теб не иска, защото ти имаш нужда". И веднага на масата изпразнил кутията с всичките пари, които бил събрал.

Кети Патера разказва: "Помагаше на много хора. Беше много милосърден. Веднъж му изплетох жилетка. Когато на пътя срещна една луда жена, веднага свали жилетката и ѝ я даде, за да не студува горката. Давах му и други неща, но той ги даваше на първия срещнат".

Господин Томас Тасиос свидетелства: "Всяка седмица носеше необходимата храна на един старец, който живееше сам, изоставен в една пещера, и собственоръчно го миеше. Тръгваше от манастира призори и ходеше без никой да знае".

Също така господин Лазарос Стергиу си спомня, че редовно посещавал бедна старица, която живеела сама в една барака, и ѝ носел храна.

Подхожда мъченически към изкушението

Старецът се грижел не само за материалните нужди на хората, но много повече за спасението на безсмъртната им душа. Сам той разказва: "Разпитах за една моя съученичка и разбрах, че е тръгнала по лош път. И тъй, молах се Бог да я просвети да дойде в манастира и да ѝ кажа няколко думи. Бях събрал цитати за покаянието. Веднъж дойде с други две-три жени. След това идваше често с детето си и носеше свещи и елей. Един ден някой ми каза: "Отче, тя те лъже. По един начин се представя тук, но какво върши долу с полицаите".

Следващият път когато дойде, строго я смъмрих и тя си отиде, плачейки. След малко почувствах цялото ми тяло да гори от силен плътски огън. Отидох, помолих се, никакъв резултат. Отново се помолих, отново никаква промяна. Чудех се, защо ми е допуснато това изкушение. Тогава взех брадвата, поставих пищяла на левия крак на едно дърво, сложих върху него острието на брадвата и с един чук я удрях отгоре. Откъснах седем парченца от плътта си. Надявах се, че с болката от откъсването пламъкът в тялото ми ще намалее малко, но не би. Обувката ми се напълни с кръв, но борбата не отстъпваше. Тогава станах, оставих манастира отворен и се отправих към гората. Казах си: "По-добре мечките да ме изядат..."

По пътя силите ме напуснаха и паднах изтощен в края на пътеката. Размислях защо ми се случва това изкушение и се опитвах да дам някакво обяснение, да намеря причината. Тогава изведнъж ми дойде наум за жената, на която се скарах, и си помислих: "Боже мой, ако тя чувства такава плътска борба, как ще успее горката да издържи?" Това беше! Разкаях се за суровия упрек към жената, поисках прошка от Бога и веднага се почувствах като да съм излязъл от прохладен извор. Разпалването беше изчезнало."

А като заключение допълни: "Когато ни изкушава плътско желание, невинаги е виновна плътта. Защото плътската борба може да произлиза и от помисли на осъждане и гордост. Първо трябва да намерим причината за изкушението и след това да действваме по съответен начин. А не да започваме веднага с пости, бдения и т.н."

Тази случка показва готовността му за мъченичество. Показва, че предпочитал да умре, да стане храна на зверовете, отколкото да съгреши, макар и само с помисъл. В истинския смисъл дал плът, за да приеме Дух. И в житията на светиите са ни познати такива примери. Например, когато авва Пахон бил изкушаван, отишъл в леговището на хиена, а по-късно поставил отровна змия върху тялото си, но Бог го опазил и му дарил безстрастие.

Белезите от тия разрязвания се виждаха на крака му до самата му смърт. Тия, които чува разказа на Стареца, видяха, докоснаха и свидетелстват.

Борби срещу ересите

В Коница вече имало еретици евангелисти, които проповядвали и броят им постоянно нараствал. Имали собствена зала, в която се събирали. Била като гнездо на оси.

Бог използвал отец Паисий, който бил малограмотен, но "изпълнен с благодат и сила" и със силна православна чувствителност, за да изгони вълците на протестантската заблуда.

Като начало се осведомил точно за тяхното верую. Написал един текст за това кои са евангелистите и го поставил на видно място в манастира, за да го четат поклонниците.

На събиранията им изпращал свои хора, за да следят кои посещават беседите. След това канел специално слушателите на еретическите проповеди и ги наставлявал. По този начин те не посещавали повече събранията им. Някои от тях дори вземал за работници в манастира и ги убеждавал да прекъснат връзката си с еретическата организация. Те ставали най-съвестните християни. Дал по някоя благословия на няколко деца и те отишли нощем и свалили табелата, поставена пред тяхната зала. След събеседване с техния водач, който идвал от Солун, го убедил да не идва повече в Коница. По неговите молитви и дейния му и разсъдлив подход онези, които били увлечени от евангелистите, се обърнали и Коница отново станала "едно стадо и един пастир".

След това се появили последователи на Макракис³, но и на тях Старецът не позволил да действат. Осведомил хората, които били в неведение, действал резултатно и своевременно и по този начин и тези си тръгнали безуспешно.

Интересувал се и за мюсюлманите в Коница. Обградил ги с обич и загриженост. Помагал им в нуждите им и всеки петък ги събирал в някоя тяхна къща и разговаряли. Надявал се че посредством любовта и подходящото отношение можели да станат християни. Някои от тях днес са кръстени.

“Воден от Светия Дух...”

Старецът разказа: “В “Стомион” дойдоха двама отци, за да живеем заедно. Имах една голяма килия и исках да я разделя на две, но няхах пари. Реших да взема назаем петстотин драхми.

Пътюм видях едно параклисче. Прекръстих се, запалих кандилото и продължих. Стигнах до една къща и нещо ме подтикваше да почукам. Беше сутрин. Когато домакинят ме видя, се зарадва. “Ти ми трябваше”, казва ми, “тия пари ги бях обещал на Света Богородица” - и ми даде петстотин драхми - точно колкото ми трябваша.

Спомняйки си тази случка, друг път почувствах един подобен вътрешен подтик - нещо отвътре ме тласкаше - да отида в един голям град (Янина). Не можейки да постъпя другояче, подчиних се и отидох. Не знаех какво трябва да правя, няхах определена цел. Разхождайки се по улиците, минах през един магазин, влязох вътре и купих няколко стъклени чаши за кандилата в храма, ей тъй, да се намират. А когато стигнах до една къща, на една странична улица, този вътрешен подтик ме тласкаше да вляза вътре. Подчиних се и почуках на вратата. Излезе и отвори 45-годишна жена, облечена в черно. Щом ме забеляза, веднага падна в краката ми и около петнадесет минути постоянно викаше: “Благодаря ти, Иисусе мой, благодаря ти, Иисусе мой”.

Влязохме вътре, където имаше и други две жени. От 11 часа сутринта до 5 часа следобед стояхме и разговаряхме. След това прочетохме Богородичния молебен канон. Тази жена стоеше на колене и плачеше, и пееше наизуст молебния канон.

Тя от млада останала вдовица. Била много богата. На осиротели момиченца давала част от състоянието си, което управлявали роднините ѝ. Искала да употреби правилно това, което притежавала и след това да отиде в манастир. Междувременно отишла до Иерусалим и станала тайна монахиня. Носеше черни дрехи като монашеските. Настоятелно молела Бог да ѝ изпрати някой монах, да я научи на монашески живот. След като по такъв начин се погрижи за имуществото си, по-късно постъпи в манастир на един остров⁴.

Тя ми беше казала, че на еди-кой си павилион ще намеря и още една тайна монахиня, с която отидох да се срещна. Последната се беше заела да отгледа сираците на брат си, които бяха изгубили и майка си. Често умът ѝ бе грабван в съзерцание! Хората, които отиваха да пазаруват от нея, не разбираха в какво състояние

³ Апостолос Макракис (1831-1905) считал себе си за призван от Бога религиозен и политически реформатор. В учението му се съдържат редица крайности и заблуди. Най-съществената е еретическото му схващане относно природата на човека. Според Макракис тя е трисъставна - тяло, душа и дух, като между душата и духа съществува качествена разлика - душата е смъртна, а духът е безплътен и безсмъртен. Учението му е осъдено от Св. Синод на Гръцката Православна Църква - б. пр.

⁴ На остров Фанеромени Саламин. Там монашествува и почина сестра Анна, в света Атина Хаджи, която в годините на окупацията развивала голяма обществена дейност.

се намира. Мислеха, че поради голямата мъка си беше изгубила ума и се умисля. Сами си вземаха каквото им трябва от павилиона и оставяха парите. И двете бяха избрани души."

Бесовски нападения

Чул, че някогашните отци от манастира слизали в пропастта за по-голямо уединение и той също се опитал да слезе. Взел въже, завързал се, а другият край вързал за едно дърво. Слизайки открил малко по-равна повърхност - около един квадратен метър, и стъпил там. Поискал да се помоли на това място. Намерил няколко камъка и ги сложил на ръба като малък парапет. Едва започнал да се моли, и изкусителят дошъл във вид на вихър - много силен вятър, който го блъскал към пропастта. Тогава призовал Света Богородица на помощ: "Пресвета Богородице, спаси ме". Вятърът веднага спрял и той се спасил, след като бил стигнал на самия ръб на пропастта и подпирал крака си на наредените камъни. Онази пропаст е страшна и само да я гледаш, ти се завива свят.

Старецът разказа и за друго бесовско нападение: "Бях в храма и се молах и към дванадесет часа посред нощ слушам резето на портата да се щрака постоянно. Стана един часът, а тракането не спираше. Заедно с това се чуваха гласове и удари. В манастира нямаше никого другого. Помислих си, че щом на портата стои дяволът, по-добре да не излизам навън и влязох в олтаря, където и осъмнах."

Спасение по Божий промисъл

"Когато работех по манастира, разказваше Старецът, трябваше спешно да донеса едни материали от разстояние два часа път. По пътя, на една труднопроходима местност, която наричах Голгота, срещнах един познат с три мулета, натоварени с дърва. Самарите им се бяха преобърнали и едното животно беше на ръба на пропастта в опасност да падне надолу.

Помислих си, че ако отида да помогна, ще закъснея, но съвестта ми не ме оставяше да остана безразличен и отидох. Каза ми: "Бог те изпрати, отче".

Помогнах му да ги разтоварим и да ги натоварим отново, и си тръгнах. Закъснях с около двадесет минути. По пътя видях, че беше станало свличане на камъни с дължина триста метра. Казаха ми, че станало преди едни-колко си време и като изчислих, ако не бях помогнал на онзи човек, по същото време щях да се намирам точно при свлачището и щеше да е невъзможно да се спася. Всичко се бе случило според Божия промисъл. Бог, за да спаси мен, бе поставил в опасност онзи човек. Спасих се от сигурна смърт. Човекът хиляди пъти ми каза "благодаря". Обърнах се и аз назад и отдалеч му извиках: "Бай Анастаси, ти ме спаси, Бог те изпрати".

Нощно посещение на Света Богородица

Две благочестиви жени от Коница, госпожа Попи Мурелату и госпожа Пинелопи Барбути, помагали в обработването на градината.

Една вечер след повечерието се прибрали рано в гостната, за да спят. Събудили се, когато чули да бие клепалото. Излезли от стаята си. Видели Старецът да излиза от килията си и при това им казал: "Благословени мои, не ви ли казах да не биете нощем клепалото?"

С недоумение отговорили, че те не са правили нищо такова и същевременно видели някаква жена да влиза в църквата. Видели я в профил, от рамото надолу ръката ѝ и наметката. Била Света Богородица, заради която клепалото само се ударило, известявайки нощното ѝ посещение.

До този момент Старецът говорел на висок глас, но след това обзет от благоговение и трепет, мълчаливо дал знак на жените да се приберат в стаята си и той също се прибрал в килията си.

“Правдоподобно” бесовско видение

“Една нощ”, разказа Старецът, “седях в килията си на едно столче и казвах молитвата. Внезапно чух вън, на двора музика от цигулки, тъпани, гласове и хора. Станах да погледна през прозореца и да видя какво става - нищо не се вижда. Пълна тишина. Тогава разбрах, че всичко е било от дявола.

Не бях сварил още да седна на столчето, за да продължа с молитвата, когато изведнъж килията ми се изпълни със силна светлина. Покривът изчезна, светлината стигаше до небето. На върха на светлинния стълб сякаш имаше лице на рус младеж, който приличаше на Христос. Виждаше се половината лице. На един светъл надпис бе написано: “Слава във висините Богу”. Тогава станах и се загледах нагоре, за да видя по-добре лицето. Чувам един глас да казва: “Удостои се да видиш Христа”!

Точно в онзи момент погледнах надолу, за да видя къде да стъпя, за да сменя мястото си, тъй че да мога да видя цялото лице, но същевременно с това си помислих: “Че кой съм аз, недостойния, за да видя Христа”. Начаса светлината изчезна заедно с подобие на Христа, а таванът си беше на мястото му”.

Дяволът не успял да го прелъсти с това лъжливо видение, но от яд одраскал краката му и от драскотините течала кръв.

По повод на това събитие съветваше следното относно виденията: “Така започва прелестта. Ако не ми беше помогнал Господ да осъзная, че това е от бесовете, след това щеше да се включи “телевизията” на лукавия. Ето ти Христа, ето Света Богородица, ето ти пророците и т. н. И така човек изпада в прелест. Затова е нужно да не приемаме лесно виденията, дори и да са от Бога. Тогава и Бог се радва, понеже така показваме изискването от нас смирение и внимание. След това Той Сам знае как да ни покаже онова, което иска и да ни научи по друг начин”.

Близост с дивите животни

Голямата любов на Стареца към Бога и към Неговия образ и подобие, човека, изпълвала сърцето му и това, което преливало от него, обгръщало и неразумната твар. Особено обичал дивите животни, и те чувствали неговата любов и идвали при него.

Едно еленче идвало и се хранело от ръцете му. На челото му направил един кръст с боя. Предупредил ловците да не идват на лов около манастира и да внимават за това еленче с кръста, където и да го видят, да не го застрелят. Но за жалост, един ловец, пренебрегвайки неговата заповед, един ден видял еленчето и го убил. Старецът много се натъжил и изрекъл едно пророчество, което се изпълнило изцяло. Не го споменаваме, защото този човек е жив и до днес.

В гората около манастира живеят мечки. Една мечка срещнала Стареца на тясната пътека, когато се изкачвал към манастира с натоварено магаренце. Мечката се дръпнала встрани, докато отмине Старецът. Той пък ѝ направил знак тя да мине първа. “А тя”, разказваше той с усмивка, “протегна лапата си и ме хвана за ръката, за да мина аз”. “Казал ѝ: “Утре не се появявай тук, защото чакам хора. Инак ще те хвана за ухото и ще те завържа в яслите”.

Казваше, че мечката има себелюбие. Когато изпадне в опасност, показва се, че не я е страх, но след това се оттегля бегом.

Една мечка идвала често, била свикнала с него и Старецът я хранел. В дните, когато идвали хора в манастира, Старецът я предупреждавал да не се появява, за да не предизвиква страх у хората. Понякога мечката нарушавала заповедта на Стареца, появявала се внезапно и тези, които я виждали, се плашели. Мнозина са я виждали, между тях и Кети Патера, която разказва: “Една нощ с фенерче в ръка се изкачвах към манастира, за да успея да стигна за светлата Литургия. Чух някакъв шум, обърнах натам светлината и видях едно животно, подобно на голямо куче. То ме последва, а когато пристигнах, попитах отец Паисий, дали кучето е на манастира. Отговори ми: “Че това куче ли е? Я виж по-добре. Това е мечка”.

Други случки в "Стомион"

Веднъж от дома на госпожа Пинелопи Барбути откраднали малкото спестявания, които имала, всичко на всичко петстотин и петдесет драхми. Притеснена, тя веднага се качила до манастира, за да съобщи на Стареца.

Тоя я чакал при черницата пред манастира. Отдалече ѝ викал: "Не се тревожи, ще се намерят. Нали петстотин и петдесет драхми бяха? След петнадесет дни ще ги намериш".

След тринадесет дни срещнала Стареца и му казала, че още не ги е намерила. "Благословена моя", ѝ казал, "не ти ли казах, че след петнадесет дни ще ги намериш? Защо си нетърпелива?"

Действително на петнадесетия ден една жена донесла на госпожа Пинелопи парите, които синът ѝ бил откраднал.

Когато някоя неделя нямало света Литургия в манастира, Старецът слизал да се черкува и причасти в Коница. Съботата в дванадесет часа посред нощ заключвал манастира и след един час пристигал. Отивал и чакал в костницата и шест-седем часа се молел за живи и починали, докато клисарят отвори храма.

В една такава нощ видял костите да излъчват светлина. Може би това бил знак, с който му показвали, че душите на починалите усещат неговите молитви?

За известно време в манастира работел господин Лазар Стергиу, който разказва: "Една събота правех кофража на една стена, за да налея бетона, а в това време отец Паисий чистеше храма. Към единадесет часа искаше да ми каже нещо и правеше знаци. Дойде пладне, отидохме да ядем, но той не говореше. Беше си изгубил гласа. Питам го: "Какво ти стана, отче Паисий?" Той беше спокоен като да не се бе случило нищо. "Да отида ли до долу за лекар?" Не ме пускаше. Разбирахме се със знаци. Следващата събота, когато миеше кандилата, го чух да пее. Излезе вън с иконата на Света Богородица. От радост го целунах".

В тези дни до манастира дошла и госпожа Пинелопи Барбути. Видяла го, че не говори, и започнала да плаче. След като гласът му дошъл, тя го попитала: "Какво ти се случи, отче?"

Старецът казал, че това му се е случвало и на Света Гора, но имал откровение, че няма повече да му се случва, както и станало.

Кети Патера разказва: "Старецът дойде в село Свети Георги, за да види майка ми, когато аз правех къщата. Едно осемгодишно момченце, което наричаха Стефан, падна от горния етаж върху цимента и си удари главата. Тя се пукна и кръвта шуртеше като река. Всички, които бяха там - баба му, майка му, викаха и не знаеха какво да правят.

- Какво тъй сте се завайкали? - каза Старецът.

Слезе долу, прекръсти го с един кръст, който носеше, поиска малко памук, сложи го върху раната и не само че не стана нужда от лекар, но и белег не му остана!"

Веднъж проповядвайки на мюсюлмани в Коница, окъс-нял. За да не пропусне вечерната, я извършил с броеницата, докато се изкачвал през нощта към манастира. Бесовите грабнали броеницата от ръката му. Той

останал там на колене и се помолил. Казал: "Няма да си тръгна от тук, докато не ми донесете броеницата", и те, принудени от силата на молитвата, му я донесли!

Друг път кметът на града с други официални гости посетили манастира. Не се опитал да ги поласкае, за да помогнат уж на манастира. Не бил научен "да се възхищава" и да ласкае човешки личности. Когато отишъл да ги почерпи, не започнал от кмета, а от бай Георги, прост и благочестив селянин, защото той бил достоен за уважение повече от другите. При все че почитал хората, носещи високи длъжности, тук почел добродетелта, защото "чест се отдава на добродетелта на човека" (Свети Иоан Златоуст), а не просто на личността, която носи някое звание, без то да се съпътства от добродетелта.

Господин Томас Тасиос от Коница разказва: "Веднъж срещнах Стареца на автогарата в Янина. Пътувахме заедно. По пътя стана четворна катастрофа - три автобуса и един камион се удариха в електрически стълбове. Сякаш невидима сила грабна нашия автобус и го хвърли на пет метра от пътя, без изобщо да пострада. Казвам на Стареца: "Ако не беше ти, отче Паисие, щяхме да станем на кайма". Казва ми: "Видя ли някого да се прекръства? Когато влизаш в автобус, отправяй молитва, за да пътуваш добре".

Госпожа Пинелопи Барбути разказва: "Когато го болеше главата, допираше я до иконата на Света Богородица и болката му минаваше.

Месеше просфори, без да слага квас. Прекръстваше ги и втасваха.

Един ден ми каза: "Идват трима ловци, сготви фасул". Наистина дойдоха и поискаха да ядат фасул. Те имаха месо в чантата, но го закачиха отвън на дървото, защото Старецът не позволяваше да пекат месо в манастира".

В Янина се запознал с една жена, притежаваща дарба на прозорливост. Искал да купи шишета за газените лампи, а парите не му достигали. Трябвали му още тринадесет драхми. Като минавал пред нейната къща, я чул да казва на някого: "Дай на отеца тринадесет драхми, за да купи шишета за лампите".

Заминаване от "Стомион"

Жителите в околността много почитали "калугера", както наричали Стареца. Чистосърдечно го обичали и му помагали, при все че не осъзнавали напълно какво богатство крие в себе си. В личността му виждали нещо по-особено. Били завладени от любовта и добротата му. За тях той бил ангел-пазител, утешение, подкрепа в трудностите им. Тогаващите малки деца, които днес са зрели мъже и жени, си спомнят един изпостелял монах да преминава улиците в Коница с бърза крачка; да крачи "умислен", без погледът му да се рее наляво и надясно.

Славата за добродетелта му се разнесла и извън пределите на Коница. Идвали да го видят и хора от други места. Група младежи, които следвали богословие, установили връзка с него. Общували, като си пишели писма, посещавали го и оставали в манастира. Получили духовна полза и почти всички последвали монашеското житие.

Междувременно някои посетители не преставали да го огорчават със светските си прищевки, които нямали намерение да изоставят. Правели опити да прокарат автомобилен път и лифт до манастира. Някои от тях се засегнали от това, че Старецът отменил светските празненства в двора на манастира в деня на храмовия празник и се съпротивлявали. Някои изисквали отстраняването му от манастира, за да могат да злоупотребяват с манастирските имоти и гората. Имало и други причини.

Веднъж - още в началото - напуснал манастира за един месец. В навечерието на храмовия празник отишъл в храма да прочете службата, а когато свършил, видял запалени огньове в двора и хората да играят хоро. Взел си расото и си тръгнал през нощта за Света Гора огорчен. "Още не са узрели духовно", казал. Но след като мнозина го помолили, се върнал.

През 1961 г. отново отишъл в Света Гора. Жителите на Коница, за да го принудят да се върне, изпратили писмо с подписи до манастира "Филотей". Искали Старецът да се смили над тях и да се върне.

В свое писмо той пише: "Когато си тръгнах от Коница, жителите се бяха надигнали. Няколко дни след като пристигнах в манастира "Филотей", бе получено писмо от господин кмета с подписите на мнозина, да ми позволят отново да се върна в манастира "Стомион", понеже имало голяма нужда и т.н. Те изброяваха причините, но тук не всички бяха съгласни да ми дадат благословия. Както научавам, ще стигнат дори до вселенския Патриарх Атинагор и до Аверов, който е външен министър, да помоли губернатора на Света Гора, който е чиновник на външното министерство".

След настоятелни молби Старецът се върнал отново в "Стомион", получавайки отпусно от манастира "Филотей" с дата 7 август 1961 г.

Брат му Лука и Димитрис Корциноглу по своя инициатива, виждайки трудностите, които преживявал в "Стомион", построили на края на Коница една къщичка, в която имало килия, храм и работилница, където се надявали Старецът да остане. Не искали да си замине и да се лишат от скъпоценното му присъствие.

Въпреки че обновил манастира, изгонил еретиците (може би това бил най-големият му обществен принос) и помогнал на мнозина, имал съзнанието, че нищо не прави и често се самоукорявал: "Аз съм монах, какво правя тук с хората?" И с жалба се обръщал към Света Богородица: "Света Богородице, аз пустиня търсех, а ти в света ме доведе".

Изглежда получил отговор на своята молитва. Защото, когато по-късно отец Козма, настоящият игумен на "Стомион", го попита как си е тръгнал, той отговори: "Е, попитах Света Богородица да ми покаже къде иска да отиде и тя ми каза на Синай".

По повод посещението на един богослов, който тогава живеел на Синай - настоящият Синайски архиепископ г-н Дамян, Старецът се свързал чрез писма с тогавашния архиепископ Порфирий. Попитал го, дали могат да го приемат на Синай и да живее някъде извън манастира, без да имат никакви задължения към него. Получил положителен отговор.

Така, когато видял, че мисията му в светската пустиня приключила, и след като изпълнил обещанието си към Света Богородица, окончателно напуснал "Стомион" на 30 септември 1962 г. и потеглил към богопроходната Синайска планина. Не изложил причините за тръгването си, защото народът би се вдигнал на бунт, би въстанал. Казал, че отива на лечение. Когато заминал, мнозина плакали, защото той им бил утешение.

Той не само възобновил манастира "Стомион" и написал историческа хроника за него, но оставил и собствена история там при скалите на "Стомион", чрез подвизите и свръх-естествените събития, които изживял. Жителите на Коница с благоговение пазят в спомените си "калугера", който днес е известен навсякъде като отец Паисий.

Пустинник в богопроходната¹ Синайска планина

Пътуване към Синай

Ставрос Балтоянис, художник реставратор, жител на Атина, разказва: “През есента на 1962 година след покана за работа по реставриране на иконите, тръгнах за Синайския манастир.

В манастирския метох в Кайро един ден по пладне се запознах с монаха Паисий, който също трябваше да се придвижи до Синай. Беше изключително слаб, ядеше забележително малко и обикновено беше мълчалив. Една упорита кашлица свидетелстваше за здравословен проблем.

Чакайки да се уреди пътуването и на двама ни до манастира, останахме в Кайро около една седмица. През тези дни имах възможността да се уверя, че отец Паисий системно избягваше яденето, което ни предлагаша, а когато приемаше, беше защото чувстваше, че трябва да прояви послушание. Оттогава, както и през времето, в което по-късно живяхме в манастира, разбрах, че между монашеските му добродетели беше и истинното и съзнателно послушание.

Когато се уреди всичко около тръгването ни, натоварихме багажа си на едно такси и потеглихме.

Спомням си как отец Паисий седеше мълчалив в своя ъгъл на таксито през целия път до Суец. Там аз и един наш спътник напазарувахме някои неща и главно храна. През малкия ни престой в Суец, който беше и почивка от пътя, трябваше да хапнем нещо. На поканата ни и отец Паисий да се включи не получихме никакъв отклик. Той се ограничи с това да утоли жаждата си, мокрейки устните си с малкото сок от един малък египетски лимон, който носеше със себе си, и който съставляваше единствения му хранителен запас.

Прекарахме нощта във Фаран и на сутринта тръгнахме за Синай. Пристигнахме късно следобед. Отец Паисий бе отведен бързо в своята килия, а аз останах с колегата Тасо Маргаритов, който ме чакаше да работим заедно по програмата за реставрация на иконите. Бързо научихме, че отецът, влизайки в килията си, махнал дюшека от леглото, а също и електрическата лампа, която осветявала мястото. Скъмността, аскетичният нрав, простодушието на този човек и свършената му отдаденост на Бога бяха бързо забелязани. Стараеше се мълчаливо да участва в манастирските си задължения и бързо стана полезен и плодотворен член от братството.

Също така бързо станаха известни и други негови умения и знания, както например сръчността му в обработването и употребата на дървения материал. Това последното ни наведе на идеята да поискаме от манастира младият монах да ни помага в дърводелските работи, които се налагат при реставрацията на икони.

Особено сполучливо се потруди при направата на втора дървена рамка, в която бе поставена иконата на Христос², която поради отдавнашна повреда беше разделена на две дъски. Майсторски и изобретателно изработи втора дървена подложка, издълбана по първоначалните размери на иконата, в която бяха поставени двете части на иконата, оставяйки помежду им празнината, която бяхме предвидили и изчислили, и която, както често се случва, не би била забелязвана от погледа на поклонника. Така отец Паисий остана, работейки с нас и отнасяйки се с внимание и отговорност към дърводелските нужди на реставрационните работи. През цялото това време се трудеше мълчаливо и продуктивно, излъчвайки същевременно с това благоприличие и святост. Въздържанието му от обичайното обедно хранене, правещата впечатление слабост и настоятелната му кашлица ни караха да се притесняваме за здравето му и често се опитвахме да го

¹ Нарича се така, тъй като там Бог се е явявал на израилския народ, т.е. “ходил” е по нея - б. пр.

² Става въпрос за драгоценната икона - Христос Вседържител, която е поместена в известния каталог на Синайските икони от Г. и М. Сотириу под номер 68 - б. а.

отклоним от неговата строга аскеза. Никога няма да забравя светлия му лик, когато веднъж се принуди да отговори на подобни мои увещания. Каза ми: “Ставре, остави тия неща на нас, монасите”.

Останахме в манастира около четиридесет дни, а отец Паисий беше все същият. Простодушен, невъобразимо духовен, замислен и вероятно молец се по време на мълчаливото занимание с работата, която тогава трябваше да извърши. Последния ден след изпращането ни си тръгнах с убеждението, че зад себе си оставям светия.

През редки интервали от време научавах за отец Паисий, че ставал все по-строг към себе си. Не много след деня на сбогуването ни, както и очаквах, научих, че се е оттеглил на една скала в богопроходната планина далеч от манастира и живее там съвсем аскетически, слизайки от време на време в манастира”.

Прекратява сушата

Когато за пръв път отишъл на Синай, там имало голяма суша. По природна даденост по тези места вали много рядко. През онази година липсата на вода се усещала особено силно. Един керван се приготвил да отиде да донесе вода от далечно място. Старецът им казал: “Чакайте, не отивайте довечера”. През нощта се помолил и наваляло много.

Блажен пустинен живот

Старецът поискал благословение да остане сам в пустинята. Настанил се в постницата на светите Галактион и Епистимия, която се състои от църквица и свързаната с нея много малка килийка. Намира се на хубаво място, на една височина, точно срещу светия връх, и е на разстояние по-малко от един час от манастира.

Двеста метра по-нагоре се намира пещерата на свети Галактион, а малко по-отзад е скитът, в който живяла света Епистимия с другите подвижнички. Свети, благословени места. Въпреки безводието си тия скали са извор на вдъхновение. Та там високо, като орел, Старецът свил своето гнездо, или по-скоро духовният орел стъкмил своята бойница.

Много близо, на хвърлей място до постницата имало малко изворче. За едно денонощие се събирали 2-3 литра вода. Старецът казваше: “Отивах с една тенекиена кутийка да взема вода, за да си направя чай или да намокрят малко челото си, казвайки с благодарност по пътя акатиста на Света Богородица³, и очите ми се пълнеха със сълзи. Казвах си: “Боже мой, малко вода да пийна, нищо повече не искам”. Толкова ценна била тази малко вода за онзи, който искал да живее там, в пустинята. Но и нея Старецът споделял с дивите животни и ожаднелите пустинни птици.

- Отче, как живеете на Синай? - попита го някой.

Отговори му: “Храната ми беше чай и сухар, който сам си правех. Правех си тънки тестени питки и ги сушах на слънцето. Ставах толкова твърди, че се чупеха като стъкло. Понякога варях и счукан ориз в една консервна кутия. Тя ми беше и кафениче, и тенджерка, и чиния, и чаша. Тази консервна кутия и една лъжица, по-малка от супена, представляваха цялото ми домакинство.

Имах още и една фланела, която обличах нощем, за да издържам на студа. Пиех и по един черен чай, за да ми помага в бдението, слагах и една лъжичка захар в повече, която съответстваше на още една фланела. (Т.е. калориите, които му е давала тази лъжичка захар, били като да обличал още една фланела). Имах и чифт дебели дрехи, защото нощем ставаше много студено. Нямах нито газен, нито електрически фенер, а само една запалка, за да виждам малко в тъмното, когато вървах по някоя каменна пътека със стъпала. Трябваше ми също, за да паля от време на време огън от съчки, за да си направя нещо топло. Имах и няколко камъчета за запалката и едно много малко шишенце с нефта за запалката. Нищо друго.

³ Обичайна практика на светогорските монаси е, когато вървят нанякъде, по време на пътя да казват наизуст акатиста на Света Богородица - б. пр.

Веднъж засадох един корен домати, но след това ме гризеше съвестта и го изкорених, за да не предизвиквам бедуините. Струваше ми се неподобаващо бедните бедуини да нямат домати, а аз, който съм монах, да имам, пък било то и само един корен.

През деня се молех с Иисусовата молитва и работех ръкоделие. Молитва и ръкоделие. Това беше моят устав. През нощта няколко часа правех поклони, без да ги броя. Служби не четях, извършвах ги с броещата.

За да не ме притесняват любопитните, със зелена блажна боя нарисувах черепи (знак за опасност) по скалите. Веднъж един германски турист поиска да се изкачи горе на скалите. Мислеше, че е минирано поле, но понеже явно разбираше от тия неща, внимаваше къде стъпва и успя да стигне до горе. Аз го наблюдавах от високо. Оставих го да се доближи, след това влязох в пещерата на свети Галактион и издърпах един сноп тръни пред входа. Претърси, но не успя да ме намери и се върна обратно”.

Опростил много своя живот и се отдал на аскеза с всичките си сили, без да отвлича с нещо друго вниманието си. “Пустинята опустошава страстите. Когато се отнесеш с уважение и се приспособиш към нея, дава ти да усетиш нейното утешение”, казваше с носталгия по-късно Старецът, изразявайки с няколко думи преживяното в Синайската пустиня.

Старецът обичал да посещава места, на които са живели подвижници. Възхищавал се на малките аскетски пещери. Някъде се виждала запазена някоя малка щерна, при други почерняла скала от огъня, който палели понякога, за да готвят. Тия древни места за подвизи го вдъхновявали и го въодушевявали. Посетил и постницата на свети Георги Арселаитски. Това е едно дълбоко пустинно място, подходящо за отшелници. Великият пост прекарал в постницата на свети Стефан (за който е писано и в Лествицата), намираща се под светия връх, в много строг пост, почти без да яде. Там имал само една тенекена кутийка, за да си вади вода от кладенеца, който бил по-долу, при “Свети пророк Илия”.

Имал обичай да не носи обувки. Петите му били разранени и от тях течала кръв. Държал обувките в торбата си и ги обувал, само когато отивал до манастира или срещал някого по пътя. За онзи, който познава условията в пустинята, е известно колко болезнено е човек да ходи бос по скалите или върху пясъка. През деня те са толкова нагорещени, че бедуините слагат яйца в пясъка и ги вадят рохко изпечени, а през нощта скалите са толкова студени, че все едно човек стъпва по лед.

В манастира той слизал всяка неделя или на всеки петнайсет дни. Помагал в службата и се причастявал. Имал една много уединена малка килийка, която се намирала в кулата, където някога затваряли заточениците в Синай. Участвал в общите манастирски работи, в дърводелството и в подрязването на маслините. При все това не бил в тежест на манастира. Не вземал от храната, която раздавали на всички отци. Не приемал дори и по някое малко благословение (парична сума), на което имали право всички синайски монаси.

Някои от отците се съветвали с него и получавали духовна полза от неговия опит и разсъдителност. Имал и един послушник на име Евтимий Склирис, в последствие отец Атанасий Ставроникитски, който живеел в манастира, но бил духовно ръководен от Стареца.

Също и тогавашният Синайски архиепископ Порфирий, благ и смирен иерарх, го почитал и вземал предвид това, което Старецът му предлагал за населването с монаси на Синай.

“Осезателно почувствах светото Причастие...”

Когато в началото отишъл на Синай, решил да се качи на постницата и да остане там две седмици, без да слиза до манастира. Съобщил това на отците, за да не се обезпокоят. Отец Софроний го попитал:

- Ще издържиш ли две седмици там, горе, отче?
- Ще се опитам, ще помоля Бога да ми даде да издържа.

По-късно разказа: “Какво изживях там, горе с изкустителя петнайсет дни, не е за приказка; не можеш да си представиш! Чувствах се като да бях прикован на Кръста. На втората неделя слязох до манастира да се черкувам. Когато се причастих, усетих светото Причастие като сладко месо. Бяха Тялото и Кръвта Христови”.

Укрепен от това знамение и гледайки от манастира към постницата, рекъл на дявола:

- Ако искаш, ела сега да воюваме.

Ръкоделие и милостиня

Ръкоделието на Стареца била дърворезбата. Сам той разказва: “Правех резбовани икони от дърво - как свети пророк Моисей получава десетте Божии заповеди. Сам си сечах дървата. Там, при потока към “Свети Безсребреници” има един вид тополи, дървета, които приличат на сребристи тополи. От тях, след като ги отсичах и изсъхнеха, сам правех дъски и изработвах иконите. Много често и нощем отварях леко вратата на килията и на лунната светлина казвах молитвата и шлайфах и приготвях дървото. За инструменти имах само две ножчета от една ножица Singer, която си донесох от Гърция, разглобих я на две, наточих я и я боядисах със зелена блажна боя, за да не отразява лъчите на слънцето и да не ми заслепява очите. В началото, за да направя една иконка, ми бяха необходими три дни. Впоследствие успях да я завърша за единадесет часа.

Давах ръкоделието на манастира, а те го продаваха; бе разграбвано от поклонниците. Парите, които получавах, давах на мои познати таксиджии от Кайро. Казвах им да купят дрехи, шапки, бисквити, храни и др. След това пълнех торбата с благословения и питах къде има бедуински лагери. Отивах при шатрите им, виках отвън малките деца и раздавах благословенията.

Веднъж когато отидох при една шатра, едно дете, Сюлейман, от благодарност хвана един петел и се готвеше да го заколи, за да ми приготвят трапеза. Искаше да ми благодари за благословенията, които им занесох. Казах му: “Остави го, Сюлейман, друг път. По какъв начин можех да му обясня?”

Поради голямата си любов към Божиите създания Старецът изоставил себе си, трудел се, за да им помага, и не отишъл на поклонение в Иерусалим, което силно желаел, за да не бъдат лишени бедуинчетата от неговите благословения. А те усещали голямата му любов, в която нямало преднамереност и корист и премного го обичали. Ставал същински празник от радостта, която изразявали всеки път, когато ги посещавал любимият “Абуна Паизи”. (На арабски: отец Паисий.)

Но и когато бедуинчетата отивали в неговата постница с разранени крака, понеже ходели боси, слагал восък на раните им и им давал по някой чифт сандали. На други давал шапки, за да не ги пече слънцето, и каквото друго имал. Събирали се обаче толкова много от тях, че не достигали парите от ръкоделието му.

Тогава се озовал пред дилема: “Дойдох тук, за да помагам на бедуините или да се моля за света?” По тази причина решил да се ограничи в ръкоделието с надеждата, че Бог ще нареди останалото.

Още на същия ден го посетил един грък лекар, живеещ в чужбина. Старецът го заговорил, като да го познавал от години: “Ела, чаках те”, му казал. Седнал и часове наред с любов си поговорил с него, дал му съвети и освен това му открил някои лични преживявания.

Тогава онзи, впечатлен от дарбата на Стареца, му дал сто лири, казвайки: “Вземи тия пари, да помагаш с тях на бедуините и да не нарушаваш устава си, и да не оставяш молитвата”.

“Не можах да издържа”, разказа по-късно Старецът, “Оставих го вън и влязох в килията, защото не можех да сдържам сълзите си от незабавния Божий отговор. Потресох ме промисълът и любовта Му”.

Накрая Старецът го изпратил и го упътил по една кратка пътека, понеже се свечерявало.

С парите от ръкоделието помагал също и на едно сираче, което следвало богословие в Гърция.

“Искушаван в пустинята...”

Един ден изработвал ръкоделие, казвайки си молитвата, седнал на една скала, а под него имало дълбока пропаст. Явил му се дяволът и му казал:

- Скачай долу, Паисие, обещавам ти, че никак няма да пострадаш.

Старецът невъзмутимо продължил с молитвата и ръкоделието. Не обърнал внимание на дявола. Изкусителят продължил да го подканя да скочи в пропастта, повтаряйки същото обещание. Това продължило около час и половина.

Накрая Старецът взел един камък и го хвърлил в пропастта, казвайки на дявола:

- Ето, да ти е спокойна съвестта.

След като дяволът не сполучил да го бутне в пропастта, казал му уж с възхищение:

- Такъв отговор дори Христос не ми даде. Ти по-добре отговори.

- Христос е Бог. Не е като мен палячо. “Махни се от мен, сатана”.

И тъй, с пребиваващата в него Божия благодат, избягнал първото изкушение - да се хвърли в пропастта и да се пребие върху скалите; също така избягнал и по-дълбоката пропаст на гордостта - да приеме похвалата на дявола, смятайки себе си за по-високо от Христа.

В постницата си имал един стар будилник, който, за да тръгне, трябвало да бъде разклатен. Веднъж, когато го клател напред-назад, за да тръгне, лукавият му внушил в ума един помисъл: “Ако беше женен, сега така щеше да люлееш някое детенце”. Такова нещо не си бил помислял никога дори като мирянин. Реагирал светкавично и незабавно. Както държал будилника, с всичка сила го хвърлил в отсрещната скала, която била на разстояние три метра. Въпреки че часовникът трябвало да се разбие, когато стигнал на десет сантиметра от скалата, внезапно спрял, спуснал се бавно, застанал прав и започнал да работи нормално, без да му има абсолютно нищо. Слушал го: “Тик-так, тик-так”. “Бре, дяволе!”, рекъл, виждайки изкусителното действие. След това взел един камък и го строшил.

Най-значимата част от тази случка е незабавната реакция на пустинника. Не се забавил ни най-малко при нападението на помисъла, не влязъл в разговор с него, не отговорил, а реагирал светкавично.

Старецът разказа и следното: “Една нощ слизах по една пътека със стъпала. Като се опитвах да запаля развалената запалка, за да видя къде да стъпвам, внезапно пред мен се появи една ръка, която държеше светлина и осветяваше пътеката и цялата околност. Веднага си затворих очите, обърнах главата си назад и казах на дявола: “Да опустеят светлините ти”. (Понеже разбрал, че той му показвал лъжливата светлина.)

Спътници на пустинножителя

“Когато бях на Синай”, разказа Старецът, “имах две яребици. По онова време преживявах някакви притеснения и птиците идваха да ми правят компания и да ме утешат. Където отивах, щом ме чуеха, идваха до мен. Когато резбовах икони, кацаха на раменете ми. Веднъж се разболях за една седмица. Когато оздравях, отидох на върха на хълма, където стоях обикновено и повиках птиците, за да ги нахраня. Не се появили. Оставих там храната и си тръгнах. Когато на другия ден отидох, птиците ме посрещнаха на пътя, пръхайки около мен. Не бяха си изiali храната. Но щом ме видяха, я изядоха.

Дивите животни са много признателни. Виждал съм по-голяма признателност у дивите животни, отколкото у много хора. По-добре е да дружим с тях, отколкото със светски хора. Ако търсиш някой истински приятел освен Бога, завържи приятелство със светиите, а ако не - с дивите животни”.

Старецът разказа също: “Веднъж готвех каша с ориз и на другия ден изчистих консервната кутия, в която бях варил ориза, и хвърлих изсъхналите остатъци на мишките. От тогава, всеки път, когато резбовах икони и падаха парченца дърво, те, чувайки шума и гледайки дървото, мислеха, че е ориз и се събираха. Дори дивите животни се умиряват близо до нас, когато водим правилен живот”.

Безстрастието на светите Богоотци

На Синай Старецът преживял в Светия Дух едно свръх-естествено събитие - целомъдрената и блажена връзка на светите Богоотци, от която се заченала и родила Света Богородица. Той получил следното откровение: “Светите Иоаким и Анна били съвършено духовни, без никакво плътско мъдруване. Те били най-безстрастната семейна двойка, която някога е живяла. Първо всеки със сълзи поотделно се помолил на Бога да ги дари с дете и след това се събрали поради послушание към Бога, а не поради плътско желание. Понеже зачатие станало без плътска наслада, Света Богородица била Пречиста. Разбира се, не била свободна от първородния грях, както в заблуда вярват римокатолиците, понеже била зачената по естествен път (т.е. не безсеменно), но съвършено безстрастно - така, както Бог иска да се раждат хората”.

Веднъж в един свой разговор отново подчертаваше тези истини. Виждайки известно съмнение у събеседника си, стана и с повишен глас каза: “Това събитие го преживях!” Искаше ясно да се разбере, че това, което говореше, не са просто негови благочестиви помисли, но божествено откровение.

При “Светите Четиридесет мъченици”

Било след Пасха, когато заедно с други отци отишли да отслужат света Литургия на “Светите Четиридесет мъченици”. Взели със себе си и доста червени яйца. След светата Литургия дошли бедуини, на които раздали яйцата. Яйцата били четиридесет и там дошли точно четиридесет бедуини при “Светите Четиридесет мъченици”.

Смъртта на майка му

Един ден чувствал особено благоволение, необяснимо утешение и голяма любов към Света Богородица. Недоумявал какво е това и защо му се случва. Отбелязал датата (било 6 октомври 1963 г.) и по-късно научил, че на този ден починала майка му, която премного обичал, но заради Христовата любов и тази на Света Богородица я изоставил. Сякаш Света Богородица му казвала: “Не тъжи, аз съм твоята Майка”. Тя сякаш го осиновила от мига, когато станал монах. При това по-късно се удостоил да види Света Богородица неколкратно, да разговаря с нея и да приеме храна от пречистите ѝ ръце.

Името на Казандзакис

Веднъж с други синайски отци се изкачили на върха Света Екатерина, за да отслужат света Литургия. Когато привършили, другите тръгнали да слизат. Старецът носел със себе си секач и отишъл при скалата, на която Казандзакис бил написал името си, и заличил името на този отявленик атеист. Считал за неподходящо на онова свято място поклонниците да виждат името на един богохулник, “на свето място да стои мерзостта на безбожието” (виж Мат. 24:15).

Един от отците, който бил критянин, докато слизал, чувал отец Паисий да удря със сечивото и мислейки, че поправя каменната пътека, му викнал:

- Ела, отче Паисие, остави сега пътеката. Хайде да си ходим.

А Старецът с усмивка му отговорил:

- Колкото мога ще направя, отче...

Отец Паисий се отвращавал от Казандзакис заради безбожието и богохулствата му и не искал дори да вижда, нито да чува името му.

Утешава се непричастен

В една неделна утрин видял на светия връх да се изкачват поклонници. Разбрал, че ще бъде отслужена света Литургия. Тръгнал след тях. Поискал благословение да се причасти, след като изповядал на свещеника, че предишния ден бил сложил една лъжица олио в яденето си, защото било събота и не знаел, че ще има Литургия там, а през цялата седмица не бил вкусил олио, а прекарал в сухоядение ⁴. Свещеникът не му позволил. Старецът смирено се подчинил и не се причастил. Но почувствал такова утешение и благодат, както когато се причастявал.

Невидима бран и неописуеми състояния

В свое писмо от 1 март 1964 г. Старецът разказва: “Много пъти демонът ме смущава, въпреки че съм сломил плътта. Благодаря на Света Богородица, че не се отвръща от мен, но винаги ми помага. Преблагият Бог допуска изкушенията, за да се подвизаваме, а след борбата да получим неувяхващия венец на победата. Наскоро цяла седмица много силно ме бореше в постницата, а междувременно аз се подготвях да се причастя на светия връх, където щеше да бъде отслужена света Литургия. Благодаря на добрия Бог, че ме опази, понеже борбата беше много силна. След тази война добрият Бог ме удостои да се причастя на светия връх, защото ме опази невредим. През целия онзи ден чувствах такава радост, че не мога да я опиша. Бях разтопен от голямата Божия любов и чувствах Неговото присъствие близо до себе си. Заради това врагът дявол воюваше против мен толкова жестоко, за да може да ме лиши от това духовно веселие, което ми беше достатъчно за дълго време напред...”

Синайският аскет живеел вече като безплътен. “Сам самичък в тишина говорещ на Бога... в непрестанни молитви и близост с Него”. (Житие на преподобния Сава Освещени). Бил пленен от божествената любов. Молитвата му била непрестанна като диханието му и не преставала дори и когато спял. “Сучел благодат”. Изживявал осезателно Божието присъствие, както и великите събития, които се случили по времето на свети пророк Мойсей. Веднъж описваше пещерата му: “Цялата планина, скалата била омекнала като тесто, “защото Господ бе слязъл върху нея в огън” (Изм. 19:18). Затова и в пещерата се отпечатали следите от гърба на свети пророк Мойсей”.

При това, както беше споменато, разказвайки случилото му се в манастира “Есфигмен”, Старецът каза: “На Синай изживях по-високи състояния по друг начин”.

Но какво точно е изживял там на планината на боговидението, не поиска да опише. Ограничи се само с това да го загатне. При всички случаи обаче е било нещо подобно на предишното изживяване, но с по-голяма сила, затова ги и сравняваше помежду си.

Най-вероятно не е било някакво видение или някое чудо, а били често изживявани благодатни състояния, по време на които получавал благодат въз благодат, и в резултат на това цялостното му духовно състояние се изменяло към още по-духовно. “Чувствам да се пробужда нещо ново в мен”, пише той.

С всичко това, което Старецът изживявал, както и с това, което ни е неизвестно, Божията благодат тайнствено го приготвяла за по-нататъшното му дело.

Напуска сладката пустиня

Когато живеел такъв живот и се радвал, че най-после открил това, което години наред търсел, здравословното му състояние се влошавало. Страдал от главоболие, дължащо се на липсата на кислород

⁴Т.е. ядял несготвена храна - б. пр.

поради височината. Бог обаче го насищал с небесна манна, утешавал го със Своята благодат. В началото не обръщал внимание на тези симптоми, но след това бил принуден от обстоятелствата да го направи. В писмо от 1 март 1964 г. разказва: “Виждам, че Бог ме сваля все по-ниско. Сега от една седмица съм в манастира, понеже заболях от астма, и тъй като постницата е на височина 2000 метра, силно страдах, и въпреки че насилвах себе си, беше невъзможно да остана там, понеже дишането ми спираше. Тук, в манастира е около 400 метра по-ниско. В случай че и тук се мъча, ще дойда в Гърция... Все пак аз оставям нещата в Божиите ръце, а Той, Който е благ по природа, нека направи, което е по-полезно за душата ми. Засега нищо не е сигурно”.

В крайна сметка, когато видял че здравословното му състояние се влошава, взел решението да остави сладката Синайска пустиня. Скърбял, защото искал да остане завинаги там, “за да служи Богу на тая планина” (виж Изх. 3:12). Обикнал Синай, защото там живял истински пустиннически живот. До края на живота си изпитваше носталгия по това място и се интересуваше за благосъстоянието му и духовния му растеж.

Завръщайки се към Света Гора, в една атинска църква се срещнал с професора от богословския факултет Панайотис Брацьотис. Онзи се впечатлил от аскета, който въпреки че бил болен, по време на цялата служба стоял прав. Приближил се и му казал: “И сега ли няма да поседнеш за малко?”

Според думите на псалома “видял насилие и разпри в града” (виж Пс. 54:10) Атина. Дяволът се опитал да го изкуси, не така очевидно, както на Синай, но чрез един свой служител. Търсейки да намери адреса на свой познат, попитал някого, който го отвел в една къща, отворил вратата и го въвел вътре. Било публичен дом! В началото Старецът се сепнал. После повикал Бога на помощ, ударил вратата и избягал “като сърна от примка и като птица от ръка на птицеловец” (Притч. 6:5).

В Иверския Скит

Безмълвие или жителство с други?

Завръщайки се на Света Гора, Старецът се отправил към светата пустиня Капсала, едно уединено и аскетическо място близо до Карея. Но понеже там не открил място, където да намери покой, по послушание към един старец отишъл в Иверския скит, където намерил килията на светите Архангели (омологията е с дата 12. 5. 1964 г.). Сам той в свое писмо от 24. 7. 1964 г. относно същото пише: “По Божия благодат получих една колиба в изоставения Иверски скит. Има всички условия за безмълвен живот. От петнадесет колиби само седем са обитавани. В събота и неделя в съборния храм служим само света Литургия, а последованията извършваме в колибите си. Моята колиба си има църквица на името на светите Архангели. Също и едно местенце с няколко маслиненни дървета, малка градина с вода и т. н. Разбира се, къщата е стара и извършвам някои ремонти. Като гледам, нещата май вървят към събирането на малко братство. Истина е, че това ме тревожи много, защото съм живял сам и за себе си мога да кажа, че сам бих могъл да имам по-голям напредък. Много молих Господа, но изглежда това е Неговата воля. Отидох до своя изповедник отец Тихон, руснак пустинник, а той ми каза, че трябва да приемам тия, които поискат да живеят с мен. Най-много, ми каза, да си направиш една колибка по-настрани, та да имаш и малко покой.

Започнах да поправам колибата, защото вероятно не след много време ще дойдат наши приятели и ще трябва да се погрижа за тях, доколкото мога. Все още нямам нищо. Ще трябва да поправа къщата, да взема някои неща, докато да се захванем с някое ръкоделие. През това време от три месеца се трудох усилено и слава Богу, доста неща направих. За една година всичко трябва да дойде на мястото си, за да започне главното дело - молитвата и четенето, а след това като страничен труд някое дребно ръкоделие. Така ще бъде осигурено безгрижието ¹, което ще привлече братята към висините. Зехтин ще си осигуряваме от маслинените дървета, тъй че ще има и за църквичката. От градината ще идват зеленчуците, картофи и фасул за зимата, зимно зеле и т.н. Има и разни други дръвчета. Има доста лози. Когато братята вършат някое дребно ръкоделие, за да се разнообразят, а не да бъдат обзети от него, тогава могат да намерят себе си, а след това и Бога. Добрият Бог, Който помага и на добрите и на злите, като добър Баща ще помогне, вярвам в това. Още повече ако е Негова воля да стане нещо за Негова прослава.

Мисля по-късно да направя колибки на по сто метра една от друга за братята, за да сме всички заедно и всички поотделно, понеже всякак съм живял (има предвид всеки вид монашески живот) и разбрах, че в безмълвие се постига някакъв резултат”.

Картини от скитския живот

Сред малкото отци от скита се отличавал отец Пахомий от килията на отец Нил ². Хващал змиите и скорпионите с голи ръце. Старецът разказваше много за простотата, добродетелта и свършеното му послушание към неговия старец. За всичко това Старецът обичал отец Пахомий и често му изпращал благословения.

Близо до Стареца дошли да се подвизават някои отци, между които и иеромонасите Василий и Григорий, които по-късно попълнили манастира “Ставроникита”, а отец Василий станал игумен. За известно време им предоставил колибата си, докато се установят в своя, а сам той живял в една много малка “колибица”, която направил от кестенови дъски малко по-долу.

Всяка нощ извършвал бдение с безбройни поклони и много броеници. Главното му занимание била молитвата. Стремел се да не прекъсва умното ³ си общение с Бога, то да бъде непрестанно.

¹Т.е. липсата на земни грижи - б. пр.

²Виж Светогорски Отци, с. 12-13.

³Под “умно” се разбира “духовно”, т.е. онова, което се извършва в ума, който е най-висшата и чиста част на човешкия дух (за разлика от съвременното разбиране за ума като мозък или като способност да се мисли логично) - б. пр.

Въпреки разклатеното си здраве насилвал себе си, постейки до пълно изтощение. И точно когато “батериите се изтощаваха” и стигал до “амин”, някак странно всеки път получавал сили и продължавал подвизите.

Когато слизал до арсаната, ходел бос, както и на Синай. Носел обувките си в торбата и ги обувал, когато отдалеч виждал някой човек.

Като самоук резбар изработвал великолепни нагръдни кръстове и кръстове за водосвет. С ръкоделията, които продавал, издържал себе си и помагал там, където имало нужда.

В скита с желание помагал на отците и където търсели помощта му, с радост бързал да отмори всекиго.

Поел длъжността дикей ⁴ на скита. След като свършвал със задълженията си в съборния храм, за да не нарушава безмълвието си, оставял бележка за посетителите, щом дойдат да ударят камбанката. Чувал я от колибката си, където безмълвствал, слизал и посрещал поклонниците, упокоявайки ги телесно и духовно.

По това време станала и срещата му с един чуден поклонник, пристанищен работник в Пирея, който с молитвата си възкресил своя богохулстващ свекър, за да се покае.

Старецът разказа и следната случка: “Веднъж в скита дойде един свещеник. Когато го видях, почувствах смут в душата. От разговора си с него разбрах, че е католик. Тогава строго му казах: “Сложи си качулката (скуфията която носят католическите монаси) и така обикаляй манастирите”.

Както по-късно научих, той бил католически свещеник на име Бонифаций, и където отивал, се обличал със съответното облекло, за да мами хората. При православните гръцки духовници като православен гръцки духовник, при руските духовници - като руски духовник и т. н.”

Виждайки дълга коса, брада и расо, Старецът не се подмамил. Божията благодат свидетелствала в него, че представящият се за свещеник не притежава свещенство. “И нямаше нужда някой да засвидетелства за човека, понеже Сам знаеше, що имаше в човека”. (Иоан. 2:25).

Помага на душата на починал

Старецът разказа: “Едва бях отишъл в скита, бай Танасис, горският пазач от “Филотей” научи и дойде да ме види. Беше ми познат и ми донесе разни благословения, понеже в началото няхах нищо.

Благодарих му и му казах да напише имената на починалите си роднини, за да ги поменавам. Той повлиян от някакъв иеховист, казваше: “Щом човекът умре, нищо не остава; след смъртта всичко изчезва”.

Не мина време и сам той почина. Когато научих това, отидох до Филотей и видях гроба му. Всеки ден извършвах сърдечна молитва, Бог да упокои душата му.

След двадесет дни (от смъртта на бай Танасис) научавам, че някой от Филотей ме търсел. Беше епитропът на манастира, който дойде развълнуван. “Отче”, казва ми, “дойде бай Танасис починалият и ми се оплака, че съм го забравил и не съм правел нищо за него, и ми каза че само ти му помагаш с молитвите си. И наистина аз не го поменавам в моите молитви. Заех се с епитропството, извършвам и секретарските задължения, имам много работа. Какво да правя сега - и правилото си изоставих”.

- Е, сега прави малко повече”.

Тази случка укрепила Стареца и той продължил още повече да се моли за душите на всички починали.

Покровителство от свети Иоан Предтеча

Старецът разказа: “Гледах клисурата и усещах един копнеж, една божествена любов. Сърцето ми тръпнеше да остана там за повече безмълвие и молитва. Отидох при един проистамен от манастира “Ивиرون” да

⁴ Монахът, който за една година получава ключовете за съборния храм и управлението на общите работи в скита - б. а.

взема благословия, за да направя там една колибка. Онзи се развика: “Какви ги вършите вие, мними аскети такива и т. н.”. Същата нощ обаче на проистамена се явил честният Предтеча (той е покровител на Иверския скит) и започнал да го бие ⁵. Изплашен се събудил и отишъл в църквата. Настоятелно поискал от отците да прекъснат службата, да се съберат на събор и да им каже какво му се е случило, защото не намирал покой. Казали му: “Не бива да прекъсваме службата, имай търпение, изчакай да свършим”. Събрали се след службата и той им разказал какво му се случило. След това този проистамен не само ми даде благословия да построя колибката, но изпрати и материали с мулетата. Там беше толкова влажно, че по пироните се стичаше вода. Затова и отците били изоставили това място. Седях и плюех кръв. Това стана и причината да оставя две ребра в санаториума. Бях се изморил да пренасям материал, за да строя колибката. (Запазена е и до днес близо до стария съборен храм и на няколко метра от аязмото на ктитора на скита, преподобномъченик Иаков). Чувствах се обаче много добре! Беше духовна, но не съвсем духовна радост. Небесната радост е друго нещо. Тя е действие на Божията благодат”.

Дяволско замерване с камъни

През скита минал един бедняк с “апандахуса” ⁶, за да иска милостиня. Старецът дал всичките си пари на бедния - една сума, която за онова време имала стойност. Дори манастирите не давали толкова. Дяволът не понасял да гледа носещия плът като безплътен и разгневен от неговото свършено нестяжание, хвърлил един голям камък, който се забил в тавана над главата на Стареца!

Великосхимник

Старецът се запознал с отец Тихон по времето, когато бил в манастира “Есфигмен”. Сега го приел за свой старец. Редовно отивал до килията му, за да го види и да се съветва с него. Често отец Тихон го питал: “Кога ще приемеш схима?”

- Когато е благословено, отче, това не ме занимава.

При все че отец Паисий от години бил монах, още не бил приел велика схима. Основното, което го интересувало, било да живее като монах. Не просто външно да приеме велика схима, но да приеме и благодатта на схимата. Отдавал по-голямо значение на това да я приеме отвътре, т.е. да стане монах с вътрешния си човек. Затова казваше: “Мен изобщо не ме занимаваше това, кога ще стана великосхимник. И монах да не ме бяха направили, не ме тревожеше. Интересуваше ме да живея като монах. Ако върху душата не се работи и тя няма вътрешни оръжия, тогава макар че схимата е оръжие, тя не помага. Понеже след приемане на схимата отговорността е голяма и за най-малкото непослушание. Необходима е голяма стриктност. Трябва да се подвизаваме да спазваме обетите. Добре е човек да се подвизава да спазва обетите и преди схимата”. Сам не се стремял да получи велика схима, понеже поради смирение считал себе си недостоеен и понеже искал да бъде изряден във всичко, що се отнася до обетите му.

Сега обаче след насърчението на неговия старец се съгласил да се извърши пострижение и приел великата ангелска схима от честните ръце на отец Тихон на 11 януари 1966 година, в Ставроникитската колиба на Честния Кръст.

Храна от ангел

Старецът разказа: “Беше през един Богородичен пост и от няколко дена не бях вкусвал храна. Междувременно ми казаха да пренеса един болен отец (монах) до брега. Свалих го, а след това почувствах страшна слабост. Малко преди да стигна до килията си, пред мен се появи някой (това бил ангел) и ми даде една кошница с плодове, грозде и смокини, и веднага изчезна”.

⁵ Понеже се отнесъл пренебрежително към Стареца - б. а.

⁶ Писмено свидетелство, което се отпуска от Свещения Кинопис на онзи, който получава разрешение да иска парична помощ от манастирите, скитове и килиите - б. а.

Операция на белите дробове

От млад монах Старецът имал заболяване на белите дробове. Още от манастира “Есфигмен” плюел кръв и имал вътрешни кръвоизливи, и лежал в лечебницата на манастира. Оттогава през целия си живот ще страда от това заболяване.

Бил принуден да излезе в света за лечение, когато бил в манастира “Филотей”. Това заболяване на дробовете му, което се задълбочавало от липсата на кислород, било причината да напусне Синай.

Самият той не знаел от какво боледува. Лекарите дали погрешна диагноза, че е туберкулоза. Спазвайки послушание, напразно си направил стотици инжекции стрептомицин. Плътта му се била втвърдила като камък - до толкова, че веднъж иглата се изкривила, но Старецът останал неподвижен и безчувствен към болката.

Благочестивият лекар Даикос пръв извършил правилна диагноза - болестта му била бронхектазии⁷. “Бог да помилва Даикос”, казваше Старецът.

Болестта му обаче постоянно се влошавала. Затова бил принуден да излезе от Света Гора за изследвания, които показали, че задължително трябва да бъде опериран. Операцията била извършена в Центъра за гръдни заболявания - Северна Гърция. Премахнали почти целия му ляв бял дроб, както също и две ребра. От хирургичната клиника на болницата, в свое писмо с дата 10 декември 1966 г. (н.к.) Старецът описва по следния начин операцията: “Беше една много сериозна операция. Премахнаха лявата половина на белия ми дроб, както и малко от другата. Премахнатият бял дроб беше изпълнен с торбички (бронхектазии). Операцията трая около 10 часа. При операцията кръвта не спираше и това я затрудняваше. Бяха нужни 4 килограма кръв... Махнаха ми маркучите (т.е. системите) на деветия ден и получих голямо усложнение и така отново за два часа бях в хирургичното отделение и отново ми сложиха системи и ги оставиха за повече от двадесет дни. От това останах и с някакъв недъг в очите. Дясното гледа много “живо”, а другото, от която страна беше и операцията, е по-затворено и гледа “смирено”. Това не ме вълнува, защото някои са се родили съвсем слепи.

Истина е, че много страдам, но си заслужава човек дори и да няма никаква болест, да плати и да премине през едно такова малко мъченичество, защото получих голяма полза от него.

Преди четях за страданията на Господа в Свещеното Писание като обикновена история, както и житията на светиите. Сега ще ги чувствам, защото и аз почувствах малко болка. Вече от двадесет и пет дни не съм имал покой”.

В изходния болничен лист пише: “Бе приет в Центъра за гръдни заболявания на Северна Гърция. Влязъл на 4 август 1966 г. до 15 декември 1966 г., страдащ от бронхектазии на левия бял дроб. След операцията бе изписан излекуван”. По време на болничния престой в санаториума в Авестохори от послушание към лекарите ял и месо.

Тогава починал и неговият баща по път (на 10 август 1966 н.к.). Щом бил известен, взел Часослова и прочел 17-а катизма (118 псалом). Когато приключил, един болен му казал, че току-що му съобщили, че е починал негов роднина. И Старецът отново прочел същия псалом.

Основаване на манастир

В болницата се свързал духовно с някои благочестиви и склонни към уединение млади девойки. Посещавали го и дали за него кръв, която била нужна при операцията. Задължен за това, Старецът после по всякакъв начин им помагал духовно. Толкова задължен се чувствал, че както казвал, все едно носел фланела от козяк

⁷ Бронхектазии - разширения на бронхите, при които бронхите изгубват дихателната си функция и често стават огнища на възпаление - б. пр.

на голо и искал да я съблече, иначе казано да отвърне на доброто, което му сторили⁸. Затова им помогнал да намерят място, на което да се замонашат, и така бил създаден известният манастир "Свети Иоан Богослов" в Суроти. След това до самата си смърт ги ръководеше духовно и там остави и многострадалните си останки. Приел от сестрите кръв, а той им даде дух, т.е. духовна помощ.

Връщайки се от болницата в скита, продължил любочестния си подвиг. Скитският живот с общите занимания и произтичащите от това безпокойства - тъй като броят на отците нараснал, запалили желанието на Стареца за по-голямо уединение. Но най-вече поради операцията трябвало задължително да смени климата и да бъде на по-сухо място. Неговият старец, отец Тихон, го посъветвал да отиде в Катуня. "Трябваше да изпълня послушание към стареца", каза той. На 11 юли 1967 г. получил отпустно и заминал за Катуня.

⁸ Т.е. желанието му да им се отблагодари било толкова голямо, колкото е голямо желанието на човек, който носи фланела от козяк, да я свали, понеже много убива - б. пр.

В пустинната Катунакя

В безводната Ипатиева колиба

И тъй, заради обичното си уединение и по причина на разклатеното си здраве отец Паисий дошъл в Катунакя и се заселил в Ипатиевата колиба от така наречените Влашки колиби, намиращи се малко над Данилеите ¹.

В свое писмо пише (18. 9. 67): "... Слава Богу, много съм добре. Не ме безпокои задух, понеже ден и нощ мога да отварям прозореца, тъй като няма влага. Нямам и съседи".

Това била бедна колиба без църква, с едно изворче и два-три пезула ² наоколо. На няколко метра от неговата имало и една друга колибка от ламарини. Притежавала особена благодат, защото в нея живял старецът Ефрем "нещастникът" ³. Старецът често ходел там, молел се и усещал благодатта на това място. Сто метра по-високо имало една пещера, някогашно убежище на разбойници, в която старецът Ефрем също живял.

Животът в Катунакя бил спокоен, безгрижен и много беден. Като ръкоделие резбовал сцената на Разпятието със Света Богородица и свети Йоан Богослов върху кипарисово дърво. Няколко икони продавал, за да се издържа, а повечето раздавал за благословение. Правел и лепени на дърво икони, които също раздавал като благословение.

Извършил и разкриването на мощите на предишния обитател на колибата - румънския старец Ипатий.

Старецът помагал на храмовия празник на Данилеите. Между помощниците бил и един кавсокаливийски монах, у когото предизвикал голямо впечатление един непознат за него монах (отец Паисий), който с голяма сръчност прислужвал на празника, колкото двама-трима помощници взети заедно, мълчаливо и с молитва, без изобщо да почива.

Веднъж се качил на корабчето, за да отиде от Дафни в Катунакя. Приблизил се до един монах, когото виждал за пръв път, поклонил му се смирено и го назовал по име. Това бил старецът Гавриил, големият аскет от Каруля. И той се зарадвал за запознанството с отец Паисий, защото бил чувал за някой аскет, който живеел във Влашките килии. Със сърдечна обич и близост седнали настрана и побеседвали духовно. По-късно Старецът каза: "Старецът Гавриил наистина беше аскет, но старецът Петър ("Петракис") притежаваше нещо изключително. Притежаваше една духовна мекота".

В Катунакя Старецът се запознал и с други отци, достигнали духовна висота.

Фланели за подвижника

На болни и възрастни отци Старецът изпращал благословения - дрехи и храна. Един възрастен старец имал на вратата на килията си бележка: "Не ме притеснявайте. Стар съм и болен". Не искал да приеме нищо от никого. Отец Паисий успявал да го убеди да приема това, което той му носел, казвайки му:

- Задръж ги, отче, понеже си болен и стар.

Един ден посетил стареца Сава от Катунакя и му дал някои благословения. Тръгвайки си, го попитал, дали има нужда от нещо. Отец Сава отговорил, че има нужда от фланели. По пътя, връщайки се към колибата, Старецът срещнал един посетител, който идвал да го види и държал един пакет за него. Старецът отворил пакета и се почудил на Божия промисъл. В пакета имало фланели. Веднага се върнал и ги дал на стареца Сава.

¹ Известно с гостоприемството си братство, основано от приснопамятния старец Даниил - б. пр.

² Пезул - каменна стена, която се издига на стръмни места, за да се предотвратява свличането на земя - б. пр.

³ Виж Светогорски Отци, с. 85-86.

Бесноватият

“Изкачвах се към колибата”, разказа Старецът, “натоварен с голям товар. Сремна ме един мирянин от Трикала, който изяви желание да ми помогне. Но беше бесноват горкият и по пътя бесът го разтърси и той падна на земята. Прекръстих го с кръста на броеницата. Бесноватият хвана дясната ми ръка и малко оставаше да я счупи. Тогава взех броеницата в лявата ръка и го прекръстих, казвайки: “В името на нашия Господ Иисус Христос излез, нечист дух”. Веднага се успокои и ми поиска прошка”. И с въодушевление Старецът добави: “Броеницата има голяма сила, изключителна сила!!!”

Бедността му

Един ден седял в градината на бедняшката си колиба и забелязал, че един човек скрит в гората го наблюдава. Приличал на такъв, който търси възможност да открадне нещо.

Старецът помислил и си казал наум: “Горкият, сигурно има нужда”. Веднага станал оттам и оставил вратата на колибата отворена. Крадецът необезпокояван влязъл вътре. Но за негово нещастие не намерил нищо, което да си заслужава да вземе. Само една сламена постеля и някакви дреболии без никаква стойност. “Въпреки че крадецът” според Стареца “беше един див човек, трогна се и след това сам ми донесе провизии”. Разкаян поискал прошка, която незлопамятният Старец от цялото си сърце с готовност му дал.

“Аз все ям...”

Веднъж го посетил отец Даниил от Данилеите. Чукал на вратата, изричайки “По молитвите на светите наши отци...”, но дълго време не получавал отговор. Накрая Старецът отворил. Бил задавен от сълзи и в ръцете си държал една глава кромид лук и сухар, и ядял. Отец Даниил го попитал:

- Какво правиш, отче Паисие?

- Какво да правя, отче мой? Ей на, нали виждаш? Ям. Аз все ям...

И говорейки това, ял от лука и сухара, а сълзите му течали като река.

Явно бил в състояние на голямо умиление, тъй че не можел да сдържи сълзите си. Но все пак, щом чул гласа на отец Даниил, направил опит да се овладее, защото трябвало да отвори вратата. Не можейки обаче да сдържи сълзите си, направил тази хитрина с лука. Но отец Даниил, който разказа за този случай, разбрал за какво става въпрос и даде това обяснение.

Най-сладка светлина

В Катуня Старецът имал и божествени изживявания: “Веднъж - разказва той - докато нощем казвах Иисусовата молитва, се изпълних с голяма радост. Продължих да повтарям молитвата и внезапно килията ми се изпълни със светлина. Беше бяла с един лек оттенък на небесносиво. Сърцето ми беше сладостно. Продължих да се моля по броеницата, докато се показа слънцето. Светлината беше толкова силна! По-силна от светлината на слънцето. Слънцето губеше блясъка си пред нея. Гледах слънцето и слънчевата светлина ми се виждаше бледа, каквато е лунната светлина при пълнолуние. Дълго време виждах тази светлина. След това, когато светлината изчезна и благодатта намалю, тогава не намирах никакво утешение и радост. Понеже бях изпаднал от едно духовно състояние в друго по-низше, виждах себе си като някое животно. Понечвах да ям, да пия вода или да работя ръкоделие и се чувствах като животно. Съвсем бях забравил за тази случка и си я припомних завчера (на 23.6.84), когато един благочестив адвокат, който се подвизаваше в умната молитва ми я припомни, понеже е изживявал едно подобно състояние...”

Старецът не назова изрично нетварна светлината, която е видял, въпреки че няма съмнение, че става въпрос за нетварната светлина. Повече не я описваше, само добави: “и със затворени очи я вижда човек, и с отворени; и нощем в тъмното, и денем на слънчева светлина”.

С такива духовни радости Божията благодат утешавала аскета Паисий, доброволно отдал се на бедност и със себеотрицание подвизаващ се в безутешната пустиня на Катуня.

В колибата на Честния Кръст

В манастира “Ставроникита”

Светият Кинотис призовал иеромонасите Василий и Григорий от Иверския скит да се заселят в “Ставроникита”, който дотогава бил идиоритмичен манастир и страдал от недостиг на монаси. Когато те попитали Стареца за това, той им казал да приемат поканата на Кинотиса и при това добавил: “Ще дойда да помогна и аз с каквото мога”.

Така след една година престой и подвизи в пустинята на Катуня Старецът отишъл в манастира “Ставроникита” на 12 август 1968 година.

В свое писмо (от 11 октомври 68 г.) пише: “... Сигурно сте научили за смяната на мястото и начина на живот. Иначе казано, от пустиня в манастир и от свършено безгрижие към грижи и отговорности. Вярвам, че ще се молите службата ми да е краткотрайна, за да мога отново да намеря себе си, понеже сега съм разпилян. Разбира се, не можех да избегна мобилизацията. Надявам се напролет нещата да се наредят и да бъда освободен, за да се моля постоянно за вас, понеже сега с грижите по манастира не извършвам дори необходимите свои задължения”.

Понеже манастирът имал големи нужди, той помагал във всички длъжности. Пръв започвал, а другите го следвали. Поради липса на хора поел задълженията и на проистамен.

На 6 ноември 1968 г. със закъснение получил отпустно от манастира “Великата Лавра”, към която принадлежала килията му в Катуня.

Успението на отец Тихон

Междувременно неговият старец, руският аскет отец Тихон, изживявал последните си дни. След един живот изпълнен с борби и подвизи той се готвел вече за безконечния живот.

Последните десет дни извикал при себе си своя послушник (отец Паисий), който пише следното: “Тези десет последни дни, през които останах с него, бяха най-голямото Божие благословение за мен, защото получих полза повече от всеки друг път, след като ми се удаде възможност да живея с него и да го опозная по-добре... Последната вечер три часа държеше ръцете си върху главата ми; благославяше ме и ме прегръщаше за последен път”¹.

Починал на 10 септември 1968 година, след като предусетил смъртта си и бил приготвил гроба си със собствените си ръце.

На добрия си послушник, “сладкия Паисий”, както го наричал, оставил молитвите си и му обещал, че всяка година ще го посещава. Казал му също: “Ние, чедо мое, ще имаме чиста обич во веки веков”. Желал той да наследи колибата и му казал: “Ако ти останеш в тази колиба, аз много ще се радвам, но както Бог пожелае, чедо мое.” (виж “Светогорски Отци”).

Действително, след като Старецът помогнал новосъбралото се братство да влезе в известен порядък, за по-голямо безмълвие се установил в колибата на “Честния Кръст” (омологията датира от 2 март 1969). Считал за голямо благословение да живее и да се подвизава там, където се е подвизавал и светият негов старец. Мястото го умилявало и вдъхновявало, понеже притежавало особената благодат на свръхчовешките подвизи на отец Тихон и божествените събития, случили се там.

¹Светогорски Отци, с. 34-35.

Свободен вече от общежитийните грижи и снабден с молитвите и примера на своя старец, той се отдал на “сладкото си безмълвие” и общение с Бога, и се молел за своята “безизвестност” и за спасението на света. В свое писмо (от 10 април 69) пише: “Сега, когато по Божия благодат съм свободен от манастира и се намирам в сладкото си безмълвие (което само по себе си е една тайна молитва), ще ви поменавам повече и от много далеч ще съм много близо до вас. Молете се да пребъда в неизвестност, вместо да излизам наяве, защото само тогава ще мога да изпълня призиванието си. Истина е, че когато се скривам, тогава се чувствам близо до страдащия свят”.

Но въпреки, че бил в неизвестност и скрит в “дола на отец Тихон”, станал притегателен център за мнозина младежи, които дошли за общежитиен живот в “Ставреникита”, за да имат възможността да виждат и да се съветват със Стареца. Скоро броят на отците се увеличил и се образувало устроено общежитие. От своята постница се грижел за хода на живота в манастира и безшумно се опитвал да го направлява в светоотечески дух.

Животът му в “Честния Кръст”

По пътя от “Ставреникита” към Карея, малко след проскинитария² от лявата му страна започва една пътека. Прекосява ниска гора от кумарини³, дъбове и изтравничета, изкачва се и се спуска по разнообразен терен и завършва при една колиба, оградена с телена мрежа. До портата имало кутия с процеп, нещо като пощенска кутия, и една бележка, на която пишело приблизително следното: “Напишете на лист това, за което искате да разговаряме и го пуснете в кутията. По-голяма полза ще получите от молитвата, отколкото от разговора”.

Тел, вързана за оградата, служела за удряне на камбанката, която известявала Стареца. В обширния двор имало маслинен дървета и няколко лози. На пътеката бил стоварен куп дърва. Поставил ги там, за да не го виждат, когато отива от килията в работилницата. Слизайки към килията, от дясната страна, под едно маслинено дърво била поставена масичка и две-три импровизирани столчета - това бил летният архондарик на Стареца. Отляво е гробът на отец Тихон, където Старецът засадил розмарин, за да не се тъпче отгоре.

Три-четири стъпала водят към един коридор, намиращ се пред входа, между къщата и един пезул. Краищата на коридора са затворени с врати, за да бъде спирано течението на вятъра. От лявата страна има първобитна кухня - малко място върху пезула, колкото да се побера тенджерата, а отдолу място, където да се пали огънят. Пред входа на килията има малък навес и преминавайки входната врата, поклонникът се озовава в антре, широко една и дълго три крачки, което се осветява от прозорче. Точно насреща била килията на Стареца, а вляво - църквицата на “Честния Кръст” с три-четири икони на иконостаса, една стасидия, аналой и нищо друго. Впечатляваща простота.

Няколко метра западно от входа друга външна врата води към работилницата му и към архондарика - малка, бедна килийка с нисък таван от слама и пръст, и с две много тесни легла, между които има съвсем малко място, колкото да се побере един човек.

В малката колибка на “Честния Кръст” нямало големи възможности за гостоприемство и Старецът според своя безмълвнически устав разсъдливо приемал някого, когато преценявал, че има нужда. В писмо (от 21 декември 1971 г.) пише: “...Имам доброто желание да ви приема с моето циганско гостоприемство в колибата си и да бъда ваш, не половината Паисий, а целият. Когато пожелаете, не се колебайте (понеже когато разбере, че се колебае, ще се огорча). Само че сега през зимата колибата ми може да приеме само одного. За жалост колибата ми не е в съгласие със сърцето ми”.

Източно от килията има черна с дъждовна вода, която се събира от улуките на покрива. От нея пиел и предлагал и на посетителите. По-нататък има друга по-голяма, отворена черна за напояване, която никога не използвал, защото не обработвал градина.

² Проскинитарий - дървена поставка (в храмовете) или изидана от камък (по пътищата), където се поставя икона за поклонение. На Света Гора, а и в Гърция, подобни проскинитарий често се срещат по пътищата - б. пр.

³Кумарини - ниски храсти с червени плодове - б. пр.

Външно животът на Стареца в колибата на “Честния Кръст” изглеждал приблизително следният: Вечер спял около два-три часа и се събуждал към полунощ. Извършвал бдение и сутрин преди съмване отпочивал малко. През деня ако нямал посетители, се занимавал с ръкоделие: шамповани иконки и кръстове, изработени на преса. През останалите часове четял, молел се и отговарял на многото писма, които получавал от много хора, молещи го да се моли за тях или търсещи отговори на сериозни проблеми. По цели часове денем пишел, а когато се мръквало, продължавал на светлината на свещта. Писмата обаче все повече се увеличавали. Затова през 1977 г. решил да не отговаря, освен при наложителни и сериозни случаи. Съобщил решението си на някои и се научили и други. Относно това обяснил: “Аз съм дошъл тук да бъда монах. Виждам, че това ме отклонява от целта ми”. Не престанал обаче да се моли за ония, които изпращали писма. Напротив, ограничил кореспонденцията, за да му остане повече време за молитва, което и считал за най-важния принос на монаха към света.

Опростеният му до крайна степен живот му давал възможността да посвещава почти цялото си време на духовни занимания и на хората, които имали духовни нужди.

С течение на времето броят на посетителите много нараснал. Много часове го занимавали с проблемите си. Пише: “Бях болен с температура. От една страна, посетителите повишаваха температурата ми, но от друга страна, не ме оставяха да умра, понеже не можех да смогна”.

Бил изправен пред дилема: да остане или да отиде отново на Синай или някъде другаде за уединение? Не взел прибързано решение; помолил се, за да не направи нещо “на своя глава” и видял, че Божията воля била да остане. “Както става ясно, тук ще се справям с трудностите... Няколко дни ограждам наоколо с телена мрежа.” (Откъс от писмо от 9 май 1975.)

За известно време два дни в седмицата (сряда и петък) оставал затворен. Не отварял на никого. Постел, молел се и извършвал задълбочена духовна работа над себе си. Имал и една много малка колиба в гората, по посока на дерето, направена на две на три, покрита с ламарина, близо до едно изворче, и понякога се оттеглял там за по-голямо безмълвие. След дните на затвор или отсъствие вземал бележките на посетителите и извършвал сърдечна молитва за тях.

Обикновено отивал за света Литургия и причастие в манастира. Но периодично служели и в неговата църква, а понякога отивал за Литургия в познатите му келии.

Събирал маслини и понякога с една първобитна и своеобразна маслобойна собствено изобретение и направа добивал по малко зехтин за кандилата в църквата. Давал маслини на бедни аскети и старци от Капсала. Посещавал ги, за да получи полза и да им помага с каквото може.

С готвене не се занимавал, освен ако много рядко приемал някого при себе си.

Веднъж му гостуваше негов познат младеж. Сложи да сготви. Накисна малко леща, сложи и малко ориз в тенджерата, съответното количество вода и запали огъня с един наръч съчки от изтравниче и други храсти, от които има в изобилие в околността. Седнаха по-отстрани да поговорят. Младежът си помисли, че Старецът се е унесъл в разговора и е забравил за готвенето. След малко обаче яденето бе готово. Нямаше нужда дори от разбъркване. Толкова просто беше неговото готвене.

Вечерната извършиха с броеница. Младежът в църквата, а Старецът в килията си, където прочете и Богородичния канон за деня. След това предложи трапеза и не преставаше с бащинска обич да съветва и наставлява младежа. Яденето беше без олио, но много вкусно. Правеше впечатление кроткото му съкрушение, когато казваше молитвата преди ядене. Съсредоточи се в себе си, като да се откъсна от земното и да стоеше пред Христа. След вечерята излезе да нахрани дивите животни, които извикваше всяко с името му.

По залез слънце се молиха един час с броеница поотделно в градината и след това, като настани посетителя си в архондарика, Старецът се оттегли в килията си.

В тази бедна Капсалска килийка се подвизавал Старецът. “В най-дълбока яма”, но с възвисен живот, с непрестанна молитва, сам с Бога и хранен с благодатта Му. Съвсем беден откъм материални блага и удобства, но богат на добродетели и Божия благодат. Изтощавал себе си чрез подвизи и духовно упокоявал всеки човек. Сам страдал за болката и греховете на хората и същевременно ги изпълвал с радост и утеха. Борел се с бесове, разговарял със светии, другарувал с диви животни и духовно помагал на хората, както ще стане ясно от описаните по-долу характерни случки и свидетелства.

“Светлина по пътя ми”

Старецът разказа: “Бях в един манастир (“Ставроникита”). Беше вечер. Тръгвайки си, пред портите на манастира заварих един мирянин, който искаше да поговори с мен. Вървешком започна да ми споделя проблемите си. Времето си минаваше, а бях и болен. Болестта ми беше такава, че нито можех да седна, за да почина, нито можех да стоя прав. И тъй, докато ми говореше, времето си мина и се мръкна. В един момент си помислих за болестта ми и ми се прииска да прекъсна разговора, но си казах: “Човекът има толкова проблеми, аз себе си ли ще гледам?” И той продължи да ми говори, докато настъпи нощта. Мирянинът щеше да спи в една килия, която добре знаеше. Портата на манастира вече беше затворена.

Когато приключихме, поех пътя към моята колиба. Тръгнах по пътеката и трябваше да премина през едно място, където беше тясно и стръмно. Когато достигнах до мястото, понеже не виждах, а нямах и фенерче със себе си, паднах и се оплетох в клоните и храстите. Не виждах изобщо, а торбата се качи на главата ми. Докато седях там, си помислих: “Какво да правя? Ще извърша повечерието.” Започвам: “Светий Боже...” и т. н. В един момент изгря една силна светлина; главата ми стана като лампа! Около мен стана светло като ден! Тъй че видях къде се намирам, изкатерих се и излязох. Светлината продължи да свети около мен. Сърцето ми беше изпълнено с небесна радост. Стигнах до колибата, взех ключа от мястото, на което го държах, отворих, влязох в църквата, запалих кандилата и тогава светлината се оттегли”.

Явяване на свети Арсений

На 21 февруари 1971 година Старецът седял в двора на колибата си и четял ръкописа на житието на свети Арсений, което бил написал, за да отбележи евентуални грешки.

Старецът пише: “Имаше два часа до залез слънце и докато четях, ме посети отец Арсений. И както учителят приласкава ученика, който добре е написал домашното, същото ми стори и той. Същевременно ме остави с една неизказана сладост и небесно веселие в сърцето ми, които беше невъзможно да понеса. После тичах във около колибата ми като луд и го виках, защото мислех, че ще го намеря”⁴. Явяването на светията силно развълнувало Стареца. Той сам направил с молив скица и сестрите от Суроти нарисували неговата икона. Но както Старецът разказва: “Първата икона не приличаше много на преподобния. След това седях над главите им през цялото време и им обяснявах как да направят иконата”. И така станала познатата икона на свети Арсений, която изобразява изцяло характерните му черти.

Старецът непоклатимо вярвал в светостта на преподобния Арсений. Въпреки това казал да не поставят ореол на иконата, нито я оставил на проскинитарий заедно с иконите на светиите, но под тях. Когато бил запитан, защо не я слага горе, отговорил: “Ако иска, нека сам се покачи”, т.е. светият да съдейства за своята канонизация. Също така без ореол изработил стоманена матрица, с която правел щампованите иконки на преподобния. А на житието му поставил заглавие: “Отец (не Свети) Арсений Кападокийски.” Чакал първо Църквата да го канонизира като светия и тогава поставил ореол на иконата и на матричния печат, и вече пишел: “Свети Арсений”.

Преди официалната канонизация в своя личен Миней за месец октомври на 28 ден на фарасийски диалект отбелязал следното: “Днес, на 10 ноември 1924 по новия календар, на 28 октомври по стария, почина добрият човек Божий, иеромонах Арсений (Хаджи ефенди) от Фараса Кападокийска. Молитвите му да имаме. Монах Паисий”.

⁴Виж Св. Арсений Кападокийски, с. 24-25.

Отец Тихон и изкусителят

Отец Паисий пише: “На 10 септември 1971 година, вечерта, след полунощ, когато се молех, внезапно видях стареца (отец Тихон) да влиза в килията! Сkochих и сграбчих нозете му и с благоговение ги целувах. Не разбрах обаче как се измъкна из ръцете ми и тръгвайки си, го видях да влиза в храма и да изчезва”⁵.

Веднъж възнамерявал да слезе до манастира (“Ставроникита”), за да се причасти. В този ден имал много посетители и нямал време да извърши духовните си задължения и да се подготви така, както искал. Затова се колебаел дали трябва да се причасти.

В този момент видял пред себе си на стълбите човек, приличащ на отец Тихон, който бърчел нос и клател отрицателно глава, казвайки му: “Не се причастявай”.

Старецът, при все че имал предвид обещанието на отец Тихон, че ще го посещава, веднага разбрал, че мнимият отец Тихон, който го възпирал от светото Причастие, бил дяволът, и му отговорил: “Махай се, не си моят старец”, и след това слязъл до манастира и се причастил.

На остров Тинос

Една година, в навечерието на Успение Богородично хванал кораба, за да отиде и да се поклони на Тиноската Света Богородица. На палубата видял легнали полуголи жени, които си правели слънчеви бани, и се огорчил. Мислел си: “Как толкова ниско са изпаднали тия, които са образ Божий?” Откъснал се мислено от всичко наоколо и се съсредоточил в себе си. Извършил сърдечна молитва, казвайки с болка: “Боже мой, изпрати един дъжд, та да се осъзнаят”.

След малко се събрали облаци и се изсипал дъжд, така че жените се принудили да се облекат и да се приберат вътре.

Поклонил се благоговейно на иконата на Света Богородица и без да остава повече, незабавно се върнал. По-късно каза: “Едно ще ти кажа, за да разбереш. Иконата на Света Богородица е съвсем жива”. На кораба се срещнал с архиепископ Иероним⁶ и разговаряли за състоянието на Църквата.

Изпадналият в прелест

Старецът бил посетен от един монах, изпаднал в прелест. Той сам си поставил ограничение никога да не пие вода. Прелестта е нещо страшно и човек трудно се изцелява от нея. Старецът обаче със своята разсъдителност намерил начина да му помогне. Разказа: “Почерпих го локум и вода. Казва ми: “Аз не пия вода”. Разбрах заблудата му. Казвам му: “Аз не ти казвам да изпиеш цялата чаша вода. Ако искаш, изпий само една глътка”.

Знаех какво ще се случи, затова и имах цяла кофа, пълна с вода.

Това беше. От момента, в който взе чашата, за да отпие само една глътка, изпи всичката вода наведнъж. След това поиска и още една чаша, и още една, като да беше обзет от мания, като да гореше, докато накрая едва не изпи всичката вода от кофата”.

Ограничението, което си поставил изпадналият в прелест, произхождало от гордост, и естествено получавал и демонична помощ за постигане на егоистичната си цел. Щом обаче извършил послушание и се смирил, бесовската подкрепа престанала и вече бил безсилен да спазва поставеното ограничение.

⁵ Виж Светогорски Отци, с. 36.

⁶ Главата на Гръцката Православна Църква по онова време - б. пр.

Страда заедно с болен

Отец Атанасий Ставроникитски, в света Евтимий Склирис, син на Николай и Евтимия, се родил през 1930 година в Коринт. Следвал право и се срещнал със Стареца на Синай, където отишъл, за да се замонаши. Последвал го на Света Гора и накрая се установил в манастира “Ставроникита” (2 декември 1968). Бил великосхимник, проистамен и антипросоп на манастира. Старецът го обичал особено много заради послушанието, което му оказвал. Разболял се и бил настанен в Атинската държавна болница. При изследванията били установени белодробни метастази, произхождащи от туморно образуване, за отстраняването на което по-рано били извадили едното му око. Събирала се течност около дроба, често усещал боджежи, получавал задух и периодично имал силно чувство на задушаване. Щом Старецът научил за състоянието на болния, решил да отиде до Атина, за да го подкрепи.

Господин Панайотис Дроситис, съдебен служител, който имал благословението да приеме в своя дом Стареца за един месец, разказва: “Старецът пристигна късно вечерта у дома и уредих престоя му в една отделна част в апартамента ми, така че да може да се движи свободно, без да чувства, че притеснява някого. Моята спалня беше отделена от стаята на отец Паисий с една остъклена плъзгаща се врата, нещо, което той сам не беше забелязал, и така, без да искам, докато заспя, станах свидетел на една голяма част от всенощната, изпълнена с болка молитва, която отправяше към Христа и Света Богородица за болния отец Атанасий, просейки изцелението му. Онази нощ трябва да е видял видение, защото от следващия ден говореше за напускането от този свят на отец Атанасий, като да му беше даден ясен отговор на настоятелната молитва, която бе предшествовала предишната нощ. На следващата сутрин Старецът изглежда остана изненадан и притеснен, когато му казах, че съм спал в съседната стая, като да не искаше да бъде узнавано онова, което бе станало онази вечер. Същата сутрин отидохме до болницата, където се срещна с отец Атанасий и започна духовни занимания с всички болни и с останалите хора, намиращи се в болницата. Срещна се с лекарите, осведоми се за здравословното състояние на отец Атанасий и посъветва лекуващите да кажат на болния с най-малки подробности и откровено за сериозността на състоянието му. Научавайки за здравословното си състояние, в началото отец Атанасий бе обзет от тревога и размисли. Не след дълго обаче посредством общението и духовната подкрепа, която Старецът му оказваше, той се окуражи и от смъртно болен се превърна в проповедник на живота въпреки своето постоянно влошаващо се здравословно състояние.

Междувременно ежедневно присъствие на отец Паисий в болницата превърна коридорите, стълбищните площадки и болничните стаи в истински лечебници за душите, към които прибягваха лекари, медицински работници, болни и мнозина телесно здрави хора от всяка възраст, за да получат благословение, подкрепа и решение на проблемите си. Любовта на Стареца бе раздавана щедро на всички, които прибягваха към него, но и сам той търсеше и намираше случаи да предложи обичта си.

Спомням си как старецът предлагаше всичко, което има на бедни болни. Помня също как се тревожеше и се молеше за едно младо момиче, поело път на развала и как впоследствие се успокои при съобщението, че това Божие създание най-накрая е открило правилния път.

Късно вечер се връщаше у дома след умората и напрежението през целия ден, често продължавайки да приема хора, които не са могли да се срещнат с него в болницата. Не си спомням да е имало ден, в който да е показвал умората и изтощението си. Напротив, беше весел, с известното му чувство за хумор. Запазих една от веселите бележки, които всеки ден ми оставяше, за да ме зарадва и да поддържа в мен радостна атмосфера.

Когато старецът се увери, че болният е укрепнал и се е усилил във вярата и че въпреки телесните си страдания се е превърнал в един всесветъл проповедник на живота, който подкрепя и вдъхва радост на други болни от своята и от другите болнични стаи, та дори и на тия, които го посещаваха, той си тръгна от Атина, без обаче да прекъсва да общува с него чрез писма, изпълнени с гореща обич, които му изпращаше чрез мен. Запазих последното писмо, което не го завари жив. Към писмото беше приложена и снимка на отец Тихон. Блажена беше кончината на отец Атанасий.

Отец Паисий ми разказваше, че по време на пристигането на ковчега на отец Атанасий на пристанището на манастира “Ставроникита”, лицето му било толкова радостно и мирно, че ако (отец Паисий) не се срамувал от стоящите там, щял да се развика от радост и в прослава на добрия Бог”.

Отец Атанасий се преставил в Господа на 6 май 1972 г. За кончината му разказва и Старецът: “Отец Атанасий отдавна се бе разболял от синя пъпка. Беше покрит целия, но години след това живя, а в последно време получи метастази и по белите дробове и отново го заведоха в болницата. За един месец живях там наблизо в къщата на един познат и ходех по два пъти на ден да го видя. Малко след като си заминах, почина. Знаех за това; имах видение и в деня на кончината му бях казал, че той днес ще умре. И след това ни го донесоха в манастира. Когато го видях, се натъжих. Беше тъга по миналото. По годините, които прекарахме заедно. За годините, в които щяхме да сме разделени, докато си ида и аз. А когато му дадох последно целувание, той ми се усмихна. Да, за утешение. Бог позволи това!”

Маслиненото дръвче и въпросът за расата

По онова време, около 1972 година, се обсъждаше въпроса за промяна на облачението на духовниците и някои от тях искаха да получат благословия от Стареца да свалят расата. Един от тях посетил Стареца и твърдял: “Не расото прави свещеника. За предпочитане е духовниците да се движат без раса, защото по този начин ще са по-близо до народа”, и други подобни безумия. Старецът не успял да го убеди. Накрая му казал: “Ела утре и ще ти отговоря”.

През нощта се помолил и на сутринта, когато клирикът дошъл, му показал едно маслинено дърво, на което нарочно бил обелил преди това кората. Оставил на върха няколко подкастри клончета, та да прилича по този начин на неносещите расо клирици, които имат само малка брада. Попитал го: “Харесва ли ти така облечено дървото? На него приличат и духовниците без раса”. Свещеникът се убедил и си тръгнал, благодарейки на Стареца, който с един прост пример го склонил да отхвърли светските си разбирания.

На ствола на обеленото маслинено дърво с нож издълбал следното: “Дърветата захвърлиха облеклото си, ще видим докъде ще стигнат...” и “неносещ расо свещеник е като блудник”.

Естествено впоследствие дървото изсъхна. Но стана повод мнозина да извлекат полза и изобщо по този образен начин Старецът спомогна да останат безрезултатни тия противотрадиционни идеи.

След години един добронамерен кандидат за свещеник го попита: “Каква е причината духовниците да носят раса?” Старецът отговори: “Има много причини. Но и само това, че всички благочестиви хора са доволни да виждат своя свещеник с расо, е достатъчно”.

Във Фараса

Когато писал житието на преподобния Арсений, “горяло сърцето му” да посети Фараса Кападокийска, и Бог го удостоил. На 29 октомври 1972 година заедно с тогавашния игумен на манастира “Ставроникита” отец Василий посетил селото, в което се родил.

Освен описаните забележителни събития в житието на преподобния Арсений, Старецът разказваше и други интересни подробности.

Пътюм спрели в едно село и в едно заведение си поръчали нещо за ядене. Събрало се почти цялото село и хората гледали през прозорците. Преди да започнат да ядат, Старецът предложил на игумена да кажат молитва, стоейки прави. Постоянно се кръстели и казвали молитви. “Прочетохме цял канон”, казваше през смях Старецът, “понеже може между тях да имаше и скрити християни, та да се порадват и те малко, горките”.

На турците, които питали за целта на пътуването, откровено отговарял, че сам той е родом от Фараса. Един полицаи го счел за съмнителен и го арестувал. Сложил го в заградено място, затворил как да е

вратата и излязъл. Минавали часове, а никой не идвал да го разпита. После казал на игумена да повика такси и си тръгнали. Душата го заболяла, когато във Фараса видял църквата, в която служел преподобният Арсений, превърната в джамия. Видял едно село съвсем различно от това, което родителите му описвали. Някогашното лично и богато село сега било изпълнено с развалини, нечистотии и занемареност. Турците го съпътствали навсякъде, не го оставили и за миг сам. Гледали го с безпокойство и съмнение. Това естествено показвало, че ония места не били техни.

Върнали се през Анкара в Цариград. Старецът с вълнение се поклонил в църквата “Света София”. Уединил се в един ъгъл и с болка в сърцето се помолил наум. Забелязал това пазачът турчин, развикал се и започнал да го заплашва: “Кемал казва нито вие, нито ние да се молим тук”. Тогава Старецът, не зачитайки опасността, изпълнен с божествена ревност с висок глас заговорил на турчина пазач. Завел го зад една колона, където бил видял урина. Показал я на турчина и с възмущение го запитал: “Какво е това тук? Казал ли ви е Кемал да правите това?”

Когато Старецът разказваше това, с убеденост добави: “Ще ги застигне Божият гняв и ще ги прибере Бог...”

Посетили манастира “Хора” и бил възхитен от изключителните мозайки. Казваше: “Там човек вижда благодатта в изобилие”. В Патриаршията му оказали чест и почит и се зарадвали на посещението на светогорския аскет. По повод една случка имал възможността да забележи смирението и търпението на тогавашния Вселенски патриарх Димитрий.

Света Евфимия

Старецът се намирал в двора на колибата си, когато го посетило едно от духовните му чеда. Постоянно и от сърце повтарял: “Слава Тебе Боже” - и отново и многократно. В един момент Старецът казал: “Може да се побърка човек, в добрия смисъл”.

- Кой, отче?

- Стоях си тихо в килията, дойде и ме подлуди. Хубаво си прекарват там, горе.

- Какво се е случило, отче?

- Ще ти кажа, но не казвай на никого.

Тогава му разказал следното: “Бях се върнал от света, където бях излязъл по един църковен въпрос. Във вторник (на 27 февруари 1974 година), към 10 часа сутринта, бях в килията си и извършвах часовете⁷. Чувам на портата да се чука и един женски глас да казва: “Молитвами святых отец наших...” Помислих си: “Как ли е попаднала жена тук, на Света Гора?” Същевременно усетих една божествена сладост в себе си и попитах:

- Кой е?

- Евфимия - отговаря ми.

Помислих: “Коя Евфимия? Да не би някоя жена да е направила някоя лудост и да е дошла в мъжки дрехи на Света Гора? Сега какво да правя?” Почука отново. Аз пак питам: “Кой е?” Пак ми отговаря “Евфимия”. Мисля си и не отварям. Когато на третия път почука, вратата сама се отвори, а резето бе пуснато отвътре. Чух стъпки в коридора. Изскочих веднага от килията си и гледам една жена в мантия. Съпровождаше я някой, който приличаше на свети евангелист Лука, който изчезна. Въпреки че бях сигурен, че това не е от лукавия, защото излъчваше светлина, попитах я коя е.

- Мъченицата Евфимия - отговаря ми.

⁷ По обичая на пустинниците ги е извършвал по броеница - б. пр.

- Ако си мъченицата Евфимия, ела да се поклоним на Света Троица. Каквото правя аз, това прави и ти.

Влязох в църквата и направих един поклон, казвайки: “В името на Отца”. Повтори тия думи с поклон. “И Сина”. “И Сина”, рече с тънък глас.

- По-силно - казах ѝ и тя повтори по-силно думите.

Докато беше още в коридора, правеше поклони, не по посока на църквата, а към моята килия. В началото се учудих, но после си спомних, че имах една малка хартиена икона на Света Троица, залепена на дърво, поставена над вратата на килията ми. След като и трети път се поклоних с думите “И Светаго Духа” - казах: “Сега и аз да ти се поклоня”. Поклоних ѝ се и целунах краката ѝ и върха на носа ѝ. Счетох за дързост да я целувам по лицето.

След това светицата седна на столчето, а аз върху едно съндъче и тя разреши недоумението, което имах относно църковния въпрос.

След това ми разказа живота си. Знаех, че има една света Евфимия, но не знаех житието ѝ. Когато ми разказваше за мъченията си, не просто ги слушах, но сякаш ги виждах, изживявах ги. Разтреперих се от страх! Ах, ах!

- Как понесе такива мъчения? - попитах я.

- Ако знаех каква прослава получават светиите, щях да направя каквото мога, за да премина през по-големи мъчения.

След тази случка три дни не можех да правя нищо. Тръпнех от радост и непрестанно славех Бога. Нито ми беше до ядене, нито до нищо... едно постоянно славословие”.

В свое писмо Старецът пише: “През целия си живот няма да мога да изплатя големия си дълг към света Евфимия, която при все че не познавах и без да има никакви задължения към мен, ми оказа тази голяма чест...”

Разказвайки за случилото се, със смирение добави, че света Евфимия се явила “не защото го заслужавам, но понеже по онова време ме занимаваше онзи въпрос, който беше свързан със състоянието на Църквата изобщо, а също и по две други причини”.

На Стареца направило впечатление “как тази дребна на ръст и слаба жена е понесла толкова мъчения? Да речеш, че е била някоя... (имаше предвид някоя едра и силна жена). А то - като една капка.

Намирайки се в това райско състояние, съставил една стихира в чест на светицата: “С какви хвалебни песни да възхвалим Евфимия, приелата да посети свише окаения Капсалски монах у дома му. Почукала триж на вратата му, а на четвъртия тя сама по чудо се отворила⁸ и влязла с небесна слава мъченицата Христова, покланяйки се равночестно на Светата Троица”.

И един ексапостиларий по подобие на “Учеником...”, който започва така: “Славна Великомъченице Христова Евфимия, след Богородица теб обичам най-много...” (Разбира се, тия негови творения не бяха за литургична употреба, нито ги пееше пред хората).

Въпреки обичая си отново излязъл в света, отишъл в Суроти и направил сестрите там участнички на тази небесна радост. С негова помощ и по негови наставления те изобразили светицата такава, каквато му се явила.

Старецът изработил негатива на образа на светицата върху стоманена матрица, с която правел пресовани иконки и ги раздавал като благословение на поклонниците в чест на света Евфимия. По време на резбоването

⁸ Не става въпрос за противоречие. Светицата почукала на вратата три пъти и след това, на четвъртия път не почукала, а вратата сама се отворила.

се затруднил да изработи пръстите на лявата ѝ ръка. Каза ни: “Измъчих се, докато направя ръката ѝ, но след това насочих ума си към добър помисъл: “Може би е така, понеже и аз я измъчих горката!”

В Минея от месец февруари, към синаксара на 27-ия ден прибавил: † Света Евфимия!!!!!!

Бесовски нападения

Старецът рече: “Повече от всичко дяволът не иска да се молим. Когато види някой да се моли, ако не може да му попречи, опитва се поне да отвлече ума му с фантазии и помисли. Ако не сполучи и с това, тогава и сам се явява, само и само за да те смути и да те извади от молитвата, пък било то и за малко. Ей на, веднъж бях отвън, там близо до гроба на отец Тихон. Докато казвах славословието, правейки поклони, когато стигнах до стиха “В Твоята светлина ще видим светлина”, внезапно една силна светлина като от прожектор се разля зад мен и освети цялата околност. Хвърли светлина чак долу до Калиагра. Разбрах, че тази светлина е бесовска и не обърнах внимание. Невъзмутим продължих молитвата си.

След като (дяволът) видя, че не се обезпокоих от светлината, направи нещо друго. На няколко метра вляво от мен се появиха две дяволчета, високи ей толкова, около метър и половина, които си играеха и се биеха помежду си с крака и ръце и се смееха. Същинско кино. Е! Не можах да се въздържа. Избухнах в смях. Виждате ли какво прави изкусителят? Не обърнах внимание на светлината му, после изпрати дяволчетата”.

Една нощ, докато спял, усетил някой да го бута, казвайки му: “Събуди се да си направиш правилото, закъсняваш”. “Че кой ли е в този час”, си помислил в съня си. Събудил се и гледа до себе си дявола. Казал му:

- А, ти ли си?

И се обърнал спокойно на другата страна, не обръщайки никакво внимание. Изкусителят не мирясал, а продължил:

- Да, ама дойде време, трябва да си правиш правилото.

- Зная аз кога да си направя правилото, няма ти да ме командваш в молитвата ми.

Вижда душа

През нощта на първи юни 1975 година, докато се молел, видял душата на стареца Филарет⁹ румънеца от Ставроникитската килия “Свети Андрей” в Капсала като малко дете на около дванадесетгодишна възраст, със сияйно лице и сред небесна светлина да се издига към небето.

На другия ден се уверил, че в онзи ден починал този добродетелен старец, “приятелят на добродетелта”¹⁰.

“Олет”

Старецът имал обичай да излиза на хълмчето над колибата си, за да се моли с броеницата. Там идвала една червеношийка, с която завързал приятелство и я нарекъл с името “Олет”, което на бедуински ще рече “дете”. Когато ѝ викал по име, веднага идвала, кацала на рамото му, а после се хранела от шепата му. Когато си тръгвал, ѝ оставял храна върху една плоча. Под плочата бил складът с храната; един буркан с ориз и един с жито.

⁹Виж Светогорски Отци, с. 81-84.

¹⁰ От гръцки език φίλος της αρετης - думите, от които е съставено името на стареца Филарет - б. пр.

Старецът разказа следното: “Пет години вече сме приятели с “Олет”. Веднъж когато се разболях, не изяде храната, която ѝ оставих, но дойде да види какво се е случило с мен. Трогна ме милото. Усещат разположенията на хората и според това се приближават или не. Имат човека за техен бог. Затова човекът трябва да ги обича, защото те друг рай не чакат”.

Спасен от изстрела

Веднъж с него се случило следното, както сам той разказва: “Чувах далечни изстрели от тежки оръжия. Взех броеницата и се изкачих на едно хълмче, за да разбера по-ясно, дали не е почнала война. Подпирах се на един камък и си казвах молитвата. В един момент видях един блясък и веднага паднах на земята”. Какво се било случило? Един ловец от далечно разстояние забелязал Стареца и го хванал на мушка, взимайки го за диво прасе. Насочил оръжието си и стрелял по него. Старецът видял оръжието, което блеснало на слънцето и светкавично паднал на земята и се спасил. Дяволът, който се радва на войни и боеве, явно не искал Старецът да се моли за мира в родината. Друг път също се случило Старецът да попадне под обстрела на ловец, когато се молел в гората, но Бог го опазил.

Осъдената душа

Старецът разказа следното: “Една старица, която познавах, беше голяма скъперница. Дъщеря ѝ беше много добра и каквото искаше да даде милостиня, го хвърляше през прозореца, после излизаше с празни ръце, защото старицата я проверяваше да не би да е взела нещо. След това дъщерята го вземаше откъдето и го раздаваше. Но ако ѝ кажеше: “Калугерът (т.е. аз) каза да ми дадеш това и това”, даваше го.

След смъртта ѝ гледам един младеж (ще е бил нейният Ангел пазител), който ми казва: “Ела, защото те търси еди-коя си...” Не разбрах какво се случва с мен и как се озовахме в Коница, застанали пред един гроб. Ангелът махна с ръка и гробът се отвори. Гледам вътре сред каша от слуз моята позната старица, която беше започнала да се разлага, да вика: “Калугере, спаси ме”.

Съжалих се над нея, заболя ме. Без да се гнуся, слязох вътре, прегърнах я и я питах: “Какво ти е?” Казва ми: “Каж ми, не ти ли давах с готовност каквото ми поискаше?” “Да, така е”, казах. “Добре”, успокои я младежът (нейният Ангел пазител).

Отново махна с ръка и гробът пак се покри като завеса, и се озовах отново в колибата.

Сестрите от “Суроти” ме попитаха: “Какво се случи с теб на свети Андрей?” (По-конкретно на 30 ноември 1973 или 1974 г.). Отговорих: “Молете се за тази душа”. След два месеца я виждам отново. Имаше една бездна, а високо на едно равно място бяха наредени палати, много къщи и много хора. Там, горе беше и старицата много радостна. Лицето ѝ беше като на малко дете, само един белег имаше и едно ангелче го търкаше, за да се заличи и той.

Дълбоко в бездната видях някои да се удрят, да се мъчат и да се опитват да се изкачат горе.

Прегърнах я от радост. Отведох я малко по-встрани, за да не ни виждат другите и да им стане мъчно. Каза ми: “Ела да ти покажа къде ме настани Господ!”

Молитва за демоните!

Сърцето на Стареца вече преливало от любов към Бога; горяло “за хората и птиците, и животните, и демоните, и за всяко творение” (Авва Исаак). Това четял у авва Исаак, но и самият той имал подобни изживявания и състояния.

“Веднъж коленичил се молех за демоните”, разказваше Старецът. “Опрял глава в земята казвах: “Ти си Бог и ако искаш, можеш да намериш някакъв начин, че да се спасят и тия окаяни демони...”

Докато молейки се, с болка казвах тия думи, гледам до себе си една кучешка глава да ми се плези подигравателно с език. Може би Бог допусна това, за да ми покаже, че Той иска да ги спаси, но те не се разкайват”¹¹.

Йоргакис от Тибет

На Света Гора дойде един младеж 16-17-годишен и обикаляше по манастирите. Това беше Йоргакис. От тригодишна възраст родителите му го дали в един будистки манастир в Тибет. Напреднал много в йога, станал съвършен магьосник, можеше да повика който си поиска демон. Носеше черен колан и владееше карате до съвършенство. Със силата на сатаната правеше демонстрации, които впечатляваха хората. С ръката си удряше големи камъни и те се трошаха като орехи. Можеше да чете затворени книги. В дланта си чупеше лешници, черупките падаха долу, а ядките оставаха залепени за дланта му.

Някои монаси довели Йоргакис при Стареца, за да му помогне. Той попитал Стареца какви сили притежава и какво може да прави. Отговорил му, че сам той не притежава никаква сила и че всичката сила е на Бога.

Йоргакис, искайки да демонстрира силата си, съсредоточил погледа си върху един голям камък, който бил на известно разстояние и камъкът станал на парченца. Тогава Старецът прекръстил един малък камък и му казал да счупи и него. Онзи се съсредоточил, направил магическите си действия, но не успял да го счупи. Тогава започнал да трепери и сатанинските сили, които си мислел, че контролира, не можейки да счупят камъка, се обърнали срещу него и го изхвърлили на другия край на дерето. Старецът го прибрал в окаяно състояние.

“Друг път”, разказва Старецът, “докато разговаряхме, внезапно стана, хвана ръцете ми и ги изви назад. Каза ми: “Ако може, нека дойде Хаджи ефенди да те освободи”. Почувствах това като хула. Разклатих ей тъй леко ръцете си и той изхвърча отсреща. После, за да да ми отмъсти, скочи високо и се опита да ме удари с крака си, но кракът му спря близо до лицето ми, като да беше срещнал невидима преграда! Бог ме опази.

През нощта го задържах при мен и спа в килията ми. Демоните го влачеха до дерето и го биеха за неуспеха му. На сутринта в ужасно състояние, изранен, целият в тръни и кал, призна: “Сатаната ме наби, защото не можах да те победя”.

Старецът убедил Йоргакис да му донесе магическите си книги и ги изгорил.

Приел го за известно време при себе си и му помагал дотогава, докато онзи го слушал. Постарал се да узнае дали е кръстен и дори научил в коя църква е кръстен. Йоргакис, разтърсен от силата и благодатта на Стареца, пожелал да стане монах, но не могъл.

Старецът използваше случая с Йоргакис, за да докаже колко голяма е заблудата на тия, които считат, че всички религии са еднакви, че всички вярват в един и същ Бог, и че тибетските монаси не се различават от православните.

В Австралия

През 1977 година по молба на местната Църква заедно с игумена на манастира “Ставреникита” отец Василий, посетил Австралия, за да подпомогне духовно сънародниците си от тамошната Православна църква.

Разказа ни: “Летейки със самолета, по едно време почувствах нещо в себе си. Попитах коя е страната, която се вижда отдолу. Беше Сирия. Чувстваше се голяма благодат заради подвижниците, живели в нейната пустиня. Същото почувствах и над Светите места.

По-късно почувствах хлад, едно демонично излъчване. И чух мегафоните в самолета да съобщават, че летим над Пакистан.

¹¹ Виж Писма, с. 82. Старецът разказва като че за друг монах, но това се е случило със самия него.

В Австралия чувствах, че мястото там още не се е осветило с мъченическа кръв и подвижническа пот, но ще се освети”.

Отседнал в Мелбърн у блаженопочившия отец Иоанис Лимоянис. През деня подготвял хората за тайнството на изповедта. Дъщерята на отец Иоанис, Деспина, си спомня: “Беше мъдър човек. Знаеше проблемите ти, преди да си му продумал. Целият благоухаеше, както и стаята, в която живееше. Болнавата ми майка казваше: “Имаме един светия вкъщи, който осветява дома. Когато ходи, не чуваш стъпките му. Той е един ангел без крила. Има Божията благодат на лицето си. От деня, в който дойде вкъщи, се чувствам съвсем добре. Слагам му чисти кърпи, а не ги ползва. Има една своя малка кърпа, с която бърше лицето си, обаче благоухае”.

Съветваше ни да сме смирени, да се молим и да просим от добрия Бог Той да дава решения на проблемите ни. Да не се опитваме да ги решаваме сами, защото още повече ще ги усложним. Майка ми запази като свята скъпоценност одеялото, с което се покриваше Старецът. Когато беше болна, увиваше се с него и чувстваше обилна Божия благодат върху себе си”.

Отец Спиридон Вандорос, предстоятел на храма “Свети Нектарий” в Мелбърн, който возел Стареца с автомобила си, разказва следното чудо: “Един мой съотечественик, Дионисиос Спильотис от село Аргостоли Кефалония, тогава на 30 години, женен с две деца, получи тежък мозъчен удар. Лекарите казаха, че няма да живее дълго, и че ако оживее, ще е пълен инвалид. Със Стареца отидохме до Кралската болница в Мелбърн, където бе настанен болният. Старецът прекръсти много пъти главата му с една раковина, в която имаше частица от мощите на свети Арсений Кападокийски, и се помоли. За изненада на лекарите и роднините си болният след няколко дни се завърна съвсем здрав у дома си и до днес живее в квартал Дромана, в Мелбърн”.

Тогавашният протосингел на Архиепископията и понастоящем игумен на манастира “Света Богородица Всецарица”, Негово Високопреподобие архимандрит Стефан, разказва: “Посещението на приснопамятния Старец в Австралия премина без много шум, и то защото за повечето хора беше неизвестен. Онова, което особено привлече вниманието ми, беше следното събитие: Един следобед заедно със Стареца посетихме един малък храм. Оставих го в храма и отидох в съседното на храма помещение по някаква работа. След като бяха минали едва няколко минути, се върнах там, където бях оставил Стареца. Него го нямаше. Повиках го по име. Никакъв отговор. Повторих това два-три пъти, отново тишина. Обезпокоих се. Извиках го отново, този път колкото имах сили. След малко го гледам да се задава иззад последните столове в храма, като да идваше от някой друг свят... Заключение: За толкова малко време бе успял духовно да бъде погълнат от молитвата. Чертите на лицето му изглеждаха изменени. Сякаш излизаше от едно място вън от този свят, което добре познаваше и имаше способността за най-кратко време чрез молитва да се пренася там. Разбира се нито аз, нито той споменахме нещо по този въпрос. Тогава осъзнах духовното величие на този, който стоеше до мен в този момент и големината на неговия духовен ръст. Нека имаме неговите молитви. Той ни обичаше. Чувстваме го като наш близък. Когато извършвам правилото си, призовавам и неговите молитви”.

Един грък от Австралия разказа, как веднъж когато Старецът излизал от олтара на един храм, някаква жена отишла да вземе благословение от него. С ръката си й направил знак да си ходи, гонел я. Попитала учудена:

- Аз ли, отче?

- Да.

- Защо? Какво съм направила?

- Първо иди да се помириш с братовчедка си и после ела.

Действително те били обидени една на друга и не си говорили.

Старецът подчертал нуждата от основаването на манастири, за да се помогне духовно на хората, преди йогите и петдесетниците да успеят да ги примамят с лъжливите си светлини.

Посещението му на далечния континент оставило дори до днес незаличими следи у православните гърци. Свещеник от Австралия казваше: “Чувстваме, че сякаш той благослови четирите страни на хоризонта. Оправдано християните, които се запознаха с него, почитат паметта му и призовават неговата благодат и помощ”.

Нощният посетител

Малко след завръщането му от Австралия се случило следното, както Старецът разказа: “Една нощ чувам на портата да се чука. Попитах “кой е”, и чувам един глас: “еди-кой си” (името на един мой познат). Попита: “Колко е часът?” И сам си отговори: “А, зная. Три часа е”. Гледам часовника и наистина беше три часа¹². Отворих вратата и що да видя! Беше дяволът. Плешив и много грозен. Лицето му беше червено като мед. Казва ми сърдито: “Заради злото, което ми причиняваш, ще те изгоня от тук”. След това изчезна, а мястото се изпълни с непоносима смрад”.

Старецът толкова го заболяло за окаяното му състояние, че за известно време след това, разказвайки случката, въздишаше дълбоко, и клатейки натъжено глава, казваше: “В какво се превръща някой, когато се отдалечи от Бога! В какво се е превърнало най-хубавото Божие творение! Ако хората знаеха колко е смрадлив дяволът, всички щяха да го презират и нямаше да вършат грехове”. Лицето на дявола било толкова отвратително, че Старецът казваше: “ако можеше тия, които отиват в ада, поне да не виждат лицето му”.

Явяване на Христа

Старецът разказал на иеромонах Г.: “Усещах някакво затруднение да се моля на Христа. Света Богородица ми е като майка. Света Евфимия също. Викам й: “Мила моя света Евфимия”. Но пред Христа чувствах трудност. Със страх целувах иконата Му. А когато по време на молитва понякога умът ми се отвличаше от Христа, това не ме разстройваше. Мислех си: “Кой съм аз, че постоянно да имам ума си в Христа”. И се случи това, което ще ти кажа:

Беше вечерта на свети Иоан Предтеча, на сутринта щеше да е свети Карп (на 26 май 1977 г.). Чувствах се съвсем лек, като пух. Нямах никакво желание за сън. Мисля си: “Нека седна да понапиша нещо за отец Тихон, че да го пратя на сестрите. До 8,30 часа светогорско време написах около трийсет страници. Въпреки че не ми се спеше, рекох да полегна, защото чувствах лека умора в краката.

Започна да се съмва. Към 9 часа (около 6 часа сутринта светско време) не спях. Изведнъж сякаш изчезна стената на килията ми (до леглото откъм работилницата). Виждам Христос в светлина, на разстояние около шест метра. Виждах го отстрани. Косата Му беше руса, а очите Му сини. Не ми проговори. Погледна малко встрани, не точно мен.

Не гледах с телесните си очи. Те дали са отворени, дали са затворени, няма никаква разлика. Гледаха очите на душата.

Когато Го видях, си помислих: Как са могли да заплъят такова лице? Как са могли - безбожниците - да посегнат на такъв образ? Как са могли да забият гвоздеи в това тяло? Ах! Ах! Ах!

Бях зашеметен! Каква сладост чувствах! Какво веселие! Не мога да изразя със собствени думи тази красота. Беше това, за което е казано: “Красивият е по-красив от синовете човешки”. Това беше. Никога не съм виждал такава Негова икона. Само една, която някога бях видял - не си спомням къде - приличаше донякъде.

Заслужава си човек и хиляда години да се подвизава, за да види тая красота, та ако ще и само за един миг. Какви велики и неизказани дарове е възможно да бъдат дадени на човека, а ние с какви незначителни неща се занимаваме!

¹² Три часа по византийско време. Значи около 9 вечерта. На стената на коридора Старецът бе отбелязал следната бележка: “3 часа”. И до нея бе направил една стрелка, която вероятно сочеше мястото, на което стоял дяволът - б. а.

Вярвам, че това беше дар, изпратен ми от отец Тихон. Не споменавай това на никого. Много мислих дали да ти го кажа и на теб. Както виждаш, толкова време не ти казвах нищо, а чак сега, когато си тръгваш”. (Изречено на 28 май 1977 година.)

Когато след два дни се срещнали отново, Старецът му казал: “Цяла нощ плаках за това, че ти казах. Не ме е страх от това, че ще го разкажеш на някого, но аз претърпях вреда”.

Това събитие бе почувствала и една от сестрите в Суроти и написала на Стареца: “В еди-кой си ден от месеца, в еди-колко си часа... Останалото ще ни разкажете вие”. И действително, когато след време излязъл от Света Гора, разказал им случката и освен това им описал Христа и те Го изписали, точно така, както Го видял.

Богопратена риба

Старецът разказа: “Беше Неделя на слепия. Чувствах се изтощен и ми мина мисълта, че ако можех да хапна малко рибка, би ми се отразило добре. Не защото имах желание да ям, а като лекарство. Имах проблеми и с червата. Излязох навън. Връщайки се, видях една голяма птица, приличаща на орел, да се снишава доста и се наведох, за да не ме удари. Уплаших се да не би това да е някакво изкушение, затова не обърнах внимание и влязох бързо в килията си.

След малко се наложи отново да изляза вън. На същото място, на което се бях навел, видях да се мята една голяма риба. Първо се прекръстих, благодарих на Бога и после взех рибата. Но дава ли ти после сърце да я ядеш?”

За да помни случката и винаги да си спомня за Божия промисъл, на таблата на леглото си много красиво нарисувал един орел, който в ноктите си държи една голяма риба. Също така в Пентикостария, на Неделя на слепия, в празното поле на страницата описал случката, но впоследствие бе скъсал написаното (от смирение, за да не се узнае). Принудително обаче - понеже иначе биха се скъсали и тропари от задната страница - останал следният откъс, от който задраскал някои думи (за да не се схване смисълът), които трудно бяха разчетени: “Слава и благодарение Богу (за тия които) се молят (и пращат) милостиня (незабелязано по) птиците Божии на Божиите творения”. (Думите в скобите са задраскани.)

Пътища и автомобили

През 1977 година стоеше остро въпросът за автомобилите в Света Гора. Между отците имаше разногласие. Едни защитаваха оставането и употребата на автомобилите, защото са в помощ и чрез тях уж се пести време за молитва, а други вярваха, че за доброто на Света Гора, за да не изчезне спокойствието и да не се измени духовният ѝ облик, трябва да се преустанови отварянето на пътища и автомобилите да бъдат изтикани извън нея.

Старецът беше съгласен с вторите. Взе позиция и говори с дръзновение и яснота. Казваше: “Ако искат такива удобства, нека отидат в някой манастир в света, а да не унищожават Света Гора. По-малко зло за тях е да изгубят девството си, отколкото да унищожат това девствено място. Искат да направят път и по билото, да преминава през цяла Света Гора. Чуй само! Та не разбират ли, какво значи това? То е, все едно да нанесем един брадвен удар по гръбнака на Атон. Ако продължи така това положение, какво ще стане после? Мнозина с автомобилите си ще вършеят из цяла Света Гора за туризъм и някои ще продават и безалкохолно. И Света Гора, която светите Отци са осветили с подвизите си, ще се превърне в пълна лудница...” И след кратко мълчание добавяше: “Но Света Богородица няма да остави да бъде унищожена нейната градина...”

Мнозина антипросопи ходеха до килията му, за да се посъветват с него. Старецът освен настоятелните си, но и изпълнени с болка наставления, които даваше поотделно на отиващите при него, съдейства за това да бъде съставено едно възвание срещу отварянето на пътища и движението на автомобили. Подписа го заедно с други почитани и уважавани светогорци. Като краен резултат Светият Кинотис реши всеки манастир да ограничи движението на автомобили в своите предели. Но за съжаление положението не се подобри, по-

скоро се влоши. Накрая, когато вече не го слушаха, с прискърбие казваше: “Виновните за това ще отговарят пред Бога. Достатъчно е човек да не е съгласен с тях, за да не е виновен”.

Веднъж по онова време се връщаше от света през зимата. Заради големия сняг автобусът не слезе до Дафни. Автомобилът на един от манастирите взе пътниците. Повечето бяха монаси. Всички се качиха в автомобила и се опитваха да убедят и Стареца да се качи, но напразно. Тръгна сам пеш и след него тръгна и един младеж. На рамото си носеше един доста тежък сак. Беше изтощен и простуден, а и не преставаше да вали сняг. Не успя да стигне до килията си, но късно следобед пристигна в Карея, където и пренощува. Претърпя цялото това мъчение, за да не отстъпи на дело от това, което твърдеше с думи.

Тази своя позиция отстояваше и до самия си край. Заслужава да се отбележи, че в деня преди последното си излизане от Света Гора беше на храмовия празник на килията “Преподобни Христодул” на 21 октомври 1993 г., заедно със свои познати отци. По време на почерпката, по някакъв повод, обърна разговора и с необикновена острота се произнесе срещу пътищата и автомобилите на аскетичната Света Гора. Сякаш по този начин искаше да остави ярки последните си завещания и да запечата своето верую.

Сияеща икона

Било вечер в навечерието на свети Артемий (19 октомври 1978 г.). Старецът се молел на колене. Над възглавието си имал една хартиена икона в найлон - копие от иконата на Христа, както му се явил. По едно време видял една светлина над възглавницата му да отива и да се връща от единия край до другия като разклатен фенер и установил, че излизала от иконата. Изпълнен с небесно веселие, дълго време я целувал и докосвал с благоговение, а тя продължавала да излъчва светлина. Това чудно явление продължи доста дни. След осем дни един светогорец ѝ се поклони и стана свидетел на тази свръхестествена светлина. Накрая подари тази сияйна икона на някого за негова духовна утеха.

Светецът, който бил “много онеправдан”

Седнал на пезула пред манастира “Ставроникита”, Старецът разговарял с поклонници. Някой си богослов твърдял, че авва Исаак Сирин бил несторианин. За съжаление поддържал известните западни схващания по този въпрос.

Отец Паисий се опитвал да го убеди, че не само е православен, но е и светия, и че в аскетичните му “Слова” има голяма благодат и сила, но напразно. Богословът инатливо отстоявал мнението си. Старецът си тръгнал за колибата натъжен, потънал в молитва.

Когато повървял малко и стигнал до мястото, където е големият чинар, както каза, “нещо му се случило”, без да желае да обясни какво точно било това. Според едно свидетелство във видение видял съборът на преподобните отци да преминава пред него. Един от тях се спрял и му казал: “Аз съм Исаак Сирин. Напълно православен съм. Наистина по моите места се ширеше ереста на Несторий, но аз водех борба срещу нея”. Не сме в състояние да потвърдим или да отхвърлим достоверността на това свидетелство. Все пак несъмнено е, че “нещото, което се случило” на Стареца, било свръх-естествено събитие, което ясно го информирало за православността и светостта на авва Исаак.

Аскетичните му “Слова” държеше на възглавницата си и ги четеше винаги. За един период от шест години те бяха единственото му духовно четиво. Вземаше едно изречение и през целия ден често го повтаряше в ума си, изследваше го дълбоко и на практика, както той сам каза, “както животните преживят храната си”. Раздаваше като благословение избрани места от словата му, за да подтикне към четенето им. Вярваше, че: “Четенето и изучаването на аскетическите слова на авва Исаак много помага, понеже дават да се разбере дълбокият смисъл на живота, а също така помагат на вярващия в Бога човек да се изцери от всякакви свои комплекси, било малки или големи. Умереното четене на авва Исаак изменя човешката душа с многото си витамини”¹³.

¹³Писма, с. 65.

Препоръчваше и на миряни да го четат, но по малко, за да го асимилират. Казваше, че книгата на авва Исаак струва колкото цяла светоотеческа библиотека.

В книгата, която четеше, под иконата на светията, където е изобразен държащ в ръката си едно перо и пишещ, отбеляза: “Авва, мой, дай ми твоето перо, за да подчертая цялата ти книга”. (Искаше да каже, че си заслужава целият текст да бъде подчертан.)

Старецът не само четеше неговите писания, но и изпитваше голямо благоговение към него и особено го почиташе като светия. Върху малкия свети Престол в “Панагуда”, една от малкото икони, които имаше, беше на преподобни Исаак. От обич и почит към него даде името му на един монах, когато го направи великосхимник. Празнуваше паметта на преподобния на 28 септември с общо всенощно бдение, което сам той бе установил. На едно от тези бдения бе видян сред таворска светлина, издигнат във въздуха и изменен. Преди, когато преподобни Исаак се празнуваше заедно с преподобни Ефрем Сирин, Старецът бе добавил в Минея за месец януари на 28 ден следното: В 28-ия ден на този месец празнуваме паметта на преподобния наш отец Ефрем Сирин (и на великия и многообичен исихаст Исаак)¹⁴.

Множество демони

“Седях си в килията”, разказа Старецът, “когато чух да се удря камбанката. Погледнах през прозореца и какво да видя! Един учител (гуру) по черна магия, съпровождан от цял булюк демони. Леле, леле! Та това е човек, Божий образ, разбирам да има един, но да има цяла армия от бесове? Не отворих. Какво да отварям? Да си губя времето ли?”

Когато по-късно Старецът слязъл до манастира, отците му разказали за някакъв странен посетител, но той нищо не казал.

Змийско потвърждение

Старецът бил посетен от духовници, които живеели в света и те го питали как да постъпват с изповядващите се. Искали да прилагат с безразсъдна точност и строгост каноните, спазвайки ги буквално, без да вземат предвид разкаянието на изповядващите се. Старецът казвал, че трябва да се отнасяме със снизхождение и обич към хората. Онези обаче държали на своето. Тогава им казал, че дори към змиите трябва да се отнасяме с любов, а колко повече към хората.

В същия момент една голяма змия дошла до него и застанала права, сякаш искала по този начин да потвърди думите на Стареца.

Естествено духовниците не само останали удивени, но вече били убедени в думите на Стареца от това необичайно потвърждение.

“Помоли се и небето ще даде дъжд”

Един млад монах от светогорски манастир посетил Стареца. След като си поговорили, когато си тръгвал, Старецът му казал:

- Нека тази вечер се помолим, за да завали, понеже във в света търпят големи загуби, а посевите погиват поради сушата.

Монахът не се помолил, било защото не взел насериозно думите на Стареца, било защото забравил или пренебрегнал казаното. Но през нощта, въпреки че времето било хубаво, видял да вали дъжд и се удивил на дръзновението на Стареца и на благодатта, която Бог му дал като на свети пророк Илия да отваря небето с молитвата си и да довежда дъжд.

¹⁴Думите в скобите са прибавените от него - б. пр.

“Добре, казваше си монахът, че не се помолих, защото навярно помисълът щеше да ми казва, че Бог ме е чул и затова е заваляло”.

Ангелът пазител

Старецът разказа: “Беше денят на свети Исидор Пелусиот (на 4 февруари 1979 г.). Преживявах един период на много притеснения, заради които имах и силни главоболия. Заради високото кръвно налягане окото ми трептеше и имаше опасност да получа мозъчен удар. Чувствах все едно че някой с чук удряше отвътре и искаше да излезе навън. Към 9 часа вечерта (светско време), докато лежах в леглото, видях един много красив ангел с образ на малко дванадесетгодишно дете, като че излезе от мен. Косичките му бяха златисторуси и стигаха до раменете. Усмихна ми се и нежно прокара ръка над очите ми. Тутакси изчезнаха всичките ми притеснения и болките престанаха. Чувствах такава сладост, че предпочитах да ме заболи пак, стига отново да видя моя ангел пазител”.

Свидетелства на поклонници

Свидетелство на изповедника му

Отец Павел Зисакис, проигумен на манастира “Великата Лавра” в Света Гора, свидетелства: “Познавах отец Паисий от малко дете в основното училище в Коница. От малък с голяма ревност и жар се подвизаваше в християнската вяра. Аз пръв отидох на Света Гора, а после дойде и отец Паисий. Ходех да го посещавам в килията му. Обсъждахме духовни въпроси, но и се изповядваше при мен. Много обичаше Бога, но също обичаше и хората. Обичаше безмълвието и духовния подвиг. Подвизаваше се много. Водеше много добър духовен живот в крайно постене и молитви. Беше изключително благоговееен и добър във всичко”.

Подкрепя млад монах

Светогорският монах Николай Тригонас разказва: “Заварих стареца Паисий в “Ставреникита”. Когато отидох през октомври 1968 г. той вече беше там. В манастира пееше на службите и помагаше във всичко. После отиде в колибата на отец Тихон.

Когато в “Ставреникита” имах изкушения, отивах да го видя. Казваше ми: “Ще се помоля за теб”. Имаше голямо дръзновение в молитвата си. За три-четири дни оставах спокоен. Друг път, отивайки към колибата му, още щом стигам до потока, изкушенията изчезваха.

Взе ме при себе си за един месец, докато дойде моят духовник, отец Павел Зисакис. Всяка нощ, когато ставаше в полунощ, навиваше часовникът да звъни след три часа. Казваше Иисусовата молитва, поглъщаше се от нея и умът му бе грабван. После, щом будилникът иззвънеше, ме събуждаше и ме викаше в църквата за служба. Той прочиташе шестопсалмието, а останалата служба извършваше с броеницата. Правеше много поклони. Сутрин пиехме по нещо топло. Старецът работеше на пресата. Аз готвех. Тогава нямаше много хора при него. Един ден дойдоха трима католически монаси да го питат за Иисусовата молитва. Каза ми да им направя макарони. Нагости ги и след това поговориха.

Аз също го питах за умната молитва. Казваше ми: “Старай се да казваш молитвата и тя ще те научи”.

Веднъж ме изпрати до една килия по някаква работа. Закъснях да се върна, затова бе тръгнал да ме търси, понеже се беше обезпокоил, а по пътя се молеше. Щом го видях отдалеч, скрих се в храстите. Когато се доближи, видях лицето му ярко да сияе, след това стана както обикновено.

Един ден отиде до “Ставреникита”, остана за светата Литургия и се причасти. Когато се върна, отворих му портата и видях очите му много светли в мрака.

Веднъж пък направих някаква глупост и без нищо да съм му казал, ми казва:

- Иди да се поклониш на гроба на стареца (отец Тихон).

- Какво съм направил?

- Ти си знаеш.

След години на погребението на дякона Дионисий Фирфирис видях лицето му да сияе. Той беше един преподобен”.

Незабравимо посещение

Свидетелство на анонимна личност от Волос: “През 1974 година, една седмица преди нахлуването на турците в Кипър, група от шест души отидохме на Света Гора, за да се срещнем и запознаем със стареца

Паисий. Тогава Старецът не беше толкова известен. Поехме по тясна пътека, обрасла с храсти, и се озовахме пред една колиба. Видяхме едно старче с протрит подрасник да копае. Един от групата ни попита:

- Къде е старецът Паисий?

- Тук е - отговаря.

Отвори ни портата, влязохме и се поклонихме в храма. Когато излязохме, гледаме монаха по-спретнат. Онзи, който беше попитал първия път, попита отново:

- Къде е отец Паисий?

- Вие дойдохте да видите една голяма диня, а намерихте една кратуна.

Тогава всички разбрахме, че стоим пред отец Паисий.

Седяхме под едно маслиново дърво, едни върху камък, други на тревата. Какво последва, не може да се опише. Разговорът беше едно обилно духовно угощение. Имаше най-подходящия, просветлен и духовен отговор на въпросите и недоуменията ни.

След един час разговор изсред храстите се появи една огромна змия. Трябва да е било смок. Един от компанията ни извика: "Змия!" и скочи прав, вземайки един камък в ръката си. Отец Паисий ни успокои, като каза: "Не я закачайте, тя идва да ми прави компания".

Стана, взе една тенекиена кутийка, напълни я с вода и я остави по-настрани. След като змията изпи водата, Старецът ѝ каза: "Сега си иди, имам си компания". Подчинявайки се, змията веднага се изгуби в тревата, както беше дошла. Бяхме онемели. Какво почувствахме, не може да се опише. Тази случка и разговорът се врязва дълбоко в душите ни. Освен това Старецът пророчески отбеляза събитията, които последваха с нахлуването на турците в Кипър".

Мълчанието на птиците

Иеромонах Христовул Капетас, старец на Иверската килия "Свети Петър и Онуфрий", разказа: "Слушахме за отец Паисий, че говори с животните и птиците, че хваща змиите с голи ръце, но аз лично не го вярвах. Мислех, че това са приказки на хората и ги разправят, за да добие Старецът име. Когато завърших Атониадата през 1971 година, в началото на юли с един духовен брат на име Константин Литрас от Катерини посетихме Стареца в килията "Честният Кръст". Пристигнахме там сутринта, около 9,30 часа, и Старецът ни прие в открития си архондарик под маслината. След като ни почерпи по една суха смокиня и два-три лешника и вода, започна да ни говори по различни духовни въпроси.

Наоколо имаше много птици, главно славеи, които чуруликаха и станаха досадни. Пречеха ни в разговора. При което в един момент чуваме Старецът да казва: "Утихнете (не каза млъкнете), благословени, нали виждате, че вода разговор. Когато свърша аз, тогава започнете вие". Мигновено птиците "утихнаха", без да мърдат от местата си.

Толкова бяхме впечатлени от тази случка, че след това не можехме да следим разговора.

Това беше и един таен отговор лично за мен, който имах това съмнение за Стареца. Нека ми прости, че го споменавам след кончината му и прося молитвата му".

Един различен храмов празник

Свидетелство на митрополита на Лемесос, господин Атанасий. "През септември 1977 година, понеделник, в навечерието на празника на "Честният Кръст" отидох при Стареца. Почуках на портата много рано сутринта

и Старецът ми отвори. Беше много радостен и благоразположен. “А, добре че дойде, дяконе”¹ ми казва, “тъкмо утре имам и храмов празник. Ще дойдат певци, поръчах риба и липсваше един дякон. Ти дойде, и храмовият празник е наред”. Каза и други подобни шегички. По-късно ми рече: “Довечера ще останеш тук”.

Знаех, че Старецът не оставя никого при себе си да нощува. Щом ми го каза, хвърках от радост.

Отдохме в църквичката, сложи ме да наредя светия Престол, почистих, изметох коридора, свърших разни работи. В себе си чувствах много голяма радост. По обяд отдохме да ядем. Направи чай, донесе сухар и извади диво зеле от градината си.

Направи ми впечатление, когато казвахме молитвата. Старецът каза “Отче наш...”, издигна ръцете си и изрече молитвата с такъв трепет и такова благоговение, че сякаш действително говореше с Бога.

След това ме отведе в килията и си починах някой и друг час. След това с братици извършихме малката вечерня.

Когато свършихме, Старецът ми каза: “Виж, дяконе, сега ще отслужим бдение с братици, а сутринта ще дойде свещеникът да ни отслужи света Литургия. Знаеш ли да се молиш с братица? Ще ти кажа какво ще правиш” - и ми каза един порядък. Беше една мъдра програма, за да не задрема през нощта. Каза ми да направя една братица от триста зърна с молитвата “Господи Иисусе Христе, помилуй ме”. После да направя една от сто с молитва към Света Богородица. Една братица от триста към Христа за живите. Една братица от сто към Света Богородица за живите. Една братица от триста към Христа за починалите. Една братица от сто към Света Богородица за починалите. Една братица от триста към Честния Кръст и после една от триста с думите “Слава Тебе Боже наш, слава Тебе”. За първи път чувах да се прави такова нещо. Обясни ми: “Тази братица е славословие. Щом свършиш всичко това, ще започваш от начало.”

Каза ми: “ако чуеш някакъв шум, не се плаши. Тук обикалят диви прасета, чакали и други”. Остави ме в малкия си архондарик и каза, че около полунощ ще ме повика да отидем в църквата да прочетем молитвите преди свето Причастие.

От време на време чувах Стареца да въздиша дълбоко. От време на време чукаше по стената и питаше: “Ей, дяконе, спиш ли? Добре ли си?”

В един без нещо след полунощ отдохме в църквичката. Сложи ме на единствената стасидия, която се намираще, и ми даде една свещ, за да прочета причастните молитви. Той стоеше до мен, от ляво и започна да казва стиховете: “Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе”². Всеки път когато казваше стиха, се прекръстваше и се навеждаше до земята.

Когато стигнахме до тропара “Марие, Мати Божию...”, си спомням, че само толкова прочетох след “Пресветая Богородице, спаси нас”, което Старецът бе казал. Почувствах нещо... не знам, не мога да го изразя, и спрях. Тогава кандилото на Света Богородица започна да се клати, не рязко, но постоянно описваше едно движение по широчината на иконата и цялата църква се изпълни със светлина. Виждах и без свещта и за миг си помислих да я изгася.

Обърнах се към Стареца. Видях го с кръстосани на гърдите си ръце и приведен до земята. Разбра, че исках да го питам, и ми направи знак да не говоря. Останах на стасидията, а Старецът, приведен до мен. Чувствах такава любов и благоговение към Стареца и усещах, че се намирам в рая.

В това състояние останахме половин, един час, не можах точно да разбера. Не знаех какво да правя. Несъзнателно продължих от само себе си да чета причастното правило и когато стигнах до молитвата “От скверни уста...”, първо лека-полека светлината угасна и след това спря да се клати и кандилото. Свършихме причастните молитви и излязохме вън в коридора. Сложи ме да седна на едно столче, а той седна на едно сандъче мълчаливо. След известно време го попитах:

¹ По онова време митрополит Атанасий е бил иеродякон - б. пр.

² В Гръцката Църква така се четат припевите към причастния канон - б. пр.

- Отче, какво беше това нещо?
 - Кое нещо?
 - Кандилото. Как се клатеше толкова дълго време?
 - Какво видях?
 - Кандилото на Света Богородица се клатеше наляво надясно.
 - Само това ли видях?
 - И светлина.
 - Друго?
 - Нищо друго не видях. (За да пита Старецът какво друго съм видял, явно е видял нещо повече.)
 - Добре, не беше нищо.
 - Как да не беше нищо, отче? Кандилото се клатеше и имаше светлина!
 - Е, не си ли чул това, което пише в книгите, че Света Богородица обикаля из всички килии на монасите и гледа какво правят? Е, мина и оттук и видях двама луди, и рече да ни поздрави и разклати кандилото си.
- После сам започна да ми разказва различни свои преживявания. Разказа ми как видял света Евфимия и много други случки. Цялото му разположение се беше изменило. Подчерта ми: “Казвам ти тия неща, дяконе, от любов, за да ти помогна, не за да помислиш, че съм нещо”.
- В 5,30 часа дойде свещеникът и Старецът искаше да служи света Литургия, но аз нямаше дяконски одежди. Донесе ми един стар стихар, донесе един епитрахил, направи го на орар и го хвана с безопасна игла, намери едни наръкавници и ми ги уви на ръцете. Бях като палячо, но това беше най-хубавата литургия в живота ми. Бяхме само ние тримата.
- Задържа ме при себе си до събота. Веднъж ме изпрати до Буразери ³ да видя отците сънародници и да остана на обяд, за да ям. И още веднъж ме изпрати в “Ставреникита”, отново за да ям, защото в килията му имаше само чай и сухари”.

Отговори, дадени по друг начин

Господин Теодор Хаджипатерас, продавач от Ксанти, свидетелства: “Чух за отец Паисий от един студент и го посетих в килията му.

Тръгвайки си, му споменах за проблема, който имах в бакалницата: “Отче, имам много мишки, притеснявам се, но нищо не мога да направя. Моля те, помоли се на Бога, да се махнат”. Помолих го с болка в душата, защото мишките си обикаляха свободно в магазина, правеха ми поразии, чуваха се постоянно горе, от тавана. Дори през деня изскачаха пред клиентите. Имах едно голямо радио, което бях донесъл от Германия. Мишките влязоха в него, направиха гнездо, родиха, прегризаха кабелите, развалиха ми го. Отговаря ми: “Благословени, за мишките ли да безпокоим Бога?” Изглеждаше, че не е обърнал внимание.

Върнах се вкъщи. Душата ми летеше от радост, но имах и голяма болка, изкушение, затова, че Старецът не е разбрал проблема ми с мишките.

Когато обаче се върнах в бакалницата, разбрах, че нещо се е променило. След два дни осъзнах, че мишките бяха изчезнали. Не остана нито една. Разбрах, че ги е прогонила молитвата на Стареца.

³Килия, недалеч от “Честният Кръст” - б. пр.

По едно време започнах да чувствам голяма умора, силите ми ме напускаха и много отслабнах. Направих си изследвания. Трима лекари решиха да ми предпишат лечение, защото някакъв микроб мъчел организма ми. Бях на легло, неспособен да работя.

Реших да напиша на стареца Паисий за състоянието си. Молах го да ми пише, дали трябва да се махна от Ксанти, или да се доверя на Божия промисъл и на местните лекари.

На втория ден от лечението ме обзеха силни болки в стомаха. Лекарят каза: “Ще получиш стомашен кръвоизлив, трябва да спреш лекарствата”, и ме взеха в клиниката. Посреднощ станах и припаднах на пода. Нямах абсолютно никакъв апетит. Топях се като свещ. Лекарите ме гледаха и не казваха нищо. Когато влязох в клиниката, беше четвъртък следобед и до събота състоянието ми се влошаваше.

В неделя сутринта се събудих и усетих неопишуема сила в тялото и душата. Станах от леглото и се обадох на жена ми да дойде с един наш познат лекар, да ме изведат от клиниката, за да не си тръгвам сам като крадец.

Лекарят ми каза: “Та вчера беше много зле, но наистина нещо се е променило. Нищо не разбирам, нищо не мога да обясня.” Аз му казвам: “Чудо е станало; Бог направи чудо”. В себе си се питах, кой ще да е този, който е посредничил, че да стане чудото. С апетит изядох яденето си размесено със сълзи. Бях се разчувствал невъобразимо. На другия ден отидох на работата си, без да усетя ни най-малка умора. За няколко дни набавих килограмите, които бях изгубил.

В началото на декември посетихме стареца Паисий на Света Гора с един мой приятел учител и с един студент. Отвори ни и пръв влезе преподавателят, след него студентът и се запускаха към колибата. Двамата със Стареца останахме отзад. Старецът ме пита: “Какво правиш, Теодоре, добре ли си сега?” Аз помислих, че след като му писах за болестта си и ме вижда здрав, значи пита за здравето ми. “Да, отче, слава Богу, много съм добре”, отговарям му. Тръгнахме и ние към колибата. Казва ми: “Получи писмото ми, нали?” Аз се поспрях и се замислих, понеже не бях получавал никакво негово писмо. Преди обаче да успея да отговоря, ми казва: “Не ти писах писмо, но ти отговорих по моя си начин”. В мен всичко се преобърна. Разбрах, че Старецът със своите молитви ме беше излекувал. Отново ме попита: “Получи писмото ми, нали така?” “Да, отче, получих писмото ти”. Много се развълнувах. След като се поклоних в църквичката, излязох вън и много плаках”.

Света Литургия в “Честният Кръст”

На 27 октомври 1978 година двама светогорски отци посетиха Стареца в колибата му. Единият описа по следния начин тяхното посещение: “Пристигнахме един-два часа преди да се мръкне. Застанахме вън пред портата на оградената му с телена ограда градина, без да ударим камбанката. Гледахме, че се вдига пушек пред килията и чувахме някакъв оживен разговор. След малко гледаме лицето на отец Паисий да се подава иззад една купчина дърва. Погледна ни, а ние му се поклонихме. След като направи няколко весели жеста с ръце, лека-полека дойде и ни отвори, като ни се поклати и се опита да ни целуне ръка.

Слизайки, видяхме млад монах от манастира “Ставроникита” да готви вън от килията на огън, който го беше заслепил с пушека си. Представи ни го през смях: “Отецът... е готвачът за храмовия празник”. А на него каза: “Внимавай, благословени, да не ми изгориш яденето”. Отецът се засмя. Стана ни ясно, че са си говорили нещо весело.

Поклонихме се в църквичката, отведе ни в архондарика и ни донесе почерпка. Обясни ни, че на другия ден се празнува успението на отец Арсений Кападокийски и щяло да се служи света Литургия, затова били толкова весели.

След една-две минути мълчание ни каза: “Когато при отец Тихон идваха посетители с расо, ги питаше дали са свещеници и дали служат света Литургия. И когато му отговаряха “да”, прославяше Бога. Ако някой свещеник му отговореше, че не служи света Литургия, тогава не можете да си представите колко много се натъжаваше”.

Това накара и двама ни да се учудим, защото действително моят приятел иеромонахът от много време не бе служил света Литургия, без да има някакво запрещение. Спогледахме се...

Дълго време говорихме по духовни въпроси и ни предложи да останем вечерта в килията му. По-късно помощникът донесе за нас яденето, което беше сготвил, а те хапнаха малко сушени плодове. В едно малко хаванче отец Паисий чука малко бадеми. Всичкото му ядене бяха две-три лъжици счукани бадеми.

На сутринта дойде свещеникът от манастира и служиха света Литургия заедно с приятеля ми иеромонах. На Литургията аз пях заедно с отец Паисий, който пееше с очевидна радост.

Преди да започне светата Литургия, приближи ме и ми каза на ухото, че някой друг път ще ми даде и аз да отслужа света Литургия. Обясняваше ми по този начин, защо е предпочел приятеля ми, а не мен, въпреки че бях по-старши и по възраст, и по ръкоположение. “Бях разбрал”, ми каза, “че в последно време не служи света Литургия, затова щом дойдохте, ви казах какво казваше отец Тихон на свещениците”.

След светата Литургия свещеникът и помощникът си тръгнаха за манастира. Нас ни задържа дълго време. Когато станавме да си ходим, чувствахме природата около нас да се изменя. Усещахме всичко духовно. Струваше ти се, че зелените дръвчета ще ти проговорят...”

“Бог е длъжен да помага”

Свидетелство на господин Тамиолакис Елефтериу от Крит: “Поради многото си задължения се бях озовал в затруднено положение и отидох да видя Стареца, за да ме подкрепи. В сняг и много лошо време пристигнах и почуках на портата. Старецът ми отвори веднага и ме вкара бързо вътре. Каза ми: “Чаках те”. Аз, разбира се, не го бях предупредил. Сложи ме да седна близо до печката, а той търпеливо взе да приготвя чай. Сложи вода в джезвето и се прекръсти, казвайки, “слава Тебе Боже!” Сложи и чай в джезвето, отново се прекръсти и отново каза “слава Тебе Боже!” Накрая сложи джезвето на огъня и отново същото, прекръсти се и отново: “слава Тебе Боже!”

До онзи момент не ми беше казал дума, освен “чаках те”. Аз го наблюдавах и започнах да се ядосвам от неговата апатичност, защото мен ме тревожеха моите си проблеми. Когато свари чая, даде ми чашата, погледна ме с онзи невинен и състрадателен негов поглед и спокойно ме попита какво има и защо изглеждам неспокоен. Аз изнервен започнах на висок глас да му изреждам проблемите си, подчертавайки че светът навън има много грижи. Той се поусмихна, изпи една глътка от чая си и съвсем равнодушно ми рече: “Е, и какво се тревожиш? Бог ще помогне”. Аз още повече се ядосах и с дръзновението, което имах пред него, понеже много го обичах, му казах: “Е, хайде сега, отче, Бог помага веднъж, помага дважд. Да не е длъжен постоянно да помага?”

Тогава ме погледна сериозно и ми каза нещо, което в буквалния смисъл ме поразя. Каза ми: “Да, длъжен е”. Беше толкова убеден и беше толкова явно, че знаеше това от първоизточника, че всичко в мен се преобърна. Изчезна цялата ми нервност, успокоих се, почувствах такъв безпределен покой и имах само едно недоумение, което му и казах: “Добре де, защо да е длъжен Бог да ни помага?” Отговорът, който ми даде, можеше да ми даде само човек, който действително се чувства Божие чедо и има дръзновение пред своя Баща. Каза ми: “Както ти, който си родил деца, сега се чувстваш длъжен да им помагаш и тръгваш от Солун и идваш тук при такова време, защото се тревожиш, тъй и Бог, Който ни е сътворил и Комуто сме деца, се грижи за нас и се чувства длъжен да ни помогне. Да, длъжен е!”

След този пряк и непосредствен отговор изведнъж от мен изчезна всякакъв товар и оттогава престанах да се безпокоя за бъдещето”.

Предсказание

Свидетелство на господин Апостол Папахристос, богослов и църковен певец от Агринио: “За пръв път посетих Стареца на 12 септември 1977 година в килията на “Честният Кръст”. Щом ме видя, разбира се, без да ме познава, ми каза: “Добре дошъл, Апостоле”.

През януари 1979 година го посетих отново. По онова време братовчедка ми се беше сгодила за един младеж и го попитах дали ще е подходящ за добро семейство.

Тогава Старецът каза: “Този човек не може да има успех, защото е онеправдал една душа. На една млада жена е обещал брак, но я е изоставил, и тя от мъка е направила опит за самоубийство. В крайна сметка не умряла, но останала парализирана. Ако не ѝ поиска прошка за това, което ѝ е причинил, никога няма да постигне успех в нищо.

Наистина, до днес, въпреки всичките му усилия, не е успял да създаде семейство и да постигне нещо в живота.

Весел и остроумен ⁴

Една характерна черта на Стареца, на която не е обърнато достатъчно внимание, е това, че винаги беше радостен и весел. Радостта е добродетел, а непринуденият смях е непорочен.

Често разказваше весели истории, които предизвикваха непринуден смях, за да утеши огорчени души, но това беше и негова характерна черта. Често пъти под някоя проста шега се криеше дълбок духовен смисъл. Правеше игрословици, измисляше свой произход на някои думи или пък някакви немислими словосъчетания. Притежаваше обаче и деликатността да не нарани никого и да не съди никого. От многото такива примери предлагаме няколко подбрани:

Един човек с музейно-исторически интереси посети Стареца, искайки да види древните паметници на неговата килия. Забавлявайки се на суетността на неговите търсения, Старецът му показва една порутена стена и на шега му каза: “Тия руини са от времето на Навуходоносор”.

- Отче, откъде намирате толкова локум, го попита едно малко дете.

- Ей на, бера ги от тия локумени дървета, и му показва кумариновите храсти.

Един човек, безразличен към духовния живот, попита Стареца:

- Отче, с какво се занимаваш тук?

- Пазя мравките да не се карат.

При подобен случай, когато бе запитан как прекарва нощта, отговори:

- Ей на, имам задължение всяка вечер да паля кандилата, дето са на небето - имайки предвид звездите.

Веднъж бе попитан:

- Отче, как да придобия духовно трезвение? ⁵

- Ами всеки ден се мий ⁶. Въпреки че и аз, дето се мия, още хаир не съм видял.

⁴ За по-голяма точност, не всичко в настоящата глава е изречено в килията “Честният Кръст” - б. а.

⁵ Състояние на духовна бдителност - б. пр.

⁶ Игра на думите - νίψις трезвение νίψις - миене - б. пр.

Веднъж неговата позната Кети Патера отишла в Суроти заедно с господин Георгиос Лагос⁷, професор по медицина в Иоанинския университет, за да види Стареца. Каза ѝ: “Сега дойде със заек, другия път ще дойдеш с костенурка”. Действително следващия път, когато отишла заедно с една госпожа, те изгубили пътя и вместо за пет часа пристигнали за девет-десет часа.

Веднъж той се опита да целуне ръка на новоръкоположен свещеник, а онзи от смирение не даваше ръката си. Каза му: “Ако си искал да имаш твоя си ръка, да не си ставал свещеник”, и взе ръката му и я целуна.

Един ден в “Панагуда” садеше арпаджик, който държеше в празна консервена кутия от калмари. Дойде един “умник” със скръстени отзад ръце и го попита какво прави.

- Садя калмари - отговори Старецът.

- И хващат ли се, отче?

- Е, как? Ако ги сложиш надолу с мустаците, се хващат.

“Нека не куцаме в духовния живот, да не оставаме в хола⁸. Които куцат не влизат в Божиата гостна”, т.е. рая.

В навечерието на Великия пост, когато в богослужението се използва църковната книга Триод, Старецът се обърна към един поклонник: “Нали си пътувал по магистрала? Когато преминаваш през пропускателния пункт, плащаш⁹. А когато преминаваме през Триода, плащаме ли?”, имайки предвид: правим ли някаква жертва?

Един негов познат младеж го посетил в Иверския скит. Бил облечен в костюм и носел много хубава вратовръзка. Старецът, който обичал простите неща, използвал оригинален и шеговит начин да го поучи на простота, без много да говори. Попитал го шеговито: “Даваш ли си вратовръзката, да я вържем на това магаренце, че да се порадва и то малко?” Онзи я дал и Старецът я вързал на магаренцето, като не можел да сдържи смеха си при гледката. В крайна сметка младежът разбрал намека и друг път не дошъл на Света Гора с вратовръзка.

Друг път Старецът се правеше на юродив. Когато бе дошъл да го посети един безразличен към духовния живот човек, който искаше само някак да прекара времето си и да съобщи на Стареца последните новини, разбирайки това, Старецът го попита: “Е, какво ново? Как се продава лирата?” Така нестяжателният аскет показваше, че уж се интересува от цената на лирата.

Веднъж Старецът предупредил в манастира никой да не го безпокои за няколко дни. Една група студенти минали през килията му. Почукали настоятелно, но Старецът не отворил. Влезли под телената ограда, Старецът се принудил да отвори и ги попитал какво искат.

⁷ На гръцки λαγός означава заек - б. пр.

⁸ Игра на думи - χωλ - преддверие, и - χωλαίνω - куцам - б. пр.

⁹ На гръцки пропускателните пунктове за магистралите, на които се плаща пътна такса, се наричат диоди - б. пр.

- Отче, искаме да обсъдим някои духовни въпроси.

- А бре, деца, какви ти духовни въпроси, тук от полиция имаме нужда. Какво казва Христос в Евангелието? "Който не влиза през вратата в овчата кошара, а прескача от другаде..." и не продължил с останалата част от стиха: "той е крадец и разбойник" (Иоан. 10:1).

Друг път един архимандрит прескочил оградата. От деликатност Старецът нищо не му казал. След това, шегувайки се, казваше: "Е, този има благословение (разрешение), нали е архи-мандрит" (началник на мандрата)¹⁰.

Един гръцки поклонник помолил Стареца да каже нещо и на приятелите му англичани, които били с него. Старецът, разбира се, без да знае английски, намерил весел начин да провокира егоистичното самомнение на европейците и казал: "Кажете им, че ние, гърците, понякога пишем думата "аз" и с малки букви, докато те я пишате винаги с големи!"

Осъждайки по шеговит начин употребата на изкуствени свещи, казваше, че свещите от парафин са "пара с финт".

Един бесноват му казал: "Аз съм вечно Съществуващият" (на гр. οων). Падни и ми се поклони". Старецът му отговорил: "Магаре си ти, магаре" (от гр. ονος - магаре), обръщайки се към демона, който в действителност говорел.

Някой си монах го попитал дали е позволено да се яде соя¹¹, а той му отговорил: "Имаме много соя, но не сме от един сой със светите Отци".

"Ти, отче, си аскет", му казал един светогорец. Старецът с неудоволствие попитал: "Какво ще рече аскет?", и продължил: "Аскет ще рече бездомник¹², а аз си имам колиба. Значи нито съм бездомник, нито съм аскет".

¹⁰ На гръцки μανδρα означава кошара, а също и ограда, което значение използва Старецът - б. пр.

¹¹ Т.е. всички соеви продукти - "постни" сирена, млека и т.н. - б. пр.

¹² Игра на думи ασκητης - аскет, и - ασκητης бездомник - б. пр.

В "Панагуда". Отдаденост на страдащите

Установяване в "Панагуда"

След като Старецът бе преживял единадесет години в борби и трудове в килията си "Честният Кръст", реши по духовни съображения да се оттегли от нея. Търсейки килия в Капсала, пожела да остане при румънския старец Мина, който беше спял, за да го гледа в старините му. Но манастирът, към който принадлежи килията, не му даде благословение. По пътя се помоли със сълзи: "Света Богородице, за всички имаш жилище в Твоята градина, за мен нямаш ли?"

На 27 февруари, денят, в който му се бе явила света Евфимия, по указание на стареца Иоаким намери "Панагуда", която дотогава беше лозе на манастира "Кутлумуш". Прие събитието като благословение на светицата и разчувстван ѝ благодари за грижата ѝ към него. Отците от манастира с готовност и ентузиазъм приеха молбата на Стареца и след като им представи отпусното си от предишното място, преобразуваха лозето в килия, давайки му омологий¹.

Килията "Панагуда" се намира в подножието на хълм сред гъста растителност. Близко е до пътеката, която свързва Карея с манастира "Ивиرون", срещу скита "Свети Пантелеймон". Църквата заема югоизточния край на колибата и празнува на Рождество Богородично (затова е позната и като "Панагуда", т.е. малка Богородица). Намира се веднага след входа вдясно, а в ляво е килията на Стареца. Впоследствие той преправи дясната килия на архондарик, а вляво си направи работилница. Една врата води към верандата с изглед към Карея.

При все че търсеше по-уединена килия в южния край на Света Гора, той направи жертва заради поклонниците - да се намира на по-достъпно за тях място, в "Панагуда". Това е малка, скромна килия, недалеч от Карея, за да не се морят поклонниците и да могат да нощуват в близките манастири. Да имат възможност да остават в различни манастири, за да не пада тежестта на гостоприемството само върху един манастир.

От едно изворче по пластмасова тръба изведе питейна вода. Но понеже през летните месеци водата намалява, поправи една стара подземна щерна, която пълнеше още от зимата. Огради колибата с телена ограда, оставяйки два входа. Направи и една малка градина, където отглеждаше кромид, марули и няколко корена домати, нищо друго.

Колибата имаше нужда от основен ремонт, защото беше стара и изоставена. Липсваха врати, прозорци, тавани; по пода имаше дупки, а покривът пропускаше вода. С големи усилия започна ремонт на най-неотложното. Пари нямаше, а и трудно приемаше. През целия ден работеше, а вечерта отиваше на един час път пеша да пренощува у свой ученик, където бе пренесъл и малкото си лични вещи. В работата му помагаше ученикът му, а също и кутлумушките отци, които предоставиха и товарни животни за пренасяне на материалите. В началото се погрижи да поправи църквата, а след това и килията си, за да има къде да нощува.

Един ден по пътя към "Панагуда", влачейки краката си от умора, помислил: "Да беше готово поне леглото ми, че да има къде да си почина". Пристигайки, видял едно аскетическо легло, направено от врата, което някой монах бил направил!

Освен целодневната тежка работа, се занимаваше и с идващия при него народ. Приготвяше цимента, но когато идваха хора с проблеми, сядаше с тях и ги изслушваше. Когато се връщаше да работи, циментът беше

¹ Главните манастири на Света Гора могат да имат свои имоти (лозе, гора, градина и др.), а също и килии, скитове, които имат друг статут от тези на обикновените имоти. Когато манастирът предоставя килия на някой монах, това се извършва със специален договор, наречен омологий - б. пр.

вече втвърден. Но не роптаеше. "Хората си имат своите болки. А циментът "на цимент да стане", казваше шеговито, разсейвайки собствената си умора и мъката на другите. Тъкмо се качваше да поправи покрива, идваха поклонници и слизаше. Когато си тръгваха, той отново се качваше, за да продължи. Това често се случваше, докато се установи в килията, но продължи и след това.

Свети Пантелеймон и свети Лукилиан

Беше следобед на 2 юни 1979 година. Старецът току-що бе пренесъл своите неща в килията "Панагуда", без да е смогнал още да ги подреди. Приготвяше се за вечернята и попита монаха, който му помагаше, кой светия се празнува на следващия ден, но монахът не си спомняше. Отговори му, че ще му каже на другия ден и бързо си тръгна, защото се мръкваше.

Старецът разказваше какво се бе случило след това: "Бях сложил Минейте в кашони. Търсех си очилата, за да видя кой светия се празнува в този ден, но не ги намирах. За да не губя време, изкарах вечернята с броеница, казвайки: "Светии на деня, молете се за нас". Когато станах след полунощ, отново се опитах с фенерчето да намеря светията, търсейки го около половин час, но без резултат. Казах си "Отиде полунощницата". За да не премине нощта в търсене, отново на броеницата започнах да казвам: "Светии Божи...", без да споменавам имената им.

Тогава видях свети Пантелеймон да съпровожда един друг светец в килията ми.

- Кой си ти? - попитах.

- Свети Лукилиан - отговори.

Не си спомнях дали има такъв светец и попитах отново:

- Лукиан ли?

- Не. Лукилиан.

- Как? Лонгин ли? - попитах аз втори път.

- Лу-ки-ли-ан - повтори светецът, - признавайки бавно за трети път името си.

После, обръщайки се към свети Пантелеймон, му каза да ми прегледа травмите от операцията, да види дали са заздравели. Свети Пантелеймон, който носеше бяла престилка като лекар, се доближи до мен. След като ги прегледа, слагайки ръка върху мястото, където беше извършена белодробната операция, каза на свети Лукилиан: "Добре са. Имай ги предвид при дипломата (т.е. Съда)".

Светиите изчезнаха, а Старецът славейки Бога и благодарейки на светиите, запали свещ и видя, че онзи ден, трети юни, се чества паметта на свети Лукилиан.

На другия ден сутринта, когато дойде монахът, който му помагаше, Старецът усмихвайки се го попита: "Свети Лукилиан, нали?" и му разказа за явяването на светиите.

Когато прочете житието на светията, Старецът се удиви на следното "съвпадение": Пространното житие на светията, което се намира в манастира Ивиرون, е поместено на 27 февруари, или датата, на която му се бе явила света Евфимия. Тази връзка на мъченика със светицата, която толкова почиташе, но и близостта на времето и най-вече на мястото на мъченичество на двамата светии, особено го зарадваха.

По-късно отиде в Кутлумушкия скит "Свети Пантелеймон" и се поклони на светията. Разказваше, че иконата на проскинитария много прилича на светия му образ.

Оттогава всяка година го почиташе и сложи иконата му в църквата и в килията си.

Това чудно събитие утеши Стареца и прогони умората и тревогите, които преживяваше през онзи преходен период.

“Утешавайте моя народ”

Целият поток от поклонници смени посоката и вместо към “Честният Кръст” сега се отправяха към “Панагуда”. И при това постоянно се увеличаваше. В тихия дотогава край сега човек можеше да види хора от всяка класа и възраст да се качват и слизат по пътеката, която пресича Кутлумушката ливада. Особено по времето, когато пристигаше автобусът, движението стигаше своя връх. Повечето от пътниците с нетърпение бързаха кой да превари, за да стигне пръв до Стареца, питайки: “На вярна посока ли сме за отец Паисий?”, “Долу ли си е Старецът?”, “Много хора ли чакат?”

През целия ден Старецът ги приемаше, черпеше ги и жертваше много часове да бъде заедно с тях, за да чуе проблемите им, да понесе кръста им, да поеме болката им, да посъветва, да накаже, да излекува, че дори и да ги развесели, без изобщо да мисли, че самият той не е спал, или е гладен, жаден, уморен или болен. Истински трудно за него беше това, че прекъсваше и ограничаваше непрестанната си молитва. Буквално гореше от копнеж за безмълвие и непрестанно богообщение. Но чувствителното му и изпълнено с любов сърце не му позволяваше да оставя неутешени “отрудените и обременените”.

По този начин с разсъдителност се опита и успя да свърже отлично служението на хората и безмълвния живот. Дарбата му на прозорливост, с която изпитваше разположенията на хората, но и значителността на проблемите на молящите се - в повечето случаи и преди още да се е запознал със самите хора, както и някои извънредни божествени преживявания, бяха непогрешимите регулатори на поведението му пред хората.

Съгласно едно свидетелство, веднъж когато отец Паисий бил много уморен, камбанката настойчиво биела. Когато се готвел да отвори, видял своя блажен старец отец Тихон да стои доволен пред оградата и да му казва: “Радвам се, че приемаш хората”. Това събитие спомогнало Стареца с още по-голяма сила да се отдаде на служение на хората.

С времето обаче числото на посетителите нарасна неимоверно, преминавайки границите на това, което можеше да понесе. Той казваше поверително: Вече не определям нищо за себе си. Животът ми се определя изцяло от хората. Някога умът ми се потапяше в молитвата. Сега живея с проблемите на хората. Много често се стряскам на сън!”

От друга страна, разбираше огромната нужда на повечето поклонници. Относно това казваше: “Не си мислете, че хората идват тук, за да си убият времето. Имат големи проблеми. И това, което ме кара да продължавам по този начин е, че някои души намират помощ. Аз исках да стана монах, да живея в неизвестност, но хората не ме оставят. Един старец ми каза: “Ти, отче Паисие, имаш канон да приемаш хората и да ги утешаваш.” А как ще съди Бог, не зная”.

Самият той разбира се копнееше да остане сам в уединение и да се моли. Чувстваше, че по този начин допринася повече и по-съществено за доброто на своите братя.

Затова когато видя, че посетителите постоянно се увеличават, се принуди да предприеме определени мерки: През лятото за няколко часа през деня отиваше в гората, а през зимата се затваряше в килията си. През това време главно четеше Псалтира, молейки се за определени групи страдащи хора. Разбира се, имаше и изключения, при които нарушаваше своя ред, когато приемаше известие за някой сериозен и спешен случай.

Обмисляше дори и още по-радикално решение: поне за известно време да се премести на някое по-уединено място, пък било то и извън Света Гора. Приел предложение за тихо и неизвестно място дори и в чужбина (Америка).

Но внезапно стана явна промяна в отношението му. Изцяло и завинаги преустанови обичните си излизания в гората и ограничи часовете, в които се затваряше. Когато бе попитан за причините на това, отговори по уклончив начин, цитирайки свети пророк Исаия: "Утешавайте, утешавайте Моя народ, казва вашия Бог" (Ис. 40:1), оставяйки да се разбере, че такова е нареждането, което е получил. Има едно свидетелство, според което Света Богородица му се явила и му казала: "Моята работа е да пазя вашите граници, и я върша. Тъй и ти без изключение приемай хората, защото имат нужда". Старецът смирено се подчини на Света Богородица и по Нейно нареждане прие службата да служи на страдащите.

Но въпреки че приемаше всички, хората не го промениха, не го направиха по-светски човек. Напротив, чрез Божията благодат Старецът преобразяваше хората. Понеже не само се жертваше в полза на хората, но и самият той напредваше и се възкачваше духовно "от деятелна към съзерцателна сила" (св. Иоан Лествичник). Чрез натрупания в уединение опит използваше за молитва нощта и часовете през деня, в които успяваше да остане сам. Когато беше сам, с молитва представяше просбите на хората пред Бога, а когато беше с хората, проповядваше Христа. Бог и страдащите хора станаха сега двете оси, около които се въртеше целият му живот.

Явяване на свети Власий

Архимандритът отец Августин Кацабирис многократно молеп Стареца да се помоли, за да му се яви новопрославеният свети Власий Склавенски. Желаел да види образа му, за да го изобрази на икона.

Беше 21 януари 1980 година, Неделя на блудния син срещу понеделник. Старецът, молейки се вечерта в килията си по броеницата, видя пред себе си сред светлина да се появява един непознат светия, който носеше монашеска мантия. До стената на килията му над печката се виждаха руините на манастир. Чувстваше неопишуема радост и веселие и си мислеше: "Кой ли светия ще е?" Тогава чу глас от към църквата: "Това е свети Власий от Склавена".

От признателност за честта, която светията му бе оказал и за да му благодари, Старецът отиде до Склавена и се поклони на благодатните му свети мощи. По този начин своего рода върна визитата. При това Старецът от далече посочил мястото, където едно време бил построен манастира на светията, понеже се свечерявало и нямал време да отиде на място.

Господин Апостол Папахристу разказва: "На двадесети май 1980 година Старецът дойде у дома ми в Агринио, с цел да отиде до Склавена Ксиромерска област и да се поклони на светите мощи на свети Власий Склавенски, след откровение на светията в килията му. Остана една вечер у дома и при все че му постлахме чисти бели чаршафи, Старецът ги остави непокътнати. Когато отиде в Склавена, със земни поклони се поклони на светията и поучи всички около себе си".

След това Старецът поръча икона на свети Власий в манастира "Света Троица" в Коропи Атика, след като описа чертите на светията на монахинята иконографка. Когато получи иконата, остана доволен, понеже точно изобразяваше светеца. Каза: "Явно е, че сестрата е благоговейна и я е изработвала в пост и молитва".

Всяка година сам в килията си честваше паметта на свети Власий с бдение. Празнуваше го не на 11 февруари, според както е установено да се чества паметта му, а на 19 декември, денят, в който мъченически пострадал.

Благоухание от "Достойно ест"

Старецът разказа: "В понеделник на Светлата седмица седях в архондарика и казвах молитвата. Внезапно почувствах едно благоухание, нещо неопишуемо! Излязох в коридора да видя откъде идва, отидох в църквата, нищо. Излязох във двора. Благоуханието беше много по-силно. Чу се биенето на клепало. Огледах се и видях надолу да слиза литийно шествие и разбрах, че благоуханието идва от иконата на Света Богородица".

На този ден се извършва литийно шествие с чудотворната икона "Достойно ест". То слиза под манастира "Кутлумуш" до килията на "Светите апостоли". Килията "Панагуда" е на разстояние около един километър. От това разстояние Света Богородица сякаш изпратила своя поздрав до Стареца.

Мощите на свети Козма Прота

В началото на Рождественския пост през 1981 година стана изваждането на мощите на преподобномъченик Козма Прот². Той пострадал от латинците през XIII век. След толкова векове мощите му бяха открити в Протато.

На следващия ден след изваждането на светите мощи Старецът влезе в Света Гора. Когато пристигна в Карея, отиде и с благоговение се поклони на светите мощи. Усети неизказано благоухание. Казваше, че дори пръстта от гроба има благодат, защото е получила от светите мощи.

В Неделя православна през следващата година бе отслужено всесветогорско бдение в чест на светеца, на което присъстваше и Старецът. По време на бдението той видя от покрива на църквата да пада светлина върху светата глава на преподобномъченика. Цял бе погълнат и се наслаждаваше на тази небесна светлина, която бе невидима за останалите.

"Коза" на тавана

Веднъж Старецът остави при себе си за една нощ млад монах. Пригответи му да спи в коридора на един дървен миндер. Постла одеяло върху вълнестата покривка, а за възглавница сложи едно неупотребявано килимче, което сви на руло. Стана прекрасно подвижническо легло. На монаха каза шеговито: "Който спи на тази възглавница, има видения".

На другия ден с непринудена усмивка го попита:

- Как спа? Имаше ли видения?

- Не, отче.

- "Кози" (демони) видя ли?

- И това не.

- Вчера - обясни сериозно Старецът - беше дошъл старши сержантът от полицията в Карея и си говорехме. От тавана се чуваше как една "коза" блее.

Множество светлини в килията му

На Пасха, през 1982 година, двама отци, духовни чедата на Стареца, минаха през килията "Равдухос", за да поздравят стареца дякон Иоан и да му кажат "Христос Возкресе".

Той ги попита дали са посрещнали Пасха в килията на стареца Паисий.

- Не - отговориха му - в манастира "Кутлумуш". И Старецът беше с нас.

Учуди се дякон Иоан и удивен им разказа какво се случило: Той заедно с други отци посрещали Пасха в една съседна килия. Когато свършили и тръгнали да си ходят, видели в "Панагуда" много запалени светлини.

² Прот или протоепископ - в по-ранните векове - върховният управник на Света Гора, избран измежду най-добродетелните атонски монаси. Понастоящем протът е председател на Свещения Кинотис и има предимно представителни функции - б. пр.

Цялата килия била в светлина, една прекрасна заря! Впечатлен от тази гледка, дякон Иоан казал на другите: "Вижте с каква тържественост посреща Пасха старецът Паисий. А ние рано-рано свършихме".

Но в "Панагуда" през онази нощ нямало никого, нито Старецът бил там. Какви ли ще са били тогава онези светлини?

Когато разказаха на Стареца за случката, той смирено отговори: "Така е станало по Божие усмотрение, за да се успокои дякон Иоан. Понеже някои посетители ходят и го безпокоят, за да питат къде се намира моята килия, и някога може да е възнегодувал и възроптал като човек, затова и Бог му е показал това".

Обещание от Света Богородица

Веднъж Старецът бе видял насън как подготвя документите си, за да замине на дълъг път. Имало и други хора, които също подготвяли своите документи. Тогава се появила една красива, величествена жена, облечена в златни дрехи. Взела документите му, сложила ги в пазвата си и му казала, че тя ще ги уреди, но още не е време да замине, още е рано. Преди това Старецът се бил помолил така: "Света Богородице, паспортът и документите ми още не са готови", със съзнанието, че не е готов да потегли за откъдния живот.

Когато не след дълго време отиде в Иерусалим, в Гетсимания, с удивление, което бяха забелязали и неговите спътници, различи в лицето на Иерусалимската икона на Света Богородица "Госпожата", която бе видял в съня си. Така разбра, че Тази, която му се бе явила, е била Света Богородица, а голямото пътуване е напукането на този живот, но още не било време.

По Светите места и на Синай

През 1982 година Старецът отиде до Светите места и свято се поклонил на светините. Беше първото му и единствено посещение. С възхищение говореше за голямата благодат, която притежават Светите места, особено Голгота и Пресветия Гроб Господен.

Когато отишъл да се поклати на планината Тавор, докато се молел, "нещо му се случило" (Някой чул Старецът да казва, че видял светлина.) А след това показал на пазача на мястото за поклонение, къде точно е станало божественото Преображение на Спасителя.

В Назарет видял един таен християнин евреин, който с благоговение свалил шапчицата си, отишъл и пил от аязмото на Света Богородица, внимавайки хората да не го забележат. Старецът казваше: "Има много евреи, които са тайни християни, които се страхуват да го заявят, понеже биват гонени, а по-късно ще се покръстят още повече и те ще са най-добрите ни приятели".

На Елеонската планина помолил братята от Пресветия Гроб да го оставят за малко сам да се помоли. Коленичил на камъка, на който Господ във вътрешна борба се молел преди залавянето Му, прегърнал го силно, като да станал едно с него, и с въздишки и ридания дълго време се молел. Тази гледка направила силно впечатление на пазача, който бил католик.

Старецът каза: "Трима души ми направиха впечатление. Единият беше (сега вече починал) Назаретския епископ Исидор, другият отец... (още е жив)...", а името на третия по някаква причина не разкри.

След това отишъл до Синай, за да помогне на манастира. "Освен това и сам той желаел да остане там за известно време. Казал: Искам да си припомня миналото, пък и да си починат малко съседите в Света Гора от многото народ".

Намерил едно подходящо за пребиваване място: "Светият Покров", една уединена колиба с малка църквица и една килийка. "Виждах обаче, че нямам сили. Освен това пустинята се беше променила, не беше такава каквато я знаех някога. Бедуините не бяха миролюбиви и спокойни, както тогава. Сега са си купили

автомобили и отвертки и касетофони и там в пустинята на Синай също се вижда онзи неспокоен светски дух. Сега човек намира по-голямо спокойствие в манастира, отколкото навън в пустинята".

Поради тези причини не останал дълго. Помогнал на манастира и се върнал на Света Гора.

Действия на Божията благодат

Старецът каза: "Когато Божията благодат те посещава, сърцето ти трепти от радост. Веднъж четиринадесет часа се молех непрекъснато и вместо да се изморявам бях толкова щастлив, толкова радостен! В един миг си помислих, след като съм на такава възраст, липсват ми и две ребра, нека отида да си сложа колана, да се завържа с въже и да го закача за тавана и ако имам и две вилообразни тояги, да се подпирам под мишниците, бих могъл да продължа и да стоя така колкото мога. Това беше! Щом мина този помисъл, свлякох се на пода и цялата умора излезе наяве. За четвърт час останах неподвижен на земята. Сякаш Бог ми казваше: благодатта Ми е която те държи, а не колана. И да речеш, че помисълът беше греховен или себелюбив; само си помислих: "След като съм в такова телесно състояние, нека да внимавам". Колко повече някой горделив помисъл би прогонил благодатта изцяло. Колко е деликатен духовният живот и колко внимание е необходимо".

Подобна случка Старецът бе изживял и в килията "Честният Кръст", която ни разказа на 27 октомври 1978 г. така: "Веднъж дълги часове се молех прав. Не само не чувствах умора, а чувствах такава неопишуема радост, че не исках да прекъсвам молитвата. За да мога да продължа колкото е възможно повече, отидох да се препаша с един дебел пояс. Не можах обаче да го взема, а паднах цял на земята като талпа. Толкова време Бог ме държеше, а щом понечих да прибавя своята човешка сила и грижа, отне Своята сила, за да ми покаже каква стойност има моето усилие".

Друг път разказа: "Бях на едно бдение и ми беше много студено. Мислех си, след като се причастя, след светата Литургия, да отида в килията си и да се увия с три-четири одеяла, за да се стопля.

Щом се причастих обаче, една топлина започна да се разстила по цялото ми тяло. Както електрическата печка загрева лека-полека, тъй чувствах в мен да се разстила Божията благодат".

Видение на молещо се дете

Старецът разказа: "Някога помолих Бог да ми покаже как трябва да се моля. При което във видение видях едно познато дете, коленичило със сълзи да се изповядва пред Бога, а след това да вдига ръцете си и да Го моли. Това видение ме порази и си казах: "Боже мой, прости ми, още не съм се научил да се моля". Затова е добре молитвата ни да започва с изповед - изобщо на целия ни живот и след което да следва молба, в която да има и славословие и благодарение".

"Христе мой, благослови ме..."

На 26 март 1984 година на Стареца се бе случило нещо, което след няколко дни разказа така: "Докато се молех, взирайки се в иконата на Христа, почувствах нещо в себе си и падайки на пода, казах: "Христе мой, благослови ме". И веднага усетих едно благоухание за дълго време да изпълва цялата ми килия. Дори едно килимче, което беше пълно с пръст, също благоухаеше. Останах коленичил и целувах и това направено килимче".

"Страшно видение!"

На 11 април 1984 година, във вторник от Светлата седмица, в 12 часа посреднощ Старецът имаше видение, отнасящо се до страшното престъпление на абортите. Разказал го е на мнозина и е издадено, но се помества

и тук, понеже въпросът е от голяма важност и тревожи много хора и може да помогне на някоя душа. "Бях запалил две свещички, както обикновено правя, дори когато спя, за тия, които страдат душевно и телесно, към които се причисляват и починалите, и гледам едно страшно видение! Едно житно поле, но житото още не беше изкласило, едва беше покарало. Аз се намирах извън оградата на полето и палех свещи за починалите от външната страна на оградната стена. Отляво имаше едно неравно място, стръмно и диво, което се тресеше от силен шум, от хиляди стенеци гласове, които можеха да накарат и най-жестокото сърце да се разкъса. Измъчвах се от слушането на ония стенеци гласове и не можех да си обясня видението. Тогава чух един глас да ми казва: "Полето с посятото жито, което още не е изкласило, е гробището с душите на починалите, които ще възкръснат. А на онова място, което се тресе от стенеците гласове, се намират душите на погубените от аборти деца".

При все че се съвзех от видението, не можех обаче да се съвзема от голямата болка, която почувствах и не можех да си легна, за да си почина малко, въпреки че се бях преуморил от дългия път и стоенето прав през предишния ден!"

"Света Богородица!"

Старецът разказа: "През Великия пост миналата година (на 21 февруари 1985 година) ми се яви Света Богородица, облечена в бяло. Каза ми за много неща, които ще се случат в света, затова да се погрижа да взема... (нещо, което се отнася лично за самия него)".

Явила се близо до югоизточния край на колибата му. Когато я видял, Старецът смирено ѝ казал: "Света Богородице, и мястото е мръсно (може би защото понякога там наблизко изхвърлял обелки) и аз съм мръсен." Но от тогава почиташе и мястото, на което бяха стъпвали краката на пречистата Божия Майка. На онова място искаше да посее цветя, за да не се тъпче.

В Часослова, за 21 февруари, бе отбелязал това чудно събитие по следния начин: Света Богородица! 10,30 преди полунощ, Блестяща, цяла в бяло, прости.

За Антихриста, 666 и личните карти

Отец Паисий споделяше вълненията на хората и отговаряше на недоуменията им. Един от въпросите, който по онова време особено тревожеше вярващите, беше въпросът за личните карти. И преди появата на проблема Старецът говореше за личните на времената и антихриста, когато считаше за нужно. Впоследствие по повод разпространението на бар кода с вграденото число 666 върху стоките и опита на държавното управление да издаде нови лични карти, които щяха да съдържат - както по-късно стана ясно - черна лента, числото 666 и образът на дявола, той изрази по-обстойно своето мнение.

По онова време беше опасно човек да говори по тия въпроси, и поради страх от заблуда, но и заради реакциите. Духовници с отлични богословски познания избягваха да отговарят на свързаните с това въпроси на вярващите и изпращаха хора да се допитат до мнението на Стареца. В началото имаше объркване и в църковните среди, понеже, като се изключат някои светли примери, неколцина - за радост не много - изразяваха заблудени мнения, а други бяха безразлични.

Старецът имаше определено отношение и се изказа съвсем ясно. Не се задоволи само с това да отговори на многобройните въпроси на вярващите, но през 1987 година написа известното си послание: "Белези за времената - 666"³. Това послание бе прието с облекчение и до днес направлява вярващите. Мнозина преразгледаха своите мнения и се съгласиха с мнението на Стареца. Понеже бе предвидил, че и в бъдеще ще бъде потребно, написа го собственоръчно и го подписа, за да не бъдат изменени възгледите му, които до кончината си не промени.

³ Препращаме читателя към писмото на Стареца, което се разпространяваше в оригинал, както и към едно издание, което съдържа части от записана беседа по тези въпроси. (Писмото е поместено в книгата "Старецът Паисий от Света Гора" - б. пр.).

Това, което написа и каза, е плод на молитва, духовна чувствителност и вътрешна известност. Искаше да живеем духовен живот, да сме добре осведомени и готови за жертви. Нито да сме безразлични, нито да ни обзема тревога и паника. Където е необходимо и според мястото, което всеки един от нас заема да показваме дух на изповедници.

Младежи, които го питаха, дали да се женят, защото всичко това написано в "Откровението", може да се случи скоро, съветваше да създават семейства и да работят, защото и в древност по време на гоненията християните са правели същото.

"Нашите времена", казваше, "са трудни и ще трябва да понесем трудности, може би и да станем мъченици по време на бурята, която ще се развихри. Единствено посредством духовния живот човек ще успее да устои. Нека не се отчайваме. Тия трудни времена са едно благословение, защото ни принуждават да живеем по-близо до Христа. Това е една възможност за по-голям подвиг. Сега войната няма да е с оръжие, а духовна, с антихриста. Той ще се опита да заблуди "ако е възможно, и избраните" (Мат. 24:24). Всичко ще е под контрола на звяра от Брюксел. След личните карти ⁴ лукаво ще преминат към подпечатването на ръката или челото. Единствено тези, които имат печата, ще могат да купуват и да продават и да се обслужват. Верните, които откажат, ще се озоват в затруднение. Затова нека отсега свикнат да живеят просто и ако могат да имат по някоя нива, няколко маслинени дървета или някое животно за нуждите на семейството си. Това стеснение ще продължи около три, три и половина години. Бог не ще остави хората безпомощни".

Старецът отхвърляше начина на мислене и тактиката на някои, които казваха: "Какво от това, че ще приема печата? Ще осеня и с кръстно знамение главата си" или "Ще приема личната карта и ще издълбая и кръст отгоре", или пък "Вътрешно няма да съм се отрекъл".

Относно това казваше: "Ако днешните християни със своя начин на мислене живеяха по времето на гоненията, нямаше да имаме никакви мъченици. Първите християни не са действали никак според рационалната мисъл, но непоколебимо са изповядвали Христа и са горели от ревност да пострадат. Предлагали им високи постове, казвали им: "Само кажи че не си християнин, а в себе си вярвай в своя Бог, сложи малко тамян, направи се, че принасяш жертва, а после не принасяй жертви, престори се че ядеш идолски жертви, а ти си яж чисто месо, не проповядвай на това място, иди другаде", и въпреки всичко те не се отричали от Христа. С радост бързали да понесат мъченичество за Христа. Горели от божествена любов.

Нека Църквата заеме правилна позиция. Да протестира и да поиска от държавата новата лична карта поне да не е задължителна. Да разясни на вярващите и да им даде да разберат, че ако вземат личната карта, това ще означава падение".

В заключение Старецът вярваше че: "Зад Европейския съюз се крие диктатурата на ционистите. Такава мрачна диктатура само дяволът може да измисли. Печатът е отречение. Дори личната карта е отречение. Когато върху личната си карта имам символа на дявола 666 (Откр. 13:18) и се подписвам, значи приемам това. Това е отречение, нека бъде ясно. Отричаш се от светото Кръщение, приемаш друг печат, отричаш се от печата на Христа и приемаш този на дявола. Друго е това, че на банкнотите има 666 - "отдайте прочее, кесаревото кесарю..." (Лук. 20:25) - и друго личната карта, която е нещо, което е лична собственост.

Дори човек да приеме печата поради неоправдано незнание или от безразличие, пак губи божествената благодат и понася бесовско въздействие".

Това с няколко думи беше възгледът на Стареца. Говореше с яснота и непоколебимост до самата си кончина. Сега напътства и наставлява с писанията си.

Благоухание на свети мощи

Старецът разказа: "Заедно с иеромонах Паисий вървахме по пътеката и усетихме и двамата силно благоухание. Разбрах, че там наблизко са погребани останките на някой свят подвижник. В друг ден отидох

⁴ Има се предвид лични карти, на които открито ще е изобразено числото на антихриста или неговия образ - б. пр.

сам и установих мястото, откъдето идваше благоуханието. Имах намерение да разкопая и да намеря светите мощи, но после по някаква причина ги оставих заровени".

Операция на хернията

Един ден, както правел иконки на пресата, от свиването и натиска пострадала хернията му. Както се къса плат, така се скъсала и вътрешната му коремна ципа, и оттогава носеше и този кръст. Въпреки това обаче и на общите бдения с часове стоеше прав, а и когато приемаше хора, обикновено разговаряше прав, за да не губят много време. Молбите на познати негови лекари и на духовните му чеда да се подложи на операция, не бяха чути. Стараеше се по свои практически начини просто да поддържа това състояние.

Веднъж когато бил в Суроти, един лекар отишъл да го види и му предложил да му помогне:

- Отче, имате ли някакъв проблем? Ако мога с нещо да ви помогна?

- Имам херния, но не искам да се оперирам. Нека си имам нещичко. Велико нещо е да страдаш от нещо, сам да се мъчиш, но да не молиш Бога за себе си, а за другите. В този случай Бог силно се вслушва в молитвата на този, който страда, а се моли другите да оздравеят.

В това състояние беше няколко години, през които невъобразимо много се измъчи. Имаше силни болки, но не го показваше. Вече не можеше да лежи на дясната си страна. Извършваше духовните си обязанности, но с голяма трудност и при силни болки.

Накрая, препасан със специален колан и с едно бастунче, болен и страдащ, тръгна за Синай. Но лекарят, който го видял в Суроти, не го оставил да продължи пътя си. Трябвало да бъде незабавно опериран. Състоянието му било критично и не търпяло отлагане.

Така, вместо на Синай, се озовал в хирургичното отделение пряко волята си. Благочестивият лекар господин Георгиос Бладзас, който щял да го оперира, бил малко разтревожен за изхода от операцията. Старецът разбрал това и му казал:

- Не се страхувай Георги. Видях операцията... Всичко ще мине добре. Моля те само да не пишеш монах Паисий, а Арсений Езнепидис⁵.

- Защо, отче?

- Защото ще дойдат хора, ще страдате.

Действително, операцията се състояла, всичко минало успешно, както видял и предрекъл Старецът. Лекарите и медицинските сестри не разбрали кой бил този монах; само си казвали: "Странен е този монах. Много монаси са минали от тук, но този беше различен".

Старецът бил приет в болницата "Теагенио" в Солун на 12 ноември 1987 година (н. к.). Била направена операция на хернията и излязъл на 18 ноември 87 г. (н. к.) с подобрение.

След това, преди още добре да се е възстановил и без да се връща на Света Гора, отишъл за малко на Синай.

Хулният филм

През 1988 година целият гръцки народ бе развълнуван по повод прожекцията на хулния филм на Скорцезе, "Последното изкушение", създаден по едноименното произведение на Казандзакис.

Освен отделните възражения от страна на благочестивия гръцки народ, от Църквата бе организиран всеобщ протест на 6-7 ноември (н. к.) същата година. Бе потърсено съдействието и присъствието и на Света Гора.

⁵Има предвид в болничните документи - б. пр.

Някои светогорци обаче реагираха против това. Не считаха за нещо толкова духовно да се занимават с подобни въпроси, казвайки, че пренебрежението им към филма става причина да се вдига по-малко шум около него.

Старецът имаше съвършено различно мнение: "По време на иконоборството", казваше, "десетина християни решително защитили Христовата икона при Златната Porta и пострадали мъченически за нея⁶. Сега, когато се хули Христовата личност, не трябва да оставаме безразлични. Ако ние "мъдрите" и "разумните" живеехме тогава, щяхме да кажем на десетте мъченици: По този начин не постъпвате духовно; не обръщайте внимание на спатария⁷, който се качва, за да бутне иконата, а когато положението се промени, на нейно място ще сложим друга икона, при това по-хубава.

Ето, това е страшното! Нашето падение, малодушието, да представяме собственото си удобство като нещо по-възвишено!"

Считаше протеста срещу хулния филм като изповядване на вярата, затова побърза да подкрепи войнстващата Църква. Освен личните си наставления, заедно с други отци подписа заявление до манастира "Кутлумуш", изразявайки желанието си да участва в излизането на светогорците от Света Гора в Солун по повод съответния протестен митинг. Със своето отношение спомогна Светият Кинотис да приеме решението за многочленно и официално участие на Света Гора. Участието на прота, на повечето антипросопи, игумени и стотина светогорци предизвикаха ентузиазъм и вълнение у насъбралото се множество. Особено впечатление предизвика присъствието на Стареца. През цялото време на митинга той стоеше прав въпреки сериозните си здравословни проблеми. Накрая имаше опасност да бъде смачкан от проявите на почит от страна на народа.

Участие взеха също и монаси и монахини от манастири в света, както и голямо множество народ. Съгласуваните действия и молитвите на всички тях и на Стареца донесоха добри резултати. Държавата забрани излъчването на хулния филм. Така "последното изкушение" бе предотвратено. Де да беше последното...

Вижда благодатта на свещенството

Един ден желязото дръннало. (Това беше стар палешник, закачен на оградата, който поклонниците удряха с едно желязо, за да предупредят Стареца.) Старецът погледнал през прозореца и видял около десетина души да чакат. Излязъл от колибата, за да им отвори и крачейки към пътната порта, говорел: "Един военен офицер, който не носи униформата и фуражката си можеш да го набиеш, и нищо да не ти направят." Един от всички там стоящи казал: "Отче, за бой сме". (Само той разбирал смисъла на думите на Стареца, тъй като се отнасяли за него, а за другите били неразбираеми.) Като им отворил и влезли в двора, дръпнал настрана този човек и без да го пита нищо, му казал: "Виж, това което правиш не е правилно, защото хората ще си помислят, че сега си извършил нещо. Облечи си расото, пусни си брадата и след като се изповядаш на своя владика, помоли го да те постави на някоя чиновническа работа. Разбира се няма да служиш, но да си останеш свещеник, за да не се съблазняват хората".

Този човек бил ръкоположен за свещеник в чужбина. Прочитайки каноните по-късно, разбрал, че не бил достоен да стане свещеник. Затова сам решил да остави свещенството, сваляйки расото и постригвайки брадата и косата си. Старецът разпознал незаличимата благодат на свещенството, "видял" проблема на свещеника и дал своя разсъдлив съвет.

"Преображение"

Беше 28 септември на 1992 година. В една от килиите на "Капсала" се отслужваше бдение в чест на преподобни Исаак Сирин. Между отците беше и старецът Паисий, който особено почиташе преподобни Исаак. Участваше в бдението, седейки в една килийка, която беше продължение на църковния притвор.

⁶ Виж Жития на светиите - 8 август.

⁷ Във Византия член на дворцовата охрана, натоварена с поверителните царски мисии и спазването на реда - б. пр.

Преди входа на вечернята всички певци бяха на десния клир и пееха "Славата". В малката църквица цареше умиротелна обстановка. Всички с внимание слушаха. На бдението бяха и двама православни ливанци, един духовник и един младеж, които в същия момент стояха в стасидиите на левия клир. В един момент духовникът се обърна да каже нещо на младежа и видя Стареца прав, стоящ на 25-30 сантиметра над земята, държащ в лявата си ръка броеницата и облян цял в светлина. Непокритите части от тялото му - ръце и лице, излъчваха светлина; много силна светлина! Виждайки тази необикновена и неземна гледка, поиска да извика, но гласът му не излизаше. Виждайки удивлението на духовника, младежът също се обърна назад и видя същата гледка. Старецът беше с леко приведена глава, съсредоточен в себе си. Изглеждаше щастлив и се усмихваше. Внезапно не можеха вече да го виждат, заслепени от светлината, която се беше усилила. Когато след малко отново успяха да вдигнат очи, за да го видят, той вече беше в естественото си състояние.

Същото видя от олтара и друг православен чужденец свещеник. Вратите на килията, на църквата и Царските двери, са в една права и бяха отворени.

Въпросът, който непосредствено възниква, е как от толкова отци, които присъстваха, го видяха само трима. На бдението бяха двадесет и пет човека, но Старецът "се преобрази пред трима".

Може би те бяха достойни; може би тъй допусна Бог по някаква причина, която Той знае. Единият от очевидците строеше в родината си манастирче. Със себе си бе донесъл планове, за да ги покаже на Стареца. Но за момент бе помислил: "Какво пък ще ти каже отец Паисий? Какъв е отец Паисий? Да не би да е пророк?" И благият Бог му показва "какъв е отец Паисий".

Свидетелства на поклонници

Отговаря на помисъл

Писмено свидетелство на К. Д.: “В ръката на Стареца видях свита неговата броеница. Помислих си да му дам моята, а той да ми даде неговата. Както си седях тъй отстрани, обръща се към мен и усмихвайки се, ми казва:

- Това, което си мислиш, не става. Моята е от триста, твоята от сто.

Следващия път купих броеница от триста зърна и показвайки му я, казах:

- Отче, няма да ми се измъкнеш. Сега ще взема твоята.

- Ако знаеше какво ми искаш, нямаше да го правиш. Тъй да бъде, нека е благословено, вземи я.

- Не, не, му казах.

- Не настоявай. Щом я искаш, вземи я.

Взех я за благословия и да ме пази”.

Изненади

Свидетелство на отец Н. от Света Гора: “За пръв и единствен път посетих Стареца през 1987 година в “Панагуда” с моя състудент (тогава) Янис. Ударихме желязото, извикахме и зачакахме. Ударихме отново; никакъв отговор. Пълна тишина. Внезапно, чухме песнопения от килията му. Бяха много и тънки гласове заедно. Ясно се чуваше “Свят...”, “Свят...”, “Свят...”.

- Сигурно служат света Литургия и са на “Светий Боже”. Ще се забавят докато свършат, затова нека си тръгнем, казах.

- Не, нека почакаме. Само няма да удряме повече желязото - каза Янис.

Изведнъж песнопенията престанаха и Старецът излезе. Спомням си лицето му. Толкова сияйно, никога не съм виждал нещо подобно! Беше сам. Нямаше никой друг. Какви ли са били тогава тия много и тънки гласове?! Напрежението ни стигаше до върха си.

Попита ни колко сме и отново влезе в килията. Взе ключа и идваше да отвори. Нова изненада: Старецът вървеше без да стъпва по земята! Приблжи се до нас с бавни крачки и два-три метра преди да стигне, изведнъж усетихме силно благоухание! Бяхме изумени.

- Добре дошли, поздрави ни той.

Показа ни да седнем на пъновете и донесе локум. Попита какво следваме и вземайки повод, започна да ни говори за ползата от молитвата и по-конкретно, когато тялото страда от някоя болест. Каза: “Тогава отплатата ни е цяла”. Докато говореше, изведнъж се сви надолу, държейки се за корема. Разбрахме, че страда от херния. Любезно ни каза:

- Простете ми... имам и това тук... Сега обаче хайде да си вървите. Поклонихме се да вземем благословия, чукна ни нежно по главите и тръгнахме. До днес не бях откривал чудните събития, които се удостоихме да изживеем през онази благословена утрин”.

“Краката ти са счупени”

Писмено свидетелство на Константинос... от А.: “Това беше първият път, когато отивах при отец Паисий. Попита ме:

- Коста, как дойде до тук? На теб краката ти са счупени.

И продължи:

- Коста, Бог за да я вземе, значи я е обикнал повече.

- Коя, отче? - попитах с недоумение.

- Твоята годеница.

Действително през 1991 година бях претърпял тежка катастрофа, бях си счупил краката, а годеницата ми почина”.

Изцеряване на болни

Господин Е. А., зъболекар от Солун, разказа следното: “Бях притеснен, защото и двете ми деца бяха болни. Отидох на Света Гора, за да се видя с дядото (стареца Паисий). Вън пред килията му чакаха много хора. След малко вратата се отвори и той се показва. Каза: “Момчета, ще отделям на всекиго по две минути, не повече...”

На четвъртия човек се обърна и ми каза: “Ела, Евангеле...”, без да ме познава; отивах за пръв път. И тъй, отидох и му казах: “Дядо на мен не са ми достатъчни две минути. Необходимо ми е много време, понеже съм много притеснен. Дойдох да ти кажа, че три църкви ще изгорят. Кажете на Бога да престане да бие децата ми. Какво са Му направили?”

Внимателно ме изслуша и ми каза:

- Чуй, Евангеле, за втори път ми назова името без да ме познава. Децата ти ще оздравеят.

След това ми подари един негов ръчно изработен кръст, с мощи на свети Арсений. Такова беше първото ми запознанство с любимия ми старец.

Дъщеря ми имаше краста. На всеки два-три дни тялото ѝ от горе до долу ставаше като на змия. Бяха изминали 15 дни от първото ми посещение и белезите на болестта изобщо не се бяха появили, освен една пъпчица на коляното. Взех със себе си една хавлия и отново отидох на Света Гора, за да благодаря и да измия краката на Стареца, нещо, което разбира се не прие. Заварих го да копае и, преди още да успее да му кажа каквото и да било, той ми каза: “Евангеле, какво си дошъл да ми кажеш? Че дъщеря ти има на коляното си една пъпчица ли? Бог я остави, за да си спомня болестта си”.

Синът ми боледуваше от сериозна хронична болест. Изходът от болестта беше съмнителен. Лекарите не даваха никаква сигурна прогноза.

Третият път, когато отидох при Стареца бях взел и сина си. Беше още малко дете. В манастира всички монаси, които го виждаха, ме питаха: “Защо спи детето?” Такова беше изражението на очите му.

Веднага щом Старецът ни видя, каза на сина ми: “Добре дошъл, юначе”. Имаше един много тежък камък. Опитах се да го вдигна, но не можах. Старецът казва на сина ми: “Можеш ли да вдигнеш тая скала?” Синът ми отиде и го вдигна. Невероятно! Тогаваше Старецът коленичил и беше приблизително на височината на детето и ми каза: “От сега нищо ти няма.”

В този миг очичките му се отвориха. Нямаше вече онова заспало личице, което виждах като баща две-три години. “Заедно с камъка, който хвърли, си отиде и болестта му”, каза Старецът. И наистина до днес синът ми, слава Богу, е много добре”.

Свидетелство на господин Матей Голяс от Иоанина: “Беше февруари месец и с един мой приятел посетихме Стареца по повод проблемите ми. Имаше много сняг. Болеше ме мехура и уринирах кръв като от чешма и се изплаших. Знаех, че имам туморни образувания на мехура, но не знаех дали са доброкачествени или ракови. Казах му: “Отче, боли ме и уринирам кръв”.

Приятелят ми не можеше дума да обели от страшно главоболие. Взе ни вътре в църквичката. Извади мощите на свети Арсений. Църквичката се изпълни с неизразимо благоухание. В момента, в който прекръсти приятелят ми, силното му главоболие изчезна. Вътре в църквичката Старецът беше по-различен. Когато излезе от олтара с мощите в ръце и без скуфия, беше целият в светлина. Силно сияещ. Сълзи течеха от очите ми. Прекръсти ме и ми каза: “Нямаш рак, от което се страхуваш. Сега, когато си отидеш у дома, иди на лекар да ти ги обгори”. Действително стана така, а лекарят ми каза: “На всеки шест месеца ще ги обгаряме”. Аз обаче повече не отидох, а и вече няхах проблеми”.

Един монах страдаше от хроничен запек, който в последствие му причиняваше кръвоизливи. Бе се образувала рана, от която губеше много кръв. Когато научи за това, Старецът изпита състрадание. Спомни си за себе си, че страдаше от същото, когато беше на Синай.

Първоначално посочи на монаха няколко практически решения, които малко му помогнаха, но кръвоизливът не престана. След това братът прибягна до лекари, използваше и лекарства, но без резултат. Старецът следеше състоянието му, питайки винаги със загриженост как е. Веднъж, когато го срещна след тримиренето през първата седмица от Великия пост, му каза: “Мислех си за теб, как ли ще издържиш тримиренето в твоето състояние”.

Следващия път обаче, когато го срещна, с бързи крачки отиде до него и без да го поздрави или да му каже нещо друго, го попита, държейки го за ръцете и с нетърпение чакайки отговора: “Сега не си ли добре? Кажи ми, не си ли добре сега?” Монахът се изненада и отговори: “Да, отче; сега, слава Богу, съм добре”. И действително беше добре, защото не само бе спрял кръвоизливът, но оттогава изчезна и запекът.

В началото Старецът се бе опитал да му помогне по човешки. Когато обаче видя безрезултатността на човешките средства, прибягна към Бога посредством молитвата. При това имаше вътрешното усещане, че молитвата му е била чута, и просто искаше да се увери.

Свидетелство на М. С., преподавател: “Една неделя докато бях в църквата, почувствах някаква тежест в гърдите. На следващия ден посетих един кардиолог и чрез кардиограмата, която направих стана ясно, че сърцето ми има някакъв проблем. По негова препоръка си направих тест за проверка издръжливостта на сърцето, който беше положителен. Диагнозата беше проблем в коронарните съдове и ми препоръчаха за една година да вземам лекарства. След това отново направих същия тест и резултатът отново беше положителен. Лекарите видяха, че проблемът не може да се разреши с лекарства и ми препоръчаха да си направя коронарография¹. Естествено, притесних се и се изплаших. Прибягнах към Бога с молитва и изпратих писмо на Стареца да го уведомя. Отговори ми по отец И., че ще се помоли и всичко ще мине успешно. Окуражих се и реших да направя това опасно изследване на 5 март 1992 г. По време на коронарографията, докато лежах на хирургичната маса, умът ми беше близо до Стареца и витаеше вън и вътре в килията му. Изследването приключи и лекарите изглеждаха доволни, но същевременно с

¹ Рентгеново изследване на коронарните артерии на сърцето за установяване на различни увреждания и за изучаване на физиологията на съдовете на миокарда - б. пр.

това и недоумявах. Лекарят, който ме съпровождаше навън от операционната, ме гледаше странно и недоумяваше. Когато малко се посъвзех, попитах: “Какво стана, докторе?” Той отговори: “Странно, в сърцето ти има нещо необикновено. Въпреки че със сигурност очаквахме да установим проблема в коронарните съдове, убедихме се не само, че няма проблем, но и че коронарните съдове на сърцето ти са в отлично състояние. Това по медицински път не може да се обясни, освен с някаква особеност на сърцето ти”.

Развълнуван му отговорих: “Докторе, сърцето ми няма особеност, но здравословното ми състояние е чудо, дължащо се на молитвите на един светогорски монах”.

“Ще вземем Цариград”

Една група ученици от Атониадата се уговорили да попитат Стареца дали ще вземем отново Цариград и дали те ще са живи тогава.

Отишли до колибата му, почерпили се, но се срамували да попитат. Правели си знаци един на друг, но никой не дръзвал да зададе въпроса. Тогава Старецът им казал: “Какво има бре, юнаци? Какво искате да питате? За Цариград ли? И ще го вземем, и още ще сте живи!”

Едно от децата предало думите на Стареца на преподавателя Константинос Малидис, който бил добър християнин и горещ родолюбец. Той дошъл с намерението да се увери от самия Старец и попитал за Цариград. Старецът му отговорил: “Остави това, Коста; то не е за нас. За друг град трябва да се готвим ние”.

Това били предзнаменателни думи за предстоящата им смърт, защото действително не мина много време и първо се помина Костас, а след това и Старецът. Тръгнаха към истинското небесно наше Отечество, към “новия град”, към горния Иерусалим.

“Поискай прошка”

Свидетелство на господин Фотиос Пападопулос от Драма: “Един ден се отправих от Карея за колибата на Стареца. Пред манастира “Кутлумуш” срещнах един младеж, който ме попита как да стигне до отец Паисий. “Ще вървим заедно”, казах му. Когато пристигнахме, Старецът сякаш ни очакваше. Казва ми: “Понтиецо, какво го водиш този тук?” Обясних му, че не е с мен и че съм го срещнал по пътя. Казва ми: “Вдигай го оттук и да си ходи. Знаеш ли какво е извършил?” А на младежа каза гневно: “Махай се, да не те гледам. Това, което направи, е непросимо. Първо иди да искаш със сълзи прошка от момичето и като ти прости, тогава ела тук”, и го изгони, което беше нещо необичайно. За пръв път виждах Стареца такъв.

По-късно, слизайки към Ивиرون, младежът ми призна, че докато чакал годеницата си в църквата, за да ги венчаят, от там минала една негова приятелка и той избягал с нея. Така сватбата им се провалила!”

“Имай духовно благородство”

Духовник от манастир в света разказва: “През август 1993 година гостувах в един светогорски манастир. Игуменът и отците от манастира ми предлагаха да остана да живея в техния манастир, а аз се молех Бог да ми открие волята Си. Един ден посетих Стареца в “Панагуда”, просто за благословение. Но ме очакваха големи изненади.

Викна ме насаме и ме попита: “Откъде си, отче?” Отговорих му. Отец Паисий ми каза: “Отче, стой си в твоя манастир”. Изгубих ума и дума. И продължи: “Ще преживееш изкушения, но ти имай търпение, защото трябва да ги преминеш преди да е дошъл оня час”. Мислех си: “Не разбирам какво е това, което ми казва”. Сега обаче, след като съм преминал и продължавам да преминавам през изкушения, разбирам думите му.

След това ми каза: “Имай духовно благородство. Това значи, когато говориш с младите, да не ги насилваш. Това е духовно благородство. Да уважаваш другия, без да му оказваш натиск”. Тогава започна да ме

наставлява и да ми казва какво съм направил в манастира. Недоумявах как Старецът знаеше, че разговарям с младите и че ги насилвах повече отколкото трябва по въпроса с изповедта. После продължи: “Ако Бог искаше, можеше за една минута да направи тъй, че целият свят да се покае. Щеше да въртне копчето на 7 степен по Рихтер, щеше да направи едно земетресение и щеше да видиш как всички хора се кръстят с големи кръстове. Но това не е сърдечно покаяние. Това е покаяние по принуда и няма стойност. Затова и ти не ги насилвай”.

Разклащане на кандилото

Свидетелство на анонимен: “Една година, когато свършваше годишното ми пребиваване в Света Гора, отидох да се сбогувам с дядото (отец Паисий) и му казах: “Излизам в света със страх и недоволство, защото в мен нищо не се е променило. Проблемите ми си остават неразрешени. Ако обаче искаш и ме съжаляваш, понеже само думите ти са бедни и слаби и не могат да заглушат моята драма, помоли Христа да разклати малко Своето кандило, за да потвърди това, което казваш”.

И тогава, докато сърдечно се раздирах и гледах ту към иконата на Христа на иконостаса в “Панагуда”, ту към отец Паисий (който мълчаливо се молеше), кандилото на Христа ритмично се разклати. И с треперещ пръст взех малко елей и помазах кръстообразно челото си.

Старецът ми каза: “Щеше да се разклати и кандилото на Света Богородица, но след това щеше да мислиш, че се е разклатило от вятъра”.

“Идва...”

Свидетелство на монах Павел от Великата Лавра: “С приснопамятния старец Паисий съм се срещал много пъти в килията му “Панагуда”. Той беше истински аскет и преподобен мъж. Беше кротък, мирен, искрен, нестяжателен, приветлив, човек на молитвата и любовта, притежател на редки духовни дарования и висок разум.

Малко преди кончината на блаженопочившия Старец го посетих, за да получа съвет и духовна полза. Приблизих килията му, но там нямаше никого, а при това и двете врати бяха широко отворени. Старецът излезе, поклоних му се по обичая, седнах на скалъпеното столче и започнах да му споделям помислите си.

Той стоеше прав, ходеше навътре-навън и от време на време си шушнеше нещо: “Идва...”, “А, той е...”, “Мм...”, показвайки с държанието си, че някой идваше да се срещне с него. Тази сцена трая около десет минути, при което аз прецених, че не следи това, което му казвам и си помислих: “Той не ме слуша”. Преди още да съм свършил мисълта си, той каза високо: “Ти говори, аз те слушам”. Аз в недоумение продължих. В един момент отново си мисля: “Той не ме слуша, а той веднага ми отговори: “Ти говори, слушам те”.

След малко се чуха стъпки и дойде дикоят на скита “Свети пророк Илия” иеромонах Иоаким със своя послушник иеромонах Павел. След поздрава аз и отец Павел се отдалечихме. Попитах го:

- Бяхте ли се уговорили със Стареца?

- Не, нали няма телефон. За пръв път идваме. Защо питаш?

А отец Павел каза: “Истина е това, което казват, че Старецът има дарба на прозорливост”.

Индуистки водач

Старецът помагаше на мнозина, които се бяха забъркали с йога и разни източни религии. Бивш водач на индуисткото движение “Харе Кришна” разказва: “Чух за стареца Паисий, когато бях в Италия. Бяхме се събрали водачите на организацията от всички държави в Европа и събеседвахме. Там сред събранието чух за отец Паисий. Представяха го за някакъв йога, който се появил в Гърция, и реших да се запозная с него.

Дойдох в Гърция, запознах се със Стареца и започнах да осъзнавам грешката си. Когато им казах, че искам да си тръгна от тях, претърпях силни нападки. Аз, който управлявах цяла организация и свободно ходех из цяла Европа, вече се страхувах да вляза в автобус от градския транспорт. Чувствах огромна трудност при вършенето и на най-дребните неща. Усещах душата си като парализирана. Болка и страх ме владееха. Бях дал много права на дявола над себе си, но Старецът ми помогна да се измъкна. Ако не беше Старецът да ме покровителства със своите молитви, нямаше да мога по никакъв начин да избягам от сатанинските им действия”.

По-късно този младеж направил публична изповед в един храм в Атина и отново бил приет в недрата на Православната Църква посредством тайнството Миропомазване.

Ученикът на Махараджи

При Стареца отишъл един богаташ, който години заедно със семейството си бил ученик на индийския гуру Махараджи. При това бил получил посвещение от своя гуру, с други думи “приел знанието”, както казват на техния език. Ходели по големите градове на Европа, за да видят своя гуру, харчейки много пари.

Старецът със своята прозорлива дарба му разкрил различни събития от живота му и го посъветвал да се хване на работа, въпреки че нямал икономическа нужда, защото работата щяла да му е от полза.

Впечатлен от духовните дарования на Стареца, попитал го за медитацията и други различни техники.

- Виж, чедо мое - прекъснал го добродушно Старецът. - Техниките нямат значение. И вие се стараете, но там, където копаете няма злато, а дявол. Христос е златото ².

Старецът и младите

Старецът имаше особена духовна връзка с младежите. Обичаше ги като истински свои деца, грижеше се да намерят своя път и се молеше за тях. Помагаше им да преодолеят трудностите и проблемите си. Състрадаваше им и споделяше болката им. Те, усещайки голямата му обич, му оказваха неограничено доверие, бяха му послушни, и благоговееха пред него. Около килията му можеше да видиш наркомани, анархисти, хулигани, душевно болни, объркани, отчаяни до самоубийство младежи... След като по съветите на Стареца те се покайваха и осъзнаваха, отново идваха да го посетят духовно променени, но и като проповедници на покаяние пред приятелите си, които довеждаха със себе си при Стареца. За да се види начинът, по който Старецът помагаше, тук са отбелязани няколко показателни случая:

Помогна на мнозина наркомани да се откажат и изчистят. В началото успяваше да събуди интереса им, да влезе в общение с тях, печелейки доверието им. Слушаха го с внимание и приемаха съветите му. Посредством молитвата и помощта му мнозина се освободиха от страстта и станаха силно вярващи християни и добри съпрузи и родители. Със състрадание казваше: “Горкичките, не могат да се осъзнаят. Днешната младеж сама се унищожава”. Сам той връзваше връзките на обувките им, гонеше мухите, които се въртяха около тях и им оправяше косата, която падаше в очите им. Съветваше ги да се изповядат, да заживеят духовен живот, да си намерят някоя проста работа, за да има с какво да се занимават. Препоръчваше им да ядат моркови и им даваше и други практически съвети. Пращаше ги в подходяща околна среда, за да се изчистят, помагаше им да се присъединят към обществото и да създадат семейство.

Един млад наркоман, се опитвал да се откаже от тази страст, която владееа и него, и семейството му. Въпреки че в себе си имал една смътна и неопределена представа за отец Паисий, на него възложил последната си надежда. “Той ще има някакво лекарство, че да спра”, си мислел, слизайки към “Панагуда”!

²Игра на думи - Χριστός и χρυσός (злато) - б. пр.

Щом го видял, Старецът с усмивка му казал: “Ела, ела; имам едни добри хапчета за теб”, и сложил в шепата му няколко лешника.

Действително “хапчетата” се оказали резултатни и чудото станало. Зависимостта на младежа от наркотиците изчезнала отведнъж!

Свидетелство на анонимен: “Веднъж видях един студент, отявлен хомосексуалист, който дойде да се види с отец Паисий. Посредством разговора им стигна до покаяние и промени живота си. След това го срещах по всенощни бдения в Солун. Стоеше зад една колона и лееше обилно сълзи. Плачеше безгласно и кротко. Почудих се на милостта Божия и на човешкото покаяние, но така също и на благодатта на Стареца, който успя “да извлече скъпоценното от нищожното” (виж. Иер. 15:19). Срещнах го отново в “Панагуда” да води и други отклонили се по подобен начин, за да получат и те помощ”.

Много са случаите, в които страстни пушачи отказваха цигарите благодарение на Стареца. Словата му не бяха просто съвети, а имаха сила. Водеха до отвращение от цигарите и изчезваше желанието за пушене. Но по-силно помагаше с молитвите си.

Свидетелство на анонимен: “Дойдох за да стана монах. Не носех скуфия, защото още не можех да откажа цигарите. Тогава пуших по две кутии на ден. Опитвах се. Късах ги, хвърлях ги, но след това на следващия ден отивах, намирах ги и пуших. Въпреки че се срамувах, отидох и казах това на Стареца. Отговори ми:

- Ще се изправиш, не се страхувай, и ме потупа утешително по рамото.

Беше десет часа сутринта. До вечерта изобщо не си и помислих за цигара. Оттогава, по неговите молитви ги отказах и станах монах. Това за мен беше чудо”.

Друг поклонник разказва: “Посетихме Стареца и както си седяхме, извадих цигара да запаля. Запалих цигарата по навик, защото пуших по три кутии на ден. Старецът взе цигарата от устата ми и каза: “Няма да пушиш повече, докато германците не произведат машина за почистване на белите дробове”. В манастира, където пренощувахме, осъзнах, че от три часа не съм пушил, нито пък имах желание вече да пуша. Отказах пушенето изцяло”.

Безразлични към духовния живот младежи идваха да видят Стареца. Не искаха да ходят войници и си намираха цял куп оправдания. Разказваше им свои случки от армията и разни други примери. Впоследствие момчетата сами искаха благословение да служат в десантните войски. Казваше им: “А бре, деца, изпълнете военния си дълг, пък, където ви пратят, там идете”.

Старецът казваше, че нашата Църква посочва два пътя: монашеството и бракът. Считаше неестествено това човек да не последва нито един от двата. “Волът, който не отива нито на впряг, нито на браздата, отива при касапина”. На много младежи помогна да последват призиванието си и да станат или монаси, или да създадат семейство. Мнозина нерешителни, които не бяха за монаси, насърчи да последват брачния път. Когато изявяваха желание да му изпратят нещо, отказваше им с думите: “Аз искам сватбени бонбони”, или: “Да ми пратиш покана за сватбата”. На други, за да им помогне, налагаше добър “канон”, като им казваше: “Без венчална халка не ми се връщайте”.

Веднъж дошъл един младеж с дълга коса като конска опашка. Старецът го попитал:

- Е, юначе, с каква работа се занимаваш?

- Студент съм.

- Имаш ли изпити за вземане?

- Имам, осем.

- Ако искаш да ги вземеш, ела да те подстрижа - казал му весело.

Влязъл в килията си, донесъл ножицата и го подстригал. Младежът приел това като благословение, казал го и на други, и идвали и те да получат подобно благословение. "Правил съм много пострижения", казваше, смеейки се. "Отче, какво правите с косата им?" "Пазя я и я засаждам на плешивите", отговаряше, усмихвайки се.

Друг път казваше скромно: "Ако има някаква възможност да се спася, то ще е заради молитвите на майките. Знаеш ли колко писма получавам, в които разчувствани ми благодарят, понеже съм убедил децата им да си подстрижат косата и да свалят обиците?" Не искаше мъжете да си оставят дълга коса, защото го считаше за женски атрибут, и споменаваше стиха, казан от свети апостол Павел: "безчестие е за мъж, ако си оставя коса" (1 Кор. 11:14).

Когато виждаше младежи с дълга коса, ги питаше: "Коса си оставят посветените и отнесените. Вие от кои сте?"

Посетили го някакви младежи от Австралия. Желаели духовен живот, но обичали и светските забавления. Питали го за танците и се опитвали да измъкнат от Стареца съгласие за това, че танците са добро нещо. Отговорил им: "А бе, деца, вие все едно че искате да се изкачите на Атон и понеже не можете, искате да свалим Атона, за да кажете, че сте се изкачили".

Старецът считаше, че телевизията влияе пагубно на всички, особено на децата и младежите. С болка разказваше случаи за деца, чийто родители, за да им е мирна главата, ги оставят с часове да гледат телевизия и като резултат децата се погубват умствено, душевно и телесно. Освен това подчертаваше за вредата, която причинява облъчването от телевизора върху тялото на младенците в утроба и на малките деца. Казваше, че чрез телевизията се предават и демонични въздействия. Затова при всяка възможност гледаше да отклони хората от нея и съветваше да изхвърлят телевизорите от домовете си, давайки на децата си някое духовно занимание (като четене житията на светиите, ходене на бдения и поклонения) или нещо безвредно (като безобидни игри и екскурзии). Казваше: "Не оставяйте децата си да гледат телевизия. Телевизията стига само до Луната. Духовната телевизия достига до Самия Бог".

Веднъж разговарял с една младежка компания. На известно разстояние от тях седял един млад преподавател. Мислел си за нещо, което в последно време го занимавало: "Добре, за всичко останало в телевизията няма никакъв спор, но може би за една елементарна информираност ще трябва да следя новините?" В онзи момент Старецът внезапно се обърнал към него и му казал: "Нито новините!", и отново се обърнал към децата, продължавайки разговора си тях.

Един наскоро оженен човек, разговаряйки със Стареца, го помолил да му даде последен съвет. Старецът му казал: "Кажи на жена си да не гледа телевизия, защото детето ви ще се роди повредено". А след кратка пауза добавил: "Нито да ходи по роднински домове, за да гледа." Съпругата му имала навик да гледа телевизия при майка си.

Свидетелство на монах Паисий: "Бях студент по право и на 22 август 1988 година с моя състудент Григорий посетихме Стареца. За пръв път отивах на Света Гора, след като бях подтикван от познати, понеже живеях

далеч от Църквата. Отидох повече за духовен туризъм, но и исках да докажа на Стареца, че не съществува Бог и напразно е живял толкова години като монах.

Към 4 часа следобед стигнахме до "Панагуда". Заварихме около тридесет и пет души, които чакаха. Настоятелно удряха камбанката, но Старецът не се появяваше. Ние отидохме откъм задната врата, но я намерихме заключена. Там не зная какво се случи с мен, но за пръв път от дванадесет години безбожен живот коленичих и се помолих: "Боже мой", си казах, "ако действително съществува и искаш да повярвам, направи така, че Старецът да дойде и да ни говори за Теб".

Не изминаха пет минути и Старецът бавно със спокоен поглед и една много блага усмивка се приближи до нас, идвайки от гората.

- Вие ли сте отец Паисий? - попитах го аз развълнуван.

- За какво ти е притрябвал отец Паисий? - отговаря ми.

- Да му дам тия чорапи и да взема благословение от него.

- Наведи се да те благословя.

За пръв път, откакто съм кръстен, получавах такава благословия. Беше поставил ръката си върху главата ми и около пет минути се молеше.

След това ни въведе в двора на килията си и седнахме на пъновете. Говореше за Бога и за това какво се случва в света, сякаш беше чул последната емисия новини, като много пъти ни поднасяше локум.

Междувременно дойдоха и две момчета, които изглеждаха като анархисти, а Старецът продължи беседата си. Говори ни също за будизма и изкорени от мен тия тръни, защото през последните години правех йогийски упражнения по един час на ден.

След един час разговор се обърна към мен и ми каза: "Искаш ли да станеш мой послушник?" Аз му отговорих: "Не, отче, не ставам за тази работа; обичам света". Същият въпрос повтори много пъти след това, но за съжаление аз по онова време бях толкова далеч от духовния живот, че не можех да осъзная величието на това предложение...

След малко ни остави и отиде да подреди някакви дърва, които бяха нарязани. Предложихме да му помогнем, но не ни разреши, казвайки, че прави това като духовен подвиг и че това му е работата.

Изминаха петнадесет минути приблизително, а и четиримата духовни туристи не си говорехме. Бяхме впечатлени от словата на Стареца. С това, което беше казал, беше премахнал съмнението ми за съществуването на Троицния Бог. Едновременно с това обаче и лукавият ме нападаше с различни помисли. Изведнъж ми дойде помисъл да попитам наум Стареца, какво трябва да правим, за да спечелим рая. Но с тщеславния си ум си казах, че щом отец Паисий е толкова духовно извисен, ще отгатне мислите ми и ще ми отговори. Бог се смили над мен, не обърна внимание на самолюбието ми и видях Стареца да оставя дървата и да идва с бавни крачки, вирайки се дълбоко в душата ми, - а не вече в очите - и да ми казва: "Имай любов и вяра в Христа, чедо мое".

Краката ми започнаха да треперят, а сърцето ми биеше така силно, че си мислих, че ще се пръсне. Единственото, което можах да прошепна, беше: "Григори, давай да си ходим", и "Отче, благослови". Отговори ми: "Защо искаш да си ходиш? Остани, ще те направя мой послушник и ще ти дам и името си". Но сърцето ми не издържаше на Божието откровение, което се бе извършило вътре в него...

Оттогава животът ми коренно се промени. Въпреки че повече не го видях, винаги имахме едно вътрешно душевно общение. Присъствието му в живота ми и след неговата кончина много пъти става явно по чудесен начин. Но най-голямото чудо е, че успя да посади Христа завинаги в душата ми, при все че бях изцяло отдалечен от Църквата. След по-малко от шест години от човек, отричащ Църквата, станах монах и ми бе дадено името Паисий, както предрече Старецът".

Боледуване и блажена кончина

Страдание и болести

Както беше споменато, подвижите и болката съпътстваха Стареца до края на живота му. Подвижите принасяше като доброволна жертва на любов към Христа, а тежките болести приемаше с благодарност и славословие. Бе изпитан с много и различни болести. Болката и боледуването бяха станали за него почти естествено състояние. Бидейки болен, се подвизаваше и подвизавайки се, боледуваше. Можеше да загърбва болката си. “Ти си върши своята работа, а аз моята”, казваше и продължаваше да се моли, да изработва ръкоделия или да приема хора. Сам той страдаше, но утешаваше страдащите.

От началото на монашеския си живот дълги години страдаше от бронхектазии, от сгрешена диагноза и лечение, от хранене на кръв и на края - трудна операция.

Когато оперираха белите му дробове, настина и му дадоха силни антибиотици, въпреки че не беше ял. Получи язвен колит. Струваше му се “сякаш червата му се бяха обелили”. Оттогава здравето му стана много крехко. При най-малката настинка имаше дразнения, къркорене на червата и изкарваше пяна и кръв. Същото се получаваше и при употреба на някои храни.

Беше много податлив на изстиване. Ако на бденията вратата на църквата оставаше за малко отворена, при най-малкото течение започваше да киха и да кашля силно. Често пъти на челото си слагаше кърпа или малък пластир. Сам пояснява причината така: “Имах главоболие и един монах от “Ставрениката” ме посъветва под скуфията си да слагам кърпа и ще ми мине. Намерих това за ефикасно, понеже главата ми се сгрява”.

С първите студове през септември започваше да пали зиданата печка, която от една страна го топлеше, но същевременно го издаваше на посетителите.

Естествено, когато разбираше, че има нужда, в каквото и състояние да се намираше, колкото и болен да беше, ставаше в студ, дъжд, сняг и отваряше. Настаняваше хората в архондарика, където беше топло, а сам отиваше в църквицата, където беше много студено, за да разговаря с всекиго по отделно. Това можеше да трае часове.

Колкото и трудно и болезнено да беше това състояние за Стареца, той го търпеше със славословие. Не роптаеше, нито молеше от Бога да отнеме страданията му и да му даде здраве.

За пет-шест месеца страдаше от дископатия. Същото бе пострадал и на Синай, когато се бе опитал да вдигне един тежък гранитен камък. Болеше го много силно. Понякога се подпираше на два бастуна и му беше много трудно да посреща хората.

През последните години имаше чести кръвоизливи в червата, които постепенно се увеличаваха още повече. Стигна до там да ходи до тоалетната по деветнадесет пъти за една нощ, без да има нужда - изхвърляше само кръв. Лекарите не знаеха на какво точно се дължат кръвоизливите, защото Старецът не искаше да си прави изследвания.

Приемаше народа, изпълняваше духовните си задължения, спазваше с усърдие подвижническия си типик, но силите му отслабваха. Изтощаваше се от кръвоизливите и голямата умора. Казваше: “Понякога ми иде да угасна”.

Две години преди смъртта си отиде в една колиба да празнува Пасха заедно с други отци. Каза шеговито на Стареца на тамошната килия: “Бе, отче... или килията ти е отишла по-далеч или аз съм остарял. Кое ли ще е от двете?... По-скоро аз съм остарял”.

Виждаше как силите го напускат. Болестта му се влошаваше, силното кръвотечение не преставаше. Но въпреки това търпеше, без да прибегва към лекарски изследвания и лекарства. Единственото, за което силно

молеше Бога, беше да помага на страдащите братя, които не преставаха да приивдат при него, търсейки помощ. Как да не се смили благият Бог и да не чуе молитвите му?

“Нещо ми се случи”

Разказа следното: “Докато бях в това състояние, нещо ми се случи. Както бях легнал на леглото, взех иконата на свети Арсений, притиснах я върху корема си и почувствах една сила от иконата”.

Силите му се възвърнали и продължи подвизите и служението си на другите за известно време. Телесните му болести си останаха (кръвоизливи и т. н.), но се чувстваше силен.

На границите на издръжливостта

Това обаче не беше за дълго. Отново се върна в предишното си състояние и започна да усеща симптоми на припадане. Понякога дори припаднаше в двора на килията си, а когато се съвземаше, благодареше на Бога, че никой не го е видял. Веднъж това се бе случило и при сняг. След това казваше: “Щяхте да ме намерите “като мех в снега”. През втората неделя на Великия пост през 1993 г., по време на светата Литургия в неговата църква изтощението му стигна своя връх. Започна да диша тежко, очите му се отвориха широко, и за известно време дишането му напомняше предсмъртно хъркане. От благоговение обаче не си позволи да седне. Припадна, падайки напред, но отците успяха да го хванат. Когато се съвзе, при все че го подканяха да седне, не прие. На края на светата Литургия въпреки няколко припадания и повръщания, се опита да се погрижи за дошлите отци, не обръщайки внимание на своето критично състояние, а на края не позволи на никого да остане с него. Остана сам, “като човек безпомощен” по човешки, оставяйки страдащото си същество на Божията милост.

От голямата загуба на кръв лицето му бе станало съвсем бледо. Познатите му се опитваха да помогнат с каквото могат. Предлагаха да му донесат лекарства, съдържащи желязо, но той отказа шегувайки се: “Тук имам много желязо, аз искам стомана”, и не приемаше предлаганото.

Старецът не се безпокоеше. Единственото, за което молеше беше Бог да му окаже тази милост, кръвотечението му да спира, когато се служи света Литургия, за да може да се причастява. И за известно време, беше така. Той сам по-добре от всички знаеше и за болестта, и за своя край, който чувстваше, че приближава, но не казваше за това на всички.

През целия си живот размисляше за смъртта. Бе направил леглото си като гроб и където отиваше, отваряше по един гроб. Но сега със загадки започна да говори на духовните си чедра, подготвяйки ги за настъпващата раздяла. Казваше: “Когато къщата се повреди (тялото се разболее) и започне да тече, тогава домакинят (душата) не иска да остава вътре”. През тези години пазеше като благословение ангелската схима на своя Старец, отец Тихон. Сега я подари. Бе приготвил кръстчета и щамповани иконки и написа да се раздадат след смъртта му като благословия, за “Бог да прости”.

Вселенският патриарх, научавайки за здравословното му състояние, изпрати съобщение да си направи изследвания. Неочаквано за известно време кръвотечението престана. С простота попита свой ученик: “Разбира се, трябва да проявя послушание към патриарха. Но сега, когато кръвотечението спря, не съм ли освободен? Ти как мислиш?” Не след дълго кръвотечението отново започна.

Това отношение на Стареца бе коментирано по различни начини. Някои “се съблазниха”, защото считаха, че сам вреди на себе си. Други се възхитиха на търпението и смелостта, с която преодоляваше изпитанието, а мнозина получиха полза, главно тези които бяха болни, и се утешиха, когато видяха, че и Старецът е болен и търпи.

Много отци го молеха да се погрижи за здравето си, казвайки му: “Имаме нужда от теб”. Други го поучаваха какво трябва да прави, а трети с душевна болка, мълчаливо следяха мъченическия му подвиг и се молеха. Всеки съдеше и действаше според мисълта си и духовното си състояние.

Последното излизане. Развитие на болестта

Както всяка година, Старецът заедно със свои духовни чеда отпразнува паметта на преподобни Христодул в една съседна килия, която празнуваше на този ден. След това отиде до манастира “Кутлумуш”, за да честити на празнуващия на този ден игумен архимандрит Христодул. На следващия ден, 22 октомври 1993 година, излезе от Света Гора, както по традиция правеше през последните няколко години, за да присъства на бдението в чест на преподобни Арсений в Суроти. Това излизане от Света Гора щеше да бъде последното. Нямаше вече да се върне там дори и след кончината си.

В Суроти присъствал на бдението и, както обикновено, останал няколко дни, за да се види със сестрите и с хората, които имали нужда. След това имал намерение да се завърне. Но междувременно получил преплитане на червата. Червата се запушили, за малко спряло и кръвотечението. По необходимост се принудил да се подчини на молбите на хората и да си направи изследвания.

Болестта му се разви накратко така: В болница “Теагенио” лекарите установили наличието на рак в напреднал стадий. Имал го от шест години, но изглежда не е имал метастази.

Благочестивият лекар господин Георгиос Бладзас, който по-рано оперирал Стареца, бил обезпокоен от резултатите на изследванията. Старецът му казал:

- Не бъди такъв. Добре, имам рак, ще те послушам каквото ми кажеш. Това е.

Следвайки инструкциите на лекаря, ходел на лъчетерапия, докато раковото образуване не бъде готово за операция. Всеки път, когато отивал на лъчетерапия, тълпи от хора го чакали, за да му споделят мъките си. Той самият имал по-голям проблем, защото червото му трябвало да се изпразва по тридесет пъти на ден при страшни болки. Усмивката му обаче не угаснала и утешавал другите болни.

Докато при операцията от херния бе казал да скрият монашеското му име, сега казал да го напишат и приемал всички, които искали да го видят, понеже знаел, че скоро ще си отиде от този свят.

На 4 февруари 1994 година (н. к.) била извършена операцията. Било отстранено раковото образуване в дебелото черво, но болестта се развивала страшно бързо. Получили се разсейки по черния и белия дробове. Било поставено временно изкуствено задно черво, въпреки че Старецът не искал и шеговито казвал на лекаря: “Не ме прави заседател¹, не искам”. По-късно отново била извършена операция и била възобновена функцията на червото. Също така приел и се подложил на химиотерапия. Чувствал силни болки при компютърната томография. Бил на инвалидна количка, с болки и треперел от студ. Отстъпил реда си на друг болен, а той чакал дълго време в коридора на болницата. Когато дошло време да направи изследването, машината се повредила и в крайна сметка дошла кола и го откарали на друг томограф. Потвърдило се бързото разпространение на рака в черния и белия дроб. През всичкото това време бил весел и в добро настроение, и разказвал хубавите си шеги, сякаш не той бил болният. Утешавал и успокоявал идващите при него.

Служение и в мъченически страдания

И преди операцията в Суроти, и в болницата, и после отново в манастира мнозина минаваха да го видят, да споделят мъките си и да му поискат прошка. Това прибаваше допълнителен труд и усилия към болките от болестта му, но беше неизбежно.

- Отче, на кого оставяш своите чеда? - го попита някой.

- Е! “дните на нашия живот са седемдесет години” (Пс. 98:10), толкова стигат...

- Отче, защо не се помолите Бог да ви изцери, толкова голяма нужда имаме от вас, го попита друг.

¹ Игра на думи - *пара φιστιν εδρα* - изкуствено задно черво, и *παρεδρος* - заместник-кмет, заседател - б. пр.

- Какво? С Бога ли да се подиграваме? Та нали аз поисках да ми даде тази болест...

- Отче, кажете ми един последен съвет, за да го помня - помоли го негово духовно чедо.

- Да имаме духовно благородство, защото чрез него ставаме сродни на Христа...

Събираше сестрите от манастира които се жертваха, за да облекчат болките му, напътстваше ги, даваше последните си съвети.

В болница "Теагенио" имало един болен от рак на име Ламброс М... от Трикала. Бил много слаб, буквално стопен, и на инвалидна количка, защото не можел да се държи на краката си.

След настоятелни опити жена му се срещнала със Стареца. Казал ѝ, че Ламброс ще се оправи, ще си отиде в Трикала, ще се порадва на семейството си, но не след дълго време отново ще легне болен и ще умре. Състоянието на болния било много тежко и такова развитие на нещата било изключено. Но всичко се сбъднало, както предрекъл, и Ламброс умрял след шест месеца.

В четвъртък на Светлата седмица на 1994 година го посетила госпожа Ерифили Цика от Волос, която разказва: "През лятото на 1993 година дъщеря ми Антония, на единадесет години, получи албиноза по краищата на ръцете и по очертанията на устните. Според лекарите тази болест е доста трудно лечима и бързо развиваща се. Започнахме лечение с кортизон, но безуспешно. Отчаянието ни беше голямо. Отидохме да се видим със Стареца в Суроти. Въпреки непоносимите си болки с усмивка прие мен и трите ми дъщери.

След като му разказах за болестта на дъщеря ми, той пое ръчичките на детето в своите и го попита, гледайки дълбоко в очите му: "Защо, чедо мое, толкова много се притесняваш?" (Действително след смъртта на баща си през 1991 г., дъщеря ми имаше едно постоянно притеснение.)

После се обърна към мен и ми каза: "Ерифили, чедо мое, не се тревожи, не е нищо сериозно, нито е някоя наследствена болест (така ни казваха лекарите). От многото притеснение се е получило".

Внезапно ме попита: "Какво искаш да стане?" Отговорих му: "Албинозата да си остане така, както е".

След като прекръсти детето ми със святата си ръка, ми каза: "Всичко ще се оправи".

Действително нямаше развитие на болестта. От десет години не сме ходили на лекар и не сме прилагали никаква терапия. Казах на Стареца болестта да си остане така, както е, а не да изчезне, за да напомня през целия ни живот и на самото дете, но и на цялото ни семейство, благодарта на Стареца и благословията, която щедро ни дари".

Един месец преди кончината му го посетил и Негово Високопреосвященство Ксантийския митрополит господин, Пантелеймон (тогава все още беше архимандрит). Той пише: "С нас бяха две дечица. Бяха набрали диви цветя, които спонтанно поднесоха на Стареца, веднага щом влязохме в килията му, полагайки ги на възглавницата му. "Виждаш ли?", каза ми "децата знаят какво правят". Искях да го уверя, че имаме нужда той да живее, че ни е необходим и че се молим за него. Самият той обаче ни каза, че вече се моли за друго, изразявайки с винаги веселото си настроение недоумението, кого все пак ще послуша Бог. После ме попита дали съм му донесъл писма за небето. Имал възможността да ги занесе без да е необходима пощенска марка, добави с несломимо настроение придаващо радост, която бе очевидно изписана на сладкото му лице".

Отец Тимотей Цотрас, игумен на манастира "Свети Иоан Руски" в Касандра, ни съобщава: "Заедно с приснопамятния Касандрийски митрополит Синесий и с отец Агатангел отидохме да видим стареца Паисий в Суроти.

След като се поклонихме в църквата на Свети Арсений, тръгнахме към малката приемна. Старецът ни видя, че се приближаваме и излезе вън да ни посрещне. Удивени го виждахме сред свръхестествена светлина, сякаш не стъпваше по стълбите, а идваше към нас по въздуха!

След почерпката в приемната владиката остана за малко със Стареца и след това си тръгнахме. Трийсет метра по-надолу владиката се обърна към нас и игуменката: “Видяхте ли, светостта не може да бъде скрита. Цял светеше и летеше”. “Идва зад нас”, забеляза със снижен глас отец Агатангел. Въпреки че беше тежко болен, Старецът идваше след нас, за да отдаде почест на епископа.

Владиката се обърна, видя Стареца, усмихна се и го помоли да не се мори и да се върне в леглото си.”

Блажена и тиха кончина

При все че смирено се подчиняваше на указанията на лекарите, един ден повика лекуващия лекар и му каза:

- Тук ще спрем с терапията.

- Защо, отче?

- Сега ти ще ме слушаш. Ще дадеш разпореждане да спрем. Сега в това състояние нищо не мога да правя. Вчера поисках да се помоля на колене и не можах. Не мога да приемам никого; мисията ми приключи. Това беше. Тук ще ме оставите.

По-късно попита:

- Може ли да пия по малко вода или сок от диня? Нищо друго. И ще те помоля да дойдеш още веднъж и повече не идвай.

Лекуващият лекар господин Георгиос Бладзас разказва: “Последният път, когато го видях, седем дни преди да почине, явно съм бил притеснен. Много ме тревожеше въпросът, дали това което правим с болните е правилното. Каза ми:

- Чуй, Георги. Всичко стана както трябва. Бог да ти въздаде. Не се тревожи. Искah да знаеш, че когато и да имаш нужда, ще съм до теб.

- Отче, черният ви дроб се е подул и ви боли - казах му - защото имаше страхотни разсейки.

Усмихна се и ми каза:

- А, това ми е гордостта, не се притеснявай. Това ме задържа до седемдесет години, а сега то ме праща, колкото може по-бързо, там, където трябва да отиде. Не се тревожи за това, много съм си добре”.

Едновременно с това имаше и задух. Имаше кислородна бутилка, която ползваше, когато много се затрудняваше. Болките ставаха все по-силни. Не приемаше обезболяващи инжекции. Не искаше напълно да премахне болката. Вземаше само по някой кортизон, за да може, докато предаде Богу дух, да се обслужва сам.

Старецът имаше желание да се завърне на Света Гора. Да умре и да бъде погребан неспойно в Градината на Света Богородица, в духовното си отечество. Дори беше помолил едно от духовните си чедa да пригoтви подходящо място, за да прекара там последните си дни, защото в “Панагуда”, вече беше невъзможно да остане сам. Една сряда се пригoтви, като смяташе идващия понеделник да влезе в Света Гора. Но внезапно състоянието му се влоши. Губернаторът на Света Гора предложи да предостави хеликоптер, но лекарят беше на мнение, че може да умре по пътя. Разбира се, и Старецът не одобряваше такъв вид транспорт.

Щом здравето му леко се пооправи, отново планува завръщане на Света Гора, но отново бе осуетено от ново влошаване на болестта. Зад тези трудности и пречки се криеше волята Божия. Иначе казано - да бъде погребан навън, в света. Хората, които имаха нужда от него приживе, още повече щяха да се нуждаят от него след смъртта му.

Така реши да остане и да бъде погребан в Суроти близо до обичния му светия. Най-вероятно, преди окончателното си решение е получил и по-ясно указание от Бога по този въпрос.

Поръча да му донесат великата схима и булото. Определи мястото на гроба и даде разпореждания и указания относно начина, по който да бъде погребан.

През това последно време поиска от двама познати епископи, които минаха да го видят, да му прочетат разрешителна молитва. Причастяваше се постоянно. С голяма трудност отиваше на църква сам. Когато му предложиха свещеникът да идва да го причастява в килията му, отказа с думите:

- Аз трябва да отида при Христа, а не Христос да дойде при мен.

Болките му постоянно се увеличаваха и вече бяха наравно със страданията на мъчениците.

- Отче, не ви ли боли? - попита го един светогорец, виждайки го спокоен и несмутим.

- Свикнах - отвърна Старецът.

Действително, през целия си живот бе свикнал с болката. Не се смущаваше, не роптаеше, но търпеше и славословеше. Спомняйки си мислено за мъченичеството на светиите, сега мъдро заключаваше: "Колкото полза получих от болестите, толкова не получих от духовните подвизи, които вече толкова години извършвам като монах".

От време на време пееше, за да разсее непоносимата болка и да замести с песнопения случайните нежелани стечения.

На празника на света Евфимия, 11 юли (н. к.), понеделник, се причасти за последен път, коленичил в леглото си, след като вече нямаше сили да отиде до храма.

Беше престанал да приема хора. Сега, когато приближаваше краят му, не желаше дори сестрите да влизат в килията му. Когато имаше нужда от нещо, удряше по стената и идваше някоя сестра. Искаше да бъде сам, необезпокояван да се моли и да се приготви по-добре за напускането на този свят. До самия си край се обслужваше сам, неописуемо се мъчеше, но беше радостен и мирен.

Старецът преживя последната нощ като мъченик. Сред болките си призоваваше Света Богородица, казвайки: "Мила моя Богородице". Изгуби съзнание за около два часа, а когато се съвзе, с тих глас рече: "Мъченичество, истинско мъченичество", след което мирно почина. Беше 12 юли, 1994 г., вторник, 11 часа преди пладне, а според стария календар 29 юни, денят на светите първовърховни апостоли Петър и Павел.

Беше погребан зад храма на свети Арсений, без никой да знае и без никой да е канен за погребението му. Такава беше волята на Стареца - погребението му да остане в неизвестност.

След три дни, когато смъртта му беше оповестена, не може да бъде описано това което се случи. От всички краища се изливаше поток от хора, за да се поклонят на гроба му. Човек можеше да види спонтанни изблици на благоговение и любов. Едни го призоваваха като светец. Други от благоговение взимаха пръст от гроба му. Тези които притежаваха негова лична вещ, считаха това за голяма благословия.

Килията му на Света Гора, "Панагуда", претърпя "благочестиво разграбване". Поклонници влизаха под телената ограда и се катереха до верандата. Вземаха каквото намерят, за да го имат като благословия от Стареца: канчета, ножове, дървета, кални килимчета, въжета, хартии, дори пъновете, които ползваше като столчета. Един спонтанен израз, без да са подтикнати от никого.

Плач и сълзи давеха мнозина, особено онези, чийто благодетел беше Старецът. Усещаха липсата му, сиротата. Но по-късно изгряваше надежда, че сега вече е близо до Светата Троица и се моли за всички.

Върху скромния му гроб на мраморна плоча бе гравирано стихотворението, написано от самия него:

Тук животът свърши.

Тук секна моят дъх.

Тук тялото заровено ще бъде,
а душата ми ще се радва.
Свещецът мой тук обитава,
това е чест за мен.
Вярвам, той ще се смили
над душата ми окаяна,
на Избавителя ще се моли,
Богородица да бъде с мен.
Монах Паисий Светогорец

Чудеса след смъртта

“Не ни е изоставил”

Старецът не престава да помага на хората и след смъртта си. “Защото не само когато беше в плът, чудотворстваше между хората, но и след своята кончина... не ни е изоставил, но с по-голяма помощ се грижи и бди над нас”¹. Освободен вече от тленната и податлива на болести плът, може по-скоро и по-безпрепятствено да се притича на помощ на онези, които с вяра го призовават, а понякога и сам да идва при мнозина, които не са чували нищо за него и са безразлични към вярата. Хората прибегват към Стареца и търсят молитвената му закрила, понеже вярват в светостта му. Гробът му се превърна в едно всеправославно място за поклонение. Притежава голяма благодат и благословия. Събира страдащите и утешава скърбящите. Превърна се в нова Силоамска къпалня. Болни се изцеляват и стават много чудеса. Килийката му на Света Гора също стана място за поклонение. Ежедневно ходят посетители, които са познавали Стареца и са получили помощ, за да му благодарят или други, за да видят къде е живял.

Чудесата, които вършат светиите - да се явяват и да лекуват, виждаме да стават и при Стареца след смъртта му. Особено лекува болни от рак и бесновати. Явява се и спасява мнозина от автомобилни катастрофи. Много болни са го виждали в болниците. Различни негови лични вещи вършат чудеса и издават неописуемо благоухание.

Безбройни са чудесата на Стареца, станали след смъртта му, и непрестанно стават и нови.

За по-голяма истинност на словата ни тук са отбелязани някои избрани, потвърдени и засвидетелствани от свидетели очевидци.

Благоухание

Дарбата на благоуханието не изчезна и след смъртта на Стареца. Много хора усещат благоухание, когато се покланят на гроба му, когато посещават килията му на Света Гора, други пък усещат благоухание, идващо от негови лични вещи или дрехи.

Отците, наследили килията на Стареца свидетелстват: “В началото след смъртта му почти всички посетители на килията усещаха това особено благоухание. Най-вече благоухаеше мястото вън от телената порта, където е чешмата и където Старецът държеше локума. На това място тълпи отрудени и жадни хора утоляваха жаждата си от водата на тази чешма, но повече се ободряваха духовно от думите на Стареца.

По-късно благоуханието намаля, но не изчезна. Благочестив поклонник се поклони в църквичката, и щом излезе в коридора, бе посрещнат от силна вълна на благоухание. Може би това беше потвърждение за присъствието и поздрава на Стареца към него”.

Отец А. К. свидетелства: “В годината, когато Старецът почина, в деня, в който празнува неговата килия, бе отслужена света Литургия. По време на светата Литургия усетих силно благоухание, което ме съпровождаше чак до манастира “Кутлумуш” и после се изгуби!

Господин Василиос Цолакис, полицаи от село Ликостомо, област Пелла, свидетелствува: “През 2001 година съпругата ми Елени пътуваше към Солун, за да направи медицински изследвания на сина ни Никола, който страдеше от бъбречна азвестиурия. Със себе си носеше една книга на отец Паисий. По едно време, както книгата беше отворена, от нея започна да излиза благоухание. Това необяснимо явление траеше около десет минути и синът ми също го усети. Изследванията бяха направени и резултатите показваха, че детето е съвсем здраво и до днес е много добре. От тогава съпругата ми не се разделя с тази книга”.

¹ Из житието на преп. Евтимий Велики от Кирил Скитеполски.

Изгонва бяс

Свидетелство на Евангелос К... от Солун: "От дванадесетгодишна възраст бях измъчван от бяс. Животът ми се бе превърнал в мъчение. След заклинателните молитви, които ми четяха, се чувствах като пребит.

Изповедникът ми бе планирал през първата събота от Великия пост на 1995 година да отидем на бдение в Суроти. Преди да тръгнем усетих в себе си жестока война. През цялото бдение изобщо не почувствах да ми се спи. Бях седнал в средата на църквата, а около мен бяха монахините. Бдението свърши и започнаха да служат водосвет. Силно озверях. Отведоха ме да целуна мощите на свети Арсений. Беше първият път, говоря ви това и настръхвам, когато почувствах и телесно изгаряне. На края се обърнах и казах: "Паи, Паи...". Игуменката ме попита: "Паисий ли?" и аз поклатих глава в потвърждение. Тогава страшно много озверях, започнах да крещя, отведоха ме при гроба, и там извиках три пъти "Светия". Въпреки че исках и се опитвах да избягам, хванаха ме и насила ме простряха по гръб върху гроба на Стареца. Тогава видях стареца Паисий да се повдига от кръста нагоре, като да се събужда от сън, а не като мъртъв. Беше съвсем същият с брадата и расото си. Беше само за секунди. Докосна ме с ръка по челото и в същия момент видях от устата ми да излиза черен дим. Изцяло се успокоих, но телесната болка не изчезна веднага. Заспах, но се събудих от болката и казах: "Много ме боли".

Четиридесет дни чувствах такава радост, че плачех от радост. Може би е дръзко това, което си казах: "Боже мой, дори и цял живот да се измъчвам както преди, стига само за една минута отново да усетя тази радост".

Спасяване на дете

Отец Христос Цанталис от Неа Миханьона Солунско, ефимерий в Керася, баща на девет деца, споделя: "Някои от децата ми си играеха на терасата в къщи и по едно време започнаха да прескачат вътрешната шахта на сградата. Един от синовете ми на шест години, който още не може да говори добре, поискал също да я прескочи. Не могъл и полетял като куршум надолу. Паднал от третия етаж. Децата дойдоха изплашени и ми съобщиха. С разтреперано сърце изтичах да прибера малкия. Останах удивен, когато го видях да идва към мен, пожълтял от страх. Заведох го до болницата. Лекарите го изследваха и казаха, че му няма нищо, дори драскотина.

Разбрахме, че става въпрос за чудо и си помислих, че чудотворната икона на Света Богородица от Неа Миханьона е спасила детето. Заведох го пред иконата и го попитах: "Тя ли те опази?" Отговори ми: "Не". Заведе ме при снимката на отец Паисий и ми я посочи с пръст (т.е., че той го е хванал)".

Явяване на сън

Свидетелство на Кети Патера: "Дадох ми някакво лекарство срещу остеопорозата и за няколко дни отслабнах с десет килограма. Не се чувствах добре. Бях силно изтощена. Една вечер преди да заспя погледнах снимката на Стареца и му казах: "Отче, не съм добре". Дойде в съня ми и ми каза: "Дойдох, защото ме повика. Прочети добре състава на лекарството, което вземаш", и веднага изчезна. Скочих от леглото и четейки рецептата видях че лекарството е против затлъстяване. Ако бях продължила да го вземам, щях да умра. Старецът е близо до нас, но ние не го виждаме".

Чудесно явяване и помощ

Свидетелство на господин Николаос Ксинарис, жител на Пафос в Кипър: "Професията ми е водопроводчик. Един ден през юли на 1997 година свърших работата си и събирах инструментите си, за да ги сложа в колата. Беше по здрач и не виждах добре. На двора имаше опънат тел на който простираха дрехите си, и на който бе вързан друг тел с кука, голяма около два сантиметра. Събирайки инструментите си, се изправих, за да отида до колата и куката се заби в окото ми и останах неподвижен, като риба хваната на въдица.

Със всичките си сили извиках: “Помощ!”. Собственикът на къщата ме видя и ми предложи да извади куката от окоето ми. Отказах му, понеже се страхувах да не би когато я изважда, да ме ослепи. Казах му да отиде до колата ми, да вземе едни клещи, да отреже тела и да ме заведе в “Бърза помощ”, и там да ми я извадят.

Докато отиде и се върне, аз плачех и тъжах, понеже имам три деца и не исках да имат сляп баща.

В онзи момент пред мен се появи един слаб човек в черно расо. Щом видях този човек и се прекръстих, почувствах една тръпка и усетих ръката му под бузата ми и буташе главата ми нагоре, и куката излезе от окоето ми.

Когато човекът, който беше отишъл да донесе клещи дойде, отидохме в “Бърза помощ”. Лекарите ме изследваха, разказах им какво се случи и не можеха да повярват. На зеницата на окоето ми имаше рана. Дадох ми един мехлем и за три-четири дни трябваше да държа окоето си затворено с една марля.

На следващия ден, влизайки в един магазин, високо на стената видях на една снимка човека, който се беше появил пред мен. Попитах госпожата, която държеше магазина, кой е той. Каза ми, че е много известен монах на име Паисий. Трябваше да взема тази снимка, защото беше нещо неоценимо за мен. Помолих я да купя снимката, щях да ѝ дам колкото пари иска. Тя ми даде една книга, в която пишеше за отец Паисий. Още същия ден я прочетох и от тогава я държа в колата си да ме пази².

Усещане за невидимо присъствие

През 2000 година развълнуван поклонник изложи следното свидетелство: “Бях ходил на Света Гора, когато старецът Паисий беше още жив. Заедно с приятели, след като получихме указания за пътя от манастира “Ивирон”, тръгнахме да го посетим. За съжаление обаче объркахме пътя и не можахме да се срещнем с него.

През 1998 година, когато отново посетих Света Гора, отидох поне да се поклоня в килията му, след като самият той вече беше починал. Чувствах голяма радост и покой. Тръгвайки си обаче, ме измъчваше една голяма мъка: “Защо не се бях удостоил да се запозная със Стареца по време на предишното ми поклонение, когато все още беше жив? Ако само килията му ме изпълваше с толкова радост, каква ли невъобразима благодат щеше да е присъствието му! Защо да съм толкова грешен, че да съм лишен от нея?”

Потискаше ме непоносима мъка. Едва се сдържах да не заплача. Слизайки по пътеката с тези мисли в ума си, за да изляза на калдъръма към Ивирон, изведнъж усетих една ръка да ме прегръща силно и след това нежно да ме потупва по гърба, а едновременно с това чух един утешителен глас да ми казва: “Хайде, на добър път, юначе”².

В същия момент силно благоухание изпълни околността и едно неопируемо щастие изпълни душата ми, измествайки напълно предишната ми скръб. Въпреки че не ми показва лицето си, аз се почувствах сякаш съм се запознал със Стареца.

Намеса при катастрофи

Господин Ст. от Каламата, жител на Атина, пътувал с автомобила си към Йоанина. Пътном станал жертва на силен челен сблъсък, при който автомобилът му буквално се разпаднал, а самият той бил тежко ранен в главата. Веднага бил откаран в болница и настанен в реанимацията.

Намирайки се в това състояние, видял светъл облак в средата на който стоял възрастен монах. Въпреки че нямал особено отношение към Църквата, понеже през онези дни слушал от свой познат за някой си благодатен старец Паисий, в изненадата си спонтанно попитал непознатия монах:

- Ти ли си старецът Паисий?

² Тук заслужава да се отбележи, че този жест и тази фраза бяха много характерни за Стареца, но свидетелстващият не знаеше за тях - б. а.

Старецът не отговорил. Усмивнал се, погалил го нежно по главата и му казал:

- Не се бой; ще се справиш!

Ст. се съвзел. Въпреки че бил смаян от странната случка, и при все че не знаел кой е странныят му посетител, повярвал на уверението му. Със силно въодушевление разказал историята и на лекарите. А те удивени, установявайки необяснимото по човешки негово подобрене, му признали:

- Наистина е чудо!

След като излязъл от болницата, по пътя минавайки покрай една книжарница, изненадан съзрял на витрината своя спасител. Разпознал образа му на корицата на една книга. Така открил своя благодетел и изпълнен с благодарност купил книгата и я прочел.

Развълнуван дошъл да се поклони в “Панагуда” (през януари 1998 г.), където разказал и написаното погоре. Освен че бил спасен от сигурна телесна смърт, намесата на Стареца коренно променила живота му. Потърсил си изповедник и се изповядал. Въпреки силния натиск от страна на роднините, той преустановил светския си живот. “Невъзможно е за мен да продължа по същия начин, постоянно в съзнанието ми идва светлото радостно лице на Стареца”, казваше със сълзи на очите.

Свидетелство на светогорски монах: “Двама миряни посетиха “Панагуда”. След като се поклониха, поискаха да чуят нещо за Стареца. Между другото, казах им че от поклонниците, които идват, имаме много свидетелства за негови чудеса и след смъртта му (явявания, изцеления, намеса при пътни катастрофи и др.). Когато единият чу фразата “пътни катастрофи”, очите му се насълзиха и някак развълнувано каза на своя приятел:

- Видя ли! При катастрофи!

На края ме помолиха да им разкажа поне едно чудо и по възможност някое спасение от автомобилна катастрофа. Разказах им за един скорошен случай. Щом стигнах до мястото “сред светъл облак му се явил монах”, същият поклонник, който ме бе прекъснал преди това, не се сдържа и извика:

- И при мен сред облак!

И накратко ми разказа неговото чудесно спасение, не можейки от възлнение да каже повече:

- Карах мотоциклета си със сто и четиридесет километра в час... Забих се в един автомобил... Пред мен се отвори светъл облак и видях един монах... Не пострадах изобщо! Жена ми ми нареди: “Търси по книги, гледай снимки, да намериш кой е бил”. Първо го открих в един календар на Атониадата на една снимка заедно с учениците от училището... Той ми спаси живота!...”

Благочестив свещеник, който следва в Солун, разказа: “Преди време дойде един младеж при мен и ми каза: “Отче, вчера трябваше да съм умрял, но Бог ме спаси. Движейки се с висока скорост с мотоциклета си, се ударих в един автомобил и излетях далече. В онзи момент видях един дядо да ме хваща здраво за дясната ръка и така въобще не пострадах”.

Аз (свещеникът) му показах няколко икони на светии и снимки на съвременни старци. Щом видя снимката на стареца Паисий, извика разчувстван: “Този беше”.

След няколко дни отново дойде и ми разказа как по-късно открил в джоба на якето си, на десния ръкав (точно там където Старецът го хванал) две малки иконки - една на Христос и една на стареца Паисий, които майка му била сложила тайно”.

Духовни възкресения

Повечето, но и по-големите чудеса на Стареца са от нравствен характер. Много религиозно безразлични хора, атеисти по убеждение, без морални задръжки, било след някое явяване след смъртта му, било по-

често след прочитане на някоя негова книга, възкръсват духовно, с ревност влизат в Църквата, а някои и в монашеското поприще.

Един младеж живял в неведение и грях. Неслучайно в ръцете му попаднали "Писмата" на Стареца, и в буквалния смисъл бил разтърсен. Променил живота си и жадува за монашески живот.

Един от многото младежи признава: "Преди шест години бях анархист. Носех обеци и вземах наркотици. Някой от компанията ми имаше една книга на отец Паисий и ми я даде. От любопитство я разгърнах, събудих интерес в мен и за една нощ я прочетох. От тогава животът ми се промени".

Господин Георгиос Николау, от Амбелокипи - Атина, споделя: "В една неделя през октомври на 1996 година отидохме с мой приятел на служба в манастира "Свети Иоан Кареотски". Искях да направя помен на майка ми, която навършваше една година от смъртта си. Беше първото ми черкуване след години.

Когато светата Литургия свърши, отидохме да разгледаме църковното магазинче на манастира и там видях една книга на стареца Паисий. В онзи момент сърцето ми трепна. Веднага купих книгата и когато стигнах у дома, първата ми грижа бе да я прочета. От момента в който прочетох стихотворението, написано на гърба на снимката, която изпратил на майка си, когато бил млад монах, нещо в мен се измени. Започнах да плача със силни ридания, сърцето ми омекна и започнах да говоря от дълбините на сърцето си: "Боже мой, помогни и на мен по молитвите на светия старец Паисий да стана монах!" Не го бях мислил, само си излезе. (Чудното е, че днес, шест години след тази чудесна случка, се подготвям да стана монах!).

Изведнъж, докато четях книгата, за няколко секунди изгубих усещането за време и място и гледам светия старец Паисий да държи за ръка починалата ми майка. Бях покъртен, защото това, което видях, беше съвсем живо. Разказах това на един разсъдлив старец, който каза, че е било истинно, а не бесовска фантазия. Започнах вече да се черкувам всяка неделя и на празниците. След това, малко преди светото Христово Рождество на 1996 година, се изповядах за пръв път в живота си и почувствах голяма радост в душата си. Никога друг път не се бях чувствал по този начин. Единствено Христос носи покой на душата.

През май на 2002 година се удостоих да се поклоня в "Панагуда". По време на престоя ми от време на време усещах едно неизразимо благоухание дори отвън на двора".

Неговият шал премахва тумор

Свидетелство на Филица... от Волос: "Бях в трудното положение да не мога да помогна и да не мога да утеша отчаяната ми сестра, след като бе открит тумор при мамографията, която си бе направила.

С благоговение поисках от една своя обична приятелка скъпоценното ѝ наследство - шалът на почитения старец Паисий. Стискайки го силно в прегръдката си, с треперещи ръце, със силно сърцебиене, изтичах и го положих в прегръдката на болната. Тя със сълзи на очите отиде пред образа на Стареца и се помоли. Пожелала и оздравяване и веднага върнах шала на приятелката ми.

След 4-5 дни болната повтори мамографията. Чудото беше станало. Мамографията беше съвсем чиста. Туморът беше изчезнал. Голяма е благодаратта на стареца Паисий".

Изцеление на бесновата

Една сутрин през декември на 1996 година в книжарницата на манастира в Суроти били сестрата отговаряща за магазина, едно семейство с малкото си момиченце и баща им, две жени на средна възраст и един млад мъж. Изведнъж се чул силен вик. Една от жените на средна възраст, доста едра, се свлякла на пода и започнала да се удря и да вие диво. Бързо клатела главата си насам-натам. Гледката била много грозна. Жената с детето излезли вън, а другите се приближили, за да помогнат. Жената ревяла, размахвала ръце и говорела с яростен, заплашителен мъжки глас: "Ще ви наредя аз вас, които не вярвате, ще ви покажа аз... ето,

скоро, още малко ще ви хвана всички в ръката си с числото 666... Всички ще ми се покланяте... загубенци, идиоти..." и други ругатни.

След това започнала да вика уплашено. "Паисие, гориш ме, изгаряш ме, искаш да ме пратиш обратно в пъкъла... А тази загубената все по манастири ме води... какво ще ѝ помагаш? Изгаряш ме, изгаряш ме", и викала още по-силно. Удряла се толкова силно, че имало опасност да си разбие главата. Явно било, че демонът я мъчи.

"А...ааа, завикала отново... Ето, сега дойде и Мария... изгаряш ме, Паисие", извикала със силен глас и останала неподвижна, като да припаднала.

Присъстващите колебливо се приближили, за да ѝ помогнат, докато жените се грижели да оправят дрехите ѝ. След като я привели в ред, я вдигнали от пода. Била отворила очите си и кротко и мълчаливо плачела. Една благодарност се изляла от дъното на сърцето ѝ.

"Благодаря ти, отче... Благодаря ти, Боже мой", казвала и повтаряла с голяма признателност. Станала, отишла пред иконите на Христа и Света Богородица и се разтресла в силни ридания: "Боже мой... Боже мой. Как благоволи към мен, недостойната... Благодаря Ти, Боже мой, благодаря ти, отче... Боже мой, не заслужавах такава помощ".

Цялата гледка била много трогателна. След това се сбогували с благодарност със сестрата и си тръгнали.

Тази жена била обладана от демон. Разказала, че предишната вечер видяла в съня си стареца Паисий, който ѝ казал: "Ела на гроба ми и ще те излекувам". Дошла в манастира, попитала къде е гроба на Стареца. Поклонила се на гроба и след това дошли в книжарницата, където се случило гореказаното.

Възвръща зрение

Свидетелство на рускинята Лариса Николаевна Маслова, лекар от Москва: "Пострадах при един нещастен случай, в резултат на което изцяло престанах да виждам с лявото си око. Заведоха ме в Първа градска болница в Москва. Стаите бяха заети, затова ме настаниха в коридора. През нощта не спях изобщо. Молех се и ми беше много мъчно. Към сутринта, докато бях в едно състояние между сън и будност, дойде батюшка Паисий, видях го съвсем ясно пред мен и го познах, защото бях чела една книга за живота му. Покри главата ми с една кърпа и изчезна. В същия момент осъзнах, че ослепялото ми око вижда. Нямаше нужда лекарите да правят каквото и да било. В гореспоменатата болница лежах от 4 до 11 февруари на 2002 година. Номерът на болничния ми картон е 31171.

Благодаря на Бога за милостта Му към мен и на батюшка Паисий за помощта му".

Тематична Биография

Добродетели

Съвършено странничество

Когато Старецът напусна света и отиде на Света Гора, прекъсна връзките си със своите сродници, за да придобие странничество ¹, което е първото стъпало по лестницата на монашеските добродетели.

Не беше нито лесно, нито безболезнено да изтръгне корените си от семейството си, защото беше много привързан към родителите си, към братята и сестрите си и от любов към тях беше готов на всякакви жертви. Казваше така: “В началото много боли, докато човек излезе от малкото си семейство и влезе в голямото семейство на Адам, на Бога”.

Затова в началото на отречението си той страдаше и се “пържеше” поради любовта към родствениците си. Обаче се бореше мъжествено и с Божията благодат сърцето и умът му се отделиха от домашните му, като успя да придобие съвършено странничество.

Когато посети за първи път като монах родното си място по здравословни причини, не остана вкъщи, но в началото ношуваше в малките параклисчета извън селището, за да запази монашеския си обет за странничество. Също и след това, когато пребиваваше в дома на госпожа Патерас и се лекуваше, след като разбираше, че някои храни са от майка му, не ги ядеше. Макар че много я обичаше, вече не я наричаше “майка”, докато г-жа Елена, която го бе приютила, я обичаше като духовна майка и така я наричаше. Не носеше вълнените чорапи, които плетеше за него сестра му Христина, когато узнаваше, че са от нея.

В “Стомион”, макар и да живееше близо до своите, никога не остана да спи в бащината си къща, нито у сестрите си с изключение на един път, когато срещна стария светогорец отец Герасим Стояс - духовен потомък на Хаджи Георги. Тогава отец Герасим щеше да ношува у дома им и заради него остана и Старецът, след като настоятелно бе помолен.

Негов познат с учудване го попита защо не отива у дома. Старецът отговори: “След като оставих родителите си заради Христовата любов и дадох обет, вече не мога да оставам в бащината си къща. Сега мои родители, братя и сродници са хората от целия свят”.

Това беше и крайната цел на странничеството му. Често казваше: “Въпреки че нищо не съм направил, но добрият Бог, макар че имам седем братя и сестри, ми даде да чувствам целия свят като свои братя”.

Когато живееше в Иверския скит, веднъж го посети по-малкият му брат Лука заедно с един свой познат. Поговориха малко и после те го помолиха да отиде с тях да се поклонят в Иверския манастир. Старецът им показва пътя, казвайки: “Ето натам е Ивер - ако искате, вървете”. Те си тръгнаха плачейки, а той коментира това така: “Макар че са благочестиви, не разбират монашеството”.

В “Панагуда” го посети големият му брат с още един човек. Въпреки че бяха уморени, той ги посрещна отвън при чешмата, поговориха, но не ги въведе в колибата си, нито ги прие за нощувка, нито прие благословенията, които му бяха донесли. Те знаеха обичаите му и не се разстроиха.

Веднъж прие при себе си за известно време един свой племенник, който имаше нужда от духовна помощ, като същото би направил и с някой непознат, ако съществуваше сериозна причина. Когато го попитаха, кой е този младеж, Старецът отговори с усмивка: “Племенник ми е”. И след това добави тихо, за да не го чуе момчето: “Какъв ти племенник! Нима морякът притежава имоти, че да имам и аз роднини?”

Веднъж в Суроти дойде да го види най-малката му сестра. Остави я да чака с часове. Накрая я видя на крак за една минута, последна от всички, и дори ѝ се скара, че е дошла да го види. Също и преди кончината му,

¹ Странничество - понятие от аскетическите светоотечески писания - “безвъзвратно оставяне на всичко, което в родината ни се съпротивлява на стремежа ни към благочестие”. Св. Иоан Лествичник - б. пр.

когато братята и сестрите му бяха дошли да видят болния, той им каза: “Защо сте дошли? Това е манастир”. Остана до края над всякакви роднински връзки и чувства. Особено в манастира не искаше да даде и най-малкия повод за съблазън на монахините.

“Душевните” (вж. 2 Кор. 2:14) хора, които не разбират и не приемат духовното, може би ще се съблазнят от това поведение на Стареца, защото не знаят, че Бог и изискванията на монашеската схима искат от монаха да бъде чужд на сродниците си по плът. Не от ненавист или отвращение, но за да подражава на Господа, станал заради нас странник и за да обикне еднакво всички хора.

Когато Старецът стана монах, сключи тайно споразумение с Бога вече Той Сам да се грижи за родствениците му. Ако той се грижеше или се интересуваше за тях, би нарушил споразумението. Веднъж завинаги ги предостави на Бога и вече не се грижеше за тях. Съвършеното доверие - че ги оставя в по-сигурни ръце - беше една непрестанна тайна молитва за домашните му. Затова дори не се молеше за тях. Пише в едно писмо: “Откакто съм монах, никога не съм се молил за родствениците си по плът”. Беше записал само имената им в поменика, за да бъдат поменавани на проскомидията.

Веднъж каза за роднините си: “Нищо не съм правил за тях, с нищо не съм им помагал. Бих могъл да събера и съселяните си², които са разпръснати по различни краища, и да им кажа някои неща като монах...” Но той не се занимаваше с “наши” и “не наши”. Бе придобил такова странничество, че веднъж каза: “Сега не знам от седемте ми братя и сестри кой е жив и кой е умрял”.

Веднъж разказа: “Вчера сутринта дойде един човек и ми каза, че сестра ми Мария е починала. Казах му: “Добре, ще я помена”³. После цял ден имах посетители. Вечерта, когато поменавах имената на починалите, забравих името на сестра ми и си мислех, че съм пропуснал някое име, но не се сещах кое. После си спомних”.

Като новонаачален монах той имаше полза от странничеството. По-късно вече нямаше опасност да получи вреда от общуването със сродниците си, защото гледаше на всички хора еднакво, с безпристрастие. Бе придобил универсалност, беше станал “отец на всички”. Въпреки това продължаваше с разсъждение същата тактика, за да не даде повод за съблазън на млади и духовно немощни монаси.

Не беше посещавал Коница от 1971 г., когато събираше данни за житието на свети Арсений. Макар че местният архиерей и други клирици го канеха, той не отиде. Много рядко пишеше по някое писмо на своите по духовни въпроси. В единственото писмо, което изпрати на майка си, пишеше, че я оставя и вече ще има за своя майка Света Богородица.

Сродниците му, макар и да не разбираха напълно неговото поведение, му имаха доверие. Приемаха това, което им казваше и не се оплакваха. Знаеха колко ги обичаше преди да се отрече от света и какво правеше за тях. Вярваха, че сега като монах се държи така по духовни причини. Сам Бог ги известяваше за това и те не скърбяха. Освен това те и в този живот получават донякъде възнаграждението си за това. Освен Божията помощ и подкрепа се радват и на почитта, честта и услугите на хората като сродници на отец Паисий.

На монаси, които го питаха за връзките с домашните, казваше: “Не трябва да сме привързани. Тази връзка е едно човешко утешение, а пък ние, монасите, трябва да търсим утешение от Бога. Монахът, който много обича родителите си, остава духовно недоразвит и Господ не му дава тази благодат да чувства всички хора като свои роднини и да ги обича еднакво. И освен това сме дали обет да бъдем далеч от сродниците си заради Христовата любов”.

Обаче не налагаше на всички да постъпват като него. Насърчаваше любочестието им и оставяше всеки да постъпва свободно в съответствие с духовното си състояние. Радваше се да вижда монаси, притежаващи странничество и скърбеше за обратното. Веднъж лицето му просия от радост, когато научи за един светогорец, че не е отишъл у дома си, когато бе излязъл в света поради някакви сериозни причини.

²Т.е. бившите жители на Фараса - б. пр.

³ По принцип Старецът не се молеше за сродниците си. Само когато научаваше, че някой е починал, прочиташе веднъж 17-а катизма, извършваше една броеница и пренасяше името му от списъка на живите в списъка на починалите - б. а.

Старецът бе поставил странничеството за крепка основа на монашеския си живот и съхраняваше последователно и неотклонно обетите на схимата до края. Така успя да обикне от цялата си душа Бога и да чувства всеки човек като свой брат, явявайки се достоен за възхищение пример на монашеско съвършенство.

“Такива дарования носи съвършеното странничество”. (“Лествица”).

Послушание

Старецът не бе живял много години в послушание като общежитиен монах. Обаче той от самото начало научи много добре най-важния урок на послушанието и получи върху него отлична оценка. Преди всичко оказваше с радост съвършено послушание към своя игумен и старец ⁴. Също така слушаше без да разсъждава проистамените ⁵. Когато ги питаше как да извърши дадено нещо, те му отговаряха: “Направи го както Бог те просвети”. Това обаче го смущаваше - той искаше да му кажат по-конкретно, за да отсеке докрай волята си. Най-трудни бяха изпитите, които взе, намирайки се в послушание при стареца И., както вече бе споменато, който му възлагаше различни тежки работи, следеше го строго, като за всичко това игуменът не знаеше нищо. Добрият послушник търпеше мълчаливо и със самоукорение. Никога не го осъждаше дори и в помислите си. Вярваше, че това се случва заради греховете му. Накрая се стигна до кръвоизлив и престой в манастирската болница. Там той благодареше на Бога и се молеше за стареца И., защото бе получил полза от него. “Удряше ме като октопод, но ми изкара чернилката”, казваше Старецът ⁶.

Той живееше тайнството на послушанието. От опит бе разбрал неговите блага и затова го търсеше. Казваше: “Да знаете: целият смисъл, тайната на монашеския живот се състои в послушанието, в отсичането на волята си ако е възможно и пред най-малкия, ако няма опасност да му причиниш вреда с това. Тогава идва Божиата благодат. Когато излязох от общежитието, чувствах силна нужда да оказвам някому послушание. Когато отидох в Стомион, тъй като отец Серафим ⁷ беше на разстояние девет часа път, взех при себе си в манастира едно незаконнородено дванайсетгодишно дете, което бе презирано от всички и го направих свой старец. Питам го: “Какво ще кажеш, дете мое, да направя ли това - и това?” и вършех каквото ми кажеше. “Да нарежа ли дърва?”, питам. “Ти добре ли си, къде ще ходиш за дърва”, ми отвърщаше. Така отсичах волята си и правех нещо друго. Да знаете каква полза получих от това! Разбира се, хората, понеже ме ценяха, се учудваха: “Гледай го, прави послушание на едно дете!” Но детето по този начин се насърчи, придоби инициативност и получи полза като стана нормален човек. А аз получих много по-голяма полза, като отсичах волята си. Отсичането на волята е много полезно в духовния живот”.

Естествено от един момент нататък Старецът нямаше нужда от послушанието в неговата начална форма (сляпо послушание към старец), тъй като вече бе достигнал до духовното послушание. “Онзи, който е подчинил плътта на духа, не се нуждае от послушание към човеци. Такъв се подчинява на Божието слово и закон като благодарен послушник” (Преп. Теогност “За деянието и съзерцанието”).

Той бе достигнал до едно по-висше състояние. Бе подчинил разума си на Божиата благодат и бе ръководен от Светия Дух. “Когато благодатта на Духа се въцари у нас, тогава нямаме нищо свое, но всичко се извършва по Божия воля. Тогава достигаме покой” (Преп. Петър Дамаскин).

Вече нямаше собствена воля, план, програма. В едно свое писмо от 3 ноември 1972 г. пише: “Бог урежда разписанието на живота ми, а не аз. Въпреки че вече не определям срокове (кога да излизам в света), когато има нужда, и да не искам да изляза, не мога да противостоя, защото Бог ме подтиква с любовта Си и с любовта ми към ближния”.

Освен че имаше просветен ум и разсъждение, когато съществуваша сериозни въпроси, получаваеше известие от Бога чрез молитва или по друг извънреден начин. Обаче когато се отнасяше изцяло до негови лични въпроси, поради голямото си смирение не желаше да следва собствената си воля, но се съветваше и оказваше послушание на други старци, духовници, епископи, дори и на свои духовни чедра.

⁴ В светогорските общежителни манастири игуменът е и духовен старец на монасите от манастирското братство - б. пр.

⁵ Членовете на манастирския събор - управителното тяло на манастира - б. пр.

⁶ За да станат годни за ядене, октоподите трябва да се удрят, за да излезе от тях черната гъста течност, с която са пълни - б. пр.

⁷ От някой друг манастир - б. пр.

Казваше: “Колкото и правилно мнение да имам по някой личен въпрос, не мога да му се доверя, защото е мое. Когато лекарят се разболее, не поставя сам диагнозата, но отива при друг лекар, дори и той да е по-неопитен от него”.

Когато Старецът отиде да живее в “Панагуда”, в началото чуваше жлъчни коментари от страна на някои, които биваха обезпокоявани от множеството посетители. Замисли се дали да не потърси друга килия. Отиде да попита духовника отец Никодим, който му отговори: “Не си тръгвай оттам освен ако не ти каже Свещеният Кинотис”. Той послуша и остана.

Веднъж го поканиха в Канада. Той се посъветва с някои свои духовни чеда (както св. Антоний Велики се съветвал с ученика си дали да отиде в Константинопол) и вслушвайки се в мнението им, не отиде там. Друг път намисли да посади няколко лози в двора на “Панагуда”, та поклонниците да седят на сянка. Обаче след като един от отците изказа несъгласие, послуша и не ги насади.

Когато в килията му се извършваше света Литургия, той питаше свещеника какво иска да се чете, докато извърши проскомидията - часове, молебен канон, правило преди свето Причастие, или да казва молитвата. Казваше: “Свикнал съм да слушам и да правя каквото иска свещеникът”.

Ако послушанието е отсичане на волята и “отхвърляне на собственото желание” (“Лествица”), то Старецът бе докрай истински послушник. Първо, с пренебрежението си към телесния покой. “За онзи, който пребивава в килията си⁸, да отсича своята воля, означава да пренебрегва телесния покой във всичките му разновидности” (Св. Варсануфий и Иоан - “Отговори” - отг. 124). Освен това поради множеството хора, с които се занимаваше, стигаше дотам, да не може да разполага със себе си. Дори и когато му беше студено или беше гладен, или болен, или най-вече накрая, когато имаше кръвоизливи и искаше да отиде по нужда - във всичко това показваше велико търпение и отсичаше не само естествените си желания, но и най-необходимите си нужди. Изобретяваше всякакви начини и способности да отсича волята си, давайки пример за послушание.

Въпреки всичко това на някои им хрумна да кажат: “На кого оказва послушание отец Паисий? Не знаем кой е старецът му”. За Стареца беше улеснение, радост и покой да живее в послушание. Но Бог му бе възложил друго дело.

Той казваше: “Мога да оказвам сляпо послушание, но когато нося отговорност (т.е. духовна отговорност като старец), тогава трябва да поема инициатива”.

Като послушник той премина през различните стадии на послушанието и удовлетвори своите старци. Изучи послушанието практически, а не от книгите. Затова можеше да разбере и да помогне на послушниците. Макар че като послушник беше строг и непреклонен към себе си, когато след това като старец съветваше другите, бе снизходителен. Имаше голяма чувствителност, деликатност и разсъждение.

Той искаше послушанието да произтича от свободата и да се извършва с радост. Да не бъде формално, външно и казармено, но да бъде подчинение към духа на стареца. Такова послушание той считаше за лек срещу всяка душевна болест и преди всичко на гордостта. Подчертаваше: “Послушанието е най-краткият и лесен път. То е ключът към рая. С него се отсича волята, егоизмът, страстите и идва Божията благодат, и тогава животът става рай”.

Той казваше: “Ако човек е болен и слуша лекаря, ще се излекува. Ако човек е малко глупавичък, но прави послушание, ще стане философ. А ако е много умен, обаче не оказва послушание, ще погине”. Считаше, че най-лошо от всичко е, когато човек не се вслушва в съветите на старците и прави това, което му казват собствените му помисли. Той казваше: “Ако човек слуша помисъла си, получава вреда, загубен е, търси погибелта си”. Когато някой го питаше за нещо, без да има за цел да получи полза и да послуша, но за да изкопчи благословение да върши своята воля, той прекъсваше безплодния разговор, казвайки: “Стори поклон на помисъла си и прави каквото искаш”. Сам той снемаше от себе си отговорността. Затова подчертаваше: “Старците ще отговарят пред Бога в съответствие с послушанието, което им оказват послушниците”.

⁸Т.е. за безмълвниците - б. пр.

Той съветваше: “Послушниците трябва да слушат стареца си. Ако той е строг и постъпва несправедливо, те ще получат изобилна благодат. Да не го осъждат. Ако се затрудняват да изпълнят някое послушание, нека му кажат помисъла си (затруднението) и след това да правят каквото им каже. Послушникът трябва да бъде изцяло обзет от готовност и себеотрицание, а старецът само да му слага спирачка. Старецът трябва да подрязва с разсъждение, а не да осакатява. Трябва първо сам да е бил в послушание, а не да прави опити върху послушника си. Старец, който изисква сляпо послушание, трябва сам да вижда много добре”.

Съветите му са практични и носят вътрешна увереност, защото преди всичко сам ги е изпълнявал. Като извършител и учител на послушанието той се яви благодатен послушник и впоследствие разсъдителен старец. Заради послушанието му папа Тихон го наричаше “сладки ми Паисие”.

Богато смирение

Както солта бива съставка на всички ястия и ги прави вкусни, така и в живота на Стареца - във всички негови прояви, в думите му, в писанията му, в отношенията му с другите срещахме смиреномъдрието. Душата му се бе облякла в смирението като в дреха - “божествената одежда” (Авва Исаак).

Чудесата и Божиите благодеяния вместо да предизвикват у него горди помисли, ставаха поводи за смиряване и по-голям подвиг. В това е особеността на неговото смирение. То е благородническо смирение, “богато смирение”⁹.

Той виждаше себе си по-долу от цялото творение, по-лош от животните. Пише в едно писмо от 25 декември 1965 г.: “Уподобяваме себе си на животните и набеждаваме клетите животни. Ние биваме по-лоши от тях. Един ден размишлявах на кое животно да уподобя себе си и накрая се спрях на бръмбара. Но след едно по-добро изследване видях, че съм несправедлив и към това клето животинче, тъй като и то изпълнява предназначението си, като къса малки парченца тор и ги прави на топчета и ги унищожава. А пък аз, разумен човек, Божие творение по образ и подобие, събирам тор в Божия храм¹⁰ чрез греха. И лошото е, че не приемам да ме нарекат не само бръмбар, но нито дори и “магаренце”, чийто множество и уморителни услуги към хората са известни на всички, а то ги извършва с голямо търпение и накрая изчезва, умира.”

Живееше дълбоко тайнството на смирението и умът му раждаше смирени понятия и изрази. Наричаше себе си “малоумник”, “сополивко”, “селяк”, “загубен”, “плашило”, “неграмотен”, “слабоумен” и др.

Осигуряваше себе си чрез смирението. Знаеше, че “от гордостта произлиза гибел и голяма неуредица” (Тов. 4:13), докато смирението е божествен магнит, който привлича към човека всички Божии дарования и благословения. Затова той го възлюби от сърце и обичаше да го употребява дори и в изрази от ежедневието: “смири (т.е. намали - б. пр.) лампата”, “смирено столче”, “това дърво иска смиряване” (т. е. кастрене) и др.

Ако сгрешаваше в някоя своя преценка, имаше смирението да изповяда това публично, ако осъдеше някого - да поиска прошка. Знаеше мярата си. Не мислеше, че може да отговаря на всичко. Когато му задаваха въпроси на по-специални теми - църковни, канонически или научни, препращаше към подходящи хора, които да дадат съвет.

Не обичаше и бягаше подобно на пчела от пушек от почестите, отличията, званията, себеизтъкването. Имаше дълбоко и истинско смиреномъдрие, както се вижда от някои негови спонтанни прояви.

Когато беше войник, го бяха определили за награда с медал за храброст, но вместо него бе отишъл да го вземе друг. Той му каза: “Добре направи, аз какво да го правя тоя медал?”

Когато в Керкира се срещна със своя приятел Панделис Дзекос, с когото бяха воювали заедно, онзи го представи на майка си така: “Този е, който ме спаси”. Тогава Старецът скочи от мястото си и извика: “Не, не аз, а Господ”. Тогава, вземайки предпазни мерки, укри монашеското си име. И когато след много време

⁹ “Едно е смирението на каещите се, изпълнено с печал, друго е угризението на съвестта у все още съгрешаващите; и друго е блаженото и богато смирение, което чрез особено Божие действие се вселява у свършените” (“Лествица”) - б. а.

¹⁰ Т.е. греха в тялото си, което е Божия храм - б. пр.

синът на Панделис - Филип, го посети на Света Гора, Старецът разбра, че е синът му, но не му откри себе си. Само изпрати благословения на баща му Панделис. След това Филип разказваше вкъщи за добротата на отец Паисий, но Панделис търсеше да намери Арсений Езнепидис. Търсеше го трийсет и пет години и чак след кончината на стареца Паисий узна, че той е Арсений Езнепидис. Казваше: "Щях да разглася по целия свят, че това е моят спасител и щях да отида да живея при него".

Смиреното му съзнание се издаваше от някои негови външни прояви.

На бденията заставаше на последните стасидии. На общите богослужения избягваше да казва онези псалми, чтения и тропари, които по типик принадлежат на предстоятеля, макар че останалите отци бяха негови ученици, а по възраст - негови деца и внуци. Обикновено при свето Причастие се причастяваше втори. Поставяше първи да се причасти най-младият, или някое дете, ако се намираше, а той пристъпваше за причастие след него. Чувстваше себе си по-последен и от последния.

За да не забравя кой е, бе написал с молив на стената на килията си в "Честният Кръст": "Господ въздига от земята бедния и от торта изправя сиромаша" (Пс. 112:7, по 70-те).

Веднъж посети един женски манастир. Радостната игумения събра цялото сестринство и удариха камбаните, за да му направят почетно посрещане. Но Старецът почувства неудобство и рязко каза на игуменията: "Какви са тия работи, майко игуменке? Тенекии трябва да ми биете, а не камбани". (В старо време удряли тенекии, когато искали да изложат някого на публично осмиване.)

Ставаше строг и се караше на онези, които искаха да го фотографират, да го запишат на касета или говореха за него. Когато му показваха негови снимки, той пожелаваше уж да ги види и като ги вземаше в ръка, ги късаше. Вземаше и касетите, на които тайно го записваха и ги изгаряше в печката. На едного, който искаше благословение да напише статия за него, отговори: "Какви са тия смешни работи? Само не се занимавай с мен и недей да пишеш нищо, ако искаш да имаме добри отношения". Когато разбра, че един монах, когото често приемаше при себе си и му помагаше духовно, говори за неговата личност, му наложи епитимия три години да не го посещава. В Суроти, някой го нарече "свят" и Старецът започна да плаче. Но какво можеше да направи? Колкото и да се стараеше, вече не можеше да живее в неизвестност. Бог искаше да го прослави и в този живот. Това е духовен закон. Колкото повече човек преследва сянката си (т. е. славата), толкова повече тя бяга, и колкото повече бяга от нея, толкова повече тя го следва. Така ставаше и със Стареца.

Когато патриарх Димитрий посети Света Гора, Старецът отиде да вземе благословията му. Някой каза: "Ваше Светейшество, това е отец Паисий". Смиреният патриарх стана от трона си, за да го поздрави. Старецът направи земен поклон и стоеше на колене с глава опряна на пода, докато един епископ не го вдигна.

Тогава в Протата се намираше и гръцкият президент. Началникът на президентската полицейска охрана г-н Константинос Папуцис свидетелства: "Бях чувал за стареца Паисий. Представях си го висок, благолепен и очаквах да заема и отличително място. Показаха ми го. Стоеше отзад скрит в един ъгъл на храма, приведен. Беше едно старче на преклонна възраст, мъничък, но в него имаше нещо божествено, което те привличаше. Един от полицаите го позна и каза на другите: "Отец Паисий". Изведнъж всички от охраната се затекоха към Стареца. Останах сам с президента. Загубих ума и дума. Опитах се да ги повикам да се върнат, но напразно. После, следвайки повелята на сърцето си, а не разсъдъка, без да се замислям, се затекох и аз към Стареца. А Бог помогна и не се случи нищо лошо. Старецът, не можейки да избегне "нападението" на полицейските сили, ни удряше леко по главата и казваше: "Хайде, връщайте се обратно на работата си". Вътре в нас нещо се беше изменило. Изпълваше ни една непозната дотогава радост".

Когато го питаха дали се възгордява след толкова много почести, отговаряше: "Какво да се гордея, като знам кой съм? И когато си помисля колко килограма кръв проля Христос за мене, загубвам ума и дума".

За множеството хора, които идваха при него, вярваше така: "Въпреки че съм една тиква, светът, който е много жаден, идва обзет от желание да намери прохлада, тъй като мислят, че ще видят диня".

Притесняваше се, че е станал известен навсякъде. Веднъж каза на някого поверително: "Най-големият ми враг е името ми. Най-голямо зло са ми причинили познатите и приятелите ми, а не враговете ми. Ако знаех

отначало как ще се развият нещата, щях да отида в Иерусалим, да стана таен монах и да нося черно палто и скуфия, да имам дълга коса и брада. Никой нямаше да знае, че съм монах и щях да живея безшумно”.

Не вярваше на похвалите, нито се услаждаше от лъжовната човешка слава, затова и не получи вреда от всичко това. Казваше: “С делата ми се хули Божието име, но понеже не го правя умишлено, вярвам, че Христос ще ме помилва”.

Радваше се, когато виждаше другите да растат, да стават свещеници, духовници, игумени, епископи. И сам им помагаше и ги поощряваше за това, когато виждаше, че са достойни. В сърцето му нямаше и следа от ревност, завист или чувство за малоценност. Искаше да вижда всички по-горе от себе си и помагаше на младите монаси да напредват в духовния живот. Желаше: “Нека да стана пръст, за да се развие и принесе плодове един млад монах”.

Поздравяваше пръв, целуваше ръката на свещениците и им правеше поклон, макар и да бяха по-млади от него. На игумени и епископи обикновено правеше земен поклон. Сам той избягваше да дава да му целуват ръка. “Голямата ми болка е в това, че не ми даваше да му целуна ръка, а той ме целуваше”, казваше лекарят, който го бе оперирал.

Когато човек общуваше с него, не усещаше някакво разстояние, не се чувстваше по-долен, защото самият Старец не чувстваше, че стои по-високо, но гледаше на другите като на по-висши от себе си.

Чистотата и истинността на смиреномъдрието му бе изпитана от безчестия, укори, клевети и неправди. Старецът претърпя много от един монах, който отправяше към него несъстоятелни обвинения. Не се оправда, нито се защити, само се молеше с болка в душата си за покаянието на брата. Когато научи, че той е публикувал всички свои хули срещу нещо в една книга, каза: “Ето, това е книга, а не като другата” (Книга, в която някой го възхваляваше). Един игумен, който прочете тези обвинения, каза, че те са почетни медали за Стареца.

Старецът пише: “Блажени са онези, които се радват, когато ги обвиняват несправедливо, а не когато ги хвалят справедливо за добродетелния им живот. Това е признакът за святост”¹¹. Затова се радваше, когато чуваше клеветата срещу себе си. Веднъж по някакъв повод каза на одного: “Хули ме. Можеш ли да ме хулиш?”

Един друг монах, когато срещаше посетители по пътя им, казваше:

“Къде сте тръгнали при тоя Паисий?” И го обсипваше с клевети. Старецът научаваше това, но не се притесняваше, не му искаше обяснения. Това му харесваше повече от похвалите. “Съвършеното смирение е да понасяш с радост лъжливите обвинения” (Авва Исаак). Освен това той изпращаше и подаръци на своя хулител. Но при все че приемаше клеветите безстрастно, не можа да понесе лицемерието подобно на Господа, Който бичува лицемерието на фарисеите с “горко вам”, което не го каза за другите грешници. Веднъж се срещна по пътя със своя хулител, който понечи да му стори поклон с престорено благоговение, наричайки го “свети отче”. Тогава Старецът му каза: “Друг път бъди по-искрен”.

Той казваше за смирението: “Не е достатъчно да прогонваме помислите на гордост, но да мислим за жертвата и благодеянията на Бога и за собствената си неблагодарност. Тогава сърцето ни и от гранит да е, се пропуква. Когато човек познае себе си, тогава смирението става негово постоянно състояние. Бог се вселява и обитава в човека, а молитвата се извършва от само себе си”. Себепознанието води към смирение и е “основата, коренът и началото на всяко благо” (Авва Исаак).

Вярваше: “смиреният човек струва повече от целия свят. Той е по-силен от всички. Монахът, за да има сила в молитвата и подвига, трябва да има смирение, което крие в себе си божествена сила. А когато има гордост, тогава се обезсилва и душевно, и телесно. Когато се подвизава със смирение, има сила, дори и да не върши големи неща”.

Желаете да покаже последствията от смирението, разказа следното: “Веднъж едно коте беше болно. Горкото искаше да повърне, но се затрудняваше силно и не можеше. Съжалих го, че страдаше. Прекръстих

¹¹Старецът Паисий. “Писма”, стр 237.

го - никакъв резултат! “Е, загубени”, казах на себе си, “не можеш на едно коте да помогнеш”. И когато се смирих, то веднага се оправи”.

Той виждаше, че “днес никой не купува смирение”. Хората не познават неговата стойност и сила и не се стремят да го придобият. А то е толкова необходимо ¹², тъй като ни издига на небето и затова се нарича възвисител. “На небето никой не се възкачва със светско издигане, но с духовно спускане (смирение). Който се смирява и внимава, ще се спаси. Монахът трябва да направи смирението свое постоянно състояние и това е нужно особено в последните минути от живота му”.

Той желаше смирението да го съпровожда и след кончината му. Каза на одного изповедно, преди да почине: “Когато умра, захвърлете ме в дола на Света Параскева ¹³, да ме изядат кучетата”. А по-преди беше казвал: “Бих желал костите ми да се окажат черни, та да каже светът: “Това ли е бил Паисий?” Така хората няма да ни почитат”.

За да избегне проявите на почит при погребението си, а и след това, желаше да бъде погребан незабелязано на Света Гора. Но когато разбра, че Божията воля беше друга, смирено прояви послушание и отсече и последното си желание. Само помоли никой да не бъде канен на погребението му.

Сред монасите има такива благословени старци, които са достигнали голяма висота в добродетелите, но не знаят това. Поради голямата си простота те остават в неведение за духовното богатство, което притежават. Един от тях например виждаше нетварната светлина, но не знаеше какво е това. Мислеше, че всички монаси през нощта биват осветлявани от една светлина, която започва да свети и изгасва сама.

Старецът Паисий не принадлежеше към тази категория. Той имаше блажена простота, имаше свят живот, виждаше нетварната светлина и преживяваше високи духовни състояния, но имаше и духовно знание. Знаеше много добре, че това което преживява, са божествени събития, редки състояния на благодатта. Но още по-добре знаеше, че това е от Бога; че негови са само греховете. Имаше пълно съзнание, че всичко това е една голяма Божия милостиня към него. Затова казваше: “Аз съм една консервна кутия, която блести на слънцето и изглежда като златна, но е празна. Ако ме изостави Божията благодат, ще стана най-големия скитник и ще обикалям по “Омония” ¹⁴, въпреки че и в светския си живот никога не съм стъпвал в кафене”.

Той не считаше за нищо голямата си аскеза, защото я извършваше от любов към Христа, а не “за заплаща”. Чувстваше се помилван и задължен на Бога. Въздишаше и изпитваше болка, че не прави нищо. “Познавах светии и би трябвало да направя много”, казваше. Чувстваше, че не е въздал дължимото, че не е успял да принесе на Бога това, което е трябвало.

Мнозина почитаха Стареца като светец. Други, малцина, го обвиняваха, че е магьосник. Той отговаряше със самосъзнание: “Не съм нито светец, нито магьосник. Аз съм един грешен човек, който се стреми да се подвизава. Виждам себе си сред вселената като една прашинка. Поне да беше чиста!”

Това беше Старецът. Велик, потопен в бездната на своето богато смирение, с пълно съзнание за Божиите дарби и за недостойнството си.

Деятел и проповедник на покаянието

Когато веднъж се върна от едно свое излизане в света, Старецът каза: “Днес грехът е станал мода. От хората, с които разговарях, нямаше и една десета да са се изповядали. Аз имам нужда всеки ден да се изповядвам, а те не намират у себе си грехове!”

Старецът пребиваваше в друг духовен свят. Оценяваше по друг начин делата си. За другите винаги намираще смекчаващи вината обстоятелства, а себе си съдеше строго. Казваше: “Доказателство за истински

¹² Ако Бог, Който по естество спасява, не е спасил, докато не се смири доброволно, как човекът, който по естество се нуждае от спасение, ще се спаси или ще спаси (други), без да се смири” (Св. Максим Изповедник).

¹³ Съседно на Суроти село - б. пр.

¹⁴ Централен площад в Атина - б. пр.

духовен живот е, когато човек има голяма строгост към себе си и голяма снизходителност към другите. Не трябва да използва каноните за оръдия ¹⁵ срещу другите”. Извършваше над себе си задълбочена духовна работа, каеше се, изповядваше се и извършваше любочестно доброволни подвизи и наказания, подражавайки на светиите. Казваше: “Когато светиите казвали, че са грешни, те вярвали в това. Защото духовните им очи били станали като микроскопи и виждали и най-дребните си прегрешения като големи”.

Който чуваше как Старецът говори за себе си, би придобил впечатление, че е голям грешник. Той живееше в дълбоко покаяние, но чувстваше в себе си утеха и радост, която преливаше.

Покаянието му беше горещо, затова чувстваше нужда да се изповядва често. За един период от време освен другите подвизи извършваше малки поклони по седемдесет и седем броеници от по 300 зърна. Символично молеше Бога за прошка седемдесет пъти по седем. Вярваше, че е голям грешник и пламенно молеше Бога за милост и прошка на греховете си.

Развивайки у себе си покаянието, четеше често Великия канон ¹⁶ и го бе научил наизуст. Също така му харесваше и му помагаше в покаянието молитвата на Манасий ¹⁷. Казваше я със съкрушен дух и смирена душа, като коленичеше и долепаше главата си на пода, изравнявайки се със земята.

Когато се извършваше света Литургия в килията му, преди да се причасти, коленичеше и молеше свещеника да му прочете разрешителна молитва. Оставаше с прилепена към пода глава, не можейки да удържа силните си сърдечни въздишки. По време на причастния веднъж изпя “Всем предстателствуеши, Благая”. Гласът му трепереше от умиление. Излизаше от дълбочината на душата му - ще кажеш, че сърцето му се изтръгваше от мястото си. Когато стигна до “иного бо не имам грешнии к Богу...”, не издържа. Избухна в ридания. Напразно се опитваше да скрие умилением си, като излизаше от църква, преструвайки се, че си бърше носа.

Един поклонник-клирик се бе озовал веднъж на бдение в манастира “Ставроникита”. Направи му впечатление монахът, който стоеше в съседната нему стасидия, и през цялото бдение неспирно плачеше. Стараеше се това да не се забелязва, но не успяваше. Клирикът попита за него и разбра, че този монах беше отец Паисий.

Казваше за сълзите: “Има много видове сълзи. Покаяните сълзи са сигурни, защото очистват греховете и носят духовно възнаграждение, но изтощават организма. Има и безшумни сълзи, които не се виждат. А често и една въздишка е повече от една чаша и дори от една кофа сълзи”.

Веднъж го посети възрастен монах от пустинята. Бе дошъл да се увери дали са основателни слуховете, които се чуваха за Стареца. С различни въпроси се опитваше да разбере какво е духовното му състояние. Старецът разказа: “Три часа ми развиваше теории. Беше чел за умната молитва. Беше прочел всичко, което имаше писано за нея. Казваше: “При това състояние става еди-какво си, а при това състояние идва еди-какво си. А ти в кое състояние си?”

- Какво състояние? В никое състояние не съм.

- Е, какво правиш тогава?

- Какво правя? Моля Бога да позная себе си. Ако позная себе си, ще имам покаяние. Когато дойде покаянието, ще дойде и смирението, а след това благодатта. Затова желая покаяние, покаяние, покаяние. След това Бог изпраща благодатта Си”.

Чрез светия си живот прославяше безмълвно Господа, а с думите си проповядваше на всички покаяние. “Човек не трябва да иска от Бога нито светлини, нито дарби, нито нещо друго, а само покаяние, покаяние, покаяние”. Един малък пример за голямото му покаяние беше “вретището” - чувалът, който намяташе на гърба си, когато се молеше в килията си. “Във вретище и пепел”, подобно на древните пророци и на преподобния Арсений Кападокийски.

¹⁵ На гръцки игра на думи - κανόνας (канон) и κανόνι (оръдие) - б. пр.

¹⁶ Написан от св. Андрей Критски. Чете се в църква през Великия пост - б. пр.

¹⁷ Виж 2 Паралип., в богослужението се чете на Великото повечерие - б. пр.

Много хора идваха и разтваряха пред него сърцата си, търсейки помощ. Старецът им обясняваше, че не е духовник: "Отидете да се изповядате при някой духовник". Веднъж един човек му отговори: "Отче, не показвай пътя на гладния, знаем го. Гладният иска къшей, за да се насити".

Старецът ги приемаше, но им обясняваше, че едно е разговорът и съветът, а друго е тайнството Изповед. Подчертаваше, че е нужно да отидат при духовник, да се изповядат и да им прочете разрешителна молитва. Не само за спасението на душите им, но и като необходимо условие за разговор с него. Казваше: "Преди изповедта умът е помътнен и няма да можем да се разберем".

Един човек, който имаше сериозен проблем, отиде при Стареца да изпроси молитвата му. Той му препоръча изповед. Почти разочарован, човекът възрази, че е дошъл при свят човек, за да получи помощ, а той му говори за изповед. Старецът отговори: "Аз така мога да помогна - с изповедта".

Скърбеше за онези, които не се каят и се молеше за тях. Стремеше се да доведе равнодушните до осъзнаване, да почувстват нуждата от изповед. На едного, който бе дошъл за първи път при него, не му отвори. Говори с него отвътре, назова го с името му и му каза да се изповяда и после да дойде, защото прозря, че е неизповядан. Когато той отново се върна, Старецът му отвори и каза с усмивка: "Сега вече си добре (беше се изповядал), ела да поговорим по еди-кой си въпрос" и спомена въпроса, който го вълнуваше.

Когато виждаше някой да се кае и да променя начина си на живот, силно се радваше. Състраждаше на каещите се и ги подкрепяше. Беше "смазочник" на каещите се. Недоумяваше и се притесняваше за онези, които изпадаха в малодушие и отчаяние от паденията си. "Нали съществува покаяние. Нима греховете ти са по-големи от Божията милост?" Добавяше: "Не ме интересува колко грешен е човекът, но се тревожа дали е познал себе си. Бог ще съди човека според това колко той се е трудил над ветхия си човек. Когато душата отсече недостатъците си, тогава ще застане красива пред Христа".

Един негов познат монах свали монашеската схима и се върна в света. Старецът му изпрати съобщение да дойде и да остане при него като послушник¹⁸, въпреки че, както е известно, не оставяше никого при себе си. Но щеше да направи с радост тая жертва, за да се спаси една душа. След това и самият той отиде да го посети в казармата и му говори за покаяние.

Веднъж го посети един поклонник и го питаше за "духовни и небесни неща". Старецът пък наблягаше на покаянието и смирението. Събеседникът му отново се опитваше да го предизвика да говори за духовни дарби и състояния. Но Старецът отново върна разговора към покаянието. Събеседникът почти се разочарова, защото бе слушал толкова много за светостта и дарбите на Стареца, а той говореше само за покаяние.

Ако някой болен просеше от него молитви за здраве, той му препоръчваше да се изповяда и да се причасти. Същото казваше и на студенти за успех в учението им. На брачни двойки, които имаха проблеми, препоръчваше да имат духовник, да се изповядват, да се причастяват и да живеят духовно. Като общо и силно лекарство за всякакви случаи предлагаше покаянието. То беше ядрото на проповедта му.

Мъчно му беше, че у хората се е загубило чувството за покаяние. Грешат, а съвестта им не ги изобличава. Работата върху собственото ни аз е безкрайна. Покаянието няма край, подобно на едно резбовано изделие, върху което човек може цял живот да работи с лупа. Ако човек не започне да работи върху себе си, тогава дяволът ще му намери работа да се занимава с другите. Нужно е да придобием духовна чувствителност. Християнинът трябва да вижда страстите у себе си, да се кае за тях, а не да забравя. Европейците захлупват съвестта си и след това живеят в едно състояние, в което хем са загубили всичко, хем не се чувстват добре. Когато нещо се случи, не трябва да се смущаваме, но да се поправяме. Когато виждам някой свой грях, се радвам, тъй като се е открила една моя рана, за да я изцеля.

Някои хора счупват чаша и се смеят. Въпросът не е толкова в счупената чаша, колкото в неосъзнаването на това, което е направил. След като се смее, значи не съзнава грешката си и ще продължи да чупи и други чаши. Човек трябва да по-скърби в съответствие с големината на грешката си, защото иначе отново ще пада в същото.

¹⁸ На гр. език - *υποτακτικός* - т.е. такъв, който живее в послушание у някого, който е подчинен на някого - б. пр.

От опита си поучаваше: “В духовния живот действат духовните закони. Ако искрено се покаем за някой свой грях, не е нужно да го изплащаме с някоя болест. Бог допуска болестите или несправедливостите заради неосъзнатите ни грехове”.

Още препоръчваше на всички покаяние, “за да бъде избягната войната, защото самите ние с нашите грехове предизвикваме войните. Този свят се е повредил, затова и ще бъде унищожен (ако не се покае). Прилича на пробит чувал, който вече не може да се закъпи. Може би Бог може да направи от пробития чувал една малка торбичка”. Каза на един монах: “Ние сме отговорни за това, което става, разбираш ли? Онзи, който се старае да стане по-добър, въздейства и върху околните, но и върху целия свят. Ако аз бях свят, бих могъл да помагам много с молитвата си”. Особено за монасите казваше, че те се обличат в покаяние. Целият живот на монаха е покаяние.

В това спасително покаяние се облече Старецът и се яви като голям извършител и проповедник на покаянието.

Нестяжание

С възхитителна последователност пазеше нестяжанието, което бе обещал на Господа в деня на пострижението си.

В “Есфигмен” имаше закачени в килията си три подрасника. Беше разсъдил да ползва един в църквата, един по време на послушанието и един в килията си. След това осъди себе си, казвайки: “Добре се оправдавах”. Остави за себе си този, който носеше, а другите два ги даде. Когато си тръгваше от манастира, не взе нищо със себе си. Нямаше дори торба. Изпра килимчето, на което правеше поклони, и уши от него торба, в която сложи расото си.

В манастира “Стомион” имаше само един подрасник. Когато го переше, докато изсъхне, обличаше расото си. “За да нямам втори”, казваше.

На Синай нестяжанието му достигна своя връх. В постницата си нямаше “нищо от този век”.

В “Честният Кръст” целият му склад се състоеше от едно сандъче. То стоеше в края на коридора, свързващ килията му с църквичката, и го използваше за скамейка, за маса, а също и да слага в него малко необходими храни: сухар, малко ориз, маслини, едно бурканче мед. И въпреки че живееше в такава нищета, когато предлагаше трапеза, гостоприемството му бе богато и щедро, тъй като неговото душевно устройство беше богато и гостоприемно.

Когато му се яви преподобни Арсений, той му каза: “Онова, което ме кара да те обичам още повече, е, че не приемаш пощенските записи. Аз те следя и в пощата”. Беше се разпоредил да връщат записите. Запазваше само имената, за да ги поменава, а понякога и адресите, за да им изпраща по нещо за благословение. Предупреждаваше ги, че ако изпратят отново запис или колет, ще престане да ги поменава. Много-кратно умоляваше пощенските служители да връщат и колетите, но като виждаше колко ги затруднява това, ги взимаше, за да не се притесняват. Въпреки умората от деня сядаше да разпреди с разсъждение вещите според нуждите на определени монаси и им ги отнасяше с торбата си, или молеше за това други отци. Така остана нестяжателен, “беден, но обогатяващ мнозина” (вж. 2 Кор. 6:10).

Всичко онова, което според неговите строги критерии не беше крайно необходимо, той считаше за бреме, което го притеснява и се грижеше да се освободи от него. Казваше: “Когато имам вещи, се чувствам така, сякаш нося тясна фланела”.

Това, което го затрудняваше в опазването на нестяжанието, бяха приношенията на благодетелстваните от него поклонници. Тогава за чувствителния Старец започваше борба с удвоен труд: от една страна, да откаже онова, което му носеха, без да притесни или нарани хората, от друга страна, да разпреди по подходящ начин онова, което бе принуден да задържи, за да не бъдат наранени принасящите. Майка на болно дете му бе изпратила хиляда драхми. Притесненият от това Старец пише на един техен общ познат (4 март 1971

г.): "...За да ме разберете по-добре, Ви привеждам един пример. Когато чукам силно по Христовата врата чрез молитвата, парите, които хората ми изпращат за този случай, са като камък, който ме удря по главата и ме замайва и спирам молитвата, докато уредя въпроса с разпределянето на парите, което както и да го направиш, носи духовна вреда. Честно Ви казвам, не мога да се съсредоточа от вчера следобед чак до настоящия следобеден час, тъй като трябваше да оправя парите. Горките хора го правят от голяма любов и ще им благодаря за това, но Ви пиша, за да ми помогнете за друг път. Започнах от домовете за сираци в Гърция - един по един, достигнах до Кения и измъчените черни православни дечица и накрая завърших отново при нещастни дечица в Гърция, които търсят помощ..."

Ако някой му оставяше пари, без да забележи, той ги слагаше в книги и ги раздаваше на бедни деца от Атониадата¹⁹. Ако узнаваше кой ги е оставил, изпращаше му благословения, иконички и други неща, които струваха много повече. Имаше за принцип да дава повече, отколкото взимаше.

Когато беше на Катуня, един човек го посети. Той сготви и го нахрани. Човекът поиска да купи иконички. "Не мога да направя", отговори Старецът. Онзи му остави скришом 200 драхми и адреса си. Не след дълго получи 50 иконички, които струваха много повече от двестата драхми.

Много рядко продаваше ръкоделия. Обикновено ги даваше като благословение. Имаше пълно доверие в Божия промисъл и затова не се безпокоеше за себе си, нито държеше пари за нуждите си. Бог му доставяше необходимото.

Също така не приемаше пари и от онези, за които се молеше. Писа: "Ако ми потрябват пари и се случи в този момент да сте ми писали да се помоля за някой ваш сериозен въпрос, да знаете, че ще предпочета да взема назаем от други и постепенно да ги върна от малкото си ръкоделие, отколкото да ви пиша да ми изпратите".

Каквито пари имаше, полагаше грижи да ги раздава. Веднъж имаше 500 драхми и ги даде на един студент. Онзи се смущаваше да ги приеме, знаейки бедността на Стареца, и се оправдаваше, че има пари. "Колко милиона имаш", каза му шеговито и го принуди да ги приеме.

Когато напусна колибата на стареца Тихон, натовари всичките си неща на две мулета. Между другите вещи бяха пресата, която използваше за ръкоделието си и минеите. Лични вещи почти нямаше. Можеха да се поберат в една раница и да я носи на гърба си като чергар. Това беше цялото му имущество.

По време на пренасянето си имаше само 250 драхми, които даде в предплата и поръча едно метално прозорче за църквичката в "Панагуда".

Някой път, когато искаше да излезе в света, нямаше пари за билети. Много пъти стигаше до там да вземе назаем. Също така се затрудняваше да намери пари за дърва през последните години, когато нямаше възможност да си ги нареже сам. Когато негови познати му предлагаха да ги платят, отказваше и им казваше да помогнат на други старци, които имат нужда.

Расата му бяха изтъркани и стари, но чисти. Веднъж, когато бе излязъл в света, негов познат му уши ново, мислейки, че носи стари раса поради липса на средства. Старецът не го взе. Тогава си направи едно ново расо и вече беше спокоен.

Въпреки че Старецът живееше в килия и общуваше с мнозина, пазеше нестяжание като отшелник. Някои вещи ги имаше за хората като "имаш, но не притежаваш"²⁰.

Веднъж един възрастен монах - дядо Викентий - посети Стареца. Този монах криеше в себе си тайна. Той носеше монашеска скуфия и една полудълга връхна дреха. Изглеждаше нещо средно между монах и светски човек. Носеше на гръб чувал, обикаляше карейските конаци и килии и слагаше в чувала онова, което му даваха. След това отиваше и тайно помагаше на бедни и болни хора.

¹⁹ Атониада - църковната семинария на Света Гора - б. пр.

²⁰ Старецът е имал по няколко резервни чадъра, дъждобрана, фенери и др., които е давал за ползване на изпаднали в нужда посетители - б. пр.

Тайнственият дядо Викентий един ден стигна и до “Панагуда”, излегна се на двора и започна да пита Стареца: “Имаш ли еди-кое си нещо?” Старецът отговаряше утвърдително и му го даваше. Така богоизпратеният дядо Викентий напълни чувала си с благословения и си тръгна, след като по този начин бе изпитал и претеглил любовта на Стареца и я бе намерил истинска и чиста.

Старецът казваше: “Направи ми силно впечатление това, че вещите, които искаше, ми бяха необходими. Поиска ми 500 драхми и му дадох 1300, една увеличителна лупа с дръжка, дъждобран, газ, храни и др. Той или е достигнал до много високо състояние, или Бог го просвещава, за да видим самите себе си - дали сърцето ни е свързано с нещо материално, макар и необходимо”.

Казваше: “Ако ни поискат нещо и го даваме със съжаление или скърбим, когато загубим нещо, тогава обичаме това повече от Христа. Добър признак е човек да се радва, когато дава и да скърби, когато взима. Ако някой влезе в килията ми и вземе всичко от там, няма да се наскърбя. Обаче ако видя някой да хули Христа или Света Богородица, или да разваля някое параклисче, тогава ще отдам себе си в защита на светинята”.

Когато за последен път излезе от Света Гора, в малката си торба носеше само расото си и малко благословения. Когато по-късно видя, че няма да се върне обратно, поръча да му донесат монашеската схима и булото. Материални блага, пари, ценни предмети - такива неща никога не пожела да придобие.

Светските хора не могат да разберат добродетелта на нестяжанието. Нестяжанието и девството не са Божии заповеди за всички, но са монашески добродетели. Монасите от любочестие ги принасят в жертва на Господа.

Учеше с живота си, че утехата и радостта на монаха не са в материалните неща, но в Бога. За да може човек да достигне до Него, много помага нестяжанието, “истинското имущество”. Затова казваше: “Колкото хвърляш (даваш милостиня), толкова летиш²¹ (издигаш се духовно).” Той считаше придобиването на пари и материални блага за нещастие и опасна пречка за монаха. Желаше “монахът да не живее от благословения (милостиня от другите), но да дава благословения”.

Старецът навлезе в монашеското поприще свободен от всякакви материални стремежи и си замина от този живот нищ от материални блага, придобил съкровището на нестяжанието. “Заради несметни богатства бе нищ и нямайки нищо, яви се като притежаващ много” (Св. Симеон Нови Богослов - “Химни”).

“Ненаситна” аскеза

Монаси и светски хора наричаха Стареца “аскет”. Това название му бе дадено за аскетическите му подвизи. Самият той не приемаше това наименование.

Но делата му го показват като голям аскет. Ще бъдат споменати малко от тях, които са били видени, или които сам той е разкрил за духовно назидание. Много от аскетическите му подвизи са останали тайни и незнани за хората, но знайни за Бога, Който ще възнагради трудовете му. Някои няма да бъдат споменати, тъй като надхвърлят обичайната мярка и няма да бъдат разбрани.

От млада възраст се подвизаваше с изтощителни пости. Като войник продължи да пости строго независимо от суровите условия, снеговете и опасностите.

В общежитието²² организмът му се затрудни малко в началото от постите, трудоемките послушания и малкото спане, но скоро привикна.

В “Стомион” работеше много и ядеше съвсем малко. Стомахът му беше станал като на птиче, както казваше. Един чай и малко сухар бяха достатъчни за денонощието.

²¹ На гр. πτήτω означава “хвърлям”, а също и “летя” - б. пр.

²² Т.е. в общежитийния манастир в Есфигмен - б. пр.

На Синай живееше ангелски живот като безплътен. Свободен от всякакви земни стремежи и желания, подчини плътта на духа. Тялото му се изтъни, стана леко, придоби аскетическа благодат, като в същото време имаше мъжество, юначност и атлетическа гъвкавост. В Синайската пустиня прекара цялата Четиридесетница, приемайки само свето Причастие, пиейки малко вода и ядейки нещо всяка неделя.

В Иверския скит, когато видя, че до килията му има една смокиня и една череша, каза: “Слава Богу, това стига, за да живея тук. Човек има нужда от малко, за да се поддържа.” Там в продължение на три месеца се хранеше само с кукунари²³. Всеки ден по две-три лъжици смлени ядки. Но това беше достатъчно, за да се нахрани един истински аскет като Стареца.

И както се радваше, пребивавайки в подвизи и вкусвайки “сладостта на въздържанието”, аскезата му бе прекъсната от влизането в болница и операцията на белите дробове. От послушание ядеше, каквото му даваха, дори и месо.

Когато обаче се завърна в Света Гора, отново се отдаде на изтощителни пости. Каза веднъж на един свой ученик, за да му достави полза: “Стремях се да прилагам това, което е написано в книгите. Оставах по цели дни гладен - дотолкова, че не можех да владея краката си. Страхувах се да изляза от пътеката. Боях се някой да не ме намери паднал. Тогава се молех на Света Богородица да ми даде сила. Хващах се за клоните и се придърпвах, за да мога да се придвижа”.

Постеше постоянно до деветия час, а когато искаше да помогне на някого - тридневни пости. Т.е. придружаваше молитвата си за хората с жертвата на поста. През Богородичния пост се стремеше да прекара всички дни на поста, без да яде нищо в чест на света Богородица. Освен обичайните пости през годината извършваше и други четиридесетници за по-големите свои молби, отнасящи се за някои въпроси или лица.

Храната му обикновено не минаваше през огън, ядеше негответно. Каза: “За щастие в програмата ми няма гответно”. Когато в последните години някой от отците му отнасяше понякога гответна храна, Старецът ядеше по малко заради любовта и казваше: “Стомахът иска от време на време и гответна храна”.

Попитаха го: “Дядо, как стомахът ти не се развали от поста”. “Стомахът не се разваля от поста. Но когато човек се притеснява, трябва да яде, защото тогава жлъчката непрекъснато отделя течност (а трябва да отделя течност само по време на храносмилане) и така се разрушава стомашната лигавица и започва да боли. Човек трябва да яде съобразно със състоянието, в което се намира. Ако може да се въздържа и да яде по-малко, нека яде по-малко. Когато човек е напреднал, яде малко ядене и се поддържа с него така, като че яде нормално, защото се храни духовно. Тогава и малко храна е достатъчна”. Самият той ядеше от една малка паничка, която побираше малко ядене.

Стремеше се никой да не знае как пости. Когато отиваше някъде, нарушаваше правилото си да яде след деветия час и ядеше каквото му сложеха, ако не му вредеше. Когато беше в “Честният Кръст”, един негов познат антипросоп²⁴ го покани в конака си в Карей по някакъв въпрос. Накрая предложи трапеза. Старецът изяде цялото ядене и почисти чинията си с хляб. Бог знае след това колко е постил в килията си.

Не искаше да предизвика и най-малкото подозрение, че пости строго. Единственото нещо, което не можеше да скрие, беше измършавялото му, подобно на скелет тяло, което издаваше големите му пости. Демоните го наричаха “кокаляр”, без да лъжат. Веднъж когато бе отишъл със свети мощи в едно село до Коница, един старец му каза: “Виждам кости тука (свети мощи), и виждам и тука кости (лицето на Стареца)”. Когато беше по-млад, беше като сянка, безплътен като скелет сякаш нямаше стомах. Както пише сам той за Хаджи Георги²⁵, от любочестие принесе плътта си в жертва за Христовата любов.

Добрият навик на постоянен пост му помогна да достигне до висока степен на подвижничество, да стане голям постник. Казваше: “Навикът много помага в подвижничеството. Ако човек свикне от младини, след това не се затруднява”. Но повече му помагаше способността му да владее себе си, да се налага над себе си.

²³ Семки от шишарки - б. пр.

²⁴ Представител на един от 20-те манастира в свещения Кинотис - управителното тяло на Света Гора - б. пр.

²⁵ Вж. Старецът Паисий Светогорец “Старецът Хаджи Георги”.

Когато след продължителен пост тялото му се оплакваше и желаше утешение, той беседваше с него така: “Какво искаш? Ето, изпий един чай, това ти стига”. Изпиваше един чай без сухар и без друго ядене. Когато му се завиваше свят от поста, не ядеше ядене, но с вода залъгваше глада и продължаваше.

Старецът постеше строго и освен това всяка нощ извършваше молитвено бдение. “С пост, бдение, молитва получил си небесни дарования...”²⁶

В “Есфигмен” спеше около половин час в денонощието на пода, върху каменните плочи или тухлите. По-късно, когато спеше на дървен креват, за да няма удобства дори в съня си, слагаше под постелката камъни. В “Стомион”, когато един човек видя дъската, на която спеше, му каза: “Отче, избрал си много труден път”. Отговори му: “Когато желаеш едно нещо толкова много, колкото аз желая подвижническия живот, тогава то става приятно”.

Чувстваше се много добре да лежи на аскетическото си ложе, имайки за възглавница пън и за дюшек - дъски. Кръстът му почерняваше, но той се радваше, защото четеше у авва Исаак: “Преди всички страсти е себелюбие; преди всички добродетели е отхвърлянето на покоя”, тъй като “покоят храни и увеличава страстите”.

Никога не почиваше по обяд. По-късно, когато хората го занимаваха по цял ден и се уморяваше, имаше за правило да почива по три часа. Към полунощ ставаше и започваше с броеницата. Но много пъти спеше по три часа за три денонощия. И както с поста смириваше тялото, така с бдението очистваше и изтъняваше ума.

На нощната молитва отдаваше целия себе си и всички свои сили. Изтощаваше се от всенощните стояния и от без-бройните земни поклони. На старини използваше стасидия и подпиралка²⁷, а също и “скришна закачалка”. Т.е. връзваше се с въже, окачено на тавана на килията му, за да се моли прав подобно на св. пророк Мойсей. Когато се уморяваше, продължаваше на колене, давайки малък покой на измъченото си тяло.

За бдението казваше: “Дрямката съсипва монаха и не му позволява да общува с Бога. Нужен е постоянен подвиг и насилие над себе си. Нужно е в първия момент малко да насилим себе си. Идва първата бойна редица (на демоните) и отминава, ако се противопоставим.

Да не правим бдение, за да удовлетворим себе си²⁸. Можем да го извършваме за някой болен и да казваме: “Боже, излекувай го, за да може да Те славослови”, и така и ние извършваме славословие. Или: “Боже, дай сън на хората, които не могат да заспят - било от болки или от обтегнати нерви - и вземат хапчета за сън”.

Колкото и скришом да се подвизаваше, някои неща можеха да бъдат забелязани от хората. В навечерието на празници и бдения почти целия ден хората го занимаваха с проблемите си. Към залез слънце минаваха през колибата му отци и заедно отиваха на бдение. Почти цяла нощ стоеше прав в стасидията си и на разсъмване се връщаше в килията си. Кога да си почине? С изгрева пристигаха множество страдащи с желание да го видят. Как издържаше? Къде намираше сили? Стар и болен...

Въпреки всичко това не нарушаваше устава си и не смекчаваше подвижите си. Труд, пост, бдение, утешаване на страдащите, молитва и стриктно спазване на монашеските си задължения. Постоянно насилие над природата си, извършвано с мъченическо устроение и съзнание.

Въпреки че бе милостив към цялото творение, одушевено и бездушно, и съчувстваше дори и на дявола, но към себе си беше безмилостен и безпощаден, подобно на всички светии. Към “глинения съсъд” (тялото си) не оказваше самолюбиво снизхождение и му отпускаше по-малко от необходимото за него. На другите препоръчваше: “Да изпълняваме само необходимите нужди на тялото, защото онова, което е в повече, е желание, което прогонва Христа от сърцето и заема Неговото място, а след това остава една празнота и сухост”.

²⁶Израз от общия тропар на преподобните - б. пр.

²⁷Дърво с форма на Т, което монасите използват, за да се подпират при молитвата - б. пр.

²⁸Т.е. да не правим бдение само за да се насладим на радостта от молитвата и общуването с Бога. По-висше е да извършваме бдения, и да се жертваме, молейки се за нуждите на братята си - б. пр.

В началото беше много стриктен и постоянен в аскезата. По-късно нямаше толкова голяма нужда от това, защото вече бе узрял духовният му плод и аскезата му бе станала начин на живот. Затова когато се налагаше, можеше да си окаже снизхождение. Съветваше: “Сега, когато сте млади, се подвизавайте, защото по-късно няма да можете. И аз преди се подвизавах много, но сега се отвращавам от себе си. Чувствам студ дори и през дупката на ключалката”.

Препоръчваше и поклони, защото “с поклоните се покланяме смирено на Бога, разсейва се дрямката и двигателят ни се запалва. Освен това се стапят и неестествените кореми и тялото придобива мъжество”.

Казваше: “След като минат три-четири часа след ядене, можем да правим поклони. Когато правим поклони, коленете да се допират до рамената, а главата да се допира до земята, близо до коленете”. Казваше ръцете да се опират до земята не с дланите, но с външната част на юмрука. Но никак не обичаше по ръцете да има видими белези от поклоните. Затова препоръчваше да се извършват върху меко килимче. Той така правеше поклони и поправяше другите, ако видеше някой да се опира на земята с дланите си. Беше впечатлителна бързината, гъвкавостта и издръжливостта му.

Един монах, който пренощува в килията на Стареца, чуваше ритмични удари по пода от поклоните и спонтанни възгласи на сърцето му към Христа и Света Богородица. След това се потапяше в молитвата. После отново поклони. Друг път заедно с поклоните казваше тропари и псалми. Лятото излизаше през нощта на двора. Върху две заковани една до друга дъски с площ 1,20 x 0,50 м правеше поклони и се молеше коленичил.

Старецът придаваше голямо значение на благословения труд. Без труд и подвизи никой не е станал свят. Трудът затрогва Бога. Обаче констатираше, че “днешното поколение е обхванато от една леност, която се предава и в монашеския живот. Искаме да се осветим без труд”²⁹.

Казваше шеговито: “Не е ли по-добре да извършваме бдение, излегнати на кревата, да вземем един касетофон и да пуснем някакво пение по желание. Да направим и един сламенен аскет с моторче, за да ни прави поклоните и да дърпа броеницата”. С това искаше да порицае съвременния начин на мислене, което търси лесното и отбягва телесния труд. Съветваше: “Да внимаваме да не придобием този дух, който съществува в света”³⁰. Светските хора искат да работят малко или никак и да вземат много пари. Учениците - да не четат и да получават добри оценки. Старайте се да се подвизавате. Животът ни е труд”.

Старецът принадлежи към онова поколение, за което трудът е почивка и трудностите - развлечение. Радваше се на труда. Имаше навик към трудното, т.е. желание да се труди до своя край. Сам извършваше необходимите работи. Поправяше килията, косеше тревата, сечеше с брадва дърва за огрев за цялата година, пренасяше ги на гръб и ги нарязваше сам. Последните години не можеше да прави това, защото не го оставяха посетителите.

Когато се наложи да отиде някъде вътре в Света Гора, обикновено отиваше пеша, като дори в по-ранните години вървеше бос за по-голяма аскеза.

Имаше сили, но не беше гигант. Голямото му себеотрицание, любочестието, ревността към духовното укрепяваха тялото и вършеше по-големи подвизи от други по-силни телесно. Стапяше тялото си в подвизи. Изтощаваше всички свои сили, отдаваше всяка своя жизнена сила на Христа. Насилието, което упражняваше над себе си, достигаше до границата на издръжливостта му и понякога я надскачаше и тогава падаше от изтощение. Дясната му ръка се схващаше от умора поради безбройните броеници с кръстно знамение. Обаче той не спираше, за да почине. Вземаше броеницата в дясната си ръка и започваше да прави кръстния знак с лявата³¹. От това е явна неостъпчивостта му в подвизите.

²⁹ “Всяка работа, телесна или духовна, която се извършва без болка или труд, никога не носи плодове на вършещия я” (Св. Григорий Синаит) - б. а.

³⁰ “Дело, извършвано без труд - това е правдата на светските хора” (Авва Исаак) - б. а.

³¹ Нека никой не се съблазнява от това (че когато се уморяваше дясната ръка, правеше кръст с лявата), защото Старецът бе подобен на боец, който се бие с всички средства - чрез оръжията на правдата, на дясна и лява ръка. Авва Варсануфий (отг. 434) казва: “Сега, когато искам да прекръстя дясната си ръка, върша това с лявата”. - б. а.

Разказът за аскезата на Стареца се отнася главно до последните две десетилетия от живота му. Пламъкът, въодушевлението и ревността, които имаше през младостта си, когато телесните му сили бяха в разцвета си, не е възможно да се опишат с думи.

Ако имаше такава ревност и вършеше такива подвизи, когато “машината му се развали”, т.е. тялото му бе обхванато от болести, тогава какво ли е правил като млад? Онези, които го познават от младите му години, признават, че само необичайният му вид предизвиквал удивление и страхопочитание. Ревността му бе “подобна на горящи въглени и тя го движеше, разпалваше и укрепяваше да презира плътта в скърбите и страшните изкушения и да предава постоянно себе си на смърт” (Авва Исаак). Неговата позната монахиня Анна Хаджи казваше за Стареца: “Вечер умира, а сутрин възкръсва”.

Опитите върху себе си, които бе правил на младини, не само че не ги препоръчваше на други, но и не ги позволяваше. Самият той обаче не съжаляваше за изпитанията, които сам си бе налагал.

След много подвизи бе стигнал до състояние да живее с нищожно малко храна и сън. Хранеше се от божествената благодат. Казваше: “Някои не спят от радост. Те се хранят и телесно, и духовно”. Веднъж го попитаха: “Как един светец е издържал да спи по един час в денонощието, висейки на едно въже?” Отговори: “Светецът почивал от самото това да се уморява”. Същото това преживяваше и сам той. Божията благодат го хранеше и го подкрепяше. Приличаше на машина, която работи непрекъснато с нищожно малко гориво.

Той искаше младите монаси да се подвизават: “Духовният живот е юначество. Бъдете юнаци, а не мухлясало поколение. Когато влезеш в манастира, трябва от самото начало да настъпиш, да се вкопчиш в Христа, в небето. Телесните подвизи помагат, когато се извършват с любочестие. Да не правим лесно отстъпки, като отлагаме духовните си задължения. Помоли се колкото можеш, дори и малко, и след това изповядай на стареца си за пропуснатото”.

“Както болният трябва да яде, независимо дали има апетит или не, защото знае, че храната ще му бъде полезна, така и ние, когато нямаме желание за духовни занимания, да действаме с радост, знаейки, че ще имаме полза, макар и да нямаме охота. Нужно е насилие, но не назорване, извършвано със смут и безпокойство. Духовното себепринуждаване не е назорване и то помага³²”.

Насърчаваше към подвизи, но отбелязваше и опасностите от едно прелъстено подвижничество, което подхранва гордостта и е насочено едностранчиво към телесните подвизи, пренебрегвайки душевните страсти: “Най-големият подвиг е да придобием смирение и любов, което лесно може да направи и едно малко момиченце. А телесните подвизи, дори и да ги увеличи човек, може с тях да увеличи и гордостта и да има лъжливо чувство за себе си, че е нещо. Но ако обърне мерника към гордостта и удари там, тогава с голяма леснота може да успее в много неща. Първо да приложим смирението и любовта, а после - бдението и поста”.

Казваше: “Монахът трябва да придобие контрол върху себе си и да може сам себе си да управлява. Кога трябва да говори, кога трябва да яде. Тогава не получава вреда, където и да отиде, където и да се озове. Който не може да управлява себе си, прилича на вол, който намира плодове и не престава да яде, докато не се пръсне. Мнозина лесно се поддават и като нямат спирачка, тръгват по надолнището”.

Аскезата на стареца беше голяма, скрита и се извършваше от любочестие, а не беше самоцелна и формална. Тя показва голямата му любов към Бога. Който обича, жадува да страда за възлюбения. Той не правеше от аскезата самоцел, а средство за очистване и освещаване. Тя беше начин и средство за помагане на хората и благоугодна жертва пред Бога. С разсъждение можеше да жертва аскезата за нещо по-висше. Веднъж вкуси месо изцяло и само от любов - за да подтикне един болен монах също да яде месо, за да оздравее. А Бог направи така, че да не усети вкуса на месото.

С аскезата си Старецът умря за света. Изсушаваше плътта, за да не израстват страстите. Очисти душата и тялото си и стана благоуханен съд на благодатта.

³² Назорването (според смисъла, който Старецът влага в думата) е налагане нещо външно и чуждо върху себе си. В подбудите си то съдържа егоизъм, самомнение или смут, безпокойство, стрес. Няма добри резултати, но обикновено води до отказване от всякакви духовни подвизи. Положителното насилие над себе си е подбуждано от любочестие, вътрешно желание да се приближим до Христа и то принася добри плодове, радост, утешение - б. пр.

Труд и работа

Старецът от малък обичаше да работи. Помагаше на родителите си в земеделските работи. Беше неуморим и продуктивен. Сам жънеше цели декари и за да си даде кураж, първо ожънваше една ивица по средата на нивата, за да се получат две по-малки неожънати парчета.

Като дърводелец също много работеше, защото обичаше занаята си. Работеше с чувство и настроение, от сърце. Съвместяваше дърводелството с духовни занимания и благотворителност. По време на работа пееше и се молеше. С парите от печалбата даваше милостиня или работеше безплатно за бедните.

Като монах извършваше послушанията си стриктно и старателно и освен това, движен от любочестие, помагаше и другаде, където имаше нужда.

В “Стомион” през свободното от ремонтни работи време правеше икони и ги раздаваше за благословение. Върху дъсчици залепваше хартиени икони и кедрови семена вместо рамка. Оттогава започна да прави и иконички на преса, като по-късно ги усъвършенства. Имаше и ръчно движим струг, на който изработваше различни изделия и забележителни дървени “петохлебия”³³.

В монашеските ръкоделия Старецът беше изкусен и недостижим, а във физическия труд неуморим и без съперници. Монаси, които го познават отначало, свидетелстват, че “сечеше дърва по-бързо от дърварите, рендосваше с бързината на електрическа машина, работеше за десет човека”.

Не желаше в работата да се проявява педантичност и мудност, защото “мудният по сърце бива поруган” (Притч. 12:8 по 70-те). Нравеше му се монахът да работи малко с ръцете си и да извършва много духовна работа. Многого работа кара монахът да забравя Бога, подобно на евреите в Египет. Но казваше: “когато работиш - да работиш”.

На Синайската планина правеше резбовани икони - св. пророк Моисей получава скрижалите на закона.

В Иверския скит резбоваше най-вече кръстове - нагръдни и за водосвет. Малките кръстове за водосвет имаха по шестнайсет фигури. Различаваха се всички подробности - дори до ноктите на пръстите им.

Не беше ходил на учител да учи дърворезба, но беше самоук. Сам се научи и стана отличен резбар. Произведенията на ръцете му освен техническо съвършенство притежават и особена благодат, тъй като се извършваха с благоговение и молитва.

Казваше за дърворезбата: “Изображенията на Разпнатия и на другите лица да бъдат естествени, но по-фини, по-аскетични, за да насочват към духовното. Христос не трябва да има корем, още повече, че на Кръста е бил гладен”.

Съветваше: “Ако мислиш как да си набавиш дървен материал за ръкоделието, това не е молитва. Обаче ако мислиш как лицето на Христа да приеме добро изражение, това е молитва”.

На Катуняка резбоваше икони с изображение на Разпятието - на разпнатия Христос заедно със Света Богородица и свети Йоан Богослов. Правеше и ножове за хартия от дафиново дърво. Изписваше върху тях изречения от Свещеното Писание и ги раздаваше за благословение.

В “Честният Кръст” изработваше предимно пресовани иконички. Оставяше ги извън портата на двора и посетителите си вземаха сами, колкото искаха. Имаше различни калъпи: Света Богородица Гликофилуса, Разпятие, света Евфимия, преподобни Арсений, Света Гора, Синай, Честният Кръст с копието и тръстта - за катарамата на монашески колани. Най-трудното беше да издълбае калъпите. Върху стомана, която изрязваше с овална или четириъгълна форма, издълбаваше негатива на изображението, удряйки с чук малки секачи, които сам бе изработил. Намираще в гората нужните видове дървета, отсичаше ги, пренасяше ги на гръб

³³Т.е. поставка за петохлебието - б. пр.

отдалече и след като изсъхваха, ги режеше на плочки с триона и ги заглаждаше. После нагръвяше калъпите на огъня и ги притискаше върху подготвеното дърво с помощта на ръчна винтова преса и образите, които се отпечатваха върху дървото, приемаха един омекотен вид. Показа и на други отци това ръкоделие, като им даде и готови калъпи.

В “Панагуда” резбояваше икони на Света Богородица Гликофилуса в малък размер и ги подаряваше на хора с особени нужди. Бяха толкова сполучливи, че изглеждаха като живи, като че бяха одушевени.

Правеше и изображението на Света Гора върху дърво. А с пресата правеше едно красиво и оригинално изображение. Отпечатваше върху хартия калъп с образа на Христа или Света Богородица заедно с горски цветя.

Като видя един свой ученик да плете броеници, той също се научи и оттогава плетеше дори и когато разговаряше с хората. Раздаваше броениците за благословение. Но къде да стигнат неговите за толкова много хора? Купуваше броеници от ръкоделието на бедни монаси-отшелници, за да ги улесни, и ги раздаваше за благословение. Даваха му и други, за да раздава, но предпочиташе да дава от своя труд. Считаше, че това има стойност. Мъките му с хернията, отслабването на телесните сили, а и увеличаването на посетителите спомогнаха за това плетенето на броеници да стане главното му ръкоделие през последните години. Посвещаваха много часове от деня на поклонниците, които постоянно се увеличаваха и въпреки че беше вгълбен в разговора, едновременно ръцете му механично и бързо плетяха броеница.

Ръкоделието прогонва леността и помага на монаха да живее в безмълвие. Старецът обаче нямаше нужда от такива помощни средства, за да живее в пустинята. Работеше ръкоделие, за да не яде даром хляба си, въпреки че личните му нужди бяха нищожни и рядко продаваше ръкоделия. Неговото ръкоделие беше най-вече изява на голямата му любов. Искаше да даде по нещо на всекиго. Самият той се уморяваше, раздаваше ръкоделията си “в слава на Света Богородица” и доставяше радост и утеха на хората, които считаха за голяма благословия да имат нещо, изработено от ръцете му.

Ръкоделието на монаха, за да има благословение, трябва да става с молитва и без бързане. Казваше: “Когато изработваме ръкоделието с вътрешен мир и молитва, тогава духовното ни състояние се отпечатва върху ръкоделието и хората го взимат и получават благословия. Веднъж правех една икона и тъй като ръката ми бе свикнала, казвах постоянно молитвата, без да се отвличам от работата и образът на иконата стана от само себе си. Прегърнах я и останах така два-три часа... Когато достигнем до добро духовно състояние и е налице този изблик на любов към Христа, тогава и ръкоделието става молитва”.

“Друг път ми бяха дали поръчка за три иконички на свети Димитри за срок от шест месеца. Дойде последният месец, а имам да направя още една. И тя, тъй като вече се вмъкна забързаността, тревогата, не можа да се получи добре. Дадох я без пари, защото не ми хареса.

За Стареца беше немислимо да се извършва ръкоделие и ръчен труд без молитва. Един монах го попита: “Отче, какво да правя сега, когато ремонтирам килията си?” Отговори: “Ръцете да работят, а умът с молитва да бъде при Бога”.

Наблягаше на простотата на ръкоделието - да не се правят сложни изображения или пък човек да се обвързва с множество поръчки. Ако е възможно да се ограничи с едно изображение, но да го изработва колкото може по-добре, така че умът да може да се моли без разсейване.

Казваше също: “По-добре е човек да продава ръкоделието си евтино и да не може да оказва милостиня, отколкото да го дава скъпо и да предоставя парите за милостиня”.

Наблягаше много на това иконописците да правят хубави икони, защото считаше, че “една икона е вечна проповед, за разлика от проповедта на свещенопроповедника, която трае малко време. Например гледаме една икона на Света Богородица и получаваме утеха. Разбира се, ако иконата не е хубава, ако има грозно лице, очи и т.н., тогава извършва отрицателна проповед. Един човек ми каза: “Пристъпвам към иконата на Христа и искам да отворя сърцето си, но виждам Христос да ме гледа свиреп като германски войник и душата ми се свива”.

“Иконата върши чудеса, когато привлича благодатта на светията, когото изобразява. Това, което човек обича, се вижда на иконата. Обикновено изобразяваме самите себе си. Една иконописка обичаше сестра си и изобразяваше на иконите сестра си. А онова, което правим със свършена отдаденост на Бога, получава благодат. Вътрешното състояние на душата се изобразява върху ръкоделието. Ако имаш благоговение, ръкоделието ти ще бъде пропито с благоговение. Ако имаш смут и безпокойство, върху ръкоделието се пренася нещо демонично”.

Старецът наблягаше върху благоговението и спретнатостта при ръкоделието, но гледаше на самото него като на помощно средство, а не самоцел. Казваше: “В края на краищата ние, монасите нямаме за цел да станем добри певци и добри занаятчии, но истински монаси, ангели. Така и изделията ти получават благословия и хората, които ги взимат, също получават благословия. Затова и предпочитат ръкоделие от манастирите - заради благословията”³⁴.

Благоговение

Един аскет, който живееше в затвор³⁵, слушаше много за стареца Паисий. Веднъж го посети, разговаряха и се увери, че Старецът е изключително благоговееен човек. Наистина притежаваше рядко благоговение, на което бе научен от родителите си, главно от майка си.

След това в общежитието получи полза от много отци, особено от един иеромонах, за когото казваше: “Ние не можем да достигнем благоговението на отец..., не е възможно. Той служеше всеки ден и много се подвизаваше. В продължение на шест месеца се хранеше всеки ден само с половин просфорка и сушени на слънце домати”. Този благоговееен свещенослужител, както и другите иеромонаси от манастира, когато служеха в параклисите³⁶, предпочитаха да вземат за певец младия тогава отец Аверкий (т.е. стареца Паисий).

Старецът притежаваше вродено благоговение, но освен това много се грижеше да го развива. Наблягаше много на него - дотам, че да каже: “Благоговението е най-важната добродетел, защото привлича Божиата благодат”.

Благоговение според Стареца е страхът Божий, духовната чувствителност. Благоговейният ясно и силно чувства Божието присъствие и постъпките и действията му се отличават с внимание и скромност.

Той желаше благоговението да бъде неподправено, да идва отвътре. Отбягваше външните форми. Казваше по отношение на едно братство, в което имаше ред и дисциплина в богослужението: “Ако това идва вътре от душите им, ако е нещо вътрешно, тогава го признавам”. Самият той в поведението си се отличаваше с благоговение, но в същото време беше свободен от всякакви шаблони и суха формалност. Ако нещо не го чувстваше отвътре, не го и правеше. Различаваше благоговението от благочестието³⁷. Отбягваше въобще да произнася тази дума. Казваше, че благоговението е тамян, а пиетизмът - одеколон.

Благоговението му се проявяваше навсякъде - от малките и незначителни неща до най-съществените и духовни. Казваше: “Има опасност, ако човек пренебрегва малките неща, това пренебрежение да продължава и в по-големите и свещени неща, без човек да разбере това, оправдавайки себе си, че това не е нищо, онова няма значение и така може да достигне, пази Боже, до пълно презрение към божествените неща и да стане нечестив, безсрамен и безбожен”.

Благоговението му беше видно от начина, по който се молеше, по който се покланяше на иконите, от това как вземаше антидор и светена вода, как се причастяваше, как държеше иконата по време на лития, как пееше

³⁴ Т.е., защото в манастирите изработват ръкоделието, без да бързат, с душевен мир и молитва - б. пр.

³⁵ Т.е., без да излиза от килията си - б. пр.

³⁶ В големите манастири на Света Гора съществува традиция при делничните служби на утреният всички да служат заедно в съборния храм, а за светата Литургия иеромонасите да отиват в различните параклиси на манастира, заедно с някой от братята - б. пр.

³⁷ По-скоро от пиетизма (на гр. “благочестие” εὐσεβία и “пиетизъм” εὐσεβισμός имат един и същ корен), т.е. от формалността, а не от светоотеческото значение на понятието “благочестие” като “правилна вяра” - б. а.

и как подреждаше малкия храм в килията си. Внимаваше и в детайлите. Но това не беше педантичност, нито формализъм. Беше отношението му към Бога, което не се съдържа в нито един църковен устав, но в неговото лично устроение. Чувстваше като свещена не само малката църквичка, но и цялата колиба. Килията, в която се молеше, беше също като църква - имаше иконостас с много икони, пред които гореше незагасващо кандило; там кадеше с тамян и палеше много свещи. Беше направил кревата си като гроб и казваше: "Това е олтарът на килията ми". На него не слагаше икони и свещени книги, освен само на възглавницата, където стоеше една изтрита и избеляла икона. Един брат го попита, защо иконата е такава. Макар че Старецът отначало се опитваше да скрие причината, накрая братът разбра, че това е поради прегръдките и сълзите му. "Мога цяло бдение да изкарам така", признаваше свенливо. Почиташе и останалите помещения на колибата си: работилницата, където правеше иконичките, архондарика, където с Божията помощ се възраждаха души, верандата, дори и двора. Считаше за липса на благоговение човек да има нужник вътре в колибата си. Не само за повече аскеза, но главно от благоговение го бе поставил на достатъчно разстояние.

При пребиваването му в "Честният Кръст", веднъж когато отсъстваше, манастирските отци, подтиквани от любов, за да не се мъчи, му направиха един малък нужник извън колибата, но долепен за нея. Старецът никога не го използва.

Накрая, когато здравето му се беше влошило силно и излизаше често през нощта на студа, на дъжда, на снега, духовните му чедя настояваха да му направят за улеснение нужник в края на верандата. Той обаче не прие това, казвайки: "Там наблизо се яви Света Богородица. Как аз сега да направя нужник".

Както ангелите на небето "всеблагоговейно" служат на Бога денонощно, така и животът на Стареца бе пропит с аромата на едно дълбоко и неподправено благоговение. Това се вижда от много прояви при съприкосновението му със светини и в отношението му към Бога. Всичко това той усещаше живо.

Веднъж когато посети една килия, го болеше хернията. Старецът на килията го молеше да полегне малко и да почине, но той не прие. Защото можеше да лежи само на лявата си страна, но тогава краката му щяха да са към иконите. А той считаше това за неблагоприятно.

Когато влизаше в светия олтар, правеше земен поклон, сваляше скуфията си, целуваше кръста и влизаше през страничните двери. По време на причастие, ако щеше да се причастява, се покланяше пред иконите със земни поклони. По едно време имаше като правило преди свето Причастие да не яде съвсем нищо трийсет и три часа.

Поради извънредно благоговение към тайнството Свещенство не прие да стане свещеник, въпреки че, както и сам признаваше, "три пъти получих извещение да стана."³⁸

Считаше благоговението за основна добродетел на всеки християнин. Съдейки според своите строги критерии, го считаше за необходимо, но и за голяма рядкост у хората. Според него то имаше по-голяма тежест от много други добродетели.

Той го използваше като мярка за много неща. Когато някой благоговееен човек написваше, казваше или извършваше нещо, за което другите го обвиняваха, то Старецът преди да си състави окончателно мнение, го оправдаваше, казвайки: "Той е благоговееен, не вярвам да е извършил такова нещо". Вярваше, че благоговението предпазва човека от грешки, прелест и от падения, навярно според казаното: "Господ пази пътя на благоговейните" (Притч. 2:8, по 70-те).

Според Стареца във всички прояви и борби на християнина, и особено на монаха, благоговението имаше голямо значение. Подобно на маята то прониква навсякъде и повдига духовното ниво.

Съветваше монасите да се потрудат да го придобият. Казваше: "Особено младият монах целият трябва да е благоговение. За тази цел ще му е от полза да държи винаги отворена книгата "Евергетинос" (т.е. да чете

³⁸ Явно, че това не е било нареждане, но възможност, т.е. че може да стане, защото когато го попитаха за това, отговори: "Христос ни дава дарове, но трябва ли да приемаме всичко?" - б. а.

често) и да общува с други благоговейни монаси”. Един млад монах попита Стареца, в какво най-много да внимава и той му отговори: “Благоговението и вниманието върху самия себе си”.

Един руски епископ го попита, кого да ръкополага в свещен сан, защото има много кандидати. Отговори му: “Благоговейните и чистите (непорочните)”. Не каза образованите, сладкогласните, деятелните.

И в пеенето, и в иконописта за Стареца имаше по-голямо значение благоговението, отколкото умението и той можеше да го забелязва у певеца или върху иконата. Казваше: “Ако внимаваеш в смисъла на стихирите, ще се измениш от това и ще пееш с благоговение. Ако имаш благоговение, макар и да направиш някоя грешка, пеенето услажда. А ако внимаваеш само в техниката, т.е. вървиш по нотите и пееш без благоговение, ще станеш като един светски псалт, който пееше “Благослови, душе моя, Господа” и се чуваше така, сякаш ковачът удря по наковалнята. Слушах го в една кола. Не ми харесваше и казах на шофьора: “Изключи касетофона”. Когато човек не пее вътре от сърцето си, все едно че те гони от църквата. Едно свещено правило гласи да се налага епитимия за безчинното викане в храма, защото така се прогонват хората от църквата”.

За иконописта съветваше: “Да изписваме иконата с благоговение, сякаш искаме да я дадем на Самия Христос. На нас би ли ни харесало да ни дадат наша снимка, на която лицето ни е изменено? Не е правилно да се изобразява Света Богородица като света Анна, уж за да не личи Нейната телесна хубост. Никога не е имало по-красива по душа и по тяло жена от Света Богородица. Как е изменяла Тя душите на хората с благодатта, която притежавала!”

Казваше за иконата на Света Богородица Гликофилуса от Филотейския манастир: “Макар че има технически недостатъци, защото нозете на Христа са като клинове, но тя е чудотворна и притежава голяма благодат и умиротелност, защото Бог навярно така възмездява благоговението на иконописеца”.

Казваше: “Върху благоговейния слиза Божията благодат и човек душевно се разхубавява”. Но със скръб констатираше, че днес хората не обръщат внимание на това. Казваше: “Който няма благоговение, но се отнася с пренебрежение към божествените неща, бива изоставен от Божията благодат, над него придобива власт изкусителят и хората биват обладани от бесовете. Божията благодат не се доближава до неблагоприятния. Отива там, където я почитат”.

Като примери за неблагоприятност привеждаше жертвоприношението на Каин и на синовете на първосвещеника Илий от Стария Завет. Тяхното пренебрежение разгневило Бога и били наказани. Старецът считаше за липса на благоговение да се поставят икони, църковни книги, нафора и въобще свещени предмети върху седалката на стасидията, а още повече върху столове или кревати, освен върху възглавницата.

Иконичките, които раздаваше за благословение, препоръчваше да ги слагат в горния джоб на гърдите. Разказваше за един поклонник, на когото главата се бе извъртяла (застанала накриво) и Старецът чрез божествено просвещение бе разбрал, че това е причинено от бесовска сила, тъй като онзи бил сложил в задния джоб на панталона си кръст с частица от Честния Кръст, даден му от Стареца. Не позволяваше на онези, които бяха нехайни и невнимателни, да носят на себе си частица от Честния Кръст. Разказваше за едно, който бил обладан от бесовете, тъй като в деня, когато се причастил, се изплюл на нечисто място, както и за една жена, която пострадала от същото, тъй като изляла светена вода върху нечистотии. Един млад годеник отишъл при магьосник, който му казал да уринира върху годежните пръстени. Той послушал и бил обладан от бесовете, тъй като годежният пръстен е нещо свещено. Разказваше и други подобни примери, за да покаже, че някои поради липса на благоговение и внимание биват изоставени от Божията благодат и биват обладани от бесовете.

Не считаше за правилно да наричат с малко име светите Отци - “Василий, Григорий”, и т. н. “Тук говорим за отец еди-кой си и го наричаме “отец”, та какво остава светите Отци да ги назоваваме по този начин”.

Не одобряваше да принасяме на Бога восък с примеси, олио (не зехтин, а от семена)³⁹ или зехтин с ниско качество. “Да принасяме на Бога най-доброто за богослужението. Също така и собствените си сили, чиста

³⁹ В Гърция, където зехтинът е толкова разпространен, това е естествено - б. пр.

молитва, а не прозявки". Считаше за голяма небрежност да се извършва света Литургия с просфора, върху която има макар и малко мухъл. "Хрис-тос ни дава Своето Тяло и Кръв, а ние да Му даваме мухлясала просфора?" Можеше да извърви километри, за да намери просфори за света Литургия. При това ги хващаше от страни и внимаваше да не се допира до печата.

Старецът се стремеше да угоди на Онзи, Когото обичаше. От голямата си любов принасяше на Бога всичко най-добро, държеше се деликатно и с духовна чувствителност, с благоговение, затова и Бог благоволяваше да му дава изобилно благодатта Си.

Обич към справедливостта

Според Свещеното Писание праведен е онзи, който спазва всички заповеди и угажда на Бога, т.е. светецът. Праведността е общ белег на всички светии.

В съвременната словоупотреба "праведен"⁴⁰ е онзи, който е безукорен в отношенията си с хората. В този смисъл и Старецът употребяваше това понятие. Различаваше човешка справедливост - когато човек не онеправдава своя ближен, и божествена справедливост - когато човек съзнателно и с благодарност претърпява несправедливости. Според Стареца "божествена справедливост е да правиш това, което обича другия". Т.е. да предпочиташ да жертваш своята воля, спокойствие, правда, за да угодиш или да помогнеш на някого. Както казваше: "Духовната справедливост е човек да чувства като свои бремената на другите. Колкото човек е по-напреднал духовно, толкова по-малко права оставя за себе си. Например, изкачваме се с някого по стръмна пътека с торба на рамо. Духовният човек взема торбата и на другия, за да го облекчи, но поради чувствителност му казва: "Това ми е полезно"⁴¹. Всичко се свежда до това да се поставим на мястото на другия, да го разберем. Тогава се сродяваме с Христа".

Старецът препоръчваше: "Да захвърлите човешката логика и човешката справедливост. Да възприемете божествената справедливост. Някои, дори и духовни хора, съставят ново, различно Евангелие и не искат християнинът да става за подигравка. Напротив, монахът трябва да се радва, когато постъпват с него несправедливо. Той няма никакви права, тъй като върви по следите на онеправдания Христос. Светският човек е невежа и има много права. Ако по-висшестоящият му се скара, ще заведе дело. А монахът, колкото и да го онеправдават, дори и да го ругаят, няма какво право. Бог допуска това, за да изкупим някой и друг грях, или за да спестим някой лев. Когато ни онеправдават, а ние се стремим да намерим справедливостта, тогава не оставяме нищо в спестовната каса". Вярваше и в това, че онзи, който съзнателно търпи неправди, бива възнаграден и в този живот от справедливия Бог с духовни дарове, та дори и с материални - в зависимост от състоянието си.

Написа в свое писмо (от 25 февруари 1971 г.): "Чрез едно събитие видях великата Божия справедливост, която няма предели. Една душа, с която беше постъпвано несправедливо, докато е служела на грешни хора, когато стана послушничка, само след месец достигна до духовно съзерцание и живееше Божиите тайнства".

Съветваше един монах, който се караше със своя събрат по послушание: "Кажи на другия, че има право. Знаеш ли колко много са отишли със своето право в ада? Справедливостта онеправдава монаха" (т.е. получава духовна вреда, когато се стреми да докаже, че е прав). Обаче на някои новоначални даваше такъв съвет: "В началото, ако човек не е в състояние да понесе несправедливостта, за преодоляване на недоразуменията помагат взаимните обяснения".

Говореше за несправедливостта образно така: "За сираците, за болните, за старите, за всички има учреждения. За горката несправедливост не е създадено никакво учреждение. Всеки я взема и я хвърля върху гърба на другия, защото на всички тя им се вижда тежка и неприятна. А всъщност тя е толкова сладка, колкото нищо друго! Най-хубавите мигове от живота ми бяха, когато претърпявах несправедливост. Който приема несправедливостта, приема онеправдания Христос в сърцето си. Кавгите се получават, защото всеки си присвоява повече права, отколкото има право. И само ако се намери някой, който притежава много любов,

⁴⁰ Т.е. справедлив - на гръцки се използва една дума - βίκαιος - б. пр.

⁴¹ Т.е. измисля някакво оправдание, сякаш за самия него е по-добре да вземе товара и на другия - б. пр.

той събира несправедливостта и оставя правото за другите. Само Христос е приел върху Себе Си цялата несправедливост, носейки Кръста заради нас”.

Тази божествена справедливост той прилагаше в живота си. Не само че с удоволствие приемаше несправедливости, но поради чувствителността си се държеше по такъв начин, че да не оскърби или нарани тези, които го онеправдаваха. Считахше ги за благодетели, молеше се за тях и им изпращаше подаръци. Казваше: “Много пъти мислим, че биваме онеправдани. Но всъщност несправедливостите са благодетения. Никой не може да ни онеправдае, ако ние сами не онеправдаваме себе си. А онеправдаваме себе си тогава, когато не живеем духовно. А духовно живеем, когато спазваме заповедите”.

Старецът не се задоволяваше само с това да постъпва според божествената справедливост, но и също така старателно внимаваше да не става “съучастник на чужди грехове” (1 Тим. 5:22). Т.е. не приемаше нищо, което не беше съгласно с божествената справедливост. Когато живееше в манастира “Стомион”, една богата жена бе дала под наем дома си на бедно семейство, което не можеше да плаща наемите. Тя искаше да ги осъди и парите от наемите, които щеше да вземе, да даде за манастира. Макар че имаше големи нужди, отец Паисий ѝ отказа: “Такива пари, които взимаш от един манастир (т.е. бедното семейство), за да ги дадеш на друг манастир - не ги искам”.

Наемаше работници без предварително споразумение за възнаграждението. Но никой работник не се е оплаквал от него. Даваше им това, което е справедливо и притуряше и нещо отгоре за благословение.

Толкова обичаше и спазваше божествената справедливост, че предпочиташе да бъде онеправдан или наказан, отколкото той да онеправдае някого.

Веднъж му се случи едно свръхестествено събитие, както разказва в свое писмо от 4 април 1966 г.: “Веднъж молех Бога да отида в ада, първо, защото не съм достоен да видя всесвятото Му лице, и второ, за да удостои с царството Си онези, които съм наскърбил, онеправдал, осъдил като човек през целия си живот. Добрият Бог допусна да опитам малко от ада, една седмица, което не можах да издържа. Спомням си онези дни и треперя. Затова е по-добре да не се е родил онзи човек, който ще отиде в ада”.

Друг път се молеше на Бога за неправдите си, извършени по незнание: “Боже мой, помилвай ония, които съм осъдил; а които съм онеправдал, ако в живота си съм направил някоя милостиня - дай я на тях”⁴².

Но Старецът се показва праведен и в евангелския смисъл на думата, тъй като от малък се бе отдал на ревностно и внимателно изпълняване на заповедите.

Праведността, която спазваше, му стана покров и щит срещу изкушенията и опасностите. Особено когато беше войник и изпълняваше опасни бойни задачи, тя го закриляше повече от частица от Честния Кръст. Защото “праведниците Господ подкрепя” (Пс. 36:17) и “въздаде ми Господ по моята правда” (Пс. 17:21). Освен това тя го пазеше неуязвим и неуловим от безбройните бесовски нападения и клопки. Някой бе видял дяволът да обикаля с едно въже в двора на колибата му и да говори на себе си: “Няма ли да го хвана някой път?”

Ако не постъпваме според божествената правда, няма напредък в духовния живот, нито молитвата ни бива чута. “Толкова молитви се извършват. Светът би трябвало да се е променил изцяло. Но тъй като няма праведност, не биват чути”. Затова пък достатъчна е молитвата и само на един праведник, за да умилостиви Бога за цял един народ (вж. Иер. 5:1).

Любочестие

Според Стареца любочестieto⁴³ е “благоговейната същност на добротата, очистената любов на смирения човек. Сърцето на такъв човек е изпълнено с голяма благодарност към Бога и към събратята му и той поради

⁴²Т.е., дай им наградата за милостинята - б. пр.

⁴³Старецът често използва думата “любочестие” (на гр. φιλότιμο). Тъй като влага в нея особен смисъл и в български език няма една дума, която би могла да обхване изцяло всички значения, влагани в нея от Стареца, в бъл-гарското издание използваме буквалния превод, т.е. “любочестие” - дума, която в съвременния български език не се употребява - б. пр.

духовната си чувствителност и деликатност се стреми да се отплати и за най-малката добрина, сторена му от другите". Това, което човек извършва извън дълга и задълженията си, без да са го поискали от него, от безкористна любов - това е любочестието.

Тази добродетел присъстваше във всички постъпки на Стареца. От обикновената помощ на някого до саможертвеността му по време на войната, за да не бъдат изложени на опасност и убити други. След това и в монашеския си живот извършваше любочестни подвизи, които бяха свръх силите му. Умиляваше се, когато виждаше любочестие и у другите. Казваше: "Да живеем любочестно. Любочестните деца се грижат как да доставят отдих и удоволствие на родителите си. Ние, монасите, нека знаем какво е угодно на стареца ни и да го вършим, преди да ни го е казал. Бъдете любочестни и не използвайте добрината на другите. Любочестният бива засипван с благословения, а ропотникът и недоволният ражда черно-гледство и злочестие. Сърцето не се очиства с "веро", но с любочестие. Да не оставяме другият да се изморява на послушанието си, ако ние сме свършили нашето. Да жертваме себе си. Една жена казваше: "След като Христос е бил огорчаван и след като и аз Го огорчих, не желая да имам радости". А беше толкова радостна! Казваше на другите да се помолят да няма радост, но да страда за Христа. Какво любочестие! И както говореше това, получаваше още толкова радост и веселие. Бе излязла извън себе си".

Старецът препоръчваше: "Да вършим добро не заради своята полза, нито законнически, но от любов към Бога. Тогава не само извършвам с лекота задълженията си, но жертвам и онова, на което имам право".

Като монах не се задоволяваше да извършва само правилото си и богослужебните последования, и да успокоява съвестта си, че е изпълнил монашеските си задължения. Любочестието му го подтикваше да се отдава на големи подвизи и да не оставя за себе си нито сили, нито време, нито отдих. Мислеше за другите повече отколкото за себе си и жертваше себе си, за да им помогне.

Любочестието, тази присъща нему добродетел, като светски човек го яви благодетел, като войник - герой, и като монах - светия.

Доверие в Божия промисъл

Старецът имаше голяма вяра в Бога и съвършено доверие в Божия промисъл. Затова казваше: "Сигурен съм хиляда на сто, че ако сега дам на някого тази вълнена жилетка, докато си отида до колибата, Бог ще ми изпрати друга. Но отначало, за да ни изпита ⁴⁴, ни оставя за малко да настинем, да се разболеем. Тук е нужно внимание. Да не каже човек: "Христос, аз го дадох заради любовта Ти, а Ти ме остави да се разболея".

Никога не се безпокоеше и не се отчайваше, колкото и нещата да изглеждаха трудни и зловещи - както за лични и на обкръжението му проблеми, така и за църковни, национални и международни. Виждаше, че дейността и властта на лукавия и на неговите оръдия се усилват, но знаеше и разгласяваше постоянно, че "друг държи юздата". Обикновено казваше: "Дяволът оре, но Христос сее". Вярваше, че "Бог не допуска да стане никакво зло, ако не предстои от него да произлезе някакво добро или поне да бъде възпряно едно по-голямо зло".

Надеждата, която "никога не посрамва", го съпътстваше през целия му живот и най-вече в трудностите. В тъмнината и мъглата говореше за ясно време. "Всичко ще бъде наред с Божия помощ", казваше на отчаяните се души. На едного, който се безпокоеше за враждебните посегателства срещу родината, даде следния обнадеждаващ отговор: "Дори и да ми кажат, че не съществува нито един грък, няма да се обезпокоя. Бог може да възкреси един грък. Достатъчен е един". Също така вярваше: "Дори и само един християнин да остане, Христос ще изпълни Своя план". Когато някои говореха за неблагоприятно развитие на нацията и сееха страх, Старецът вдъхваше оптимизъм и надежда. Говореше за възкръсване на Гърция и за възстановяване на "Света София" ⁴⁵. "Има Бог, къде оставяш Бога?", каза на един клирик, който виждаше бъдещето на родината мрачно.

⁴⁴ "Божият промисъл не може да бъде видян без изкушения" (авва Исаак) - б. а.

⁴⁵ Най-големият храм в Константинопол, който в момента е превърнат в музей - б. пр.

Казваше: “Ако нямах доверие в Бога, не знам какво щеше да стане с мен. Човек трябва да действа до определен момент. След това е Бог. Да имаме съвършено доверие в Него”. Това не беше за Стареца една мъглява, неясна надежда, но осезаема увереност, засвидетелствана от безброй примери.

В своя живот той беше изпитвал многократно Божията намеса по най-различни начини. Когато беше войник, притежаваше едно Евангелие и го подари. След това се опитваше да намери Евангелие, за да чете словото Божие. За Рождество Христово в тяхната част изпратиха двеста опаковани подаръка и само в неговата пратка имаше Евангелие.

В “Стомион” веднъж бе дал на един беден фланелата, която носеше и остана само с подрасника. Слизайки в Коница по работа, мина през пощата. Бяха му изпратили един колет с фланели. Старецът вярваше, че “ако даваш, и Бог ти дава”.

В Катунакя веднъж организъмът му имаше нужда от нещо сладко, но нямаше нищо. Тогава дойде един посетител, който му донесе смокини и стафида, казвайки: “Това е за тебе”, а Старецът благодари на Бога.

Веднъж като вървеше по пътя, намери една хубава голяма гъба. Каза си: “Слава Богу, на връщане ще я отрежа и с нея ще прекарам вечерта”. Когато се връщаше, някакво животно бе изяло половината гъба. Без да се смути, отново благодари на Бога: “Слава Богу, толкова трябва да изям” - така си помисли и я откъсна. Когато сутринта на другия ден излезе от колибата си, всичко наоколо беше пълно с гъби. И отново благодари на Бога. “Слава Богу и за едната, и за половината, и за многото”.

Едно негово духовно чедо разказва: “Отидох да видя Стареца в “Честният Кръст”. Там видях някакви чехли, които ми се видяха малко странни. Отдолу бяха с кожа, а отгоре бяха от изплетена вълна. Не бях виждал дотогава такива чехли. Попитах го:

- Дядо, къде ги намери?

- Вземи ги, казва ми.

- Дядо, какво да ги правя. Попитах просто от любопитство.

- Не, ще ги вземеш, на мен ще ми донесат други, при това нови.

Тъй като настояваше, отстъпих и ги взех, без да ги искам. Преди да си тръгна, дойде един монах от “Ставреникита”, който носеше колет. Старецът каза: “Я да отворим, да видим какво ни носи пощата”. Отвори го и заедно с другите неща имаше и чифт чехли. “Ето, видя ли”, каза ми”.

Веднъж при него бе дошъл един посетител, на който му беше студено. “Какво да ти дам сега?”, каза му. Потърси, но не намери нищо и му даде жилетката, която носеше. Щом посетителят си тръгна, в същото време дойде друг човек и му донесе колет, в който имаше жилетка.

Старецът разказа: “Една година (навярно 1971 г.) бях болен петнайсет дена с температура, тресеше ме, без печка, сам, не можех и един чай да си направя, нито да изляза навън. Мислех, че ще умра и наметнах върху

себе си схимата на папа Тихон. Тогава усетих такава благодат! Намерих се извън килията си сред светлина и виждах всичко с други очи. Птиците, рибите, планетите, цялата вселена. И всички те говореха и казваха, че всичко това Бог е създал за тебе, човека.

Молех Бога, когато умирам, да бъда сам и само от мисълта за това се изпълвах с радост и веселие. Изоставеността от човеци и липсата на човешки утешения носи богати божествени утешения”.

Затова когато се разболяваше, не прибегваше до лекар. Оставяше се на Божия промисъл, с доверие и търпение, казвайки: “Когато съм болен, не искам никого, за да ме утешава Бог”.

Как да не се доверява на Бога след толкова много прояви на Божия промисъл, който се грижеше за него, “също както кърмачка се нежно отнася с децата си” (1 Сол. 2:7). Бог го снабдяваше като Свое достойно и избрано чедо по човешки или по свръхестествен начин с всичко - от най-малкото до най-необходимото и обикновено без да се е молил за това. Ето защо казваше: “Каква сигурност чувства детето в прегръдката на майката! Но по-голяма сигурност усеща вярващият в Божията прегръдка! Сега чувствам радостта на детето в майчината прегръдка! Божията прегръдка е като рай. Спира молитвата, спира всичко. Живееш в рая”.

Старецът беше “благословен човек, който се надява на Господа и комуто надеждата е Господ” (Иер. 17:7).

Ангел на мира

Старецът казваше: “Мирът е духът на Бога, а другото (смут, безпокойство) произхожда от дявола”. Наистина “мирът в душата свидетелства, че Бог винаги е близо до нас и че обитава в нас” (свети Иоан Кронщатски). “Лишеният от мир е лишен от Божия благодат” (свети Нектарий Егински). Мирът е плод на благодатта и обитава в смирени и чисти сърца.

Този мир бе придобил Старецът. Вътрешно, благодатно състояние, което считаше за по-висше от молитвата. Преди всичко с очистване от страстите и най-вече чрез връзката си с Владетеля на мира ⁴⁶ посредством непрестанната молитва. Тоя дух се изливаше и върху хората около него. Проявяваше се в беседите му, в движенията му, в спокойния му, но искрящ поглед, в ръководелието му, в начина, по който приемаше и изпращаше хората; особено в молитвата. Когато човек беше близо до него, дишаше друг въздух.

Много внимаваше да не се повлияе от “неспокойния светски дух, който е направил света като лудница”. Подвизаваше се да опазва мирното си устроение. Винаги слагаше часовника си нарочно малко напред. Когато отиваше някъде на посещение, тръгваше по-рано, за да не върви бързешком и неспокойно, тъй като състоянието на безпокойство би повлияло на молитвата. Преди всичко обичаше в храма да се молим с мир. Когато по време на богослужението виждаше безредица, която предизвикваше смут, разсъдително се намесваше и възвръщаше реда.

На хората казваше: “Мирът в света ще дойде от вътрешния мир. Организациите за мир не могат да помогнат”.

Смяташе, че той се придобива чрез покаяние и “добър ред” (Авва Исаак). Казваше: “Истински мир настъпва, когато човек бъде благоустроен вътрешно и внимава да не дава права върху себе си на изкусителя, който се стреми да му отнеме мира с внезапни нападения”.

Един млад монах го попита, какво да прави, когато не успява да свърши навреме духовните си задължения и се притеснява и смущава от това. Старецът отговори: “Направи по няколко броеници за себе си, за живите и за починалите, мирно и без да бързаш, а по-късно, когато имаш възможност, ще навакшаш и останалото”.

Подчертаваше, че мирът помага на аскезата. “Когато духовният организъм притежава у себе си Божия мир, тогава не са нужни витамини. Когато няма мир, колкото и витамини да взема, колкото и да яде човек, нищо не

⁴⁶“Той (Христос) е нашият мир” (Еф. 2:14) - б. а.

става. Затова в аскезата е от голямо значение вътрешното състояние. То е хранело светиите. Затова горките светски хора ядат и месо, но нямат издръжливост, треперят краката им, не могат да постят, защото живеят в смут и безпокойство и жлъчката им постоянно отделя течност. Когато човек бъде благоустроен вътрешно, тогава и с малко храна се засища”.

Веднъж го попитаха:

- Защо някои души от незначителни събития губят мира си?

- Липсва бдителност. Нужна е бдителност, защото дангалакът напада внезапно. Този мир не е истински. Човек мисли, че изгубва мира си, но всъщност към смута се е прибавил смут. Който има истински мир, оправдава всичко.

Особено за монасите Старецът казваше: “Нямат оправдание да не бъдат кротки, защото нямат отговорности и задължения. Трябва да се грижат само за себе си. Когато сами са благоустроени вътрешно, тогава ще имат и кротост, и каквото и да им кажат, могат да го понесат. Когато вътрешният ни човек е благоустроен и пребъдва в трезвение, дори и да ни ругаят, никак не се смущаваме”.

Смутените души, търсейки този многожелан мир, или по-скоро Бога на мира, прибегваха към него. Самият той бе едно спокойно пристанище, което не се вълнуваше от бурите на света. Дори и когато трябваше от отговорното си място да изобличи някои лица или положения, да се разгневи с “праведен гняв”, мирът не го напускаше, защото не действаше страстно, но безстрастно, от ревност по Бога и от любов към отклонилия се човек, за когото страдаше повече от самия него. Макар че вземаше отношение по много проблеми, Бог пазеше сърцето му и мирът, “превишаващ всеки ум”, не го изоставяше. А в близост до него се умиротворяваха хората, укротяваха се и дивите животни.

Веднъж в “Панагуда” дойде един смутен и отчаян младеж с въже в ръка. “Дядо, или ми помогни, или ще се обеса пред тебе”, каза му. Старецът го взе за ръка и го отведе в архондарика. Поговориха и след малко излязоха. Младежът си отиде весел, без въжето, изпълнен с мир и надежда.

Старецът беше не само мирен, но и миротворец. Примиряваше деца с родителите им, съпрузи, които искаха да се разведат, началници със служителите им, въобще всяка душа, която го доближаваше, я примиряваше с Бога и с другите, след като първо я примиряваше със самата себе си.

Светилник на разсъждението

Разсъждението на Стареца беше Божи дар и голямо благословение за самия него, за онези, които търсеха съветите му, а и за цялата Църква.

Още докато живееше в света, Старецът притежаваше една природна разсъдителност. Действаше със “съвет и разум” (Иов 12:13, по 70-те).

Познаваше в дълбочина природата на нещата. Забележките и обясненията му за животни и растения впечатляват и специалистите. Без да се е занимавал със специално изучаване, познаваше чудесно човешкия организъм, функциите му и болестите му и даваше практически съвети, които бяха полезни, а често дори и спасителни. Но още по-дълбоко познаваше човешката душа. Беше неин дълбок анатом, отличен психолог и психиатър в светоотеческия смисъл на думата. Можеше да разбере характера на човека, духовното му състояние, проблемите му и да помогне по съответен начин.

Притежаваше богат и рядък духовен опит и помагаше на мнозина, които бяха преживели неясни духовни състояния, да различат дали са от благодатта или от демоните. Който е опитвал вино, може лесно да го различава от оцета, макар и да си приличат на цвят. Старецът казваше: “От малкия си опит, който имам (друго е, когато Сам Бог просвещава), виждам един новоначален и разбирам какво е състоянието му, как ще се развие, дали ще има напредък”.

В духовния живот има знание, което произхожда от научаване⁴⁷. Опитът е по-висш от това знание, но най-драгоценна е благодатта - дарът на разсъждението.

Старецът, съчетавайки опита с дара на разсъждението, се яви като светилник на разсъждението, който осветяваше и най-тъмни и трудноразличими места. Имаше особена почит към свети пророк Даниил. Почиташе го, възхищаваше се от смирението му и от голямото му разсъждение, и четеше пророчествата му. Когато забелязваше у някого тази дарба, подчертаваше това, казвайки: "Този старец е разсъдителен", или: "Един разсъдителен старец каза".

Към него прибегваха хора от различни съсловия и възрасти, за да потърсят съвета му. Мнозина идваха от много далеч, за да чуят едно "да" или "не" за някое свое недоумение. Други се намираха в безизходица или имаха големи проблеми и молеха за помощ. Един съвет на разсъдителния Старец ги просвещаваше, облекчаваше и много пъти променяше целия им житейски път.

Веднъж го посети един благочестив и милостив фабрикант, който, когато плащаше на работниците си, им даваше по-големи заплати, за да им помага. Други фабриканти воюваха с него, защото повишаваше надниците. Отговорът на Стареца: "Давай на всеки полагащата му се заплата и след това му давай колкото искаш като благословия и му казвай: вземи, защото имаш дете, което учи, или имаш дъщеря за женене и т. н.". Фабрикантът си тръгна радостен и доволен.

Един добродетелен духовник извън Света Гора се бе сблъскал със следното изкушение: Една жена бе поискала от него да влязат в плътско общение. Предупредила го бе, че ако откаже, тя ще се самоубие. Духовникът, високонравствен и богобоязлив, след като не успя да я убеди с разумни доводи, ѝ каза, че ще помисли, за да спечели време, и дойде при Стареца на Света Гора. Боеше се да не би неволно да стане причина за самоубийството ѝ. Старецът му каза: "Кажй ѝ да отиде да се самоубие. Само с това, че е помислила такова нещо, тя се е самоубила духовно". Старецът бе разсъдил, че тя няма да се самоубие, а казва така, за да успее в принудата. Когато духовникът ѝ предаде думите на Стареца, тя си отиде смирена и естествено не се самоуби.

Не само за всякакви лични проблеми, но и за по-обща църковни и национални въпроси заемаше позиция и изказваше отговорно и недвусмислено мнение. По-нататъшното развитие на събитията потвърждаваше правилността на възгледите му.

Чрез Божията благодат бе получил посвещаване в Божиите тайни и бе придобил "ум Христов". Проумяваше как действа Бог за спасението на всеки човек. Обясняваше и анализираше духовния закон.

Имаше пет тома на Стария Завет - текста и тълкуванието му, които внимателно изучаваше. Подчертаваше с червено някои места в тълкуванието. В полето отстрани пишеше забележки или даваше духовно обяснение на някои събития. Тези проникателни и разсъдителни негови забележки свидетелстват за божествено просвещение и благодарувано разсъждение.

На мнозина още преди да му разкажат за състоянието си, казваше: "Това изкушение ти се случи поради тази причина", или "Бог ти даде това благословение по тази причина".

Един баща го попита, защо детето му непрекъснато боледува. Отговори му: "Спри да работиш в неделите и на празниците и няма повече да боледува", както и стана.

Веднъж се озова в дома на свои познати в Атина и един човек го попроси да се помоли, за да придобие дете. Друг един му каза: "Бог не ти дава дете, защото не Го молиш с вяра". Старецът не отговори нищо. Обаче каза вътре в себе си, провиждайки за другия: "Ох, ще умре неговото дете". След време получи писмо, което известяваше лошата новина.

Словото Божие казва: "По вида се познава човек" (Сир. 19:26). А който има дар на разсъждение подобно на стареца извършва духовна диагноза и вижда скритото зад външните форми и белези, които често

⁴⁷Т.е. от четене или слушане - б. пр.

заблуждават. Духовният рентген на Стареца показваше с точност вътрешното съдържание и качествата на всеки човек.

Казваше: “Човек, който е духовно напреднал, разбира състоянието на другия от неговия външен вид и от очите. Някой път може да сгреши, най-много до 20 процента в даден случай, например, като го види замислен, да си помисли, че има проблеми, а това може да е нещо моментно. Но когато се отнася до сериозен проблем и трябва да помогне, тогава Бог го известява и узнава предварително ⁴⁸ за другия човек - качествата му, възрастта му, проблема му. Обаче необходим е смирен помисъл”.

Един клирик, който се ползваше със слава, посети Света Гора. В манастирите, където отиваше, се събираше цялото братство и го слушаха с внимание, почитаха го като светец. Когато клирику посети Стареца, той му зададе два въпроса и се увери в това, за което вътрешно го бе известила Божията благодат. Разграничи качествата на простота, благоговение, но също и на прелест и наивност у този клирик.

Някой хвалеше един клирик за административните му способности и за дейността му. Старецът слушаше внимателно и мълчаливо. Накрая допълни: “Той прилича на орехово дърво. Орехът има хубава дървесина за мебели, но ако някой се унесе и заспи под сянката му - горко му, събужда се болен”. Искаше да покаже, че заедно с добродетелите у споменатото лице има и душевредни страсти. За друго, който изказваше правилни мисли, но без разсъждение ⁴⁹, каза: “Той хвърля диаманти, но ако някой от тях те уцели по главата, горко ти”.

Имаше дарба да съди от нещо незначително и незабележимо за мнозина относно развитието на някое състояние - не само у отделните хора, но и за цели братства и манастири. Казваше: “Обръщате повече внимание на една голяма, но безопасна рана, но не забелязвате едно малко зрънце, което ще предизвика голямо вълнение”.

Преди няколко десетилетия посети една килия. Видя на входната врата електрически звънец, захранващ се от акумулатор ⁵⁰. Една подробност, която за мнозина би била незначителна. Но разсъдителният Старец поклати със съжаление глава. По-късно този монах направи килията си като светска къща. Старецът каза: “Още оттогава имаше червея (светско мислене) у себе си”.

За едного, който бе дошъл да стане монах и бе донесъл със себе си много вещи, каза: “Е, когато си тръгне, ще ги вземе обратно със себе си.” И наистина след няколко месеца той се върна в света, пренасяйки и вещите си.

Във връзка с постъпките на един светогорец каза: “Сега какво друго чакаш? Накрая ще отиде в света и ще хвърли расото”. Така и стана.

Старецът познаваше светогорските неща така добре, както малцина други, а освен това “виждаше” и бъдещото им развитие. Болеше го за градината на Света Богородица, молеше се, говореше и съветваше, но рядко някой го чуваше. Разсъдително отбягваше да се забърква и да се хваща в клопките на светски действия, извършвани уж за доброто на Света Гора. Веднъж антипросоп от един манастир искаше да предприеме определени действия, които считаше за добри и отиде да поиска благословение. Старецът отбягна да се срещне с него и след това обясни точно какво искаше антипросопът и какви плачевни последици биха имали за Света Гора и за Църквата неговите външно добри и чисти действия.

Откриваше на мнозина каква е Божията воля за тях. Когато не я знаеше, изследваше въпроса, без да бърза, от всички страни, или както сам казваше: “Измъчваше помисъла си”.

Когато искаше да получи извещение от Бога, се затваряше с дни в килията си с пост, поклони и молитви, докато получи отговор. Тогава подобно на пророците можеше да каже: “Така казва Господ”, тъй като вече знаеше Божията воля от Самия Бог. Онова, което преди това бе неразлично и тъмно, ставаше осветено и ясно.

⁴⁸Т.е., преди да са се срещнали - б. пр.

⁴⁹Т.е., кога и колко да говори - б. пр.

⁵⁰ На Света Гора традиционно се използват метални мандали или други ръчни приспособления - б. пр.

Казваше: “Не трябва да търсим извещение от Бога, когато можем да се посъветваме с някого. Бог иска да правим така от смирение. Защото ако не постъпваме така, може да изпаднем в прелест. Само когато не можеш да намериш човек, за да се посъветваш и да получиш отговор, тогава Сам Бог става старец и просвещава и вразумява. Например не можеш да намериш човек, който да ти изясни Свещеното Писание; тогава те просвещава и вразумява Бог”. Старецът съветваше във всичко да имаме разсъждение.

Казваше за аскетата: “Новоначалният прави опити върху себе си, докато опитният подвижник прилича на опитния бакалин, който натиска кантара с пръст и разбира колко още е нужно да добави или да отнеме”.

Особено духовниците трябва да имат голямо разсъждение, когато прилагат Пидалиона ⁵¹. Съветваше едно: “Макар че правилата са толкова строги, пак ги нарушават. Какво остава, ако бяха много снизходителни. Тогава хората щяха да живеят много разпуснати. Но е необходимо разсъждение, защото може и с правилата човек да извършва престъпления. Прилагай към себе си строгост, за да можеш да оказваш снизхождение към другите. В снизхождението се съдържа благословение”.

“Всяка милостиня, която вършим, да става с разсъждение, както е казал Господ в Евангелието: “Всяка жертва със сол ще се осоли” (Марк. 9:49). Солта е разсъждението”. Обаче препоръчваше и това, да даваме по нещо на всеки просещ, макар и той да е богат.

Така и в съжденията и преценките си: “Когато се стараем да имаме добри помисли и да виждаме всички хора като светии, също е нужно разсъждение. Защото ако този, когото наричаме светец, върши нещо недобро, някой друг може да си каже: “Е, щом това го прави еди-кой си, който е светец, тогава е добро”. Човек трябва да различава златото от бакъра. А също и това колко карата е самото злато. Защото има злато от 9 до 24 карата”.

Веднъж го попитаха: “Отче, когато виждам у някого една страст, какво да правя? Да се стремя ли да я виждам с добър помисъл като че ли е добродетел, за да не осъждам човека?” Отговори: “Не, виждай я както си е и си казвай, че еди-кой си е такъв и такъв, но да го оправдаваш и да търсиш смекчаващи вината обстоятелства. Да си казваш, че аз съм по-лош от него, защото той не получава отникъде помощ. Ако беше подпомогнат, щеше да върши чудеса”.

С проникателна разсъдителност оценяваше правилно, съдеше справедливо, но и не изпадаше в осъждане. Поставяше себе си по-ниско и от най-големия грешник. Вярваше дълбоко в това и го доказваше, тълкувайки притчата за талантите.

Казваше от своя опит: “Доколкото съм разбрал, съществуват четири категории хора. Здрави, болнави (крехки) и болни с доброкачествен или злокачествен тумор. Последният случай е неизцерим. В предишните два случая лекарската намеса трябва да става с разсъждение и само ако самите болни искат лекарство”.

Отнасяше се към всяка душа с разсъждение и избягвайки крайностите и едностранчивостта, даваше подходящото лекарство. За един и същи проблем на различни лица даваше различни отговори. Не беше като валяк. Казваше на едно: “Това, което ти казвам, го казвам за тебе. И да го кажеш на друг, няма да му е полезно, по-скоро може да навреди. Затова внимавай”. Главно по тази причина не искаше да го записват на касетофон. Разбираше устройството, възприемчивостта, издръжливостта на събеседника си и говореше в съответствие с тях. Думите му, действията му, позициите му бяха ясни и претеглени. Много често разбираше какво противодействие биха предизвикали някои негови постъпки. Веднъж, когато искаше да се изкаже по един въпрос, временно си замълча, защото бе видял, че с това биха злоупотребили и вместо нещата да се поправят, злото би станало по-голямо.

Хората чувстваха сигурност, когато следваха съветите му. Изявени духовници, опитни подвижници и епископи възлагаха своя духовен път на неговото разсъждение. Получаваха “извещение” от Стареца. А той беше опитен кормчия, който предпазваше душите от вълните и подводните камъни на настоящия живот. С богопросветеното си разсъждение доведе много души до спасение.

⁵¹ Сборник с правилата на Вселенските и поместните събори на Църквата - б. пр.

Любител на безмълвието

Характерно за целия живот на Стареца е постоянният му стремеж за бягство в пустинята. Някой би казал, че той се е родил с непрестанния копнеж за безмълвие, който никога не угасна. От малък още се уединяваше, търсейки безмълвие. Често се качваше в планината и стоеше в пещери или се покатерваше по скали. Подражавайки на Господа, “отиваше в самотни места и се молеше” (Лук. 5:16). Неговият първоначален избор бе безмълвният живот. Но по Божиите съдби копнежът му оставаше неосъществен дълги години. Пречките, които заставаха по пътя му към безмълвието, вместо да угасят копнежа му, още повече го разпалваха. Годишите на подвизи в общежитието, идиоритмията и “Стомион” всъщност бяха подготовка за безмълвието.

На Синай се радваше на безмълвие, наслади се на плодовете му и се обогати духовно. Живееше ангелски живот, като безплътен, приспособи живота си към светата пустиня и чувстваше нейното утешение. Изживя високи тайнства и духовни състояния и имаше непрестанна молитва.

От Иверския скит обяснява в свое писмо (8 май 1966): “Не само прекъснах кореспонденцията, но отбягвам и всяка среща. Колкото повече се отдалеча от проблемите на света, толкова повече ще мога да помогна за проблемите на света, защото усилията за това няма да бъдат човешки, но Сам добрият Бог ще се намесва в проблемите на света, без да нарушава самовластието на волята”.

В “Честният Кръст” посетителите постоянно се увеличаваха. Предприе някои подходящи мерки, за да си осигури безмълвие. Обиколи мястото с ограда и отново прекъсна кореспонденцията. Пише (9 декември 1970): “Животът ми като монах-безмълвник няма да има смисъл, ако бих поддържал кореспонденция. Би имало смисъл постоянно да помня и да се моля за света. Сега през зимата имам необходимото безмълвие. Лятото нямам спокойствие най-вече от студентите”.

Голямата му любов не му позволяваше, изживявайки таворски състояния, да бъде равнодушен към страдащия човек. Но за да излезе от това състояние и да говори с хората, му бяха нужни големи усилия. Малцина разбираха жертвата му да оставя жадуваното безмълвие и да се занимава с проблемите на хората. Това беше неговият подвиг през целия му живот - да живее в безмълвие и да помага на хората.

Богопросветеният и разсъдлив Старец съчета отлично безмълвието със служението на хората, успешно съедини в себе си исихаста и духовния ръководител. Приличаше на онези древни воители, които и с двете си ръце боравели с оръжията и затова се наричали “двояко-десноръчни”. Оползотворяваше безмълвието по най-добрия начин, а когато обстоятелствата и Божията воля го поставяха сред хората, отваряше духовните си хамбари и като добър пшеницодавец подобно на нов прекрасен Иосиф хранеше гладния Божи народ с онова, което беше събрал в пустинята.

Успяваше да живее безмълвно, въпреки че го посещаваха мнозина и понякога народът просто го задушаваше. Подпомагаше го безмълвническият му устав, опитът и голямото му разсъждение, чрез което устройваше добре всичко и всички. Така и сам той се подкрепяше духовно, а носеше покой и на хората.

Казваше: “Мога да разговарям, да общувам с хората, но след това желая да бъда сам”. Най-дълбоката му вътрешна същност беше на исихаст. Добавяше още: “Когато човек не може да живее в пустинята, да се постарее да създаде условия за безмълвие на мястото, където живее. Ако се грижим да отсичаме страстите си, тогава и тук, където сме, ще бъде пустиня. И аз бих искал сега (в последните си години) да живея на връх Атон заедно с дванайсетте подвижници⁵², но мога ли? “Духът е бодър, а плътта - немошна” (Мат. 26:41). Искам да съм сам през нощта и три часа през деня, чувствам го като необходимост да се уединя свършено”.

Тъй като прекарваше деня в утешаване на страдащите, стремеше се поне нощта да прекара в безмълвие. “Когато съм приютил някой гост за през нощта, не усещам така добре безмълвието”, казваше.

⁵² Според светогорското предание има седем, а според други дванайсет монаси, които живеят в пещери на връх Атон и се молят за целия свят. Когато някой от тях умре, друг светогорски монах заема мястото му и така броят им остава постоянен. Неправилно са наричани от някои “голи”, защото носят стари раса и не се грижат за нищо - б. а.

През лятото всеки ден се скриваше по няколко часа в гората. Бе разчистил няколко места, за да се моли там и бе направил и една импровизирана колибка от папрат. Там четеше псалтира, молеше се с броеница и се връщаше в килията, където чакаха да го видят множество души.

Някой може да си помисли: “Какъв исихаст е бил Старецът, след като по цял ден говореше с хората?” “Човек може да говори от сутрин до вечер и да пази мълчание - такъв не говори нищо, което не е за душевна полза” (Авва Пимен).

В безмълвието се отдаваше на Бога, а разговаряйки с хората, ги водеше към Бога. Но като приятел и любител на безмълвието, винаги изпитваше носталгия по пустинята. Затова през последните години от живота си се опита няколко пъти да се оттегли в пустинно място за известно време, но срещаше пречки. Когато посети Синай, искаше да остане там да безмълвства. Същото и на Светите Места. Минаваше му през ум да отиде на Метеорите и на други места, но постоянно срещаше пречки. Накрая молеше Бога да го удостои да поживее две-три години в пустинята, преди да го вземе от този живот. Опитваше се с още един-двама отци да се установи някъде във вътрешността на Света Гора, но всичките му опити бяха неуспешни. Божията воля беше да пребивава в килията си и да помага на хората, както и Сам Бог му извести ясно за това на два пъти.

След известието свише да приема хората и влошаването на здравето му, вече не можеше да лети като свободна птица в далечни пустини. Задоволяваше се да живее самоограничен в килията си и приличаше на “пеликан в пустиня” (Пс. 101:7), на пустиннолюбива гургулица.

Живееше като в дълбока пустиня, тъй като сърцето му бе опустяло от страсти и бе придобил умно безмълвие. Беше дошъл до състояние, когато можеше да бъде с множество хора и едновременно с това сам. Постигна казаното: “Стани приятел на всички хора и бъди сам в ума си” (Авва Исаак). Пребъдваше с “неподвижно сърце, пребивавайки външно с хората, а вътрешно - с Бога” (“Лествица”). Можеше още от много рано, когато иска да чува или да не чува, да вижда или да не вижда.

През зимата на 1959 г. един войник го посети в “Стомион”. Намери го да лежи болен и му каза:

- Вие сте болен, отче, а и тези деца не ви оставят на спокойствие.

- Кои деца, отвърна му? А... сега ги чух. Не ги бях забелязал.

Войникът разбра, че потопен в молитвата, той не чуваше гласовете на една група деца, които играеха в двора на манастира и безпокояха с виковете си останалите хора.

Когато търсеше пустинно място извън Света Гора, му показаха една хубава пещера в тиха местност, обаче му казаха, че недалеч минава път и се чува шум от колите. “Този шум не ме безпокои”, каза. “Когато искам, мога да го чувам или да не го чувам, да виждам колите или да не ги виждам. По-лош е другият шум, когато се опитват да ме забъркат в различни свои проблеми”.

Казваше обаче, че в началото “безмълвието (далеч от света) много бързо води до вътрешно безмълвие на душата, заедно с аскезата и непрестанната молитва; и тогава вече човек не бива обезпокояван от външното неспокойствие”⁵³.

От опита си на исихаст Старецът казваше: “Безмълвието само по себе си е молитва”. Казваше за един исихастирион в света, че имат успех, защото обичат безмълвието и за известни периоди от време живеят без никакви грижи в малки колибки. Наистина според авва Исаак “безмълвието е предел на съвършенството” и “неговото драгоценно дело става пристан на тайнствата”.

Безмълвието е добро, но е нужно да се подвизаваме, да вършим и делата на безмълвието. Подчертаваше: “Какво ще ме ползва безмълвието, когато съм взел със себе си радиото? За да помогне пустинята на пустинника, той трябва да е или да стане добър”⁵⁴. Както сладките плодове в безводните места стават по-

⁵³“Писма” - стр. 91.

⁵⁴ И свети Йоан Лествичник забранява на страстните да живеят сами в безмълвие: “Никой от онези, които са подвластни на раздражителност или превъзнасяне (самоумнение), лицемерие или злопаметност да не дръзва някога да види и следа от безмълвие”. - б. а.

сладки, отколкото във влажните, а горчивите се вгорчават още повече, така и добрият в пустинята ще стане още по-добър, а страстният - по-страстен. Има някои, които искат безмълвие. Намират една безмълвна колиба, но след това падат в небрежение и равнодушие и само от време на време четат по някоя книга”.

Разказваше и следното: “Преди, когато “Ватопед” беше идиоритмия, двама отци решиха да отидат в пустинята. Настаниха се в една килия. Единият беше подвижник и прекарваше цялата нощ в бдение. Другият спеше и освен това се възмущаваше от подвижите на своя съподвижник и му казваше: “Какво правиш по цяла нощ, та не мируваш? Четеш Псалтира, но не разбираш онова, което се казва там: “и нощем пред тебе”⁵⁵. (Т.е. заставащ срещу мен, защото не ме оставяш да спя през нощта.) От това се вижда, че всъщност единият от тях бе отишъл в пустинята за по-висок духовен живот, а другият - за по-плътски живот, за удобство”.

Освен това подчертаваше: “Онези, които живеят безмълвно, оползотворяват ли мълчанието или разговарят с помислите си? Ако разговарят с помислите си, те са по-големи бърбровци и от бърбровците. Защото на бърбровеца му правят забележки, карат му се и полека-лека се поправя, а другият има чувството, че е исихаст и така причинява голямо зло на себе си. За да бъде исихаст, трябва да има умна молитва”.

Това е и целта на безмълвието. “Същественото дело на безмълвието е постоянството в молитвата” (Авва Исаак).

Според Стареца, за да отиде човек в пустинята, са нужни определени условия: или да отиде като послушник (ученик) при някой старец или да премине през послушанието в общежителен манастир. Казваше: “Ако някой млад монах отиде да живее сам в безмълвие, оставен на своята воля и без никой да го наблюдава, няма да има напредък, а може и да стане бесноват”. На един млад монах, който искаше да отиде в пустинята, му забрани с думите: “Сега не можеш да живееш сам в безмълвие”.

Старецът съветваше един светогорец, който живееше сам в килия и губеше времето си в безполезни грижи, като не намираще духовна утеха и покой: “Вземи “Добротолюбие” и броеницата и отиди там под кестените”.

На въпроса как може монахът днес да живее безмълвно (исихастки) на Света Гора отговори: “Възможно е, ако живее незабележимо и няма вземане-даване със светски хора”.

Старецът подпомогна много отци, които имаха у себе си предпоставки да живеят безмълвно житие. Благодарение на него бяха населени много килии и бяха създадени исихастки огнища.

Такъв исихастки дух живееше и предаваше на другите Старецът. Хранеше големи очаквания и възлагаше много надежди на безмълвието и вярваше, че “от безмълвието ще дойде възраждането на Църквата”.

Трезвение

Ако е трудно да се говори изобщо за Стареца, то е почти невъзможно да се разкаже за неговата вътрешна работа. “Дълбоко е човешкото сърце повече от всичко, и то е човекът; и кой ще го познае” (Иер. 17:9, по 70-те). Тук ще отбележим малко за неговото трезвение (внимание, бдителност).

Още от света се трудеше в трезвението. Внимаваше в общуването с другите, в помислите и сетивата си. Всеки ден извършваше самопроверка. Беше си поставил за правило да не гледа жена в лицето. Една негова роднина се оплака на майка му, че не я е поздравил, а той просто не я беше забелязал, тъй като мислите му и очите му бяха насочени другаде.

Не посещаваше кафенета и отбягваше светските развлечения. Разказваше: “Веднъж в един дом имаха веселба. Аз отидох да спя в плевника. Молах се като да бях в яслите⁵⁶ и бях изпълнен с радост”.

Разказваше също: “Когато отидох в манастира, започнах много да се моля, обаче не внимавах толкова върху себе си. Мина малко време и виждам, че нещо не е наред. Тогава разбрах, че ми липсваше трезвението,

⁵⁵ Пс. 87:2 - На гръцки *εναντιον*, чийто основен смисъл е “срещу”, но се използва и в смисъл на “пред” - б. пр.

⁵⁶ Витлеемските - б. пр.

постоянният контрол върху себе си. В началото е нужно повече внимание, отколкото молитва. Не ни ползва молитвата, когато няма трезвение. Трябва вътрешният ни човек да се намира в постоянно трезвение. Да забелязваме всяко наше движение. Следенето на себе си, вниманието (трезвението) помага повече от молитвата и духовното четене”.

Когато Старецът участваше в манастирската пангиня ⁵⁷, той работеше малко встрани и в мълчание, за да усъвършенства трезвението си. Когато идваше с корабчето от Катуня в Дафни, стоеше сам върху скалите, докато дойде времето за тръгване. Живеейки в “Панагуда”, когато трябваше да се изкачи до Карей (това ставаше много рядко), използваше една непозната за другите пътека и отиваше в час, когато нямаше да срещне хора. По пътя държеше броеницата и казваше молитвата, или “четеше без книга”, т.е. прекарваше през ума си нещо, което беше чел.

Извършваше вътрешна духовна работа “единствено за която Бог възнаграждава”. Сърцето му бе горещо от паметта за Бога. Умът му бе чист и внимателен; лесно биваше грабван и се пренасяше от световното в надсветовното.

Веднъж двама монахолюбиви младежи посетиха стареца в “Панагуда” на залез-слънце. Той вече бе затворил външната порта и бе започнал духовните си занимания. Отвори им, седнаха в архондарика и му задаваха различни духовни въпроси. Отговаряше кратко, но умът му бе другаде, в плен на Бога. Беше като извън себе си. Говореше, но преживяваше и мислеше нещо друго.

Чрез своя опит и постоянния труд върху трезвението умът му лесно отразяваше страстните помисли и ги обръщаше в добри и божествени. Беше направил вътре в себе си “фабрика за производство на добри помисли”, както сам се изразяваше. Казваше за различните стадии при помислите: “Човек, който работи върху себе си, не вижда грешки у другите. Духовният човек вижда всичко чисто и добро. В началото човек се подвизава да не осъжда. При втория стадий се стреми да приведе добър помисъл срещу помисъла на осъждане, а при третия стадий вижда всичко добро. Идват любовта и смирението. Когато душата се очисти, тогава не само че не се затруднява да намира десни ⁵⁸ помисли, но и въобще не бива безпокоена от помисли отляво, т.е. онова, което изглежда достойно за осъждане, тя го вижда в добра светлина”.

Казваше: “При нападения на помисли най-добрата отбрана е пренебрежението към тях, да не им обръщаме внимание. Беседването с помисъла е опасно, защото и хиляда адвоката да се съберат, не могат да излязат наглава с едно малко “дангалаче”.

Съветваше да избягваме да развиваме фантазията си. Само когато искаме да прогоним някое греховно мечтание (представа), тогава можем да извикаме в ума си свещени образи - на Съда, на Разпятието и др. Във всеки друг случай би се възползвал изкушителят.

Когато пътуваше и в автобуса имаше шум, той пееше тихо, като правеше от шума исо ⁵⁹. В Иверския скит често го посещаваше отец М., който искаше да разговарят. Старецът го слушаше, стоейки прав и мълчейки, а вътрешно си казваше молитвата. Другият се изморяваше да говори и си тръгваше. Старецът не прекъсваше трезвения си труд, но и не нараняваше брата.

Гледайки на общото състояние на нещата, казваше: “Мъчно ми е, че много млади монаси не са научени да работят, за да извадят сами хляба си”. Искаше да каже, че не са научили основните духовни монашески трудове, за да се хранят духовно и да преуспяват. Един от тези трудове е трезвението - изключително важно и необходимо за спасението ни. Тъй като знаеше обаче трудността на деликатния труд на трезвението за младите монаси и особено за чувствителните, казваше разсъдително: “Новоначалният, който предприема вътрешен труд над себе си, загубва ума си подобно на начинаещ счетоводител в огромно предприятие”. Препоръчваше първо да се заемат с големите си недостатъци и слабости.

Показваше с примери голямата стойност на трезвението: “Нужно е внимание. Зная хора, които в началото не са били внимателни и до старост си остават същите, макар и да са станали монаси. Ако човек иска да отиде

⁵⁷ Съвместен труд на всички братя от един манастир - б. пр.

⁵⁸ Т.е. добри - б. пр.

⁵⁹ В източното църковно пеене исото е държане на основния тон, върху който се строи мелодията на песнопението - б. пр.

някъде, например в Карея, но се заплесне и тръгне по друг път, той го отвежда другаде, без сам да разбере. Така става и в духовния живот, когато нямаме трезвение. Тръгваме за едно място и за съжаление отиваме другаде. Когато няма трезвение, първо се разхлабва помисълът ни, после тялото и след това целият човек, който вече няма желание да прави нищо - нито ръкоделие, нито духовни занимания. Затова се разхлабваме, защото ни липсва постоянното трезвение”.

Съвестта му се бе очистила и не търпеше нещо да ѝ тежи. Беше чувствителна към отхвърлянето на греха, но и чувствителна към приемането на благодатта. Казваше, че “монахът преди всичко е утънчена съвест. Трябва съвестта ни да стане тънка като цигарена хартия”. Ако не чувстваше съвестта си чиста и спокойна, не започваше молитва и подвизи.

Старецът съветваше един млад монах, който се разсейваше поради служението си на поклонниците, забравяше молитвата и изпадаше в унии: “Винаги имай в килията си една отворена книга и когато влизаш вътре, хвърляй едно око ⁶⁰ ; също и една малка броеничка, за да казваш молитвата и да не я забравяш”. Сам той беше изпитал и прилагал това.

Трезвението винаги е необходимо за монаха - “в началото, за да събере ума си, а после - да не изпадне в прелест”. Без трезвение нападенията на помислите се развиват в страсти и “човек става като бакалница за страсти”.

Особено подчертаваше: “Ако не следим и осъждаме себе си, никога няма да се поправим, ако ще и хиляда година да живеем. Отгоре на това ще си съставим лъжлива представа за себе си и в деня на Съда ще имаме нелепи претенции към Бога”.

“За всяко наше действие трябва да питаме себе си: “Е, добре, на мен това ми допада, но угодно ли е на Бога? Ако забравяме да правим това, после забравяме и за Бога”.

“Нека обърнем себе си изцяло към Христа и да внимаваме за всяка наша постъпка, и за най-малкото си действие - как ще го види Христос, а не как ще изглежда на хората”.

Толкова голяма стойност и тежест придаваше Старецът на трезвението, че го остави като завещание. На един монах, който малко преди кончината му го попита върху какво най-много да внимава, отговори: “Благоговението и вниманието върху себе си”.

Молитва. Молитвен устав

Главният подвиг на Стареца през целия му живот бе да придобие молитва. Вярваше, че неговото служение е молитвата. Другите подвизи се извършваха, за да помогнат на молитвата. Това е похвално дело според свети Исаак Сирий: “Блажен е, който всички свои телесни деяния е обърнал към труда на молитвата”.

Бе изпробвал всички нейни начини и видове. Още от света четеше богослужебни последования и се упражняваше в молитвата ⁶¹ . Като млад монах участваше неотменно в общата служба и изучи добре реда и устава. В “Стомион” не пропускаше нищо от предвиденото в устава. Неговото богослужение бе около пет часа на ден, без да се смята килийното правило.

По-късно съветваше един млад монах, който бе излязъл сам на килия и се бе отдал с ревност на умната молитва, да чете и по малко от богослужебните последования, защото по-късно ще вижда броеница и ще трепери само от вида ѝ. За съжаление така и стана, като имаше и други неблагоприятни последствия. Молитвата е силна и твърда храна, но някои имат нужда и от мляко.

Придаваше голямо значение на разположението и желанието на ума. Съветваше от опита си как да оползотворяваме свободното си време в молитва: “За да стане духовният живот лесен, не трябва да

⁶⁰Т.е. да прочита по малко - б. пр.

⁶¹Т.е. в умната молитва - б. пр.

насилваме самоцелно себе си, но да питаме ума си: Искаш ли да четем служба? Или да четем Псалтир? Или да направим една разходка и да казваме молитвата, или пък един молебен канон с поклони?” Така човек не се уморява, защото каквото върши, го върши с желание.

“Когато душата ни не е разположена и не можем да правим поклони, нека казваме молитвата седнали, нека да почетем, нека да правим онова, което ни привлича. Когато детето няма апетит, не можеш да го накараш да яде. Даваш му онова, което то иска. После, когато оздравее, яде и нахут. Така е и с душата.

В молитвата трябва да участва цялото сърце. Духовните занимания трябва да се извършват от сърце. Духовното получаване идва само след духовно даване, след жертва”.

“За да се помоли човек, е нужна подготовка. Молитвата е общение с Бога, тя е причастност, приема Божията благодат по друг начин. Както в светото Причастие приемаме Бисера, в причастността чрез молитва получаваме божествен пламък”.

Четенето на духовни книги съсредоточава ума, съгрява сърцето и подготвя за молитвата. Казваше: “Нощем преди правилото не е нужно четене, защото умът е чист и отпочинал”. “Особено нужно е четенето на Евангелието за освещаването на душата, макар и да не разбираме напълно смисъла. Да четете “сочни” книги, както е авва Исаак Сирий. Прочитай едно изречение и то може да те храни една седмица или един месец с духовните витамини, които съдържа. Днес гледам, че мнозина четат, чувстват удоволствие от това, но прочетеното не се докосва до тях и не остава нищо от него. Минават само отгоре-отгоре. “Нарисуваната вода не утолява жаждата”, казва авва Исаак. Малко светоотечески книги съм чел, но си отбелязвах онова, което ме впечатляваше, правех сравнения със светите Отци, виждах колко далече съм от тях и оглеждах себе си”.

Псалмопението беше характерна черта в живота му. Обичаше пение, въпреки че го считаше за несвършена молитва. Сам пееше на общите бдения, на литургиите в килията си.

Макар и да имаше възможност, не изучи пеенето по ноти. Но пееше много хубаво по слух - сладко, с благоговение и вдъхновение. Имаше музикално чувство. Клатеше се целият, изпълваше се с вдъхновение, гласът му излизаше от сърцето му, пренасяше те на небесата. Създаваше впечатление, че предстои пред Бога. Обичаше особено някои мелодии, които знаеше наизуст: “Силата” на Нил, “Достойно ест” на Папаниколау на осми глас, “Херувимската” на Фокейски на четвърти глас, “Изповедайте се Господеви”, “От юности моя”, бавните “Бог Господ”, причастните на втори глас, бавните подобни стихирни, догматиците и др. Казваше: “Когато на едно бдение изпеем и някои бавни песнопения, това му придава благолепие”.

Препоръчваше: “Когато сме притеснени, нека пеем. Пеенето прогонва дявола, защото е едновременно и молитва, и пренебрежение към изкуителя. Срещу хулните помисли да не използваме молитвата, защото така отваряме фронт с дявола и той ни бори още повече. Нека попеем и дяволът ще се пукне от това пренебрежение към него”.

Освен пеенето той имаше и непрестанно славословие: “Слава Тебе Боже, слава Тебе Боже”, казваше от дълбочината на сърцето си и го повтаряше често. Така изливаше преизобилието на благодарността си към Господа.

Препоръчваше: “По-добре е да се избягват импровизираните молитви⁶², освен ако не е някое спонтанно излияние на сърцето.”

Обичаше да извършва бдение сам в килията си, но когато участваше в общите бдения, вземаше участие в пеенето. Друг път следеше мълчаливо службата, а след това се вглъбяваше в себе си, казваше молитвата и в такива моменти присъстваше, но и не присъстваше. Не измерваше молитвата с часове, нито с това, колко

⁶² Според Стареца е по-добре да се използват съставените от светите Отци молитви, които са съхранени от църковната традиция в богослужебните книги, молитвословите и т. н. В тях са запечатани свети чувства и мисли на свети мъже. Когато сърцето ни чувства спонтанно нужда да се излее пред Бога, тогава може да се помолим и със свои думи, но да не си поставяме като правило да съставяме импровизирани молитви и да насилваме себе си към такива, защото към тях може да се примеси фантазията и въобще страстите - б. пр.

ще прочетем или колко броеници ще направим. Интересуваше го най-вече молитвата да е чиста, да достига до Бога и да има плодове. “Останалото е просто да избутаме нощта и да се хвалим, че направихме толкова часа бдение”, казваше.

Старецът най-много бе обикнал и работеше върху умната молитва - “Господи Иисусе Христе, помилуй ме”, която бе научил още от малък от своята майка. Откакто отиде на Синай, замени (с някои изключения) всички други служби с молитвата. Тя му стана дихание, храна и наслаждение. Бе достигнал до състояние умът да се вглъбява в молитвата и тя да продължава и в съня му.

Полагаше големи старания да не прекъсва непрестанната си молитва. Казваше я и когато работеше ръкоделието си, и по пътя, и когато бе с хора. Навсякъде и винаги. Когато работеше физически труд, оставяше за малко работата, коленичеше на някое тихо място и се вглъбяваше в молитвата, докато някой посетител с виковете си не го възвръщаше към себе си. Обичайното му молитвено положение бе коленичил и с ръце и глава долепени до земята. От многочасовото коленопреклонно стоене се увредиха колената му и с мъка слизаше по надолнището.

Невъзможно е човек да говори за молитвата на Стареца, защото духовните му пътища са необозрими и неизказани. Как да бъдат описани тайнствените полети на ума му и умните възхождения, след като ние нямаме никакво познание за тях? Малкото, което ще споменем, показва смътно духовното му занимание, но не разкрива напълно мярата и духовното му състояние.

Веднъж каза на един млад монах: “Аз на твоята възраст всяка вечер имах празник”, имайки предвид нощната си молитва, която е “успядащ труд”⁶³.

Веднъж, когато се молеше на колене в гората, го ухапа скорпион, но той не прекъсна молитвата си.

Лесно и много бързо умът му се пренасяше в молитвата, загубваше досег с онова, което го окръжаваше и той ставаше като “несъществуващ”. Дори и когато пътуваше в автомобил или беше заедно с други, вътре в себе си казваше молитвата, “биваше изцяло погълнат от Бога, ставаше едно с Него”, както свидетелстват очевидци.

Известният учен и добродетелен иеромонах Атанасий Иверски - ярка фигура на Света Гора, казваше на блаженопочившия отец Атанасий от “Ставрениката”: “Когато умра, да кажеш на отец Паисий да се моли за мене. Да хване Света Богородица за дрехата и да вика към Нея: “Атанасий, Атанасий...” Тогава Старецът беше още млад и за мнозина неизвестен.

Считаше за нещо естествено монахът да се отдаде на молитвата - “Господи Иисусе Христе, помилуй ме”. Един млад монах каза на Стареца, че го заболява гърлото, когато чете сам службите. “Имаме и броеницата”, отговори, за да го подтикне към умната молитва.

Казваше: “Христовото име е всесилно. Молитвата е страшно оръжие против дявола. Преди молитвата да се изповядваме пред Бога, след като първо сме сторили това пред стареца си, а след това да пристъпваме към сърдечна молитва. Така всеки ден полагаме добро начало”.

“Молитвата да се казва наум, а не гласно - затова и се нарича умна молитва. Да не се казва нито много бързо, защото тогава не можем да я почувстваме, както ако ядем много бързо, не усещаме вкуса на яденето, нито пък да я казваме много бавно”.

На въпроса: “Какво ще ни помогне в молитвата?”, отговори: “Чувството за нашата греховност и благодарността за Божиите дарове ни карат да казваме молитвата любостно, а не механично. След това става навик. Когато познаем себе си и мислим за нашата неблагодарност, тогава ще желаем да казваме

⁶³ “Избери за себе си успядащия труд на бдението, продължаващо цяла нощ, чрез което всички отци са съблекли от себе си ветхия човек и са се удостоили с обновление на ума. В тези часове душата усеща онзи безсмъртен живот и чрез това чувство се съблича от одеждата на тъмнината и приема Светия Дух”. (Авва Исаак) - б. а.

молитвата. Когато казваме молитвата насън и когато се събудим, и продължаваме да я казваме и будни, - е, тогава започва духовното разсъмване”.

Искаше аскезата да съпровожда молитвата. Външните белези, за които говорят отците в “Добротолюбие”, считаше само за помощни средства - например столчето, тъмнината ⁶⁴, накланянето на главата, дишането и др. Ако върху тези неща се наблегне прекомерно, това може да причини душевни и телесни повреди или да доведе до прелест. Приемаше, когато дишането по естествен начин, а не изкуствено бива съединено с молитвата.

Отбелязваше опасностите от отклонения по време на практическото упражняване на молитвата, но подчертаваше и нейната крайна цел, казвайки: “Сега молитвата излезе на мода. Някои си мислят, че молитвата е нирвана и седат и започват да я казват, без да помнят нищо друго, за да се успокоят. Опитват се да се помолят, а ги заболява главата. Казват молитвата, като да са курдисани. Какво? Да не би да сме часовници? Тик-так, тик-так. Така обаче не става събличане на ветхия човек. Да казваме молитвата с чувство. Признанието на греховете ни е нещо голямо за Христа. Той го иска от нас. Само да не губим надеждата си”.

“Целта ни не е да придобием непрестанна молитва, но да съблечем от себе си ветхия човек. Да се обърнем навътре към себе си, да познаем себе си, да се подвизаваме да отдалечим страстите. И виждайки страстите си, да молим за Божията помощ. Така идва и навикът за непрестанна молитва. А не да се мъчим механично да придобием молитвата”.

“Да не се леним да казваме молитвата. Христос благоволява да говори постоянно с нас, а ние да бъдем равнодушни ли? Колкото пъти и да говори човек с Христа (т.е. да се моли), никога не съжалява за това”.

След като Старецът бе извършил много опити върху себе си, стремейки се да прилага написаното в аскетическите книги и след като се съветваше с опитни старци, бе установил за себе си един устав. Той пригаждаше този устав в съответствие със силите си, възрастта си, времето, с което разполагаше, мястото, където се подвизаваше. Казваше: “Монахът трябва да живее според някакъв монашески устав. На всеки десет години трябва да преразглежда силите си и да определи подходящата за себе си аскеза. Когато човек е млад, има по-голяма нужда от сън и по-малка нужда от почивка. Когато остарее, му е нужно повече почивка и по-малко сън. Навикът има голяма сила. Нещо, с което организмът свиква, дори и да не чувства нужда от него, ще го потърси, когато дойде времето за него”.

Уставът му бе приблизително следният: В 15 ч. (девети час по византийски) извършваше деветия час и вечерната, а след това ядеше нещо. След това извършваше повечерието и няколко часа се молеше с броеница. Събуждаше се преди полунощ и започваше личното си правило, а след това богослужебното последование по броеница. Когато свършваше, почиваше малко и с разсъмването започваше пак духовни занимания. Когато хората не го отвличаха с посещения, извършваше всеки от часовете в своето време, а между тях работеше ръкоделие и казваше молитвата. За известен период от живота си почиваше веднага след залез слънце, цяла нощ бдеше, а сутрин почиваше малко. По обяд не почиваше.

Не е възможно да се говори за устава му, когато като млад се подвизаваше в Синайската пустиня, защото “цялото течение на живота му беше непрестанна молитва и пламенна любов към Бога” (“Лествица” - Житие на преп. Иоан Лествичник), както и многочасово ръкоделие, от което не се изморяваше. Тогава не виждаше хора, беше свършено лишен от грижи и безпокойства.

Когато беше в “Честният Кръст”, прочиташе само шестопсалмие и канона от Минея на утрентата, както и Богородичния канон на повечерието от Теотокария на свети Никодим. Останалото извършваше по броеница. В “Панагуда” правеше три броеници (от 300 зърна) на Христа, една на Света Богородица, една на честния Предтеча, една на светията на деня и една на своя светия. След това повтаряше този порядък за живите и трети път - за починалите, а след това се молеше и за особени случаи.

⁶⁴Казваше: “Аз запалвам свещи и се моля”. - б. а.

В последните си години, въпреки че се занимаваше с хора през целия ден, правеше повече от 40 броеници от 300 освен монашеското правило и богослужебното последование.

Бе разделил Псалтира на три части и го завършваше за три дена. След всеки псалом се молеше за съответната категория хора според начина, по който преподобни Арсений бе разделил псалмите, като поменаваше и имена. По този начин не се уморяваше да прочете и по 6-7 катизми поред.

Всяка година през Страстната седмица, за да участва по-истински в страданията на Христа, четеше евангелията за Страстите Христови. От залавянето на Христа до свалянето Му от Кръста, т.е. от нощта на Велики Четвъртък до вечерта на Велики Петък нито седеше, нито спеше, нито ядеше. Дори казваше, че повече си струва да насилим себе си с глад през тези два дена (Велики Петък - Велика Събота), отколкото при тримеренето през първата (Чистата) седмица. Пийваше само малко оцет, за да си спомни за Господния оцет. През тези дни не отваряше на никого. Стоеше затворен в килията си и сърце не му даваше дори да пее. "За първи път почувствах такова състояние", каза накрая в "Панагуда"⁶⁵.

Старецът не нарушаваше устава си без причина. Спазваше го ревностно. Беше стриктен монах. "И четирима да ме държат, не мога да оставя правилото си", казваше. Дори и когато беше много болен, така че не можеше да стои на краката си, отново не оставяше правилото си. Считаше за голяма духовна загуба това да остави дългове и да не извърши монашеските си задължения. "В такъв ден съм..." (клатеше главата си в знак, че не е добре).

През последните години, когато се бяха увеличили посетителите и не можеше да извършва вечерната в своето време, казваше: "За да не изгубя службата, правя вечерната с броеница сутринта и казвам "Свете тихи", когато слънцето изгрява". Същевременно бе свършено свободен. Когато понякога съществуваше нужда, жертваше всичко заради любовта. Извършваше бдение не молейки се, но утешавайки и страдайки заедно с някоя измъчена душа, защото Бог "иска милост, а не жертва" (Мат. 9:13).

От следващия по-надолу откъс от писмо на Стареца до негово духовно чедо става явен отчасти и собственият му устав: "За порядъка, за който ми пишете, ако имате възможност, опитайте за един малък период от време следното: С изгрева на слънцето да започвате първия час. Четвърт час за часа"⁶⁶, още четвърт час поклони и броеница за дечицата - "за всеки човек, идещ на света"⁶⁷ - да се запазят чисти в света, както и за всички живеещи в девство, включително и за самите себе си. След това, седейки, още половин час казвайте молитвата и така става един час след изгрев слънце, и завършва първият час. След това два часа свободни за духовно оползотворяване - четене, молитва (ако чувстваш желание), песнопение. Имам предвид душата свободно и с лекота да извършва каквото желае духовно дело или ако има някоя работа (ръкоделие).

След това започвай третия час подобно на първия, с тази разлика, че той е посветен на църковния клир, както и на народите - да дойдат до познание на истината. Мисля, че не е грях човек да казва: "Господи, Който Своя Пресвети Дух в третия час си изпратил..."⁶⁸ След третия час също два часа свободни - за духовно оползотворяване или за извършване на някоя необходима работа. След това по същия начин шестия час с тази разлика, че е посветен на целия свят - добрият Бог да му даде покаяние. След това отново два часа свободни или отдых до деветия час. После извършвате по същия начин деветия час, посветен на починалите, а после вечерня.

За храната не пиша, защото този въпрос ще го разрешаваш според издръжливостта си. Само това да се внимава да не стига човек до виене на свят⁶⁹, когато не чувства никаква особено силна бран, за да може да има яснота на ума и да се бори по-добре, защото битката се извършва чрез помисли и е необходимо умът да бъде подпомаган в началото на духовния живот, за да намерим истината. А когато човек намери истината, Христа, тогава вече логиката не му е нужна. Така също и когато човек напредне, не му е нужна такава яснота

⁶⁵ Т.е. почувствал е особено дълбоко и истински Христовите страдания - б. пр.

⁶⁶ Четвърт час молитва по броеница е необходима за извършването на всеки от богослужебните часове (1-ви, 3-ти, 6-ти, и 9-ти) - б. пр.

⁶⁷ Според заключителната молитва на 1-вия час - б. пр.

⁶⁸ Тропар от 3-ия час, който се казва само през Великия пост според църковния устав. Старецът е на мнение, че не е грешно да се казва и по друго време - б. пр.

⁶⁹ От глад - б. пр.

на ума, за която споменах, защото вече излиза от самия себе си и се движи извън земното притегляне, и се просвещава не от сетивното слънце - от творението, но от Твореца.

След вечерната и повечерието се стреми да се молиш три часа след залез слънце. Или пък в трите часа да се включва повечерието и личното правило. Това са най-хубавите часове за молитва. След това да спиш шест часа и после полунощница и утрения. Можеш някои части от тях да четеш, а после да казваш молитвата. За да не се безпокоиш (и да гледаш часовника), или да броиш броениците, сложи часовника да звъни след колкото часа искаш да се помолиш.

Старай се да правиш поне 1/5 от това, което ти пиша, та да не би да изпаднеш в смут и безпокойство, подобно на бедните малки теленца, които ако в началото бъдат затруднени в ралото, после само като видят рало и разберат, че искат да ги впрегнат на нивата, бягат”.

От този устав виждаме, че в духа на Стареца бе извършването на много духовни занимания, но с лекота и желание.

На друг свой ученик, който също се подвизаваше сам, даде следния устав, в който са видни и други подробности за монашеското правило и за реда на бдението:

1. Монашески устав:

Когато денят и нощта са равни (март, септември)

- в 15 ч. (9-ия час по византийски) - девети час и вечерня
- в 16 ч. вечеря (с изключение на понеделник, сряда и петък)
- повечерие - при залез слънце
- в 3 ч. - ставане
- от 3 до 4 ч. - лично правило
- в 4 ч. - начало на службата (полунощница, утрения)
- в 11 ч. - обяд (когато има една трапеза - понеделник, сряда и петък)
- от 11 до 15 ч. - работа и ръкоделие.

2. Лично монашеско правило

1) Една броеница от 300 на Господа ⁷⁰ с кръстно знамение и малки (поясни) поклони - до опиране на ръката в коляното. Не пречи, ако колената малко се огъват - така не се уморяват и придава умиление, защото с коленопреклонението показваме почитта си към Бога.

2) Една броеница от 100 на Света Богородица - “Пресвета Богородице, спаси ме”, също с малки поклони и кръстно знамение.

3) Слава... и нине..., Алилуия (3) Слава Тебе Боже (три пъти) с три големи (земни) поклона.

4) Петдесети псалом (“Помилуй ме, Боже...”) с тих глас и големи поклони - колкото направим, докато свърши псаломът.

5) Тропарь към Света Богородица: Всем предстателствуеши, Благая... Все упование мое... и др. с големи поклони.

⁷⁰ С молитвата “Господи Иисусе Христе, помилуй ме” - б. пр.

6) Тебе слава подобае, Господи Боже наш... и по-нататък славословието с тих глас и големи поклони.

7) Достойно ест... - с големи поклони.

8) Слава... и нине... Алилуия (3) Слава Тебе Боже (три пъти) с три големи поклона.

Поклоните може да се правят по-често или по-рядко в зависимост от желанието на всеки.

Това е първата част за самите нас. Повтаряме същото, казвайки "Господи Исусе Христе, помилуй рабов Твоих" и "Пресветая Богородице, спаси рабов Твоих", т.е. молитва за света. Можем да поменаваме и имена на хора, които имат особена нужда.

Повтаряме същото и трети път, казвайки: "Упокой, Господи, души рабов Твоих" "Пресветая Богородице, помози рабом Твоим".

Накрая и една броеница от 100 на светията на манастира. След това прочитаме службата и почиваме малко.

Преди монахът да заспи, да постави ръцете си кръстообразно на гърдите си и да казва заупокойни тропари, за да помни смъртта.

Правилото за великосхимника е триста земни поклона и 12 броеници по 100⁷¹, за малка схима - расофор - 150 поклона и 12 броеници, а за послушника - 60 поклона и 6 броеници.

3. Ред на бдението с броеница.

1) Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе - 3 броеници⁷².

Радуйся, Невесто неневестная - 1 броеница.

2) Господи Исусе Христе, помилуй ме - 3 бр.

Пресветая Богородице, спаси ме - 1 бр.

3) Господи Исусе Христе, помилуй рабов Твоих (за отците) - 3 бр.

Пресветая Богородице... (за отците) - 1 бр.

4) Кресте Христов, спаси ни силою Твоею - 3 бр.

5) Господи Исусе Христе, упокой души раб Твоих - 3 бр.

Пресветая Богородице, помози душам рабов Твоих - 1 бр.

Молебен канон или четене (слово, житие на светията).

6) Господи Исусе Христе, помилуй рабов Твоих (за благодетелите) - 3 бр.

Пресветая Богородице... - 1 бр.

7) Господи Исусе Христе, помилуй рабов Твоих (за света) - 3.

Пресветая Богородице... - 1 бр.

8) Господи Исусе Христе... (за болните) - 3 бр.

⁷¹Малки поклони с кръстно знамение - б. пр.

⁷²Броеници от 300 зърна - б. а.

Пресветая Богородице... - 1 бр.

9) Господи Иисусе Христе... (за братството) - 3 бр.

Пресветая Богородице... - 1 бр.

Извършват се също броеници за починалите и към особено почитани светии. От горното се вижда свободата на Стареца, която не бива скована от устави и правила. Бе дал на монаха един примерен устав, за да му помогне, но въпроса за храната и съня не го уточнява подробно. Остави монахът сам да ги определи в зависимост от силите си и борбеността си. Своя висок живот не налагаше на никого. Всички хора не влизат в един и същи калъп. Човек лесно може да забележи някои характерни особености в този устав - покаяние, славословие, молитва за живи и починали.

Накрая предлагаме и устава за бдение, който бе дал на един женски манастир за единично бдение на монахините в килиите си. Той е от последните години на живота му и в него преобладава молитвата за света.

4. Ред на бдение

Извършваме личното си правило в началото или в края на бдението - според предпочитанието на всеки.

Започваме с малко четене (на Евангелието, духовна книга).

След това - следните броеници:

Една от 300 - Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе.

Една от 100 - Радуйся, Невесто нелюбимая.

След това: Слава... и нине... Алилуйя, алилуйя, алилуйя, Слава Тебе Боже (3), Господи, помилуй (3), Слава... и нине... Петдесети псалом. "Под Твою милост...", Славословие и "Достойно ест..." Всичко това се извършва с поклони.

След това продължаваме така:

Една от 300 - Господи Иисусе Христе, помилуй ме.

Една от 100 - Пресветая Богородице, спаси ме.

След това молебния канон - по желание. После:

Една от 100 - Кресте Христов, спаси ни силою Твоею.

Една от 100 - Крестителю Христов, моли Бога о мне. (за покаяние)

Една от 100 - Светий Апостоле Христов Иоане, моли Бога о мне. (към свети Иоан Богослов - за придобиване на любов)

Една от 100 - Преподобни отче Арсение, моли Бога о мне (към свети Арсений Кападокийски - за здраве)

После следните прошения:

- За отците и старците - Една от 300 - Господи Иисусе Христе, помилуй рабов Твоих и една от 100 - Пресветая Богородице, спаси рабов Твоих.

- За братството - една от 300 - Господи Иисусе Христе, помилуй нас и една от 100 - Пресветая Богородице, спаси нас.

- За починалите - Една от 300 - Господи Иисусе Христе, упокой рабов Твоих и една от 100 - Пресвета Богородице, упокой рабов Твоих.

- За благодетелите - Една от 300 - Господи Иисусе Христе, помилуй рабов Твоих и една от 100 - Пресвета Богородице, спаси рабов Твоих.

- Три броеници от 300 със следното общо прошение:

Боже мой, не оставяй рабите Си, които живеят далеч от Църквата. Твоята любов да ги приведе всички близо до Тебе.

Помени, Господи, рабите Си, които страдат от рак.

Помени, Господи, рабите Си, които страдат от леки или тежки болести.

Помени, Господи, рабите Си, които страдат от телесни недъзи.

Помени, Господи, рабите Си, които страдат от душевни недъзи.

Помени, Господи, властниците (президенти, министри...) и помогни им да управляват по християнски.

Помени, Господи, децата, които произхождат от трудни семейства.

Помени, Господи, семействата с трудности и разведените.

Помени, Господи, сираците от целия свят, всички страдащи и онеправдани в живота си, вдовиците и вдовците.

Помени, Господи, всички затворници, анархисти, наркомани, убийци, злосторници, крадци, просвети ги и им помогни да се поправят.

Помени, Господи, всички живеещи в чужбина.

Помени, Господи, всички, които пътуват по море, по суша, по въздух и съхрани ги.

Помени, Господи, Църквата ни, отците (клириците) и вярващите.

Помени, Господи, всички манастирски братства - мъжки и женски, игумените и игуменките, и всички братства и отци от Света Гора.

Помени, Господи, рабите Си, които са във време на война.

Помени, Господи, рабите Си, които биват гонени в планините и в полетата.

Помени, Господи, рабите Си, които са като преследвани птички.

Помени, Господи, рабите Си, които са оставили домовете си, работата си и се измъчват.

Помени, Господи, бедните, останалите без подслон и бежанците.

Помени, Господи, всички народи, имай ги в прегръдката Си, покривай ги със светия Си покров, пази ги от всяко зло и от война. И обичната ни Гърция ден и нощ да я имаш в прегръдката Си, да я покриваш със светия Си покров, да я пазиш от всяко зло и от война.

Помени, Господи, измъчените, изоставените, онеправданите, намиращите се в изгнание семейства и дай им богато Твоята милост.

Помени, Господи, рабите Си, които страдат от всякакви душевни и телесни проблеми.

Помени, Господи, рабите Си, които са потърсили молитвите ни.

Починалите не могат да си помогнат сами и чакат от нас да им помогнем, както чакат затворниците някой да им даде по един портокалов сок.

Прекъсване по време на бдението няма, но който иска, нека направи.

Старецът желаше монахът, който се подвизава сам, да има устав, за да му е от помощ в подвига. Съветваше: “Подготвяй се от килията с молитва за послушанието (служението)”⁷³ и от мястото на послушанието - за килията. Така ще си винаги спокоен и радостен. Когато човек е разсеян, акълът му постоянно обикаля. Когато имаш един порядък от сутринта, това помага да не се създава смущение от помислите”.

На онези, за които не носеше духовна отговорност и не можеше да ги наблюдава, не даваше устав. Един студент му бе поискал да му даде устав, а Старецът отговори: “Не мога, защото когато лекарят дава рецепта на болния, трябва да е близо до него и да го наблюдава”. Ограничи се само с даването на някои полезни съвети за духовния живот.

Уважаваше безгранично определеното от светите Отци. На едного, който правеше самоволни промени в реда на богослужението, направи следната забележка: “Добре, не е голяма работа, ако променим нещо, но така поставяме себе си по-високо от светите Отци”.

Старецът спазваше с уважение и благоговение уставите на Църквата и с тяхна помощ бе достигнал до един духовен устав и бе намерил най-същественото - постоянно пребиваване в непрестанна молитва, която ни съединява с Бога.

Безстрастие

Старецът казваше: “В манастира идваме, за да постигнем съвършенство. Монашеският живот е съвършеният живот, а ние го омаловажаваме с живота си”. Към това съвършенство се стремеше и за него проля пот и кръв.

Последователността, строгостта и стремежът към съвършенство у Стареца за опазване на заповедите предизвикват удивление. Успя да направи себе си “дом на безстрастието” (свети Иоан Лествичник), използвайки като материал добродетелите. Съкровището на безстрастните бива събрано от всички добродетели. Безстрастието прилича на един венец, съставен от всички цветове (добродетели). Ако липсва макар и една добродетел, безстрастието не е завършено. “Безстрастието е съединение на множество добродетели и вместо душа притежава Светия Дух” (свети Петър Дамаскин). Той вече не се подвизаваше срещу страстите, защото ги беше подчинил, но непрестанно се обогатяваше с добродетели. Духовните му пчелни пити се бяха напълнили с мед, който услажда и храни мнозина.

Освен това безстрастието на Стареца е видно и от преголямата му чистота⁷⁴. Не само че Господ го бе опазил от плътски грехове (както веднъж сподели изповедно), но чистотата му стигаше дотам да не приема никога плътски помисли. Само при спомена за нападението на някой скверен помисъл отпреди години почервяваше от срам като малко дете. Дори и когато бе изкушаван насън от бесовски фантазии, остро се съпротивляваше и скачаше буден. Така беше в началото. По-късно бе съвършено невъзмутим⁷⁵.

⁷³ В гр. δικάνεια - онова, което се възлага на всеки монах да върши за общия живот на братството. В славянската традиция е възприето да се нарича “послушание” - б. пр.

⁷⁴ “Висока и голяма е похвалата на чистотата, тъй че някои от отците са дръзнали да я нарекат безстрастие” (свети Иоан Лествичник) - б. а.

⁷⁵ “Истинско доказателство за чистотата е невъзмутимостта при сънните фантазии” (Авва Исаак) - б. а.

в подобни изкушения. Тъй като гледаше безстрастно, видът на женската хубост ⁷⁶ не го вълнуваше, нито го съблазняваше. Малкото случаи на плътска бран, които бяха споменати по-горе, бяха причинени от помисъл на осъждане или гордост.

Неговото устойчиво духовно състояние, мирът ⁷⁷ и пълнотата на радостта, които чувстваше, показват човек, освободен от страстите и изпълнен с благодатта на Светия Дух. Бе преминал морето на страстите, “съботстваше” (почиваше) не само от греховете, извършвани на дело и от греховете, извършвани в ума от страстните помисли, но бе придобил и неподвижност към страстите.

Очисти и подчини плътта си чрез продължителните си подвизи, превръщайки труда в отдиш и стремейки се към скърбите. Избягваше насладите, които ни водят към страстите, дори не се стремеше и към духовните наслади в молитвата ⁷⁸.

Дарбите му бяха за него повод за смирение ⁷⁹ и още по-големи подвизи. Като смиреномъдър нито се възнасяше от славата, нито се опечаляваше от клеветите. Намираще се в състояние на безстрастие, защото имаше памет за Бога ⁸⁰. Или мислеше за Бога, или говореше на хората за Бога, или се молеше на Бога. По време на молитва умът му излизаше от земната действителност, бе грабван в съзерцание, без да бъде обезпокояван от нападения на помислите ⁸¹. Чистият му ум отразяваше като огледало новия век. Старецът вече бе облечен в “животворната мъртвост” и говорейки за Бога, предаваше благоуханието на вечния живот и сладостта на божествената любов.

Според свети Максим Изповедник от безстрастието се ражда съвършената любов, “т.е. съвършеното вселяване на Бога в чистите по сърце чрез безстрастието, тъй като те ще видят Бога” (свети Иоан Лествичник).

Благородна любов ⁸²

Върхът и венецът на всички подвизи на Стареца беше любовта. “Казваше: “Чувствам към всички хора същата любов, която имах преди към роднините си. Сега чувствам всички хора като братя”.

Старецът бе преизпълнен с любов към човека, към творението и гореше от божествена любов.

От малко дете даваше милостиня и помагаше на мнозина. Бедните хора в Коница, когато имаха някакви нужди, прибягваха към него и молеха за помощ. От състрадание към въздишките на бедните даваше и дрехите, които носеше на себе си. С голямата си любов обгръщаше селата на Коница и намираще начин да помогне на нуждаещите се и немощните. За него милостинята имаше голяма стойност. Считааше я като критерий за това дали някой е достоен за Божиата милост и за спасението. “Може човек да е безразличен към вярата, но ако видиш, че състрадава на някой болен, че дава милостиня, не се безпокой за него”.

Присъстваше на изравянето на костите на дядо Продромос от съседната килия “Свети Иоан Богослов”. Направи му впечатление, че костите са толкова жълти ⁸³, а отец Продромос през живота си повече се занимаваше с мулета (препитаваше се от пренасяне на товари), отколкото с монашески дела. Старецът каза: “Явно, че е правел милостини”.

⁷⁶ “Три са общо нравствените състояние при монасите. Първото е да не съгрешаваш на дело. Второто е да не задържаш в душата си страстни помисли. Третото е да виждаш безстрастно в ума си образите на жени, или на онези, които са те огорчили” (свети Максим Изповедник) - б. а.

⁷⁷ “Безстрастието е мирно състояние на душата, в което тя става неподвижна към зло” (свети Максим Изповедник) - б. а.

⁷⁸ “Онзи, който не се отдава на телесни наслади и не се страхува от никакви скърби, е станал безстрастен” (свети Максим Изповедник) - б. а.

⁷⁹ “Голямото смирение е породено от безстрастието” (свети Иоан Лествичник) - б. а.

⁸⁰ “Безстрастието се състои в помнене на Бога” (свети Калист и Игнатий Ксантопулу) - б. а.

⁸¹ “Когато по време на молитва никога нищо от света на помислите не безпокои ума, тогава знай, че не си във от пределите на безстрастието” (свети Максим Изповедник) - б. а.

⁸² Това е характерен израз на Стареца и означава любов, която не цели възмездие. Човек дава подобно на благородника, който дарява, без да очаква отплата. От липсата на такава любов идват мъките и изкушенията, защото хората обикновено търсят признание и награда. Старецът само с две думи посочи кое е правилното отношение към ближните - б. а.

⁸³ Това според светогорското предание е знак, че починалият е намерил голяма милост у Бога - б. п.

Притесняваше се от съществуването на социално неравенство. “Какви християни сме, когато имаме по две и три къщи и вили, а други нямат къде глава да подслонят?”

Подтикваше хората да дават милостиня, защото вярваше: “Когато вземеш нещо, чувстваш човешка радост. А ако го дадеш, получаваш и божествена радост. Духовното получаване става чрез даването”.

Милостинята му нямаше граници. Раздаваше всичко и разбираше нуждите на всеки, преди още да го помолят за помощ. Храните и дрехите, които му изпращаха, ги разпределяше с разсъждение между болни и бедни монаси, а също и на децата от Атониадата. Никои не си тръгваше от него празен и неутешен. Заедно с монашеската (ала щедра) почерпка раздаваше и благословения - кръстчета, броеници, иконички, книги и др., и помагаше духовно. Хората си тръгваха радостни и с покой в душите си.

“Беше човек, който непрекъснато се грижеше за това, как да върши добро, да няма и миг, в който да не помага на някой човек”, свидетелства Кети Патера. И доброто, което правеше, беше благодатно и красиво, защото го извършваше по деликатен начин. Не искаше да се чувстваш задължен, гледаше на тебе като на свой брат и ти даваше да чувстваш лекота и свобода.

Макар че даваше лесно, трудно вземаше. И когато вземаше, за да не нарани някого ⁸⁴, се отплащаше по друг начин, давайки повече от взетото.

Въпреки че сам беше настъжателен, държеше малко пари или вземаше назаем от отците, за да може да помага при спешни нужди. Например когато някой младеж с проблеми идваше на Света Гора и оставаше без пари за обратния билет, Старецът му помагаше с разсъждение.

Той би могъл да помага материално на мнозина бедни, защото му даваха на доверие големи парични суми, но Старецът не ги вземаше. Понякога изпращаше някои нуждаещи се при подходящо лице, за което знаеше, че ще помогне. Нямаше за цел да прави банка за пари, та да дава милостиня, а успя да стане съкровищница на благодатта, за да помага на хората духовно. Не приличаше на затворен кладенец, а на извор, който безспирно тече. Водата му напоява дърветата, птиците, дивите животни и пак остава.

Когато виждаше някого с особена нужда, му даваше и сърцето си, а и някакво благословение. В случай, че нямаше нищо друго, даваше броеницата си или плетеното си елече.

Заради голямата си любов жертваше и благоговението си. Не се колебаеше да подари и свещени предмети, които особено обичаше и почиташе. Даваше кръста, който носеше на себе си и в който имаше малка част от Честния Кръст, друг път - една раковина, която носеше закачена на врата си, а вътре съдържаща един кътник на преподобни Арсений, за да прекръства с него немошните и бесноватите. Само онзи, който знаеше горещата му любов към света Евфимия, може донякъде да разбере жертвата му - да даде част от светите ѝ мощи, която по Божие благоволение бе дошла в ръцете му. И това се случи неведнъж, тъй като светата се погрижи той на няколко пъти да придобие такова благословение и да притежава част от светите ѝ мощи. В резултат - накрая нямаше при себе си телесно присъствие на светицата, пред която извънмерно благоговееше! Същото се случваше и с икони, чрез които бяха явени чудесни знамения.

Изява на любовта му бяха и укорите и порицанията му към съгрешилите. Както майката се кара на детето си, но то не бяга от нея, така и хората чувстваха любовта му и приемаха благосклонно забележките и укорите на Стареца. Знаеха, че има право и чувстваха сигурност.

Прави впечатление неговото незлобие. На хора, които го клеветяха и бяха враждебни към него, той прощаваше и се молеше за тях. Ако научаваше, че се намират в изпитание или нужда, се притичваше на помощ със състрадаващо сърце, като да са негови братя. “Ако не прощаваме на другите, се намираме вън от рая”, подчертаваше.

Любовта на Стареца преливаше и обгръщаше и дивите животни. Те я чувстваха, приближаваха се до него и ядяха от ръцете му. Казваше: “Ще кажа на Христа: Христе мой, помилуй ме, животното. Ако ме попита: А ти милостив ли беше с животните?, тогава какво ще Му отговоря?”

⁸⁴Т.е. онзи, който му е донесъл нещо - б. пр.

Наистина беше милостив към тях и ги обичаше като Божии творения. Казваше: “Те, горките, не чакат друг рай”.

Когато си тръгваше от Катунакя, остави в килията си едно коте. От състрадание пожертва два дена и отиде да го вземе. В “Панагуда”, когато нощем един чужд котарак идваше пред вратата му и мякукаше, Старецът дори и да беше болен, ставаше и отваряше вратата, и го пускаше да отиде на верандата да яде и да се предпази от дъжда и студа.

Г-н Панайотис Дроситис, почетен председател на апелативния съд, свидетелства: “Любовта на Стареца беше недостижима и обгръщаше всички хора, творението, дори и бесовете. Видях го да приема в килията си и да прегръща непознат друговец с топлота и сърдечност, като да е възлюбен брат. От самия него чух, че се е молел със сълзи за окаяното състояние на беса и той му се явил и му се надсмивал. Видях го също да се грижи с нежност и любов за растения, мравки, влечуги и други представители на животинското царство”.

Както душата е по-ценна от тялото, така и духовната милостиня е несравнимо по-висша от материалната. Старецът, след като се бе потрудил със смирение и бе придобил добродетели, от любов пръскаше смирено тайните си преживявания. Това беше най-голямото му благодеяние, защото даваше духовна милостиня и подпомагаше в голяма степен немощни или неустойчиви във вярата души.

Само заради това се подлагаше на “духовен кръвоизлив”, както наричаше откриването пред другите на “неизразимите тайни” (Авва Исаак). Това също е признак на любовта на свършените - че не могат да държат нищо само за себе си.

Целият живот на Стареца бе раздаване, снизхождение, жертва по много начини, при всяка възможност. Казваше: “Човекът, когато върши добро, се разтапя, целият е добър и изцяло пренебрегва себе си. Когато прави свои проблемите на другите, тогава няма никакви свои проблеми”.

Молейки се за болните, казваше: “Боже мой, помогни на болния, а вземи от мен здравето”, и приемаше с радост всички болести, които Бог му изпращаше.

Когато Старецът беше на лечение в Коница, Хрисанти, момиченцето, което помагаше на г-жа Патера, се разболя от рак в червата. Старецът ѝ състрадаваше, прекръстваше я и се молеше. Казваше: “Христе мой, дай рака на мене, нека аз да го имам”. И добрият Бог не пренебрегна молбата му. Накрая получи според желанието си многоболезнено раково заболяване, от което и почина, след като цял живот състрадаваше на болните и особено на раково болните.

Казваше: “Хората идват и ми разказват мъките си и устата ми се изпълва с горчивина, като да съм ял кромид лук. А когато дойде някой, който се е поправил или се е разрешил проблемът му, казвам: Слава Богу, дадох ми и едно парче халва. Когато слушам болката на другия, дори и да седя върху натрошени стъкла или да стъпвам по тръни, не усещам това. Когато другият страда истински, мога дори и да умра, за да му помогна”.

Веднъж се молеше на колене в църквичката си заедно с един измъчен младеж. Чувствителното сърце на Стареца не издържа. Избухна в ридания. Сълзите му течаха като ручей и намокриха едно килимче. При друг случай с един светогорец с много изкушения Старецът се обля в сълзи и се разплака. Един младеж му разказваше мъките си и плачеше, а заедно с него плачеше и Старецът. “Спри, чедо, каза му, защото ще ни види някой и ще ни вземе за луди”.

Съучаствайки в болката на хората, забравяше себе си, своя напредък, болестите си и се молеше със сърдечна молитва. “Христе мой, мене ме остави, не ме взимай под внимание. Помогни на хората, които страдат”.

Изпълнените му със сълзи и болка молитви се придружаваха с пости и извънмерни трудове. Когато научаваше, че някой младеж е изложен на телесна или душевна опасност, с дни не слагаше нищо в устата си и не спираше да се моли, докато не научаваше, че опасността е преминала.

Извършваше цели четиридесетдневни пости, за да помогне на някоя душа. Известни са конкретни случаи: за един младеж, който искаше да разбере Божията воля какъв път да последва; за укрепване на млад и

нестабилен монах; за монахолюбив младеж, който се подвизаваше да победи една своя страст; за друг немощен монах - да напредне и др.

През целия си живот постеше, трудеше се и се молеше за Божия народ, подтикван от голямата си любов. Тя беше движещата сила. Подвизите и молитвите му благоухаеха от аромата на любовта.

Един друг случай, който е показателен за мярата на любовта му, както сам той го разказа: “Тези дни почувствах такава силна любов към всички. Разтварях ръцете си и ми се щеше, ако е възможно, да нахраня и дърветата”. Направи едно характерно движение, като да искаше да прегърне някого, когото много обичаше.

Старецът, за да достигне до мярата на съвършенството, до истинската любов, не обръщаше въобще внимание на себе си. Възненавидя себелюбието и на негово място постави любовта към Бога и към човека. Един светогорец свидетелства: “Особеното при дядо Паисий бе това, че въобще не зачиташе себе си. Веднъж му казах: “Отче, погрижи се малко за себе си”, а той ми отговори: “Като идват хора с проблеми, какво да правя? Да гледам себе си ли?”

Дори и накрая, при голямото изтощение от честите кръвоизливи, когато виждаше, че някой има голяма нужда, забравяше състоянието си и увиснал върху оградата на килията си, или лежащ върху дъската, която използваше за сядане, “подкрепяше братята”.

Наистина, ако себелюбието не бъде прогонено от нас, не идва да обитава в сърцето ни божествената любов. “Божията любов се намира в отричането на себе си” (Авва Исаак).

Казваше за чистата любов: “Ако от любовта си не извадим себе си, колкото и голяма да е любовта ни, не е чиста, а е гранясала.

А когато извадим себе си, тогава е пречистена. Когато в любовта ни съществува нещо от самите нас, означава, че в тази любов има егоизъм. Но егоизмът и любовта не вървят заедно. Любовта и смирението са двама братя-близнаци, крепко прегърнали се един друг. Който има любов, има и смирение, и който има смирение, има и любов. Може да се трудим и да се подвизаваме, но ако любовта ни не е пречистена, няма да видим плодове. Бог дарил на свети Антоний Велики благодатта да върши чудеса, тъй като имал чиста любов, а трудовете на други, макар и да са били по-големи, са били напразни”.

Затова казваше: “Монасите имат възможности, които светските хора не притежават. Само те могат да придобият божествената любов. Стигаш до там да виждаш другия като свой баща, като свой брат, всяка старица като своя баба, всеки старец като свой дядо, независимо дали другият е хубав или грозен”⁸⁵.

За да достигне до любовта, Старецът се подвизаваше да пази Божиите заповеди. “Ако обичаме Бога, грижим се да спазваме заповедите”. “Който има заповедите Ми и ги пази, той е, който Ме люби” (Иоан. 14:21). По този начин очисти сърцето си и стана обител на Бога на любовта.

Разсъждаваше каква е любовта, която има в себе си и според своите критерии я намираше за недостатъчна. “Ако имах брат-католик, колко щях да плача? А сега, когато толкова милиони не вярват в Христа, колко съм плакал?”⁸⁶

Хората чувстваха неговата голяма и безкористна любов. Едно дете с проблеми и душевни рани беше дошло да види Стареца. Срещна го извън килията му, на пътеката, прегърна го и плачеше. Старецът го утеши и му помогна да довърши учението си. Когато отиде войник, пишеше на Стареца писма, наричайки го “мили мой татенце”.

Всеки посетител подозираше за голямата му аскеза, гледайки аскетическото му лице, но чувстваше несъмнено любовта му да го обръща изцяло. Виждаха го за първи път, а все едно че са го познавали от

⁸⁵ “От нееднаквостта на любовта знай, че си далеч от съвършената любов, която обича еднакво всеки човек” (свети Максим Исповедник) - б. а.

⁸⁶ Т.е. малко - б. пр.

години. Тръгваха си, оставайки свързани с него. Любовта на Стареца ги следваше навсякъде, дори и когато напускаха този живот, защото продължаваше да се моли за тях.

Десетки хора считат себе си за особено обичани от Стареца. Вярват, че са били най-обичните му, че са били свързани с него повече от другите. Всеки го чувстваше като свой и чувстваше особена обич към него.

Истината е тази, че Старецът имаше особена любов към всекиго. Раздаваше се целият на всекиго и обичаше всяка душа, както си беше - със страстите и слабостите ѝ, като истински свой брат и Божий образ. Раздаваше любов на всички и тя не се изчерпваше в сърцето му, защото се бе свързал с неизчерпаемия извор, с вечната Любов - с Христа.

Казваше: “Не се тревожа къде ще отида. Захвърлил съм себе си. Нямам за цел да върша добро заради рая”. Предпочиташе “да отидат там клетите човеци, които живеят далеч от Бога, за да опитат и те малко от рая; ние поне сме опитали, а те още от тук живеят в ада”. Молеше Бога един осъден да излезе от ада, а той да отиде на мястото му. Нима това е различно от думите на свети апостол Павел: “молил бих се сам аз да бъда отлъчен от Христа за братята си” (Рим. 9:3)?

Съветваше монасите: “Развивайте духа на братолюбието. Първо да се погрижим да угодим на брата си, а после животът на монаха става рай. Спомням си в общежитието как всеки се стремеше да угоди на брата си. Защото Христос е казал, че каквото сторите на този беден брат, правите го на Мене. Ако човек помага на бедния, на измъчения, помисли какво би направил за Самия Христос?”⁸⁷

За отношенията между нас казваше: “Винаги да започваме от това не какво е удобно за нас, но какво е угодно на другия. Тогава у всички ще има покой и ще цари любов”.

След всичко това не би ли било несправедливо, след като е дал всичко за Бога и за човека, Бог да не му даде преизобилно благодатта Си? Тъй като беше възлюбено Божие чедо, Бог чуваше молитвите му и отговаряше с чудеса.

Любовта беше естествена добродетел на Стареца. “От малък я имах в кръвта си”, каза. Но след това тя бе пречистена в пещта на аскетическите подвизи и в доменната пещ на умната и непрестанна молитва, като достигна до божествената любов, както светите Отци назовават “стремящата се към Бога любов” (Калист Катафигиот).

След като бе обикнал толкова човеците, колко по-голяма е била любовта му към Бога?

Някой му каза: “Искам да почувствам божествената любов”. Старецът се усмихна. “Слушай, отговори му, едно малко дете първо пие мляко, после крем или каша, после супа и когато порасне, яде пържола. Ако ядеше пържола като малък, нямаше ли да се задуши?” Казваше още: “Трябва да достигнем до Божията любов, да трепти сърцето ни. Докато дойде божествената любов, е необходима постоянна борба. А след това човек не иска нито да яде, нито да спи, както авва Сисой. Когато човек достигне до Божията любов, тогава изпада в божествена лудост. Колко жалко, че светът не разбира”. Описвайки човека, който е достигнал до състоянието на божествената любов, той разкрива и себе си: “Както котенцето, което се търкаля и се гали в краката ти, и ги ближе, така и ти, обезумял от Христовата любов, да правиш същото в Христовите нозе. Когато Божията любов се излее върху човека в голяма степен, човекът се разтапя. Дебелите кости стават меки като свещи. Когато човек стигне до божествената любов, прилича на пиан. Той е пленен от божествена любов и не може да се занимава с нищо друго. Става безразличен към всичко, както веднъж някой се бе напил и му съобщиха, че гори къщата му. Той остана безразличен и отговори: “Оставете я да изгори”. Затова не е добре човек да пребивава дълго време в това състояние на божествена любов”.

Безгласни свидетели на неговата божествена любов са олющените и избледнели икони на Света Богородица и Разпнатия Христос от горещите му прегръдки и сълзи.

Веднъж получи такава благодат и чувства такава любов, че не можа да издържи; коленете му се огънаха. Тази негова голяма любов се проявяваше в молитва, изпълнена с болка за хората.

⁸⁷ “Възлюбилият Господа преди това е възлюбил брата си; доказателство за първото е второто” (свети Иоан Лествичник) - б. а.

Искаше да обича Бога от цялото си сърце, затова казваше: “Дори и сърцето ни да беше голямо колкото слънцето, пак не си струва да го разделяме на части. Сега, когато е малко колкото един юмрук, ако го разделим на части, какво тогава ще остане за Христа?”

В свое писмо (6 април 1969 г.) пише: “Когато човек успее да се освободи от всички и от всичко, тогава може да почувства голямата Божия любов, която го поробва и го прави раб на Бога”.

Тази любов на Стареца я чувстваха и горските зверове, и другоезичните бедуини, тя трогва и днешните измъчени младежи. В негово лице намират любящ баща, намират любовта, от която са били лишени. Много от тях, макар и да не са го познавали, отиват и оросяват със сълзите си пръстта на гроба му, тъй като чувстват, че ги обгръща с благородната си любов от там, където се намира сега.

Дарби

Преодоляване на природните закони

Както ще стане ясно, понякога природните стихии отстъпваха пред отец Паисий, а сам той действаше, надмогвайки и правейки невалидни природните закони.

Сух под дъжда

Старецът използваше чадър и дъждобран. Не беше водонепроницаем, нито непромокаем. Напротив, беше чувствителен на студ и влага. Понякога обаче по причини, които Бог знае, оставаше сух. Въпреки че около него силно валеше, върху него не падаше и капка.

Господин Константинос Куцоянис разказва: “Веднъж возех Стареца от манастира на Свети Иоан Предтеча в Халкидики до манастира в Суроти. През целия път се сипеше дъжд като из ведро - ще речеш, че бездните небесни се бяха отворили. Когато пристигнахме, сестрите ни чакаха с чадъри и дъждобрани да ги дадат на Стареца, за да не се измокри. Направиха ми знак да приближа автомобила колкото е възможно по-близо до сградата. Но за общо изумление в онзи момент в един периметър два метра около автомобила спря да вали, докато нататък небето продължаваше да се излива. След като Старецът слезе и се сбогувахме и влезе в манастира, отново продължи да си вали както обикновено и върху автомобила”.

Подобна случка разказват и двама отци от съседна килия: “Един зимен ден, понеже от предишната нощ валеше много силно, стана невъзможно да се премине през потока, който тече под “Панагуда”. Водата се беше покачила много и силата на течението бе отнесла моста, както и един по-малък мост по-надолу. Нямахме друг начин да се премине по цялата дължина на потока. В онзи ден Старецът посети нашата килия. Обувките му бяха забележително сухи и чисти, а продължаваше да вали като из ведро. Разбира се, държеше чадър, но при такъв силен дъжд и десет крачки да направеше, би трябвало не само обувките му, но и подрасникът му да се беше намокнал. Голямо впечатление ни направи фактът, че при такъв дъжд не се беше измокрил изобщо, но и недоумявахме, как е преминал потока! Когато си тръгна, поискахме да го последваме, за да разрешим недоумението си, но не ни позволи”.

Невидим

Свидетелство на господин Георгиос Куркулиотис от Коринт: “Посетих стареца Паисий в колибата на “Честният Кръст” през февруари 1979 година. Заварих портата отворена. Извиках, после отново и отново от дворната врата, но не получих отговор. Беше осем часът сутринта и зачаках. Изведнъж гледам отец Паисий пред мен. Изненадах се, изгубих ума и дума. “Тук бях, Йорго”, каза ми спокойно. После разказах на двама изповедници за внезапното появяване на Стареца и те ми казаха: “Бил е пред теб, и когато е поискал, се е появил”.

Свидетелство на господин Елефтерий Тамиолакис от Крит: “Посетих Стареца, когато беше в “Панагуда”, защото имах голямо затруднение и трябваше на всяка цена да го видя. Отидох до задната врата и го извиках. Никакъв отговор. Отидох до килията на отец Григорий, но не намерих никого. Върнах се отново до килията, като през няколко минути виках. Чухнах камбанката, но Старецът никакъв го нямаше.

Почти бях решил да си ходя, но се спрях за малко при рекичката и стоях нерешителен сред абсолютната тишина, не знаейки какво да правя. Не исках да си ходя, защото ми беше крайно нужно неговото мнение. Изведнъж чух до себе си един глас: “Лефтери”. Обърнах се и видях Стареца да стои от лявата ми страна на

разстояние три метра. Изплаших се и настръгнах, защото не бях чул абсолютно нищо, нито бях забелязал някакво движение, докато бях съвсем сам при рекичката, която лятно време не течеше и не шумеше. Цареше пълна тишина и муха да прелетеше, щях да я чуя.

Когато го видях, останах за малко на мястото си, за да осъзная, че пред мен беше той самият. Приблжих се, поклоних му се и попитах, къде е бил, че не ме е чувал толкова време, и как се появи така внезапно. Избягвайки многото обяснения, каза ми само, че е бил навътре в гората и получил известие, че имам нужда от него. Поиска да му кажа за какво го търся, и когато разбра, че са много нещата, които имам да му казвам, ме поведе, преминахме рекичката и седнахме на разстояние два метра от главната пътека за “Панагуда”.

Започнах да споделям на Стареца това, което имах, когато изведнъж чух гласове на поклонници и сниших гласа си. “Говори си нормално, благословени”, каза ми, “не се страхувай”. Аз продължих да му говоря. Когато чух гласовете, този път много по-наблизо, отново млъкнах. “Говори, говори”, казва ми Старецът. “Но, отче”, казвам му, “ще ни чуят и ще дойдат всички тук и няма да успея да ви кажа това, което искам”. “Не се страхувай”, казва ми, “и не снишавай глас”. И тъй, продължих да си говоря нормално и Старецът ми отговаряше по същия начин; посетителите минаха на два метра пред нас и нито ни видяха, нито ни чува, а си продължиха за “Панагуда”.

Както внезапното появяване на Стареца, така и цялата случка бяха нещо необяснимо и чудно. Но аз, приемайки без съмнение светостта му, считах тези неща за естествени, що се отнася до личността му, защото той в простотата си ми беше доверил друг път и за явяване на ангели и светии в килията му. Разтваряше пред мен един свят, за който знаех, че е съвсем истински, защото самият той беше съвсем истински и свят”.

Стоящ във въздуха

Много пъти Старецът по време на молитва се е издигал във въздуха и телесно. Но и по време на работа, или когато вървял, бил виждан да не стъпва по земята.

В “Честният Кръст” бе изживял едно велико събитие. Разказа следното: “Докато се молах, не зная какво ми се случи и се издигнах на високо, тъй че виждах колибата под мен. Не разбрах как се издигнах, нито и как слязох”.

Един светогорски монах разказва: “Посетих Стареца в “Панагуда” и го заварих да зида една печка с огнеупорни тухли. Беше стъпил върху дъска, която беше поставил, за да слага върху нея материалите. Както работеше, видях, че е издигнат над пода около трийсет сантиметра и в началото се чудех дали виждам добре. Наистина беше във въздуха, а след малко го видях отново на естественото му място”.

Преподаващ Божията благодат

Където и да отидеше, Старецът разливаше около себе си Божията благодат. “Когато притежаващият благодат отива някъде, веднага като електрически ток разлива тази духовна мекота, която има. И този, който е в демонично състояние, също разпръсква наоколо това, което има у себе си. Нашето духовно състояние влияе и върху останалите”.

Имаше съзнание за благодатта, която Бог му е поверил и отдаваше от това богатство на различни хора по различни причини.

Василис Мурахидис от Коница разказва: “Веднъж когато бях малко дете, около шест-седемгодишно, се качвахме до манастира “Стомион” с други деца на моята възраст, а с нас беше и отец Паисий.

Понеже пътят беше стръмен и труден, когато ме видя, че се изморих, ми каза: “Васили, когато се изморяваш, ще се прекръстваш, ще допираш тоягата до мен и ще продължаваш”.

Но едно място от пътеката видяхме един голям паднал камък, поне кубик, кубик и половина.

- Отче Паисие, ако можеше да дойде багер, щеше да избута камъка до края на пътя - казах аз.

- Изключено; къде да намерим багер? Ти си багерът, ти ще го избуташ.

- Аз не мога, малък съм.

- Ще се опиташ, ще се прекръстиш, ще кажеш: “Отче наш”, и ще се справиш. Ще помогна и аз. Ти ще буташ камъка, а аз ще бутам теб.

Допря и той леко ръката си и камъкът се отмести. Не беше близо до пропастта, за да се търкулне лесно. Преобърна се веднъж изцяло и след това се търкулна надолу. Стори ми се като че камъкът беше три килограма. Тогава не бях осъзнал случилото се. Когато пораснах малко, разбрах по-добре какво беше станало”.

Свидетелство на господин Георгиос Куркулиотис, от Коринт: “След като приключвахме разговора в колибата му, Старецът ме изпращаше да си ходя. Имаше навик да ме чуква леко по главата и по рамото. В началото не разбирах точно помощта, която получавах от това просто докосване. По-късно осъзнах, че получавах сила, смелост и надежда. Когато понякога пропуснеше да ме чукне по главата, му казвах: “Отче, прекръсти ме”. Отговаряше ми: “Аз не съм свещеник, но щом искаш”, и възлагаше дланта си върху главата ми. В онзи момент усещах една сила да излиза от него и да идва в мен. Тръгнах си успокоен, а всичките ми проблеми бяха решени. Благодарен човек беше Старецът”.

Свидетелство на господин Ангелос Хорозидис, офицер от полицията, жител на Солун: “Веднъж с отец Паисий и отец Григорий от “Преображение” се връщахме в Солун. Бяхме на разстояние сто и петдесет километра от града, а аз бях съвсем изтощен, защото не бях спал повече от трийсет часа. Двамата старци седяха на задната седалка на колата. В един момент отец Паисий ми каза: “Изморен си. Дай аз да покарам”. Мина между седалките и седна на предната седалка. Разбира се, Старецът нито шофира, нито знаеше да шофира, беше казал това на шега, но чудното е, че не разбрах как се озовахме в Суроти и бях съвсем отпочинал”.

Повдига скала

Лука, братът на Стареца, разказа: “Когато отец Паисий беше в “Стомион”, веднъж на пътеката беше паднала голяма скала. Събрахме се много хора, за да я преместим с дървени лостове, но напразно. Тръгнаха си всички и той ми каза: “Хайде, върви си и ти”. Тръгнах, отидох малко по-надолу и се скрих, за да видя какво ще направи. Видях го как се прекръсти, подхвана скалата, повдигна я като стол и я махна от пътя.

”Каква беше тази благословия!“

Отец Харалампос Анастасис, ефимерий от Калитеа, област Коница, разказва: “Една година, след празника на Великата Лавра, вървах шест часа пеш и дойдох до “Панагуда”, за да видя Стареца. От двадесет и пет години не го бях виждал. Намерих го в гората. Веднага ме позна и забележителното беше, че ми каза датата, на която бях станал дякон и датата, когато бях ръкоположен за презвитер. Казвам му:

- Отче, ще сторим ли любов да хапнем малко?

- Имам за ядене - казва ми.

Показа ми една найлонова торбичка, в която имаше три много малки домата и един сухар и половина. Помислих си: "Това ли ще ядем?" Не издържах и му казах:

- Какво ще ядем от това, което имаш, отче? Аз от вчера не съм ял. Мен няма да ми стигнат двайсет такива домата.

Отговори ми:

- Отец Харалампи, ще се помолим, ти ще ги благословиш и дори ще останат.

Отвори торбичката, скъса я във формата на кръст и я постла като покривка. На мен ми сложи два домата и един сухар, а за себе си задържа половината сухар и един домат. И тъй, изправихме се, помолихме се както подобава и на края каза: "Отче свети, благослови". Благослових и ядохме. Къде изчезна всичкият онзи глад? Изцяло се бях наситил. Сякаш някой ми бе запушил гърлото. Наситих се и не можех да изям целия сухар, остана ми малко. Много ми се пиеше вода. Старецът ми казваше:

- Яж, отец Харалампи.

- Какво да ям, отче, наситих се.

През целия онзи ден след това, където и да отидех, нито можех да ям, нито почерпка да си взема. Единствено "вода, вода, вода" исках постоянно.

Това ми направи впечатление и после, когато вървах сам, размишлявах: "Каква беше тази благословия!" Като Христос беше благословил петте хляба и двете риби и беше наситил пет хиляди мъже, без жените и децата. Благословия от Господа!"

Неуловим!

Поради смирение Старецът не само избягваше да бъде фотографиран, но чувстваше и неудобство и отвращение. Отстъпваше единствено пред някой чувствителен и смирен човек, за да не го нарани с отказа си и да го накара да си мисли, че отказът се дължи на неговото (на моления) недостойнство. Тогава Старецът предпочиташе да наскърби себе си, отколкото да отчае брата. От любов жертваше и смирението си.

Мнозина се опитваха да го заснемат тайно или явно, в случаи, когато поради обстоятелствата не би могъл да се възпротиви поради присъствието на някой игумен или епископ, или по време на лития. Истина е, че понякога успяваха да го заснемат, но обикновено снимките не излизаха сполучливи, понеже в изражението на Стареца се чете една тъга, едно негодувание, което те кара да се чувстваш виновен.

Но има и много свидетелства, според които при това снимане - тайно и без благословия - Старецът по чуден начин остава неуловен от фотообектива. Понякога пък филмът се осветяваше или фотоапаратът нещо се повреждаше, а друг път снимката излизаше нормално, но Старецът го нямаше на нея!

Господин К..., фотограф професионалист, разказваше: "Бях на посещение при Стареца и получих голяма полза от просветените му съвети. Но повече ме трогнаха извънмерната му любов и жертвеността му. Поради болестта си беше съвсем изтощен, а и изпитваше силни болки. Но щом разбра, че имам голяма нужда, "забрави" своя проблем, легна отвън на двора - понеже нито прав можеше да стои, нито седнал - и ме изслуша. Тръгвайки си, в мен се породих желанието да го заснема, тъй че да имам възможността посредством снимката често да си припомням тази благословена среща. Знаейки обаче, че ако го попитам, би ми отказал, тайно го заснех в два кадъра. Но Старецът, без аз да разбера в оня момент, ме възпрепятства по своя си начин: и двете снимки излязоха съвсем черни! Все едно, че бях сложил защитното капаче на обектива!"

“Отидох в “Панагуда”, разказва друг поклонник, и нямаше никого. Старецът сигурно беше вътре, защото катинарът на дървената врата висеше отворен. Помислих си: “Това е моментът”. Сложих фотоапарата между клоните на оградата, за да не се вижда, и го поставих в подходящо положение, така че да хваща вратата на килията. Чукнах желязото. Щом Старецът излезе, натиснах копчето. Много бях радостен...

Представете си обаче изненадата ми, когато след проявяването на лентата видях, че вратата е излязла съвсем ясно, но Старецът го нямаше!”

Подобни неща са се случвали и когато са искали да запишат някой разговор. Имало е случаи, когато касетата не се е въртяла или се е въртяла, но не е записвала. В някои случаи е записвано всичко останало (думите на трети човек, птички, шумове), но гласът на Стареца липсвал.

Свидетелство на един студент: “С няколко други състуденти отидохме при Стареца. Започнахме разговора и Старецът разбра, че имаме диктофон. Каза ни да го спрем.

Някои спряха своите, понеже аз бях скрил моя, го оставих. По-късно отново повтори същото и прибави: “И да не ги спрете, няма да записват”. Тръгвайки си, не го спрях веднага. Когато пуснах касетата, се оказа, че имаше запис преди и след разговора, но от Стареца не беше записано нищо!”

Свидетелство на господин Георгиос Куркулиотис: “Една група студенти отидоха при Стареца и един от тях бе взел със себе си малък диктофон, за да запише разговора им. След като си поговориха, по някое време Старецът каза: “Това, което държиш в джоба си, не е записало нищо”. Момчето остана като попарено. Действително, когато прослуша касетата, не беше записана нито дума”.

Помирение с творението

На Стареца бе дадена дарбата да дружи и общува с дивите животни, без да му вредят, както това е било с Адам преди грехопадението, а също и с мнозина светии.

Дивите животни усещаха голямата му обич и виждаха у Стареца чистотата отпреди грехопадението. Известно е, че когато човекът си възвърне първородната и първосъздадена красота, изгубената Божия благодат, става господар на природата и властва и над небесните птици, и над пълзящите, и над земните зверове. Тогава се постига помирението с природата, както наричат светите Отци състоянието, което е било преди грехопадението. “Когато някой е жилище на Бога и Бог се успокоява в него, всичко му се подчинява както на Адам, преди да престъпи Божията заповед” (св. Кирил Скитеполски).

Старецът казваше: “Когато човек се постави на мястото на другия, след това може да обикне всекиго - и хората, и дори животните и дивите зверове. За всекиго намира място в себе си, изважда собственото си “аз” от любовта си ¹ .

Виждам един звяр. Помислям си, че можеше и аз да бъда звяр. Бог е Творецът и можеше да ме направи звяр. Когато се поставя на мястото на звяра, ще го обикна и ще милея дори за змиите. Е, щеше ли да ми хареса, ако бях змия, да изляза на припек, за да се постопя и да дойде някой да ме удари, за да ми смачка главата? Дивите животни чувстват божествената любов. Животното може да различава човека, който го обича, от ловеца, който иска да го убие. Приближава човека, който го обича, не се страхува от него. Мислех си, че това се случва с дивите животни, но не и със змиите. По-късно се уверих, че и при змиите е същото. Дори и с пепелянката, която в сравнение с другите змии е все едно да сравняваш козата с овцата”.

¹ Т.е. очисти любовта от егоизма си, от собствените си пристрастия - б. пр.

Един дякон го попита: “Отче, чух, че имате при вас някакви змии, истина ли е?” Старецът отговори: “Да, дяконе, змиите (страстите) ги държа в сърцето си и когато станеш изповедник, ела да ти ги покажа (да се изповядам)”.

Господин Георгиос Папатемистоклеус от Коница писмено разказва: “Почти всяка събота и неделя ходехме до манастира “Стомион”, ще рече човек, че някаква необяснима сила ни теглеше към отец Паисий. Там намирахме покой, близо до него духът и душата ни намираха мир. Заедно с това се опитвахме да му помогнем в различни работи. В един от онези дни ме изпрати да взема кирка и лопата от склада, който се намираше непосредствено до главния вход на манастира. Каза ми:

- Йорго, не се плаши, двете змийчета, които са вътре, са безопасни.

Отидох да изпълня заръката му, при което се озовах пред два огромни смока, които се отправиха към мястото с инструментите. При вида им отстъпих назад ужасен, готов да си плюя на петите. Задържа ме кокалестата, но силна ръка на Стареца, който същевременно със спокоен и кротък глас се “скара” на змиите: “Отивайте си в ъгъла, не виждате ли, че Йорго се страхува!”

Беше ме последвал, защото разбра, че видът на змиите ще предизвика у мен страх. Обърнах се да го погледна, но не срещнах погледа му. Очите му бяха наведени към земята. Опитах се нещо да кажа, но вече си беше тръгнал, и се намираше далеч, какъвто си беше ефирен.

Друг път, влизайки в кухнята на манастира, чух негов стар съученик да му казва:

- Остави ме, отец Паисие, да го гътна.

Същевременно вдигаше ловджийската си пушка. А блаженият Старец с мек и спокоен глас:

- Недей, Яни, има кръст на челото.

Наведох се от прозореца и видях заек, който безгрижно си пасеше, а на челото си имаше черен кръст.

Викаше зайците, както ние викаме котките, а те не се бояха да живеят с него”.

Старецът хванал този заек насред фасула, направил му един кръст на челото и предупредил зет си Василий и други ловджии да внимават да не го убият.

Веднъж в двора на манастира “Стомион” дошли две малки мечки. Старецът ги хванал за врата и им казал: “Друг път не влизайте вътре в манастира. Идвайте отзад откъм кухнята, за да ви храня - и ги завел до това място. (Това разказали двама жители на Коница на послушника от манастира “Стомион” Павел.)

Поклонникът от Кипър М. С. разказва: “Една група кипърци бяха дошли в “Панагуда” да видят Стареца. Каза им да си вземат локум. Щом отвориха капака, нещо се намръщиха, спогледаха се и замърмориха. Кутията беше пълна с мравки. Изглежда някой поклонник не я бе затворил добре и се беше напълнила с мравки, въпреки че Старецът беше писал върху капака да затварят кутията. Бяха толкова много, че локумите бяха почернели и не се виждаха.

Щом Старецът разбра какво се е случило, надникна в кутията и веднага някак естествено взе едно парче локум, остави го встрани и нежно, но някак сериозно и строго каза на мравките: “Това е ваше. Отидете да ядете и оставете останалото да си вземат и хората”.

Удивителното е, че мравките послушаха, излязоха всички от кутията и се събраха да ядат своя локум”.

Свидетелство на монах Алипий от Света Анна: “Запознах се със Стареца, когато бях още на петнайсет години. С Божията помощ станах монах в манастира “Кутлумуш”. Всеки ден ходех да го виждам. Слушах за чудесата му и в мен се породих желанието да видя някое негово чудо. Този помисъл ме преследваше около един месец.

Една зимна утрин в началото на ноември отидох да го видя и го заварих да мие ръцете си отвън на варела. Беше сам. Отвори ми и ми каза да чакам. Взе иззад варела парче хартия, в която бяха завити трохи, разтвори я и погледна към небето. Както (обичайно за това време) нямаше нито една птичка, изведнъж веднага се насъбраха ята от птици. Откъде се взеха изведнъж толкова птички! Едни кацаха по главата му, други по раменете и ръцете, а той ги хранеше. Виждайки това зрелище, се втрещих, сърцето ми биеше бързо от възмущение и се смеех машинално. Старецът, усмихвайки се, казваше на птичките: “Идете и при него”. Говореше им като да бяха хора. На едно птиче, което беше кацнало на ръката му, казваше: “Иди и при него, той е наш.”

Това продължи около две минути. В един момент Старецът сгъна хартията и птичките изчезнаха. Бях изумен и го гледах. Каза ми: “Сега си върви”.

Молител за целия свят

На външната врата на “Панагуда” за един период от време посетителят можеше да прочете следния надпис:

“Напишете това, което искате, оставете бележката в кутията и ще ви помогна повече с молитва, отколкото с многословия. Така ще имам време да помогна на повече страдащи. Дойдох тук за молитва, а не да се правя на учител. Монах Паисий”.

Първото усещане е, че на това място има духовна радиостанция и монахът, който сам е оградил себе си зад телената мрежа, има много отговорна служба - да изпраща сигнали към Бога, с други думи, да се моли. От това също става ясно каква важност отдаваше Старецът на молитвата за света. Съдейки по нейните резултати, считаше молитвата за по-полезна и по-резултатна от разговора или кореспонденцията.

Молитвата на Стареца имаше две крила. Едното беше сърдечната болка. “Често пъти и една въздишка е равна по сила на молитва, на часове молитва, на бдение”. А другото беше праведността. “Без праведност молитвата не бива чува”².

Молитвата на Стареца за света беше резултат и плод на цялостното му духовно състояние, особено на голямата му любов.

Редкият дар на молитва за света му бе даден след големи подвизи. Беше молител за целия свят. Молеше се за всички като за себе си. Молитвата му беше непрестанна, сърдечна, чиста и резултатна. Разделяше я на три части. Една за себе си, една за живите и една за починалите. Но в действителност се молеше повече за другите, отколкото за себе си.

Молитвата му беше всеобемаща, тъй че да обхваща всички хора. Когато се молеше за някой особен случай, например за някой младеж, който е излязъл от Божия път, прибавяше: “Помени, Господи, и помогни и на всички младежи”. Или пък когато се молеше за някого например болен на име Николай, добавяше: “Помени, Господи, и всички Николаевци”.

В това му помагаше четенето на Псалтира в различните случаи, както ги е означил преподобни Арсений, с тази разлика, че Старецът обобщаваше случаите. Например първият псалом се чете, когато се засажда лозе или дървета, за да дават плодове. Старецът, след като прочиташе псалома, молеше Бог не само за новопосадените дървета, но и за децата, зачевани в утробите на майките си, да имат Божие благословение от

² “Да бях видял беззаконие в сърцето си, Господ не би ме послушал” (Пс. 65:18).

самото си начало на живот, за да дадат плодове. Също така, когато псаломът се отнасяше до буря, Старецът казваше: “Христе мой, не виждаш ли бурята в света, как се е разтресъл светът?” И молеше заедно с морската буря Бог да умири и развълнуваното човечество. По този начин молитвата му обгръщаше целия свят. След това оставяше Псалтира и умът му се потапяше в сърдечна молитва за хората и за цялото творение.

Тази молитва го изтощаваше, защото цял беше съпричастен на човешката болка, когато представяше пред Бога мъките на хората и просеше за тях необходимото за спасението им. Чувстваше “голяма болка, но и голямо утешение”.

Голямото човешко страдание, което виждаше около себе си, го караше да излиза извън пределите на своята личност. Понякога Старецът влачеше краката си от изтощение, коленете му не го държаха заради поста, глиненият му съсъд беше готов да се разпука заради болестите, но не оставяше молитвата за света.

Казваше: “Много помага молитвата за света, особено когато е придружена със сърдечна болка. Не съм съпричастен на болката на другия, когато съм кръстосал крака и си седя удобно и имам всякакви удобства”.

Молитвата му беше съпроводжана от пост, труд, поклони и най-вече смирение. Казваше: “Нека просим смирено. Аз казвам: “Боже мой, аз съм едно животно. Помилуй и мен, и целия свят”.

Вярваше, че той е виновен за страданието на другите: “Ако аз бях свят и молитвата ми беше чувана, те нямаше да страдат”. В свое писмо (от 14 март 1971 г.) пише: “Окаяният Паисий е окаян, защото много души страдат заради него, задето не е придобил благодат, та да помага на хората чрез Бога, понеже по човешки не може да им се помогне”. Казваше: “Да помислим, че ние сме виновни за това, че някой е болен, понеже Христос е казал - давам ви власт да правите чудеса, а ние не правим нищо”. Добавяше още: “Какво да направя, отче мой, идват хората, търсят помощ, а не мога да им помогна. Недостатъците ми са виновни и правят така, че да не съм възлюбено Божие чедо, за да чува Бог молитвата ми.

- Тогава, отче, защо идват хората?

- Знаеш ли какво става всъщност? Онова, което съм разбрал, е, че хората имат нужда от любов. Има страдащи хора, а аз просто съм търпелив с тях”.

Но хората бяха на друго мнение, затова и не преставаха да идват. Самият той, чувствайки своята бедност, като добър просяк коленичеше, протягаше ръцете си към Бога и молеше да помогне на всекиго. Изливаше просителни слова: “Христе мой, моля те, помогни на еди-кой си, който е парализиран, да може поне сам да се обслужва”. Или: “Богородице моя, пак ще те обезпокоя...”

Имаше обичай да пали свещи от чист восък за посетителите пред иконите в архондарика. През нощите палеше свещи в килията си, като ги поставяше в метална кутия с дупчици във формата на кръст и се молеше за целия свят. Един ден беше отворил царските двери, а пред тях бе поставил свещник със запалена свещ. Може би това беше един вид “сугубо моление” за нещо много сериозно?

Когато е имало такива събития и дълбоки кризи в държавата и Църквата, съветваше отците: “Нека хванем здраво броеницата” (т.е. нека усилено се молим, защото има голяма нужда). Правеше това и за да ги подтикне, но главно за да крие себе си и резултатите от молитвата си.

Сам той много се молеше, но желаше и други съобщници и съработници в молитвите. “Ако можех”, казваше, “щях да направя една бригада за молитва, която да не спира да работи изобщо. Светът има голяма нужда”.

В навечерието на свети Спиридон двама отци отиваха на бдение. Минаха през Стареца да вземат благословия. Видяха, че лицето му е червено и изглеждаше много притеснен. На отците каза: “Там където отивате, усилено се молете, кажете и на другите. Голямо зло става в Румъния, имат гражданска война и мнозина биват убивани”. По онова време беше паднал Чаушеску. Старецът от своята “духовна телевизия” беше научил за случващото се и състрадаваше на изпитанията на румънския народ с болка и усилена молитва.

Имаше пълно съзнание, че задължението му като монах е да се моли за другите. Който и да минаваше през колибата му, той според израза му “го връзваше на броеницата си”, иначе казано, молеше се за него с броеницата си.

Един баща помоли Стареца да се моли, за да се измъкне синът му от лошите компании, в които бе влязъл. След малко време отново дойде да му благодари за промяната у детето му. Старецът му отговори: “От там се измъкна, но от тук” - и му посочил броеницата - “няма да се измъкне” (с други думи, ще продължи да се моли). По-късно синът му с недоумение бе изповядал: “Не знам какво ми стана. Без никаква причина вече не исках да дружа с тях”.

За всички се молеше и Бог даваше всекиму това, от което имаше нужда. “Да видите само”, казваше, “колко хора получават полза от молитвите! Получават помощ, понеже имат право на Божията помощ и Бог ще намери подходящия момент да я даде. Когато молитвата е силна, Сам Христос слиза и помага на душата. Когато човек има дръзновение в молитвата си, прилича на министър, който моли министър-председателя и получава просеното”.

Един светогорец разказва: “Преди да се уволня от казармата, през една отпуска дойдох на Света Гора и за пръв път срещнах стареца Паисий. Питам го по някои лични въпроси и след това му разказах за един добър приятел. Искаше да се ожени за едно момиче, но родителите ѝ не го искаха. Той изпадна в отчаяние и искаше да се самоубие. След като се върнах в света, когато срещнах приятеля си, ми казваше: “Опитвам се да се самоубия, но не успявам; нещо ме държи и не ме оставя да си навредя”.

След като се уволних, реших да дойда на Света Гора да стана монах. Първо минах през “Суроти” и там срещнах Стареца. Бяха минали седем-осем месеца. Със загриженост ме попита: “Какво прави приятелят ти еди-кой си?” Едва тогава осъзнах, че Старецът през цялото това време се е молел за приятеля ми и молитвите му са го възпрепятствали да си навреди”.

Силно наблягаше на това, че “приносът на монаха е молитвата му за света. Вместо да посещава затворници, моли се за починалите”.

Старецът беше запитан: “Колко трябва да се молим за починалите? Можеш ли да извадиш някоя душа от ада?” И отговори: “Онова, което знам от личния си опит, е, че една душа може да отиде от мазето в салона - малко ли е според тебе?”

Старецът каза на един монах: “Нямаш ли работа? Аз ще ти намеря. Прави поклони за душите на починалите. Знаеш ли колко голяма нужда имат?”

Докато неговата молитва ставаше причина много души да получат помощ, от друга страна дяволът се опитваше да му пречи. Казваше: “Изкусителят намира начини да ни пречи. Изпраща ми хора, за да ме отклоняват от молитвата. Но се случва и обратното. Разбирам кога Бог ги изпраща”.

Една вечер монах от съседна килия чуваше песнопения, идващи от килията на Стареца. Попита го, какви са тия песнопения, които се чуват вечерта от толкова до толкова часа (бяха часовете, през които се молеше). Старецът се озадачи, не знаеше нищо. “Не”, каза, “аз не извършвам служба, моля се с броеницата”. Може би е имало небесни сили, които са му помагали в молитвите и са ги принасяли пред Бога?

Истина е, че светът се държи на молитвите на светиите, както е написано в службата на свети Антоний: “Вселената си крепил с молитвите си, преподобни отче”.

Не знаем, дали и Старецът в определени случаи не е крепил вселената с молитвите си. Сигурното е, че подкрепяше безброй души, които са много по-ценни от целия свят. Освен това с молитвата си изцеляваше болни, очистиваше бесновати и само Бог знае на колко хора тайно е помогнал да открият Бога и да се спасят.

Сега вече, когато Старецът не е близо до нас, за да пали свещи и да се моли за целия свят, утешаваме се с увереността, че ни помага по-добре и по-резултатно от небето. За доказателство ни служат чудесата и явяванията му, които стават след кончината му.

След като през целия си живот “се топеше като сладък восък” в молитва, сега неугасимата свещ на молитвата му незаспиващо гори пред Светата Троица и молитства за всички нас.

Даровит учител

Общо убеждение на всички, които са разговаряли със Стареца и са чели негови писания, е, че притежаваше дара на словото и богословието, най-висшият от всички дарове на Светия Дух.

Словото му беше просто като на рибарите апостоли, практично, живо, картинно, обаятелно, нежно и сладостно. Падаше като роса върху жадните души. В разказите си беше ненадминат. Преплиташе по естествен начин весели истории и шеги, за да стане разказът приятен, по-картинен и за да подчертае нещо духовно. Често говореше с примери - в притчи - от природата и живота. Беше ясен в думите си, говореше поетично и със сентенции. Беше способен да говори спокойно цял ден без подготовка, а слушателите му да го гледат в устата.

Не е изнасял лекции, нито се е стремил да се представя за учител. Обикновено разговаряше с посетителите си или правеше събирания в познати негови манастири, когато го молеха за това, или отговаряше на въпроси.

С малкото, което казваше, задоволяваше интересите на мнозина. Имаше подход и разсъдливост и можеше от незначителен повод да направи прекрасно духовно поучение.

Имаше способността да обръща безсмислени разговори в духовни. Един светогорец му каза: “Слава Богу, направихме покрива на килията ни”. А Старецът, пренасяйки разговора от строителство към духовен строеж, каза: “Както при къщата най-важно нещо е покривът, за да не влиза вода, така и при човека най-важно е главата му да бъде добре защитена, за да не допуска помисли”.

Словото му се докосваше до душите на хората. “Онова, което ми направи впечатление”, каза един наркоман, “е, че Старецът с две-три думи успя да намери общ език с нас и да събуди интереса ни”.

Според разположението си едни се осъзнаваха и покаяваха, други се замисляха, трети се ентусиазираха, а четвърти се утешаваха. Не убеждаваше хората логически, а им помагаше духовно.

Удивление предизвикват многостранността му, практическите му знания, мъдростта, ненадминатата му памет.

Имаше уменията да направлява духовно монаси и манастири, да дава разрешение на проблеми на миряни, безбрачни и брачни, да разговаря с учени, които се впечатляваха от знанията и ума му. Снизхождаше или възхождаше до образователното ниво и духовното състояние на хората, вземайки предвид техния характер, професията им, произхода им, интересите им и т.н.

Обикновено говореше “за поука, увещание и утеха” (1 Кор. 14:3) и “за царството Божие” (Лук. 9:11). Избягваше безпричинно да богословства. Но когато имаше нужда, богословстваше безпогрешно, изразявайки с прости думи божествените си преживявания. Богосъзерцанието предхожда богословието. То показва богослов неграмотния монах. Казваше “богословието без жив опит прилича на къртица, която се опитва да опише слънцето”.

Разбира се, в словата на Стареца присъстваха и човешките страни от знанията и опита му. Понякога казваше: “Помисълът ми казва това и това...” или “мисля, че...” Говорейки като човек за текущи въпроси, допускаше и грешки. Без друго и самият той не вярваше, че е безгрешен.

Но когато го питаха за духовни състояния и по духовни въпроси, засягащи спасението, следеше с внимание събеседника си, взирайки се дълбоко в очите му с проникателния си поглед и същевременно тайно в себе си се молеше. След като точно разбираше въпроса, говореше това, което благодатта му даваше. Отговорите му бяха толкова ясни, че даваха на човек вътрешна увереност и той ги възприемаше като думи на Свещеното

Писание. Тези думи на Стареца имаха необикновена сила и биваха възприети без съмнения, защото не бяха негови, а от Светия Дух. Старецът просто предаваше Божието слово, което се раждаше свише в сърцето му. Това слово е “особеният и съвършен и истинен белег на светиите” (св. Симеон Нови Богослов).

В тези случаи говореше като имащ власт, убедено, без да оставя място за съмнения. Когато Бог не му даваше слово и известие, не отговаряше. Казваше: “Нека се помолим”, и след дни даваше отговора.

Старецът беше естествено красноречив, стилин, способен и убедителен събеседник. Ценността на неговата дарба обаче се състои не в начина на говорене, а в съдържанието на словата му. Имаха силата да разкриват царството Божие и да изменят душите на хората, защото самият той беше духовно изменен от Божията благодат.

Високопреосвещеният митрополит на Ксанти отбелязва: “Съветите на Стареца издаваха твърдост в убежденията и вяра, основана върху един живот, много по-възвишен от този, който ние сме в състояние да разберем...”

Слушах словата му и се удивлявах на неговия дух. Духът Божий говореше чрез него. Това все повече и повече се превръщаше в мен в непоколебима вяра и неизменимо убеждение. Старецът Паисий се превръщаше за мен в ръководител в Христа, тълкувател на даровете на Светия Дух, небесен пътепоказател, светлина в моята гъста тъмнина”.

И след кончината си Старецът помага на хората със своите писания. Книгите му имат небивал отзвук, четат се с неутолима жажда, превеждат се на много чужди езици, говорят на езика на сърцето, затрогват и прости, и учени.

С учението което Старецът остави, показва себе си като съвременен учител на духовния живот. Думите му звучат в устата на хората, въздействат благотно и направляват душите към спасение.

Дарба на утешение

Както пролетното слънце прогонва мъглата и затопля, така и Старецът чрез своя дар на утешение прогонваше мъката и утешаваше всяка страдаща душа, която се приближаваше до него.

Мнозина прибягваха към него главно за утеха. Идваха притеснени, а си тръгваха коренно променени. Достатъчно бе човек само да го гледа и получаваше сила и радост. Ако имаше благословението и да поговори с него, тогава чувстваше невероятна радост и си тръгваше изменен. Почти същите думи можеше да каже на страдация и някой друг. Но думите на Стареца предаваха Божията благодат, имаха друга сила.

Успяваше да вземе цялата човешка болка и мъка и да изпълни човека с радост и утеха. Самият той поемаше горчивината, но хората се изпълваха с радост и сладост.

Чрез откровената си любов към всеки човек превръщаше болката и проблемите на другите в свои, и това го довеждаше до сърдечна молитва за страдащите. Чрез него действаше Божията благодат - една особена утешителна благодат.

Гледаха неговия пример и се утешаваха. Въпреки че сам той страдеше от много болести, търпеше и славословеше. Не молеше Бога да му даде здраве. Винаги беше в добро настроение, преливаше от радост и развеселяваше тъгуващите. Тръгваха си весели сред мъките си. Не залъгваше с лъжливо утешение. Наблягаше на вярата в Бога, търпението, славословието, духовното посрещане на изпитанието и посочваше края и целта на страданията. Усладяше теглилата на настоящия живот чрез надеждата в бъдещия.

При него ходеха монаси, борени от помисли и изкушения. След един кратък разговор усещаха лекота като да им никнеха крила и си тръгваха, летейки. Преоткриваха първоначалната си ревност и чувстваха сякаш в онзи момент започва монашеският им живот. Когато се връщаха в манастира, промяната им беше толкова очевидна, че другите я забелязваха и ги питаха: “Да не би да си ходил при отец Паисий?”

Когато човек се приближаваше до колибата му, усещаше една сладост. “Всичко около теб, цялата атмосфера ти носи наслада”, свидетелстват мнозина. Никой не си тръгваше от него неутешен. Младежи с психологически проблеми и намерения за самоубийство намираха утеха и си тръгваха с твърдо решение да се покаят и да заживеят духовно. Гръцки понтиец бежанец не бе могъл да си намери работа. Бе дошъл до отчаяние и бе решил да се самоубие. Негов приятел му препоръчал да посети стареца Паисий и той дойде да го види. Промени се, стана нов човек и си тръгна весел, изпълнен с надежди. На края каза: “Сега и планина да застане на пътя ми, ще я преместя, за да мина”.

В “Панагуда” доведоха един парализиран мъж, когото съпровождаха четирима. Видяха се със Стареца, той утеша парализирания и всички си отидоха с радостни лица.

Старецът разказа: “Тия дни (в “Честният Кръст”) дойде едно момче - истински диамант. Притежаваше идеали, чистота, друг път не съм виждал такова дете. Всичките му познати и дори и родителите му го вземат за ненормално; завели го дори в лудницата, понеже не ходел с жени и не водел светски живот. Дойде притеснено и си тръгна съвсем променено.

Един друг човек възнамеряваше да си навреди, а си тръгна като пеперуда.

Друг пък се беше побъркал от психиатри. Дойде и си говорихме час и половина и на края от благодарност искаше да ми даде 1500 драхми, понеже на психиатрите за петнадесет минути плащал по хиляда драхми, пък и не получавал полза, докато тук получи полза, понеже му нямаше нищо, само мислите му трябваше да бъдат поправени”.

Благочестив поклонник, плачейки от вълнение, разказа: “През 1992 година бях дошъл отчаян от Канада. Бях се разделил с жена си, вземах наркотици и още четиринайсет вида лекарства. Не се бях причастявал от тридесет и две години. Старецът разговаряше с около петнадесет души на двора. Изглеждаше много изтощен. Другите си тръгнаха, а аз останах последен. Каза ми: “От много далече идваш. Дълго време те чаках”. Любовта му ме порази. Чувствах, че вижда всичко. Забрави за състоянието си и се натовари с всичките ми проблеми. Разреша ги всичките: здравето (сега вземам само едно лекарство за кръвното), семейството - сега имам и една дъщеря Паисия, работата ми и най-главното - вратата ми в Христа. Майка ми радостна ми казва: “Чедо, целият си едно чудо”.

Веднъж в Солун Старецът срещнал един духовник - свой ученик. Докато разговаряли, ги приближила една жена облечена в черно, силно огорчена и с болка и горест каза: “Кажете ми, защо Бог е несправедлив? Отне мъжа ми, а сега и детето ми”. Старецът не казал нищо. Огледал се наляво-надясно и се помолил. След това казал на жената: “Благословена, сега си като монахиня”. Жената се успокоила, поклонила се, целунала му ръка и си тръгнала, благодарейки.

Дори малко преди смъртта си, когато болките от болестта му бяха големи и беше вече едва жив, не преставаше да утешава Божия народ.

Негов познат младеж имал сериозен здравословен проблем, който предизвиквал у него непоносима мъка. Ходел по психиатри и вземал лекарства. Старецът го извикал насаме, видял се с него за няколко минути, казал му две думи, а радостта, която изпитал младежът, била голяма и неопишуема. Тръгнал си нов човек и изхвърлил лекарствата.

Въпреки че сам той страдал, даваше утешение на другите. Докато беше жив, утешаваше от земята. Сега е утешител от небето и посредник пред Бога.

Противник и гонител на бесове

Явяванията на дявола, неговите изкушения и нападения съставляват отделна глава от живота на Стареца. Отец Атанасий Склирис бе казал на свой познат: “Ела да се запознаеш с един монах (отец Паисий), който воюва срещу демоните на първа линия”. Студент разказвал на Стареца, че някой си професор по богословие

твърди, че дяволът не съществува. Старецът се засмял: “Какви ги разправя този? Тук всяка нощ дяволът ни прожектира кино”. Наистина за Стареца дяволът бе осезаема действителност. Виждаше го много често.

Страстните и слабите воюват срещу страстите си, а силните воюват срещу дявола. Като силен воин Старецът влезе в сражение с дявола и го победи.

При тези “стълкновения” ставаше истинска битка - тяло срещу тяло. Дяволът си тръгваше победен, оставяйки Стареца с разрошена коса и измачкано расо. Разбира се, Старецът не го побеждаваше с телесните си сили.

Понякога се бореше не с един, а с цяло множество демони. Виждаше как цяла колона демони се втурват да го разкъсат. Поради множеството на демоните “последният от колоната изглеждаше малък като главата на карфица”.

Някой му донесе касета, на която бяха записани откровенията на една бесновата жена. Демонът говореше чрез устата ѝ: “И да кажеш на Паисий да мирува и много да не мърда, защото ще яде бой; ще го нападнем, както миналия път”. Старецът както слушаше мълчаливо, се засмя и спонтанно каза: “Кой от всички пъти?” От това става ясно, че много пъти бе получавал бесовски рани по отруденото си от подвизи тяло. Това “много да не мърда”, Старецът го изтълкува, че дяволът имаше предвид правенето на поклони. Няма да сгреша човек, ако си помисли, че дяволът е имал предвид и многостранната му благодатна дейност, чрез която измъкваше човешки души от мрежите на дявола.

За войната срещу дявола казваше: “Дяволът добре си върши работата. Ако е куче, удряш го веднъж-дваж и се маха, а дявола го удряш отново и отново, и пак не си тръгва. Необходимо е единствено пренебрежение и да не му даваме права над себе си. Когато го пренебрегваме и не му даваме права, започва да прави сцени, хили се, играе безплатен театър. Но тогава човек не усеща страх от дявола, не вижда разярено куче, а едно слабо кученце.”

Когато Старецът казва “удряш дявола”, има предвид чрез молитвата, която според Лествичника е “бич за демоните”.

Дяволът се явяваше на Стареца не защото той му даваше право, а по Божие допущение. Той не намираше нищо у Стареца, понеже не му даваше никакво право. Внимавахе да не дава повод на дявола дори да го упреква.

Един монах занесе сладки на Стареца и настояваше да ги опита. Той обаче не взе. “По-добре остави тази работа”, каза, “защото знаеш ли довечера какви ще ми ги говори дангалакът? По-добре да не ти казвам.” Друг му бе донесъл шоколад и на него отказа с думите: “През нощта дангалакът ще ми се подиграва”.

Когато искаше да разкаже за някое изкушение на дявола, казваше през смях: “Да видиш, какво ми направи вчера дангалакът”. Но изведнъж ставаше сериозен, видът му изразяваше печал и тъжно клатейки глава, казваше: “Докъде е про-паднало най-красивото творение заради гордостта си! Изпаднал от първия ангелски чин и станал дявол, изпълнен със злоба и омраза. От ангел на светлината станал мрачен демон”.

Не изпитваше злоба, нито кълнеше дявола. Състрадаваше му и се молеше, ако е възможно да се покае и отново да стане светъл ангел.

След като безброй пъти Старецът бе имал нападения от бесове, той стана опитен техен противник. Вече не се страхуваше от дявола, но не го и подценяваше. Познаваше неговите “понятия”, а също и изкушенията и клопките му. От опит го описваше: “Действително дяволът се преобразява в човек, в животни и т.н. Действително можеш да го докоснеш. Той е в едно различно състояние, което не познаваме. Виждаш го, докосваш го, връзваш го и веднага го губиш от погледа си. Не можем да кажем материализиране. Това е едно различно междинно състояние”.

Православен прозелит поиска благословение от Стареца да преведе на френски неговата книга “Свети Арсений Кападокийски”. Помоли да бъдат пропуснати случките с дявола и изцеляванията на бесновати,

понеже европейците не приемат тези неща. Старецът, който имаше толкова преживявания с дявола, разбира се, отказа.

1. Явявания на демони

Една вечер в манастира “Стомион” казал на едно момче, което му било на гости: “Ти стой тук, аз ще отида до едно място.” Тръгнал за една пещера, която се намирала на ръба на скала, а под нея имало стръмна пропаст, дълбока около триста метра. Слизайки, чул в тишината кукуригане на петел. Разбрал кой бил това и не продължил. Останал там и се молел цялата нощ. Това бил първият път, когато дяволът го изкушавал по време на престоя му там.

Една нощ чул музика и шум от цигулки и други музикални инструменти. Погледнал през прозореца и видял дяволът да танцува. Направил знак на Стареца да дойде и той да танцува. Старецът продължил да казва молитвата и след малко всичко изчезнало.

Друг път била ясна звездна нощ и вън от манастира се явило множество бесове, които викали Стареца да им отвори.

В Иверския скит за известно време в началото дяволът идвал всяка вечер и чукал по вратата на килията му с думите: “По молитвите на светите наши отци”. Старецът му отговарял: “В рая ме водиш, дяволе; вдигаш ме за молитва”. Казваше: “В онази килия имаше изкушение, защото един мирянин бе разлял вода от велик водосвет по дуварите”.

В “Честният Кръст” някой почукал през нощта на вратата на колибата. Старецът помислил, че е крадец и запалил свещ. След малко почукал на прозореца. Тогава Старецът отишъл в църквицата и запалил свещи, за да си помисли, че вътре са много хора, и да си отиде. Впоследствие се чули чукания от покрива. Вече разбрал, че нощният крадец е дяволът, и казал: “А, ти ли си? Че кажи така, сега се разбрахме”.

Слязал от колибата “Честният Кръст”, за да отиде на всенощно бдение в манастира “Ставреникита”. При четенето седнал на стасидията и за момент се унесъл в лека дрямка. При “Слава във висините Богу”, когато започнало шестопсалмието, станал прав и видял до себе си едно зло черно куче с изплезен език. За части от секундата се стреснал. След това се прекръстил, казвайки молитвата, и злото куче, което бил дяволът, изчезнало.

Веднъж му дошъл хулен помисъл. Старецът силно му се възпротивил, клатейки главата си. Като обърнал лицето си към прозореца, видял една коза (дявола) с космати крака да се опитва да влезе вътре. “Да се махаш оттук”, казал с пренебрежение.

Свидетелство на Елефтериос Тамиолакис от Крит: “Първия път, когато отидох до “Честният Кръст”, Старецът се забави да ми отвори и бях готов да си тръгна. Най-накрая вратата се отвори, видях Стареца и му се поклоних. Забелязах, че е някак неспокоен и уморен, и преди да успея да го попитам, ми обясни, че тази нощ

е видял самия дявол. Каза ми буквално следното: “Знаеш ли, благословени, че там, където стоиш, вчера стоеше един дявол. Беше отвратителен, прежълтял и имаше червени очи. Цяла нощ не ме остави на мира. Цялата килия се тресеше”. Старецът беше прекарал нощта в молитва и беше много изтощен. Дяволът не можеше да влезе в килията или да му навреди, защото молитвата му го изгаряше”.

Старецът разказа: “Видях дявола, който направи различни признания. Споменавахе различни личности и казваше “и този е мой, и онзи” поименно. Много от това, което казва дяволът е лъжа, но казва и някои истини”.

През 1979 година Старецът бе посетил един светогорски манастир. Вечерта отишъл в килията си да спи. След като заспал, по някое време чул тропане по вратата. Помислил, че това е клисарят³. Станал и отишъл в църквата. Била затворена и нямало никого. Върнал се в килията си. Отново чул чукане, тежки стъпки в коридора и мърморене, но не могъл да разбере думите. Погледнал и не видял никого. Царяла тишина. Същото се повторило за трети път. Тогава Старецът разбрал кой е този, който чукал. Бил “дангалакът”, при това обясни и защо правел това.

2. Изцеления на бесновати

След като Старецът бе влязъл в битка “срещу началата и властите на тъмнината” и бе излязъл победител, получи от Бога благодат да гони бесове. Разбираше кога някой е бесноват или има само външно демонично въздействие, или е болен мозъкът му. Казваше: “Много често душевно болният е и бесноват. Дяволът притежава бесноватия като своя вила”. Като опитен лекар поставяше точна диагноза и даваше съответната рецепта. Лекуваше бесновати с молитвата си. Вярваше, че: “Когато един монах е достигнал духовно състояние и се моли, дяволът трепери от него. Свива се на кълбо и се маха”. “Все пак”, казваше, “от хиляда, които идват тук и си мислят, че са бесновати, само петима в действителност имат бяс. За да влезе бяс у някого, той трябва да е дал големи права (да е направил големи грехове). За малките деца помага да им четат заклинателни молитви и да приемат свето Причастие, защото те не са виновни. За възрастните обаче не е същото. Бесноватият се лекува чрез покаяние и изповед. Първо нека се установи причината, и след това свещеникът да чете заклинателни молитви, за да се оправи бесноватият”.

“В Пелопонес имаше един човек, който отдалечаваше детето си от Църквата. “Какво ще рече Църква, попове?” И Бог допусна детето да бъде завладяно от бяс - стана същински звяр! Измъчваше и майка си. Принуди се горката да се махне от къщата. А бащата започна да обикаля по манастирите. Лекарите не намираха нищо. Той дойде и при мен и питах: “Кога ще се оправи?” “Когато се укрепи духовното ти състояние.”

Научи всички жития на светиите, манастирите. Виждаш ли колко помага изпитанието. В началото му бяха виновни поповете! Как помагат изпитанията! Принуждава се човек... За това съществуват духовните закони, изпитанията, за да се приближават хората до Бога”.

“Доведоха една бесновата в Суроти, за да я видя. Горката беше много изтощена и ми показа една бучка като камък, която беше от дясната страна на ребрата ѝ. Тогава извадих една раковина, която носех окачена на врата си - в нея имаше кътен зъб на свети Арсений, и я опрях върху тумора. Тя започна да крещи и с виковете си вдигна целия манастир на крак. Опитва се да повърне. Тогава сложих светите мощи на гърлото ѝ и главата ѝ започна да се клати насам-натам с такава скорост, че съществуваше опасност да изхвърчи от мястото си, затова я държеше с ръцете си. Накрая демонът се махна, а тя доста изтощена се успокои”.

³ В някои светогорски манастири клисарят минава да събуди гостите преди служба - б. пр.

Старецът разказа: “Веднъж дойде един мирянин, който години живееше на Света Гора и имаше бяс, без да знае това. Щом го видях, разбрах, че е мъчен от демон. Прекръстих го с мощите на свети Арсений и горкият се почувства освободен, без да може да обясни как е станала тази промяна”.

Старецът разказа: “Веднъж (в “Панагуда”) дойде един болен младеж, който имаше психически проблеми и вярваше, че е луд. Говореше, говореше, а когато му отговарях, не слушаше, а мислеше какво друго да каже. Намираще се в голямо душевно разстройство и под демонично въздействие. Виждаш ли, когато Божията благодат изостави човека, тогава се намесват демоните. Този младеж ставаше черен. Беше достигнал до голямо отчаяние.

Когато мина доста време, гледах да не се движа насам-натам, за да не оставя впечатлението, че ми е омръзнал. Девет часа и половина седях и го слушах. Бях се върнал от бдение, имах проблеми с червата, а седях на една каменна плоча и ми беше студено. Щом съм го приел, трябваше да свърша. Ако да речем, го държах осем часа и половина и после го бях изгонил, този труд от осем часа и половина щеше да е напразен.

На следващия ден дойде брат му да ми благодари. “Какво ми благодариш? Какво съм направил?” Той страдал осем години, а аз, че съм го слушал девет часа и половина, какво толкова съм направил? Човекът се оправи, сега е преподавател и глава на семейство, вярващ, идва да ме види”.

Старецът разказа: “В Суроти доведоха един бесноват. Горкият получи криза в църквата, псуваше, викаше. Донесоха главата на преподобни Арсений и я допрях върху него. Разкрещя се. Падна на земята. Тогава сложих главата върху гърдите му и започнах да казвам молитвата, а заедно с мен и монахините. Щом сложих главата на гърдите му започна да прави резки спазматични движения и остана вдървен, като да беше в безсъзнание. Демонът излезе. Когато се съвзе, благодареше на свети Арсений и на нас. Оттогава нататък редовно посещаваше манастира и носеше дарове. Когато намираще портата затворена, оставяше донесеното до оградата и си тръгваше.

Веднъж видял нещо на сън, изтълкувал го според своя си ум, притеснил се и се отчаял. Отново започна да води греховен живот, още по-лош от преди. Тогава отново бе обладан от бяс. Този път много по-зле. Стана непоносим за семейството си - беше женен с деца. Бореше се с демоните. Виждаше ги с очите си. Но беше смел, много мъжествен. Демоните го удряха, сваляха го на земята. Казваше им, “не идвайте всички заедно, а един по един”. Изпадаше в демонични кризи. Бяха му казали и повтаряше молитвата “Господи Иисусе Христе, помилуй ме.” Когато казваше молитвата, демоните му шепнеха: “Не споменавай това име. Повтаряй си Казандзакис, Казандзакис”, и споменаваха и други имена, между които и името Велухиотис ⁴. Той помислил, че тези хора имат нужда от молитва и написал имената им на един лист, за да ги даде да ги поменават в църквата.

Накрая реши да дойде в Света Гора и да ме види. По пътя, слизайки към колибата, демоните му говореха: “Не ходи при този хърбав човек, какво може да ти помогне той?” Дойде в килията ми и ме молеше да се помоля, за да се оправи. Оставих го. Хапна малко и го настаних да си почине. Бяхме в една килия. Докато казвах молитвата, изведнъж се чу едно изсвирване като от снаряд. Демоните го грабнаха и го хвърлиха на 4-5 метра отсреща на земята (от архондарика - във в коридора). Започна да вие и да ругае. Демоните му казваха: “А, бе... (мръсни думи), ще ти покажем ние сега”, и му вдигаха дрехите. Аз не виждах демоните, но виждах как дрехите му сами се вдигат и чувах срамните им думи. Демоните се опитваха да го съблекат. Не знаех какво да правя в тази ситуация. Донесох пръста на преподобни Арсений, кръстех го с него, а в себе си повтарях молитвата. Успокояваше се за малко, оставяха го, а после отново същото. Това продължи около 2-3

⁴ Аристос Велухиотис - псевдоним на Атанасиос Кларис (1905-1945). Активист на Гръцката комунистическа партия. Водач на партизански отряд по време на партизанската война в Гърция. Характерно е, че тези партизански отряди са действали с голяма жестокост спрямо мирното гръцко население. През 1945 г. Велухиотис се самоубива, когато е бил заобиколен от противникови войски - б. пр.

часа. После се съвзе. Плачеше и ми благодареше. Каза ми, че четири демона го грабнали и го захвърлили отсреща в стената, а един пети го дърпал за носа.

Тръгна си здрав и досега е добре. Някога тази личност заемаше и отговорно място в държавното управление”.

Старецът разказа: “Един мирянин беше изпаднал в прелест. Някакъв бесноват му казал: “Имаш кръст на главата си, иди да станеш проповедник!” Дойде да вземе благословение. Казвам му: “Виж, благословени, имаш бяс, иди в “Ставреникита” да ти прочетат закланателни молитви”. Стана и си тръгна. Отиде в света и проповядваше. Веднъж пред народа демонът го прихванал и той започнал да ругае Света Богородица и да хули Бога. Хората си тръгнали изплашени. Завели го в лудницата. Там се смирил, но се и отчаял и искал да се самоубие, защото този грях е тежък. Отново дойде и му казах: “Бог прие да бъде похулен от теб, за да те спаси и да се спасят и други”. Така се справи”.

Източник на благоухание

Старецът казваше: “Понякога Бог дава благоухание по време на молитва. Друг път по време, когато не се молиш. Това бива, за да утеши, да подкрепи някоя душа и да ѝ даде сигурност - винаги с някаква цел. Благоуханието е силно. Не прилича на уханието на ароматите. Чувстваш голямо облекчение. Понякога не можеш да издържиш на силното благоухание”.

Това божествено благоухание е признак за присъствието на Светия Дух, на свети места или където има свети мощи.

Разказа: “Веднъж, когато бях в манастира “Филотей”, отидох до килията на преподобни Дометий. Изведнъж започнах да се задушавам от силно благоухание. Попитах и ми казаха, че някъде там наблизко трябва да е погребан преподобни Дометий, но никой не знае къде точно”.

“Веднъж, когато бях в Катуня и минавах през една разрушена килия, от която се виждаха някакви разхвърлени железни и дървени греди, усетих силно благоухание. Както по-късно научих, в тази килия живял един добродетелен аскет, който достигнал до голяма духовна висота”.

Когато живееше в “Честният Кръст” и минаваше през рухналата руска килия “Света Троица”, усещаше силно благоухание. Веднъж с него бе и едно от духовните му чеда. Старецът го попита дали усеща нещо. Слязоха до костницата на килията, понеже благоуханието идваше от черепа на един добродетелен монах.

По времето, когато подготвяше за издаване книгата си “Отец Арсений Кападокийски”, беше с няколко монахини от Суроти в една стая и правеха поправки на текста. В един момент Старецът усети неизразимо благоухание, но нищо не каза, за да види дали и монахините са го усетили. След малко те една след друга започнаха да питат: “Какво мирише? Какво е това благоухание?”. Старецът прие това благоухание като благоволение на свети Арсений за издаването на житието му.

Старецът не само усещаше благоухание, но и сам стана “благоухание Христово”. Безброй пъти Божията благодат го издаваше и удостоверяваше светостта му чрез благоухание, което като “нескончаемо миро” идваше от него, от негови лични вещи или от местата, където бе живял.

Светогорски монах разказва: “Благоуханието, което струеше от Стареца, беше нещо неопишимо. Много пъти, когато му целувах ръка, усещах един свръхестествен аромат като от мир. Същото усещах да излиза и от устата му, когато ми говореше, докато естествено би било заради извънмерния му пост да излиза лоша миризма. Многократно се е случвало да усещам същото ухание още щом премина потока и да ме съпровожда през целия път, докато стигна до килията му в “Панагуда”.

Свидетелство на Високопреосвещения митрополит на Лемесос г-н Атанасий: “През 1976 година още като дякон заедно с друг мой познат дякон за първи път посетих отец Паисий. Тогава беше в “Честният Кръст”. Почукахме и зачакахме с възбуждане. Бях слушал различни неща за Стареца и много исках да се запозная с него.

Дойде да ни отвори. Беше слаб, увит с едно одеяло. Беше зима. В разговора ни беше в много добро настроение, казваше ни различни шегички. В интерес на истината се разочаровах, защото си казах: “Този ли е големият светия, когото наричат чудотворец?” В себе си имах различна представа за светиите. Не ни каза нищо, говореше ни само шегички и ни черпеше с локум и други неща.

Тръгвайки си, там, пред телената ограда, преди да си вземем довиждане, му казахме: “Отче, кажете ни нещо духовно”. Отговори ни: “Какво да ви кажа, бре деца? Правете много поклони”. Питаме: “Колко поклони да правим?” Не отговори, но видът му се измени и стана различен и в онзи момент цялото онова място се изпълни със силно благоухание! Толкова силно благоухание! Всичко благоухаеше, вятърът, камъните, дърветата, всичко.

Старецът забързано ни каза: “Бързо, бързо, вървете, вървете си”.

Сбогувахме се и без да кажем нищо, усетихме една голяма радост в себе си и започнахме да тичаме. Не знам какво ни стана. Благоухание и голяма радост. Продължавахме така, тичайки и смеейки се, а благоуханието ни следваше докато минахме и “Буразери”⁵.

Въпреки че малко преди това моите чувства бяха напълно противоположни, след тази случка почувствах силно благоговение към Стареца”.

Светогорският иеромонах А. свидетелства: “Една сутрин Старецът ме чакаше, за да свършим една работа заедно. Когато целунах ръката му, усетих силно благоухание, но и целият двор бе изпълнен с благоухание”.

Монах Х. също усети Стареца да благоухае: “Веднъж когато разговарях с него, усетих, че благоухае. Казах му, а той ми отговори, че това се случвало, защото уж аз съм бил добър. Друг път ми подари едно дървено кръстче, което от време на време също благоухаеше. Споделих му това и ми отговори, че когато съм в добро духовно състояние, тогава благоухае”.

“Един път”, свидетелства старецът Григорий от манастира “Свети Иоан Предтеча” - Преображение, “усещах благоухание като от свети мощи. Старецът беше наблизо. В началото недоумявах откъде идва, но приближавайки, се уверих, че благоуханието идва от него”.

Разбирателство с другоезични

Знайно е, че Старецът не знаеше друг език освен гръцки. Но често се случва - когато имаше причина - на езика от Петдесетница да разговаря и да се разбере чудесно с другоезични.

⁵ Килия на около половин час път от “Честният Кръст” - б. пр.

Свещеник Е. К. разказва: “Веднъж заедно с други трима посетители и един французин бях в килията на Стареца. Французинът не знаеше и дума гръцки. Когато дойде неговият ред да говори със Стареца, отидоха по-настрана и петнадесет минути си говореха седнали на пъновете. Гледахме ги с интерес как си говорят. Как общуваха, след като нямаха общ език на общуване? Чужденецът си тръгна радостен. Удовлетворението се четеше явно на лицето му”.

Френски пътешественик имал уговорка с един монах да отидат заедно да видят Стареца. Вечерта в манастира, в който пребивавал, имало бдение. След бдението монахът отишъл в килията си да си почине. От силното желание да види Стареца чужденецът сам слязъл до колибата му. Разговаряли чудесно и от разговора останал с впечатлението, че Старецът знае безпогрешно френски.

Отец Василий от манастира “Григориу” свидетелства: “Бях отишъл по обяд до килията на Стареца. Портата беше затворена. Един младеж чакаше легнал на земята. Беше американец от гръцки произход и знаеше само английски. “Как ще се разберете със Стареца?”, го попитах. “Ще изпрати Бог някого”, отговори. “Ето на, теб”, допълни. В крайна сметка се озовах и аз при тях, за да изпълнявам уж ролята на преводач с малкото си лош английски, който бях забравил. Забелязах обаче за голямо мое учудване, че отец Паисий разбира по-добре от мен всичко, което момчето му казва, и му отговаряше, разбира се, на гръцки, с много прости и мъдри изрази, които аз превеждах. Онова, което ще остане незабравимо за мен, е разрешението, което даде на един от проблемите на младежа и в което се откриваше голямата му вяра и доверието му в Божия промисъл. “Майка ми”, оплака се младежът, “постоянно иска пари от мен, а колкото ѝ дам от малкото си спестявания, ги харчи безразборно. Не зная какво да правя”. “Слушай, чедо мое”, отговаря му отец Паисий. “Парите, които би давал на майка си, давай милостиня на някой беден и в оня момент казвай тая молитва: “Боже мой, давам тия пари за майка ми, Ти се погрижи за нея”. Тогава Бог Сам ще се погрижи за нея, ще намери начин”.

Свидетелство на отец П. Л.: “Веднъж бях до “Панагуда” и един чужденец чакаше да говори със Стареца. Предложих да съм преводач. В началото Старецът чакаше да чуе превода на въпросите. След това започна да отговаря на въпросите, преди да съм ги превел!”

Духовно чедо на Стареца разказва: “Веднъж отидох много рано сутринта до “Панагуда”. Едва се бе съмнало. Ударих желязото и Старецът усмихнат ми отговори. Попита ме:

- Как мислиш ти, отче..., когато свети Ефрем Сирин посетил свети Василий Велики, имали ли са нужда от преводач?

- Мисля че не, отче, отговорих му.

Влязох в архондарика и заварих един посетител чужденец. Докато Старецът приготви почерпката, с малкото английски, който знаех, завързах разговор и ми каза, че е дошъл вчера късно вечерта. Закъснял, защото изгубил пътя, станало късно и Старецът го приютил. Говорили си без никакви затруднения и чужденецът мислеше, че Старецът знае английски”.

Странни пренасяния

Въпреки че Старецът се намираше в килията си на Света Гора, той се пренасяше много далеч, за да помогне на някого в опасност или по друга причина.

Хората го виждаха и го чуваха. Понякога оставаше невидим, наблюдаваше и узнаваше какво се случва с някоя личност, с някое семейство или с някой манастир.

В манастира “Свети Иоан Богослов” в Суроти набързо направили пострижението на една възрастна монахиня заради настъпващата ѝ смърт. Отец Пасий все още не беше известен за пострижението, но при все това, бидейки на Света Гора, присъстваше и наблюдаваше погребението, и не можеше да разбере коя монахиня погребват.

В дните, когато бе на поклонническо пътуване в Иерусалим, една група младежи дойде да го види. Въпреки че отсъстваше от килията си, те го намериха! Старецът им отвори, почерпи ги локум, поговориха и си тръгнаха много радостни. Пренощуваха в манастира “Филотей” и там разказаха, че се видели със Стареца. Отците недоумяваха, как са го намерили, след като го няма. На другия ден един от филотейските братя отиде в “Панагуда”, но не намери Стареца. Попита в съседна килия и го увериха в отсъствието му.

За тази случка бе разбрал и портарят⁶ на манастира “Кутлумуш”, настоящият игумен на манастира “Ватопед” архимандрит Ефрем, а също и други отци, и стана широко известна в Света Гора.

На 15 август 1987 година три монахини от манастира “Свети Иоан Предтеча” - Преображение в Халкидики отидоха в манастира в Суроти. По време на бдението те пееха на десния клир. Три пъти - на “Честнейшую”, на Хвалитните стихирите и на Херувимската песен десният клир чуваше Старецът да пее от олтара, а в същото време той се намирал на Света Гора!

Старецът Григорий от гореспоменатия манастир разказва: “Един ден, когато посетих Стареца в “Панагуда”, имаше много народ. Накрая ми каза да пренощувам в колибата му. Хапнахме нещо набързо и каза да си починаем, защото бе много изморен и недоспал. От два дни не бил спал. Сутринта, когато ме викна за служба, ми каза:

- Не ме оставиха цяла нощ да спя.

- Кой, отче?

- Ей на, навън имаше бдение. Беше много хубаво.

Докато беше на Света Гора, участваше във всенощно бдение, което се извършваше в манастир във в света.

Свидетелство на госпожа М. Д.: “Преди няколко години, когато Старецът беше още жив, се разболях. Получих един малък тумор. Синът ми отиде, попита го и той му казал да ме отведе в болница Теагенио. Така и стана. Приеха ме в хирургията и бързата биопсия показа злокачествен тумор. След шест дни лекарите ми казаха, че ако на другия ден кръвта, която изтичаше от раната, не спре, отново ще ме приемат в хирургията.

Синът ми отново отиде при Стареца, който му казал: “Нека майка ти не се притеснява, не е нищо сериозно. Не е трябвало лекарите да правят операцията”. Дал му една броеница и му казал: “Дай я на майка си и ѝ кажи, че с това ще скрие шапката на лекарите”.

На седмия ден, както си е бил на Света Гора, се яви и в болницата! Видях Стареца до мен да подрежда маркучетата, по които течеше кръвта. Преди да успее да му благодаря, изчезна. Вечерта лекарите дойдоха

⁶ Портар - монах, който дежури при портата на манастира - б. пр.

и установиха, че кръвта е спряла, разрезът се беше затворил и впоследствие всичките изследвания бяха отрицателни. Не беше необходима химиотерапия, дори никакво лекарство.

Когато по-късно излязох от болницата, срещнах Стареца в манастира “Свети Иоан Предтеча” и му благодарих за това, че дойде да ме посети в болницата.

Отговори: “Дойдох, чедо мое, защото лекарите напразно те измъчиха”.

Понякога се явяваше на някои насън. Това не е толкова чудно. Чудното е, че той знаеше за тези явявания и когато се срещаше с лицата, им напомняше за явяването си и ги питаше дали са направили това, което им е заръчал насън.

Свидетелство на отец Василий Вирлиу, ефимерий на храма “Свети Лука” в Ставруполи, Солун: “Едно лято през осемдесетте години здравето ми силно се беше влошило. Целият месец юли бях болен. Когато настъпи Богородичният пост, сред унеса на безсънието ми дойде помисъл, че ще умра. На разсъмване заспах за малко и гледам стареца Паисий, който ми казва: “Бре наивнико, няма да умираш”. На въпроса как ще се справя с проблема, ми отговори: “Смирението ще го изцери”. Усетих голяма необяснима вътрешна радост и силно желание да посетя Стареца. Същия ден тръгнах за Света Гора, вземайки за помощник мой познат заради доскорошното ми състояние. В “Кутлумуш”, попитахме един монах, дали Старецът се намира в килията си. Отговори ни: “Изпуснахте го, преди малко тръгна”.

Казах на познатия ми да вървим бързо. Стигайки до килията, го чухме: “Е! даскале (още не ме бяха ръкоположили). Ела тук, бре чедо мое. Теб чаках. Как бих могъл да тръгна? Къде прекъснахме разговора си сутринта?”

- На смирението, отче...”

Чуващ молещите му се и призоваващите го

Една благочестива жена срещнала Стареца в един манастир и го попитала: “Отче, чуваш ли ме на Света Гора, когато те викам?” Той отговори: “Че да не съм глух?”

Действително по един различен, духовен начин чуваше призивите и молитвите на някои християни, които се обръщаха към него, намирайки се на стотици километри далеч. Помагаше им невидимо с молитвата си или им изпращаше отговор по различни начини.

На 22 април 1978 година Старецът разказа: “Има една душа, която никога не съм виждал. Веднъж когато бях в света, се видях със Стареца ѝ, а тя отдалеч следеше това, което си говорим и после го разказа на Стареца си.

Та праща ми значи тази душа едно писмо доклад от три страници и ми описва един “разговор”, който сме провели: аз от Света Гора, а тя от света. Ако бях написал тези три страници със собствените си ръце и ги бях пратил в “Суроти”, сестрите нямаше да се усъмнят, че са мои. Защото това са мои думи. Все едно аз съм ги диктувал на тази душа. Нищо не мога да ѝ отговоря. Оставям писмото ѝ постепенно да бъде забравено.

Често пъти усещам, че съм в едно състояние, в което сетивата ми са напълно наред, но все пак не съм буден. Отговарям на проблемите на някоя душа, която ме призовава, и която чувствам близо до себе си, а в действителност се обръщам към душа, която има някаква нужда и се намира далеч.

Това ми се случва и когато тук, в колибата идват хора. Започвам да говоря думи, които не са мои. Това става, защото хората идват при мен с дълбоко благоговение. Вярват, че съм светия и Бог им помага.

Има хора, които от един пън⁷ могат да получат благодатта на Честния Кръст. И други, които и от Честния Кръст да не получат никаква Божия благодат.

Бог не е несправедлив към никого. Изпраща любовта Си над всеки. Достатъчно е да има смирение. То привлича Божията благодат. И си мисля колко е жалко човек да се пилее в незначителни неща, докато може по такъв начин и в такава голяма степен да помага на хората”.

Една благочестива майка имаше три дъщери. Двете по-големи станаха монахини в известен на Стареца манастир и тя желаше и най-малката ѝ дъщеря да стане монахиня. Помоли се, призовавайки Стареца. Той я видя от Света Гора как вдига на ръце най-малката си дъщеря, подава му я и казва: “Вземи я и нея”.

Когато излезе в света и я срещна, каза: “Тази я познавам”.

През един Велик пост, намирайки се на Света Гора, Старецът почувства как госпожа Елени Патера от Коница му подава един топъл хляб. Усети уханието и топлината му и сякаш се насити с него. Помисли си колко все още го обича като нейно истинско дете. Тя, явно, била извадила хляба от фурната и си мислела, ако може да му изпрати един топъл хляб, както правила тогава, когато Старецът бил в “Стомион”. Това почувства Старецът и го разказа по-късно на дъщеря ѝ Кети.

През 1981 година Старецът посети свое духовно чедо и пренощува в килията му. На сутринта разказа как през нощта почувствал, че братството на един светогорски манастир усилено и тревожно го призовава, понеже преживяват голямо затруднение. По-късно в цялата Света Гора стана известно какво се случило на този манастир през онази нощ. И действително отците го призовавали, просейки неговата помощ, както му казали след това.

Отец Х. от Света Гора разказва: “Отидохме рано в килията на иеромонах Паисий за празника Благовещение. Искахме да видим Стареца, преди да са дошли другите отци за панигира. Старецът беше сам в архондарика. Когато го видях, ми каза: “Току що пред мен се яви една жена и молеше за помощ. Изглеждаше много болна. Лицето ѝ беше слабо и жълто като лимон. Беше много изстрадала. Често пъти ми се явяват хора и молят за помощ.”

Харилаос..., митнически служител от Солун, свидетелства: “Поклонници посетиха отец Паисий. Той каза на някого: “Ти иди на този и този адрес и дай тази благословия на еди-кого си, който има магазин на това място.” Когато господинът получил благословението, останал изумен, понеже Старецът не го познавал и недоумявал как така му е изпратил благословението. Той всяка вечер се молел по броеница, призовавайки Стареца, който от толкова далеч чувствал това, и благословението, което му пратил, го потвърждава”.

Анонимно свидетелство: “През 1993 година, на бдението в чест на преподобни Арсений заедно със съпруга ми отидохме да видим Стареца в “Суроти”. Имаше повече от три хиляди души. Беше много студено. От 9 часа сутринта до 5 след-обед чакахме своя ред. Видях, че съпругът ми се е изпотил и лицето му е пребледняло, и се изплаших. Беше опериран от сърце, а не бях взела със себе си лекарства и храна. Уплаших се да не му се случи нещо. “Какво да направя, Боже мой”?

⁷Има предвид, че той самият е един такъв пън - б. а.

Изведнъж гледам една сестра да излиза, викайки: “Моля, кой е господин Аристидис, който има проблем със сърцето? Носи бежово яке. Нека дойде с мен, Старецът го вика”. Тогава разбрах, че Старецът е чул молитвата ми и ни е видял по един различен начин!

Отдохме и взехме благословия от него. Видя ми се висок до тавана. Усмиваше се. Даде един съвет на Аристидис и го потупа с обич по гърба. Обърна се към мен и казва: “А ти?”

“Аз искам първо благословията ти. А на една снимка, която синът ми тайно е снимал, когато беше на Света Гора, образът ти да се вижда ясно или ще я скъсам”. Погледна ме и ми казва:

- Защо съм ти аз, благословена моя?

- Ти знаеш - отговорих.

Пристигайки у дома, с нетърпение отидох да видя снимката. Там където преди това беше мрачно, сега ясно се бе появил образът му! Благодаря му!”

Познавач на състоянието на починалите

Като чист по ум и чрез Божията благодат Старецът се удостои да вижда души на хора в часа, когато напускат земята и възлизат на небето, и знаеше в какво състояние се намират други починали. Когато го питаха за душата на починал, отговаряше според състоянието, в което виждаше, че се намира душата. Например: “Майка ти е намерила покой в Бога” или “Правете милостиня в негово име”, или “Нека се помолим на Господа да го упокои”.

Старецът разказа: “Исках да знам в какво състояние се намира душата на първата монахиня, която бе погребана в гробището на Суроти. Донесоха я в ръцете ми (с ръцете си показва сякаш държи бебе) и ми казаха: “Това е душата на Магдалина”. Беше в много добро духовно състояние, в мярата на един мой познат подвижник, който се бе подвизавал години”.

Веднъж видял душата на монахиня Ксения, която живеела в манастира “Света Троица” в Коропи като малко дете да възлиза на небето. Тази благословена душа била дъщеря на генерал Марулис и била много смирена и добродетелна.

Свидетелство на господин Ангелос Хорозидис, офицер от солунската полиция: “На 8 юни 1987 година, извършвайки задълженията си по опазване на сигурността близо до Централна болница Солун, бях ранен с бомба “Молотов”. Получих тежки изгаряния. В болница Ипократио, където бях пренесен, ме оставиха, като мислеха, че скоро ще настъпи смъртта. Оставах жив, губейки всякакво усещане за заобикалящото ме.

От първия момент, в който Старецът бе научил за станалото, каза: “Много ще страда, но ще оживее”. След няколко дни дойдох отчасти в съзнание.

Един ден обаче почувствах, че умирам, и казах на медицинската сестра: “Сестро, умирам, умирам”.

Тогава започнах да се издигам нагоре, да напускам земята, да се движа между звезди, а след това и между галактики. Такова обяснение си давах в онзи момент.

Издигах се, издигах се, а пред мен вървеше една светлина, нещо като запалена свещ. Изведнъж пътуването спря. Започна обратно движение и приземяване. Озовах се в болницата с трахеотомия, а около мен стояха лекари и ме гледаха.

След пет месеца срещнах Стареца в Суроти. Прегърна ме, целуна ме и започнах да му разказвам как умрях. Прекъсна ме, като ми каза: “Е, благословени, та нали заедно отидохме до отвъдния живот и се върнахме. До тебе бях, не ме ли виждаше?”

Тогава разбрах каква беше светлината, която виждах”.

Прозорливост и предвиждане

Притежавайки дара на прозорливост и предвиждане, Старецът по Божия благодат предугадваше понякога идването на посетители, настроението, духовното им състояние, името, родното им място, въпроса, който ги занимава, тяхното минало и бъдеще. Имаше свой (духовен) телевизор и можеше да вижда някого, който беше далеч от него, какво прави, как живее, с какво се занимава. Друг път знаеше какво е написано в някое писмо, което са му изпратили, и даваше отговор, без да го е прочел; или какво съдържа някой пакет, без да го е отварял.

Старецът каза: “Когато започна войната в Персийския залив, усетих в съня си болка. Чувах бумтене на оръдия, бомби, самолети и се събудих. Разбрах, че войната е започнала и причинява голямо зло. Когато след малко дойде един отец от “Кутлумуш” и ми каза, че войната е започнала, отговорих, че е започнала преди два часа. Същото почувствах и на третия ден”.

Старецът разказа: “Дойде един човек на средна възраст, който имаше силно главоболие и в продължение на една година лекарите не можеха да му помогнат. Щом го видях отдалеч, разбрах, че има бяс. След като ми откри болката си, му казах: “Това ти се случва, защото си излъгал една жена и тя е отишла и ти е направила магия. Но освен това си извършил безчестие и с друга млада жена. Отиди да поискаш прошка от тези хора. Изповядай се, нека ти прочетат заклинателни молитви и ще се оправиш”.

Светогорският монах Г. разказва писмено: “През лятото на 1992 година имах един проблем. Тогава бях още мирянин. Имах нужда от пари, защото дължах триста хиляди драхми на приятели и баща ми трябваше да се подпише, за да тегля заем. Но баща ми не подписваше. Бях се притеснил извънредно много. Бях чул за стареца Паисий и си помислих да отида да го питам за проблема си.

Щом Старецът ме видя, назова ме по име и (без нищо да споменавам) продължи: “Баща ти подписа и взе заема от Търговската банка. Попитах го: “Вие, отец Паисий, откъде знаете това?” Отговори ми: “Щом не вярваш, иди до Карея и се обади по телефона на баща си, за да се увериш”.

Наистина отидох до Карея, обадох се по телефона на баща ми и той ми каза, че е взел заема от банката преди един час. Веднага слязох отново до килията на Стареца, поклоних му се, благодарих му за радостта, която ми донесе, почерпи ме и си тръгнах”.

Господин Евангелос Антипас разказва: “Веднъж когато бях при Стареца, разговаряхме за назначаването ми на работа. “Дядо, нямам необходимите характеристики, за да бъда назначен към Националната здравна служба”. Каза ми: “Ти си подай документите, пък Тя Света Богородица си знае”. След 15 дни отново го посетих и ми казва:

- Значи си назначен в Харака, а?

- Не, дядо, какъв Харака? Молбата, която съм подал, е за Мирес.

- Назначен си в Харака, Евангеле.

- В Мирес, дядо - настоявах аз.

Върнах се вкъщи и след два дни получих едно препоръчано писмо от Министерството на здравеопазването, с което ме назначават за инспектор първа категория в Здравния център в Харака. Старецът знаеше това, преди да е оповестно назначението.

Когато бях в Крит и го посетих през отпуската си, Старецът попита:

- Евангеле, получи ли документи за преместването ти в болницата "Свети Димитър"?

- Не, дядо, за какво ми говорите?

- Местят те.

Тръгнах си, а след един месец се върнах и му казвам: "Дядо, преместиха ме в Халастра". Със себе си носех дори броя на Държавен вестник, в който пишеше Халастра... Старецът настояваше: "Премести ли се в "Свети Димитър"? Същото, което пита и преди един месец.

След 4-5 броя на Държавен вестник беше поместено назначението ми в "Свети Димитър". Старецът знаеше още преди да съм подал молбата си, че ще отида в "Свети Димитър".

Господин Василиос Цолакис, полицаи от Аридеа, разказва: "Един мой познат беше отишъл в чужбина. За нещастие там се забъркал с някакви протестанти, в резултат на което се бе отрекъл от Православието и бе станал протестант.

Един ден ме посети в кабинета ми и виждайки снимката на отец Паисий, разтреперан ми казва: "Този го познавам. Преди десет години заедно с други двама отидохме до килията му. Когато пристигнахме, единствено на мен не позволи да вляза. Понеже ми каза, че съм еретик, щом не вярвам в Света Богородица и в светиите".

Кипърец поклонник разказва: "Баща ми беше отишъл при Стареца. Съпругата ми го бе помолила да му предаде едно писмо. Старецът го назовал по име. Баща ми изгубил ума и думата и забравил да му даде писмото, а Старецът го попитал:

- Да имаш да ми даваш нещо?

- Нямам.

- От дъщеря ти?

- Коя ми дъщеря?

- И жената на твоя син също ти е дъщеря. Както и да е, кажи ѝ, че отговорът на нейния проблем е този и този.

И му казал отговора на това, което го питала в писмото съпругата ми".

Свидетелство на монах Иоан от манастира "Света Троица", Метеора: "При едно мое посещение в Америка, в болницата, където се лекувах, дойде една госпожа кипърка, която се казваше Катерини Кики и ме помоли да предам едно писмо на стареца Паисий.

Когато се върнах в Гърция и отидох да видя Стареца, преди още да съм влязъл в колибата му, той ми каза: “Защо взе писмото от Екатерина, в което има сто долара?”

Отвори писмото, което му дадох, и ми върна стоте долара. Аз не исках да ги взема, като му казвах: “Отче, аз какво да ги правя?” Каза ми: “По пътя ще срещнеш отец З... Дай му парите да си купи схимата, за да стане великосхимник и му кажи да не ме съди”.

Действително стана така. Срещнах го и му дадох парите. Онзи се изненада, защото на никого не беше казвал, че ще става великосхимник и отиде да поиска прошка от Стареца, когото много пъти беше осъждал”.

Господин Т., жител на Х., започнал да посещава беседите на едно от тези дружества, които като отровни гъби често-често никнат в нашата страна с уж философско-научно предназначение, но със съмнително съдържание и цели. Също така четял и съответните книги и брошури, които му давали. Като резултат на всичко това, което слушал и четял, започнал да не се чувства добре, бил като замаян, смутен и объркан. Питал се дали трябва да продължи, двоумял се и се притеснявал. Един негов приятел, който разбрал за затрудненото му положение, го посъветвал да отиде на Света Гора и да се посъветва със стареца Паисий. Съгласил се и тръгнал за Света Гора, дори във външния десен джоб на якето си сложил Свещеното Писание, а във вътрешния ляв джоб една от книгите и няколко брошури на дружеството.

Пристигайки в “Панагуда”, заварил Стареца наобиколен от много народ. Изчакал, докато си тръгнат всички, освен двама, които искали да се видят насаме със Стареца. Мислел си как да изложи своя проблем, но Старецът го преварил и попитал:

- Как са нещата в Х. (името на мястото, където живеел)?

- Добре са, отче, казал в недоумение за това, как Старецът, който го виждал за пръв път, знае местожителството му.

- Виж Т. (ново учудване за това, че го назовал по име), тази книга, която държиш в този джоб (и му посочил джоба в който държал Свещеното Писание), е добра и я чети, колкото можеш по-често, но това, което държиш тук (и му посочил отляво на гърдите), го изхвърли колкото можеш по-скоро, защото... има ли лудница в Х.? Ако няма, в друга ще те вземат”.

Един човек искал да посети Стареца, но не знаел пътя. Срещнал група хора, които отивали там и ги последвал. Бил от Серес, но живеел в Америка. Носел малка чантичка. Щом Старецът го видял, казал му: “Ей, високия, седни на трона (пъна). За какво си дошъл да ме питаш, дали ще избухне войната, за която пише в книгата, която е в чантичката ти ли?” (Нека се отбележи, че книгата била написана на английски).

Господин Д. Х. от Крит работел в Германия. Довел сина си да учи в Светогорското училище Атонада. След като го наредил, слязъл до “Панагуда” да се види със Стареца, както му препоръчал неговия изповедник - отец Г. П. След разговора Старецът го потупал ласкаво по гърба и наблегнал на следното:

- Сега като отидеш в Карей, обади се по телефона на жена си в Германия, за да я успокоиш. Казали са й разни глупости за детето и като майка се е притеснила. Ще се обади и аз по телефона оттук на моята Майка (молитва към Света Богородица).

- Вслушвайки се в Стареца, господин Д. веднага се изкачил до Карей и поговорил със съпругата си. Заварил я много разтревожена. Някакви нейни познати й казали, че ще изгуби детето си, понеже уж монасите щели да го подлъжат и да го задържат за монах. Тя се обадила по телефона на отец Г., който отишъл у тях да я успокои, но без резултат. Щом научила обаче от съпруга си за чудесния “телевизор” на Стареца, и й предал

думите му, веднага се успокоила и се почудила на дарбата му да познава от Света Гора какво се случва в дома им в Германия. Със сигурност да се успокои развълнуваното ѝ сърце помогнало и “телефонното обаждане” на Стареца до неговата Майка.

Протопрезвитерът отец Константинос Н. Пападопулос, преподавател в Богословския факултет на Атинския университет, разказва: “През лятото на 1981 или 1982 година слязох на пристанището Дафни, държаейки за ръка сина си, който по това време беше на 6 или 7 години. Веднага ме приближи един непознат мирянин и ми каза да не ходя този ден при стареца Паисий, а на следващия. Изумих се, че знаеше планове ми и питайки го, разбрах, че когато ходил при Стареца, той го изпратил в Дафни да предаде това съобщение на свещеника, когото ще види там да слиза от кораба, държаейки едно дете за ръка. В същия ден Старецът възнамерявал да отиде някъде и предвиждайки моето идване, направил необходимото, за да не се трудя напразно. Молитвите му да имаме”.

Често пъти когато беше в архондарика на “Панагуда” със свои духовни чеда и чуваше камбанката да бие, без да гледа, Старецът казваше: “Отвори вратата, идва едно момче от Лариса”, или “идва отец Никодим” - и безпогрешно познаваше. Не правеше това, за да изтъкне себе си и да му се възхищават, но или говореше спонтанно, или искаше да засили вярата и доверието им в духовните съвети, които даваше, или по някоя друга причина.

В “Стомион”, докато седял с разни хора в архондарика, казвал: “Василий и Димитрис идват”, и ставал да сготви или да направи кафе. Останалите недоумявали как знае това.

Докато вървял по пътя с някакви хора, без да гледа, казал: “Идват трима младежи”. И след време срещнали трима младежи, които слизали към килията му.

Някои по-деликатни посетители, за да не безпокоят Стареца, идваха безшумно и заставаха вън от “Панагуда”, зад клоните, с търпение, докато Старецът излезе. Не искаха да му прекъсват молитвата. Не след дълго той отваряше вратата и ги викаше по име, без да ги е видял и без да ги познава.

Имаше и някои, които искаха от опит да се убедят в “говорещия в него Христос”. Искане да се уверят, дали Старецът има дарба на прозорливост и предвидливост.

Един офицер, чиято специалност били радарите, искал да провери, дали и “радарът” на Стареца работи добре, и наистина бил “засечен” от него. Иначе казано, Старецът “засякъл” и разкрил помислите му.

На своя позната монахиня бе казал: “От Света Гора те виждам, че постоянно четеш житието на свети Арсений. Добре правиш, продължавай да го четеш”.

Някой удари камбанката, докато Старецът правеше иконки на пресата. Погледна през прозореца и видя един младеж. Не му отвори. Продължи с ръкоделието си. Три пъти отиде до прозореца и наблюдаваше младежа. Третият път каза: “Хайде, върви си по пътя, момче”, и обясни на присъстващия монах: “И да му отворя, нищо няма да излезе, защото е превърнал сърцето си в обор”.

Веднъж при “Честният Кръст” ударила камбанката. Старецът погледнал през прозореца и видял да чака един мирянин. Наблюдавал го известно време, говорейки си: “Носи епитрахил, а не е свещеник”. След като му отворил и поговорили, посетителят му разкрил, че е магьосник и носи епитрахил под дрехите си.

Веднъж предвиди идването на група младежи, които нямаха духовни интереси. Идваха да го видят само от любопитство. За да не изгуби напразно деня си, взе Псалтира в торбичката, затвори килията си и отиде в гората, при което на портата остави една бележка: “Зоологическата градина е затворена. Маймуната я няма”, имайки предвид себе си, тъй като за някои се бе превърнал в обект на любопитство. Чудното беше, че посетителите се бяха трогнали от бележката, бяха се осъзнали, отидоха да се изповядат и сега вече посещават Света Гора от духовен интерес.

Ученик от Атониадата отишъл при Стареца, който го попитал: “Колко деца сте вкъщи?” “Осем”, отговорило момчето. “Имаш грешка”, казал му: “девет сте”. Майка му била бременна, а ученикът не знаел това.

Разказ на поклонник: “Дъщеря ми се готвеше за сватба и изведнъж се разболя от рак. Бъдещият ѝ съпруг много се притесни и отиде на Света Гора да се види със стареца Паисий. Щом стигна в “Панагуда”, Старецът му каза: “П., след четири месеца Господ ще повика Маро при Себе Си”. И действително след четири месеца дъщеря ми Маро почина, както предсказа Старецът”.

Свидетелство на господин К. Д., лекар от Серес: “За пръв път посетих почитаемия старец Паисий през лятото на 1991 година, борейки се с дилемата дали да купя един апартамент със спестяванията, които бяхме събрали, за да не живеем под наем, или да дам парите за благотворителност?

Щом ме видя, още преди да успея да го попитам, той ме пита:

- Я ми кажи, докторе, имат ли птичките гнезда?

- Имат - отговорих спонтанно.

- Значи се разбрахме.

- Да бъде благословено.

Отговори на дилемата ми и аз по послушание купих апартамента”.

Анонимно свидетелство: “Работех в един ресторант в Германия. От време на време крадах от шефа си. Имах обаче угризения на съвестта. Когато чух за стареца Паисий, дойдох на Света Гора, за да му споделя проблема си и да получа съвет.

Пристигайки в “Панагуда”, заварих и други поклонници. Щом Старецът ме видя, повика ме насаме от задната страна на килията, и преди да съм успял да кажа каквото и да било, взе дланите ми и прекръствайки ги, каза: “От сега нататък не прави това, което си вършел, и отиди при изповедник да се изповядаш”.

“Бях дълбоко потресен, изповядах се и оттогава с Божията помощ не съм крал повече”.

Свидетелство на господин Ангелос Хорозидис, офицер от Солунската полиция: “Отивах при Стареца и на два пъти, в Урануполи и в Карея, срещнах своя началник от Полицейското управление в Полигирос. Беше добър, но строг и извънмерно уставен. В 10 часа сутринта трябваше да съм на поста си в Касандра, област Халкидики, което беше невъзможно.

Избягвах го, но не бях сигурен дали не ме е видял. Без бавене пристигнах при Стареца. Когато взимам благословията му, ми каза:

- Добре дошъл; не се бой, не те видя.

- Кой не ме е видял, отче?

- Големият, твоят шеф от Полигирос”.

“Срещнахме Стареца - разказва писмено господин Йоргос Папатемистоклеус - в Солун. Бяхме трима студенти от Коница. Беше излязъл от Света Гора по здравословни причини. Поздрави ни и обръщайки се към мен, каза: “Отец Павел (баща ми) премина опасността. Сега е добре”. Стори ми се странно. Не знаех, че баща ми е болен. Нито Старецът поддържаше връзка с някого от Коница. Когато се свързах по телефона със сестра ми, разбрах, че е имало опасност баща ми да умре в деня, когато срещнахме Стареца”.

Господин Димитриос Бурулидис, търговец от Кордельо, Солунско, разказва писмено: “През месец януари 1991 година се бях разболял. Не можех да разчленявам думите. С всеки изминал ден ставах все по-зле. Подложих се на компютърна томография, която показва тумор в мозъка с размер 1,6 сантиметра.

На петия ден след приемането ми в болница брат ми и моят сват решили да отидат при отец Паисий. Когато отишли, той ги приел, но трябвало да чакат, тъй като имало народ. Когато дошъл техният ред, преди още брат ми да успее да каже нещо, Старецът му казал (без да е бил уведомяван предварително за нищо): “Не се притеснявай, Димитри ще оздравее. Има буря, но ще мине. Кажете му да се изповяда и причасти”.

След петнайсет дни престой в болницата си направих магнитна томография, за да видим по-ясно какво става. След като резултатът излезе, лекарят дойде и ми каза, че обикновено това, което се случва, са туморни разсейки, но при моя случай след терапията туморът се е изменил и не след дълго ще изчезне. Действително след четиридесет и пет дни излязох от болницата и днес съм много добре и всеки ден славя Бога, че посредством отец Паисий ме запази”.

В своя магазин държи снимка на Стареца и всеки ден с благоговение и признателност я целува.

Бог по различни начини откривал своята воля на пророците, както и посредством сънища. Тълкуването обаче на видяното в съня не е лесна работа. Само този, който притежава дарбата на пророк Даниил и на прекрасния Иосиф, може да различи “сън достоверен”⁸. “Защото много сънища предизвикват терзания и дяволът може да се възползва”, подчертаваше Старецът.

Понякога получаваше откровение насън за определено събитие или за някого, който щеше да го посети, и знаеше името, как изглежда, неговия проблем, и развитието му.

Когато бил в “Честният Кръст”, видял насън своя баща по плът, който му казал да почисти църквата. Поразтребил в малката църквица, която била чиста и на едно място в стената намерил смокиня, която току-що била поникнала поради влагата.

⁸Виж 2 Мак. 15:11.

Старецът разказа: “Една нощ в “Честният Кръст” ми се присъни едно дете и разбрах и проблема, който го тревожеше. Имаше добра душа, но беше станало жертва и беше изоставило учението си. На следващия ден го очаквах. И наистина дойде, получи полза и си тръгна успокоено. Толкова ме трогна и така му състрадавах, че щом разбрах проблема му в съня си, се разплаках.

Старецът получаваше откровение за конкретни личности главно по време на молитва. Веднъж в молитвата си получи откровение, че на следващия ден ще го посети един бесноват. Пригответи купа с вода, която прекръсти с частица от светите мощи на преподобни Арсений. Щом бесноватият дойде, го почерпи с локум. Онзи поиска вода. Старецът му даде локум и втори, и трети път, общо седем парчета. С това целеше бесноватият много да ожаднее и да изпие водата. След като пийна малко, разбра какво става и не искаше да изпие останалото.

Познат на Стареца разказва: “Веднъж отидох да го взема от Урануполи. По пътя говорехме за злополуките. Обърна се и ми каза:

- И ти си претърпял една злополука, но не се страхувай, още много хляб има в теб.

- Отче, кой ти каза това? - попитах.

- Никой не ми го е казвал, но в оня час се молах и те видях. Видях те, докато се молах за тези, които са в опасност от злополука. Не се бой, ще живееш много години”.

Действително ме беше блъснал автобус. Отидох в болницата, няхах счупвания, но краката ми бяха посинели от натъртванията. В болницата престоях два-три дни и пет-шест дни след злополуката, отидох да взема Стареца”.

Познат на Стареца му донесъл благословии, а той му казал:

- Защо носиш тези неща тук, а не ги раздаваш на бедните?

- Днес няма бедни.

- Като хвана броеницата, ще ти кажа кои са и техните адреси.

Един ден много рано сутринта отец Паисий почука на портата на килията на негов познат иеромонах. Щом онзи отвори, видя пред себе си Стареца, който разтревожен го попита: “Кажми ми, какво прави вчера? Нещо ми се случи през нощта. Усещах някаква тежест и те видях като бакалин с престилка”. Тогава иеромонахът си спомни, че предния ден при него бе дошъл един болен и поиска да му отслужи масло-свет. Накрая настояваше да остави някаква благословия, малко пари. Свещеникът не ги приемаше, но за да не го огорчи, все пак ги прие.

Отец Паисий му каза повелително: “Още сега иди да върнеш парите, за да ти се прости този грях”. Два дни търсел човека из манастирите. Най-подир го намерил и му върнал парите. Така Старецът, който не желаше свещениците да вземат пари от болен и страдащ, се успокои и зарадва.

Свидетелство на един изповедник: "Отидох при Стареца и му разказах как една душа е изпаднала в депресия, че е като погубена, отчаяла се е и по цели дни не може да спи. Когато Старецът чу проблема, както седеше на дървеното легло, затвори очи и изглеждаше като да заспива, но в същото време той се молеше. След малко се усмихна, лицето му просветна от радост и каза: "Не е нещо сериозно, ще мине. Потисната е от това и това, насилила е себе си и е достигнала до това състояние". След една кратка молитва веднага получи прозрение. Говореше с убеденост. Беше точно както той каза, беше се потиснала от нещо и сега е много добре".

Много пъти получаваше просветления. Докато вървеше или разговаряше или работеше ръкоделие, получаваше едно съобщение, едно известие за нещо, което се случва много далеч на някого. Светият Дух го известяваше, а Старецът според случая или палеше свещ и се молеше, или бързаше лично да помогне.

Анонимно свидетелство: "Със Стареца пътувахме към Суроти. Внезапно ми каза: "Върни се обратно, в този момент едно семейство се разделя". Отидохме в един град, влязохме в една къща и заварихме семейството в скандал и да разделят вещите си. Старецът им поговори и те се помириха. Последва интересен духовен разговор. Жената попита Стареца:

- Ако аз съм в рая и имам син, който е в ада, ще го виждам ли? А той ще ме вижда ли?

- Ако ние сме в една зала със запалени светлини, а навън е нощ, ние не можем да виждаме навън, докато тези, които са вън, ще ни виждат. Същото е и в рая, защото ако тези в рая виждаха онези, които са в ада, нямаше да има рай.

- Има ли разлика при тези, които са в рая?

- Има различни категории. Да речем, един има радост един напръстник, друг една чаша, трети един варел, четвърти един резервоар. Но всички чувстват пълнота независимо от категорията, в която се намират".

"При едно от многото ми посещения при Стареца" - разказва господин Матеос Голяс от Иоанина - бях със сина си Константин. Казвам на Стареца:

- Константин ходи по планините, но се занимава и с катерене по скалите, което е много опасно.

- Константине - казва Старецът, - по високите планини се качвай, защото там се намираш по-близо до Бога; но на високи скали не се качвай повече, защото подхранваш себелюбието си.

Наставляваше го продължително време с примери от живота си в армията. Когато си тръгнахме, ни изпроводи до външната порта. След като го целуна по главата, отново му каза: "Не се катери по скалите, но ако някога се покатериш, аз ще се моля". С това прозорче, което му остави, Константин продължаваше да се катери по скалите тайно от нас.

Беше месец септември и аз отново бях при Стареца. Имаше много народ, но щом ме видя, ми каза: "Остани на края, за да ти кажа нещо важно". По-късно ми каза: "Константин падна от скалата, на която се катереше. От единия клин до другия имаше 20 метра, но Света Богородица го хвана в прегръдката Си. Видях го с очите си".

Веднага щом се върнах в килията, където бях останал близо до Карея, се обадох по телефона на Константин в Атина, където следваше, и му казвам:

- Коста, паднал си опасно от една скала.

- Откъде знаеш?

- Знам го.

- При Стареца ли си? - попита ме веднага.

- Да - казвам му.

- Иди да му благодариш и го увери, че ще продам всички алпинистки принадлежности и няма да се катеря повече. Така и стана”.

Дарба за лекуване

Свети Максим Исповедник счита дарбата за лекуване като произтичаща от любовта. Той пише: “Който е постигнал естественото човеколюбие, след свършеното отричане от себелюбието получава дар за лекуване”.

Такава дарба бе получил и Старецът. Изцеряваше мнозина, които страдаха от неизлечими болести - рак, левкемия, сърдечна болест, парализа, слепота, безплодие при жените.

Обикновено предугадваше проблемите и тяхното развитие. Ако виждаше вяра у болния и че лечението няма да му навреди духовно, само с думите: “Нищо ти няма, добре си”, болният си тръгваше здрав. Друг път прекръстваше болните със свети мощи и ги помазваше с елей от кандилото на Света Богородица.

Старецът разказа следното: “Вчера (юли 1992 година) доведоха тук едно десетгодишно дете, което беше съвсем сляпо. Щом го видях, го попитах: “Чедо мое, какво искаш да ти даде Христос?” То ми каза: “Искам да стана добро дете”, и преди да успея да се помоля, детето получи зрение”.

Старецът разказа това, за да утеши друг слеп човек, но скри своето участие, както правеше и при други случаи, когато споменава, че на еди-кой си му няма нищо и ще се оправи.

Господин Матеос Голяс от Иоанина свидетелства: “Седемнайсетгодишната дъщеря на един мой приятел страдаше от множествена склероза и постепенно се парализираше. Отидохме при Стареца и му разказахме за нея. Той каза на баща ѝ: “Георгия ще се оправи и ще отиде да следва”.

В разстояние на една година имаше удивително подобрене. Георгия се излекува напълно и следва в Атина. Оттогава не е боледувала”.

Господин П., по професия водолаз, бил напълно отчаян. Първият му син се родил с остро дихателно затруднение. Лекарите давали съвсем малки шансове да оживее. Някой му предложил да посети и да помоли стареца Паисий. Изпълнен с тревога, но и с тайна надежда стигна до “Панагуда”. Завари Стареца болен, подпрян на телената дворна порта да го чака. Щом го видя, веднага му каза: “Ах, дете мое, не мога да те приема. Много съм зле. Иди да вземеш сина си от болницата, нищо му няма”.

Изгубил ума и дума, забрави дори да благодари. Разплака се и затича към Карея. Обади се по телефона на съпругата си и тя потвърди за чудесната промяна.

Събитието се случи през 1993 година. Днес след толкова години малкият Атанасчо пращи от здраве. Тогава господин П. не успя да поблагодари на Стареца, защото не след дълго той завинаги напусна Света Гора. Признателността си обаче той често изразява на гроба му и веднъж в годината отива в “Панагуда”. Първият път, когато дошъл, поискал от отците на килията да постои малко в храма, за да се помоли. След малко излязъл развълнуван и просълзен, викайки: “Старецът е тук! Старецът е тук! В момента, в който му благодарях, подът на църквата се разтресе”.

Свидетелство на П. Д. от Солун, възпитаник на Атониада: “През 1989 година И. М., ученик от Атониада, заболя от рак. Установиха тумор зад окото му. Преди да бъде взет в хирургичното отделение, една събота заедно с баща си отидоха при Стареца. Бащата със сълзи умоляваше Стареца да се помоли и настоятелно го питаше дали детето му ще оздравее.

Старецът уверено му каза: “Не се притеснявай, нищо му няма”.

Тръгнаха си някак утешени. Когато в сряда отишли на операция, след направените изследвания лекарите установили, че туморът е изчезнал, нямало нищо и, разбира се, останали учудени.

Бащата и синът разбрали какво се е случило и в събота отново дойдоха на Света Гора и радостни отидоха при Стареца, за да му благодарят. Бащата отново плачеше, но този път със сълзи на радост, защото по молитвите на Стареца бе спасено окото на детето му”.

Свидетелство на Иоанис Корциноглу от Коница: “През 1991 или 1992 година заедно със съгражданина ми Поликарпос Кипарисис отидохме до “Панагуда”. Имаше много поклонници и чакахме своя ред. Забелязах един човек, който седеше накрая, наблюдаваше Стареца и изглеждаше много развълнуван. Попитах го: “Има ли ви нещо?”

С възлнение разказа как неговата дъщеричка, която от рождение не можела да говори, с помощта на Стареца на седемгодишна възраст проговорила. Преди това ходили при много лекари, дори в чужбина, и изхарчили много пари. Този господин беше учител в Превеза.

Когато бе запитан, Старецът потвърди за станалото. Почти цяла година се молел, но помогнали също и родителите. Света Богородица му открила, че момиченцето ще проговори и той предупредил бащата да не се изненада. На Велики Петък момиченцето прегърнало баща си, казвайки му: “Добро Възкресение, тате”⁹.

Свидетелство на поклонник: “Аз се казвам К., а моята жена А. Оженихме се през 1989 година и години наред не можехме да добием дете. Бяхме при много лекари, но никой не можеше да ни помогне.

Нашето бездетие стана причина през пролетта на 1993 година да посетя Стареца, за да го помоля да се помоли за нас. Отец Паисий приемаше посетителите отвън. Когато дойде моят ред да поговоря с него, той ме хвана за ръката и ме попита какво искам. Казах му нашия проблем, а той ми отговори: “Виж, чедо мое, жена ти ще роди деца. Тя е като дърво, в което има много сок. По тази причина цепват малко ствола му, за да може да задържи плода”. Душата ми се възрадва и се чувствах така сякаш не стъпвам на земята.

Изпитвах такава сигурност в думите на Стареца, че вече нито аз, нито жена ми се тревожехме за това дали ще се сдобием с дете. Една година след смъртта на Стареца лекарят каза на жена ми, че трябвало да се извърши една малка оперативна намеса, буквално да се направи сцепване. По-късно забременя и се сдобихме със Стела. Сега имаме и други две деца Димитра и Василий-Паисий.”

Иеромонах А. разказва: “Една жена беше омъжена вече 14 години, без да може да се сдобие с дете. Възмущаваше се и казваше: “Защо Бог и на мен да не даде дете?” Разказах на Стареца за нейния случай, а той каза: “Е, нека си добие едно дете, за да не се оплаква”. И действително след година се сдоби”.

⁹ Характерен гръцки поздрав, който не може да се преведе точно на български и който изразява пожелание за нещо в бъдещето (празник, някакво действие - пътуване, престой, почивка и мн. др.). В България се използва по-ограничено - “добър ден”, “добър път” - б. пр.

Свидетелство на госпожа Анастасия: “Имах огромно желание да се сдобия с дете, да стана майка. Бях чувала за отец Паисий, за неговите молитви и за подкрепата, която оказва на страдащи хора. През пролетта на 1989 година посетихме манастира “Свети Иоан Богослов” в Суроти, защото отец Паисий тогава беше там.

От много рано сутринта Старецът постоянно приемаше хора. Чаках своя ред. След малко обаче съобщиха, че няма повече да приема хора поотделно, а ще благослови всички, които се намираха там. Но аз трябваше да се видя с него и да си поговорим! Не можех да се успокоя. Намерих монахинята пред скромната стаичка, в която Старецът приемаше. Казах ѝ: “Имам голяма нужда да го видя, няма дълго да го занимавам”. Въведе ме при Стареца. Видя ме неспокойна и ми каза: “С добро, чедо мое, дръж се с добро. Ще се моля за теб. Остави това, което си написала ¹⁰, и ще се сдобиеш с дете”. След два-три месеца забременях. На 13 юли 1990 година, на света дойде едно момченце, което при кръщението получи името Арсений”.

Истина е, че не всички болни, които прибегваха до Стареца, получаваха изцеление. Докато при едни често пъти още не успяваше да се помоли и те оздравяваха, то при други дълго се молеше, но не биваше чут. Причините за това бяха различни. Веднъж при един случай много се молеше, но без резултат. Разбра, че има някаква причина за това. Питайки болния, откри каква е причината и след като първо му помогна да оздравее духовно, после оздравя и телесно.

На някои казваше, че никога няма да се излекуват. Въпреки настоятелните молитви Бог оставяше болестта като един по-висш подвиг, тъй че посредством търпението да спечелят рая. Казваше: “Бог не изчерява някои хора, за да не изгубят своята награда. Както бащата не дава своето наследство на малките деца, за да не го разпилеят.

Когато лекарите не могат да ни помогнат, трябва да молим Бога, който прави възможно невъзможното за хората. Бог знае от какво имаме нужда. Когато и Той не ни чува, трябва да знаем, че Бог, Който е по природа благ, ни е приготвил нещо добро. Тогава трябва да Го молим само да ни дава търпение”.

Свидетелство на Константинос Мелицос от Аргос: “От тридесет години страдам от хроничен неврологичен синдром с парализа и некоординираност и съм прикован на инвалидна количка. През лятото на 1981 година гостувах в светата Григориатска обител в Света Гора. Доближи ме един поклонник грък, голям бизнесмен, и ми каза, че поема разходите ми за пътуване и операция в Америка, понеже медицината е напреднала и вече се прави присаждане на нервни клетки.

В мен силно се запали желанието да стъпя на краката си и да вървя, в резултат на което все повече се замислях дали да не се подложа на гореспоменатата операция. Споделих помислите си с отците от манастира, в който гостувах, но те ме разубеждаваха, казвайки:

- Коста, стой си мирно... не отивай за няма нищо...

- Да, да, за няма нищо! Вие не знаете какво ми е на мен.

На следващия ден, съпроводен от отец Тимотей, се отправих към Карея, за да се срещнем със стареца Паисий. Искях да го питам дали трябва да ходя в Америка. След като Старецът беше известен, ние се срещнахме в пет часа сутринта в старата лечебница на Карея. Той дойде до Карея, защото беше много трудно поради парализата ми да слеза до “Панагуда”.

Старецът изслуша помисъла ми и прекръсти главата ми с частица от мощите на свети Арсений Кападокийски, която носеше със себе си. След това хвана парализираните ми и атрофирали крака и ги целуваше, казвайки:

- Крачета, крачета, те ще те отведат в рая, а ти не искаш да го разбереш.

¹⁰Била написала молба да се сдобие с дете - б. а.

Каза ми още:

- Не отивай в Америка, ще те направят опитно зайче!

Щом чух думите на Стареца, се успокоих. После ме погледна в очите и ми каза:

- Стани да походим.

Мислех, че Старецът се шегува. Повтори ми го отново:

- Хайде, няма ли да станеш?!

- Отче, не мога! Дори не знам как върви човек.

Пое ме в прегръдката си, вдигна ме от количката и започнахме да вървим, а той се молеше със сълзи на очите, изричайки нещо, което не можех да разбера.

Усещах, че вървя, сякаш имах криле, и виждайки се прав, развълнувах се и се разплаках. След това ме остави да седна в количката, седна до мен на един стол и ми каза:

- Чуй ме, чедо мое, Бог не иска да оздравееш. По-зле ще ставаш, но не и по-добре. Но да знаеш, че всички тия хора, които се събират около теб и ти помагат, по този начин се спасяват, бидейки едновременно помагачи и подпомагани, без да разбират това. А ти се превръщаш в средство за спасение на човешките души. Бог това иска от тебе. Затова никога не напускай Аргос”.

Както Старецът разказваше, имало и други по-тежки случаи: “За някои се моля с години и не получават изцеление, защото имат инат, своеволие, егоизъм. Казват си: “Защо Бог не ми дава това?” А защо пък да ни го даде? За да ни направи по-големи егоисти и своеволници ли? Не им е от полза да им го даде. По този начин все едно заповядва на Бога. Докато, ако си казваха: “Ако е Твоя воля, дай ми това”... Начинът на молитва трябва да е смирен”.

В свое писмо (от 18 септември 1967 г.) пише: “Много пъти в молитвата си настоявах за различни неща, било то лично мои или свързани с братята, а след това се принуждавах да искам прошка от Бога и пак да прося от Него, но този път противоположното. Оттогава Го моля като добър баща да дава това, което е полезно за душата, защото цялата Негова жертва е била за това да възвърне душите ни в рая близо до Себе си”.

Старецът не действаше по пристрастие или по предубеждение. Божията воля е различна за всеки човек. Сигурно е, че всички се утешаваха и намираха подкрепа у Стареца.

Ако душевното изцеление не предхожда телесното, то само по себе си излекуването на тялото не носи полза, защото обикновено излекуваните се връщат към същия греховен начин на живот.

Чудесата имат спасителен характер. Към това се стремеше и Старецът. Не само болният да се излекува, но много повече да се спаси неговата душа, за която Сам Бог стана човек и проля кръвта Си. Разбира се, по-голямото чудо за тези, които се излекуваха, беше това, че укрепваха във вярата, ставаха съзнателно вярващи, изцеляваха душите си от страстите и ден, и нощ славеха Бога. Това имаше несравнимо по-висока стойност и вечна трайност. Той искаше и самите болни да спомогнат за оздравяването си. Да направят макар и една съвсем малка жертва за Христа, например да отсекаят някоя своя страст, да спрат цигарите, алкохола или нещо друго.

Когато изцерените искаха да дадат нещо в знак на благодарност, Старецът не го приемаше. Искаше единствено те да сложат ред в духовния си живот, да се изповядват, да се причастяват и да живеят като добри християни. Не изискваше те да дават много милостиня, да строят църкви и т.н., нито налагаше непоносими товари. Оставяше това на тяхната добра воля и желание. Радостта на Стареца беше голяма, когато заедно

с телесното изцеление се лекуваше и душата на болния, когато цялото му семейство получаваше полза и се прославяше Божието име.

Явявания на светци

Както вече беше споменато, Старецът бе виждал мнозина светии, своя ангел хранител, много пъти Света Богородица и самия Христос. Виждаше ги не насън, а понякога посред бял ден, разговаряха, целуваха го и той ги целуваше, даваха му храна от ръката си, лекуваха го, даваха му обещания, откриваха му тайни.

На някого бе казал: “Докато като млад много четях житията на светиите, то сега това четене не ми принася такава полза, защото ги живея”. Вече нямаше нужда от тази духовна храна, понеже живееше нещо по-възвишено.

Избягваше да разказва преживяванията си. Говореше единствено, когато виждаше, че някоя душа ще получи полза. И докато при други разкази бе увлекателен и пространен, при описанието на преживяванията си със светии беше много скромен, прост и кратък. Слушателят на тези откровения оставаше удивен пред простотата, естествеността, но и пред уникалността на случките. Казваше например: “случи ми се нещо”, имайки предвид, че някой светия го е посетил. Или “почувствах нещо”, и човек би си помислил, че е имал някакво усещане, но всъщност беше нещо по-дълбоко - едно откровение, едно видение, едно грабване в съзерцание или нещо подобно. В деня, когато нещо му се случваше, обикновено отбелязваше това в служебните си книги по един прикрит начин.

Често, още преди да стане монах, по време на молитва умът му бе грабван в съзерцание. От собствен опит казваше: “Когато човек е в съзерцание, може, да речем, да чуе звъна на будилника. Дотолкова. Дотук стига общението му със заобикалящото го”.

Относно виденията поясняваше: “Когато човек има видение, той вижда с очите на душата. Понякога при такива видения затварях очите си и продължавах да виждам. Иначе казано, гледал съм с очите на душата си. Когато един светия се явява на някого, някой трети понякога го вижда, понякога чува гласа му, а понякога няма нищо. Тук няма закономерност”. Подчертаваше също, че “в началото монахът има малки преживявания, по-късно по-големи, след това още по-големи”. (Когато, разбира се, се подвизава правилно и постоянно.)

Онова, което прави впечатление, е, как след всичко, което бе видял и изживял и “полудял”, в добрия смисъл, от божествената любов и небесната наслада, която му доставяха неговите небесни посетители, умът му успяваше да се откъсне от небесното? Понеже не е лесно човек изведнъж да слезе от Тавор в долината на плача, да пожертва това райско състояние и да се занимава с проблемите на хората. Това е достойно за възхищение и е още една борба и подвиг на Стареца.

От загатвания на Стареца и свидетелства на други става ясно, че освен тия, които бяха споменати в първи раздел, той е имал и други божествени преживявания. Тук се споменават някои:

По време на престоя си в Коница за лечение видял светите три светители. Разказал това на Кети Патера, която си спомняше следното:

“От вечерта, както обикновено, се затвори в килията си и извършваше вечерение. На сутринта ми казва:

- Прости ми, сестро, задето снощи много ви притесних.

- Нас ли? Че защо?

- Защото дойдоха светите три светители и имахме разговор. Постоянно им казвах: “По-тихо, защото безпокоим семейството”. Не исках да ви тревожим.

Аз не бях усетила нищо! Той бе говорил цяла нощ със светиите, а аз не бях разбрала нищо”.

Сигурно е, че бе видял и света Екатерина. Разказа това на едного, за да го утеши, когато онзи му бе дал повод за това: “Веднага ѝ се поклоних и се хванах за краката ѝ. Света Екатерина е висока”.

На 14 октомври 1979 година (по новия календар - 27 октомври, навечерието на Покров Богородичен ¹¹). Онази същата вечер във видение, а не на сън, видял покрова на Света Богородица като светъл облак да осенява и покрива група монахини от Сърбия, които били дошли да го видят в Суроти.

Видял също и свети Иоан Богослов. На въпроса как изглежда свети Иоан и с кои очи той го е видял, отговори: “Това, което знам, е, че беше тъмно, а го виждах. Това са тайни. Свети Иоан Богослов няма чак такова нещо на главата си, както го рисуват по иконите”; имаше предвид вероятно издатината на челото.

Старецът бе запитан, защо е писал за Хаджи Георги, при което отговори: “Ако не се бе случило и на мен нещо свързано с Хаджи Георги, нямаше да пиша”. Не спомена за явяването му в своята книга, защото, както каза: “Веднъж вече си изпатих с Хаджи ефенди”, имайки предвид публикуването на явяванията на свети Арсений, които бе преживял. Към Хаджи Георги имаше голямо благоговение. Лично той го считаше за светия и му се молеше с броеницата си. Вярваше, че му е ред да бъде официално канонизиран от Църквата като светец.

Източник на нетварна светлина

Много пъти Старецът ставаше съзерцател на нетварната светлина, но и многократно е бил виждан сам той да излъчва нетварна светлина.

Иеромонах Максим Псилопулос, старец на килията “Въведение Богородично” в Керася, писмено разказва следното: “Беше празник Преображение Христово, 6 август на 1977 година. От вечерта Старецът беше дошъл в килията на Капсала, където тогава живеях. На гости ми бяха двама преподаватели богослови, господин Г. Дилбоис, съветник по учебната част, и господин Атанасиос Вистас (понастоящем монах Арсений, монашествуващ в нашата килия).

След като отслужихме бдението, на което Старецът пееше със своето монашеско-умилително пение, поднесохме трапеза и след това той потегли за своята колиба. В момента когато си вземахме довиждане, преди слънцето да е изгряло, наистина видях лицето му да свети “като светлината”. Излъчваше една бяла, но не заслепяваща светлина. Приличаше на такава, която виждаме, когато има гъста мъгла, а пред нас са дългите светлини на автомобил, без да ни заслепяват. Не обърнах внимание, но помисълът ми говореше, че това може би е светлина от небето като дар от Бога за празника Преображение. Успокоих се.

Когато двамата богослови, които помолих да изпратят Стареца до килията “Свети Пророк Илия” се върнаха, ги чух да казват помежду си: “Каква ли беше тази светлина?” и ме попитаха: “Видяхте ли нещо у стареца Паисий?” Тогава и аз се включих в темата: “Видях”, им казах. И те ми казваха, че видели лицето му сияйно и осветено с една различна светлина, не като слънчевата или тази, която излъчват звездите.

И тъй и тримата бяхме уверени, че преобращаеният се Господ награди своя раб Паисий, защото бе подвижник за постигане на собственото си преображение. И прославихме Господа, Който прославя тези, които Го прославят. На самия отец Паисий не казахме нищо нито аз, нито те. Колебаехме се... срамувахме се...

¹¹ Според гръцкия църковен календар - б. пр.

страхувахме се... Тръгна към небето, без да "знае", че го видяхме, ние, нищожните и недостойни, в светлината на Преображението. Но сега сме сигурни, че се намира в светлината на царството Божие".

Писмено свидетелство на един брат, с молба името му да не бъде публикувано: "Края на август - началото на септември 1984 година. С един духовен брат и неговия, 6-7-годишен син, се уговорихме и отидохме на Света Гора. Отседнахме в манастира "Кутлумуш". След установената почерпка в архондарика отговорният монах ни показва стаята, в която щяхме да нощуваме.

Оставихме багажа си и излязохме на балкона, откъдето в далечината се виждаше Иверската света обител, а малко по-наблизо - килийката на Стареца. Беше около 3,30-4,00 часа следобед. Слънцето силно осветяваше цялата околност и хоризонта. С моя приятел разговаряхме за различни неща и наблюдавахме буйния му син, който се катереше по дървения парапет на балкона.

В един момент от прозорците на килията на Стареца видях да излиза една светлина, по-силна от тази на слънцето и по-различна. Разликата се състоеше в по-голямата мощност от тази на слънцето и в цвета. Беше по-блестящ, по-чист, златист и едновременно с това лазурен.

Това чудно събитие трая около десет минути. От началото до края се питах, дали виждам добре, дали изобщо съм добре. Без да прекъсвам разговора си със своя събеседник по темата, на която разговаряхме, наблюдавах и случващото се чудо, без да му казвам нищо. Развълнуван оставих това за себе си.

За последен път посетих Стареца в килията му в края на септември 1993 година. Заварих го силно отпаднал. Като разговаряхме, ме облада мисълта да му разкажа за чудната случка, която бях преживял през 1984 г. Когато му споделих, видът му се измени. Лицето му стана много мирно и благо. След няколко секунди скромно и смирено ми каза: "Има още много неща, но няма полза да ги разказвам". Тръгвайки си, го попитах дали имам благословия да разкажа за случилото се. Отговори ми: "Остави това, благословени".

Високопреосвещеният митрополит на Ксанти господин Пантелеймон като свидетел очевидец споделя: "Беше по време на празничната утрения в колибата "Панагуда". Извършвахме службата в църквичката на килията. Аз (като свещеник) служех, а старецът Паисий пееше. Не съм в състояние да опиша великото благословение. В края на светата Литургия дойде време за светото Причастие. С голямо благоговение и смирение Старецът пристъпи, за да се причасти с пречистите Тайни. Когато се наведе, свали скуфията си, пускайки свободно косата си. Удивен забелязах на лицето му явни признаци на божественото изменение - то бе станало сияйно. Излъчваше спокойна и силна светлина! Необичайна за мен гледка, която пренесе в мен сладостта на този божествен блясък. Не исках да кажа нищо. Запазих като честен дар в паметта си светоносния му образ, готов да приеме Господаря на славата, и го споделям, защото не принадлежи на моето нищожество, но на всички, които търсят утешение в светоносния лик на Стареца".

Веднъж Старецът беше казал: "Познавам мнозина, които, когато се причастяват, биха могли да излъчват светлина. Бог обаче не допуска това, за да не им завидят другите, които биха видели". Може би зад това "мнозина" крие и себе си? Защото и друг път е бил виждан по време на светото Причастие да излъчва светлина.

Двама самолетни инженери от бойната авиация посетили Стареца. Попитал ги:

- Къде ще нощувате?

Не могли да си спомнят името на манастира.

- Добре, ще си го спомните. Какво работите?

- Самолетни инженери сме.

- И аз познавах един инженер, казваше се Ксенофонт.

И Старецът навел глава.

- А! Да, в манастира “Ксенофонт” ще нощуваме - отговорили.

Часът бил 2 следобед и слънцето греело. Единият, който и разказа случката, видял светъл ореол около главата на Стареца, по-светъл от слънцето! Като си тръгнали, едва се отдалечили от вратата, казал на приятеля си:

- Йорго, искам да те питам нещо.

- Какво? За ореола ли?!

Свидетелство на иеромонах Стефан от Лакоскити в Света Гора: “През есента на 1993 година за втори път посетих Стареца заедно с отец Доситей от Румъния. Отдохме откъм задната врата. На двора имаше много хора. Старецът беше изправен, разговаряше с някого и беше с гръб към нас. Щом чу стъпките ни, обърна лицето си и ни погледна. Но какво беше това, което видях! Видях лицето му да сияе. Лицето му се виждаше, но сред светлина. Спрях се пред тази необикновена гледка, а сърцето ми се изпълни с много любов и радост. Старецът изглеждаше много благ. Никога не бях изпитвал такава любов. По-късно лицето му доби обичайния си вид”.

Свидетелство на монах Алипий от “Света Анна”: “В съседната килия “Свети Иоан Богослов” се извършваше пострижение на монах. Присъстваше и старецът Паисий. Аз стоях до него. По време на причастния, който сам Старецът пееше, го погледнах и видях главата му да свети като лампа. Не можех да го гледам! Това трая малко”.

Анонимно свидетелство на един клирик: “По време на първото ми посещение в килийката на стареца Паисий, без преди това да го познавам и без той да види, застанах за малко пред прозореца му, докато той се молеше. Чух го да говори, при това на глас. Изглеждаше по-скоро разговор-диалог, отколкото монолог. Видях го буквално облян в светлина със син цвят. По-точно един син лъч се спускаше и го покриваше цял. Едновременно с това размерите му бяха много по-големи, отколкото в нормално състояние. Но и лицето му беше изменено, сияещо и също уголемено. Когато гледах това, не можех да отъждествя отец Паисий с видяното в онзи момент, а едва след час, когато се уверих, че в килията му няма никого, освен самия Старец.

След това, колкото повече се отдалечавах от колибата на Стареца, все повече осъзнавах с какъв велик дар съм се удостоил и това ми даваше радост и услада”.

Въпреки че Старецът виждаше славата Божия и съзерцаваше нетварната светлина и много пъти сам сияеше, колкото можеше се опитваше да се крие и не говореше за тези състояния. Някой го попита за нетварната светлина; той с характерния си весел начин му отговори: “Аз имам една печка в килията, но тя е зидана”¹².

¹² Игра на думи, κτιστός - съзидан, построен, създаден, тварен и ἀκτιστός - нетварен, несъздаден - б. пр.

Принос

Учител на пустинята

Старецът живя във всичките форми на монашеството: общежитие, идиоритмичен манастир, манастир, намиращ се в света, в пустинята, в скит и сам в колиба. Премина през послушанието, усвои в себе си традицията на по-старите отци и доби голям опит.

Поради смирение не пожела да приеме никакъв сан или длъжност и поради духовна чувствителност не събра свое братство. Обяснявайки причините, казваше: “Ако взема послушник, той също ще има право да му отделям по два часа на ден. Но при толкова народ, който идва, мога ли да отделя толкова време? Какво? Да приема човек, който иска да стане монах, а аз да го направя “гарсон”?” Но въпреки това показва себе си като учител на пустинята и преподавател на практическия монашески живот.

Дори само чудният му живот, неговият пример напътства и подкрепя без думи. Освен това Старецът говори, писа и защити божествения статут на монашеството, което е духовният резерв на Църквата.

Мнозина млади хора бяха подпомогнати от Стареца да се подготвят за монаси. Когато напускаха света, питаха го къде да станат монаси, при все че много от тях искаха да останат с него. Отец Паисий разсъдливо помагаше всеки от тях да намери подходящия за него старец и след това да се утвърди и да има напредък. Практичното му и благодатно слово упокояваше, утешаваше, разрешаваше техните трудности и унищожаваше техните изкушения. Така си тръгнаха обновени, получили облекчение, с желание за нови подвизи. От цялата Света Гора при Стареца идваха монаси, старци-подвижници, дори и игумени. Беше “мехлем за монасите”, защото можеше да понесе и изцели помислите им. Беше един от невидимите, но най-важни фактори за населяването на Света Гора с монаси.

Също така идваха да се посъветват с него мнозина монаси и игумени от манастири в света. С някои поддържаше и кореспонденция. Сам той не си поставяше за цел, напротив, избягваше да поема монаси и манастири под свое духовно ръководство. Не искаше да показва себе си като духовен Старец, но съветваше по братски и смирено тези, които го питаха за душевна полза.

Нямаше амбициите да увеличава духовните си чеда. Поради съвпадение, по задължение, от духовна нужда, или по божествен промисъл - прие да подпомогне някои новоосновани монашески братства в света. Като опитен духовен строител въведе типик, вдъхна монашески дух и помогна да си създадат аскетическа традиция. Под духовното му ръководство исихастириите бързо се увеличили и сега принасят духовни плодове, както Старецът желал и казвал: “Дръжте портите и прегръдките си отворени, за да упокоявате духовно хората. Сега те търсят нещо различно и ако не го намерят тук в манастирите, отново ще се изгубят”.

Накратко монашеският идеал на Стареца беше: “Нека монасите извършват монашеските си задължения, но да придобият и монашески дух, монашеско съзнание и държание, монашески нрав и характер. Да се отнасят към всичко по духовному, защото инак няма да изпитат радост нито един ден. Нека първо започват да градят в душите и след това постепенно да вършат външните строителни работи. Този труд (духовният) не изморява, а дори има това преимущество да освещава другите трудове. Целта на монаха е да очисти сърцето си, докато то стане чувствително като тънкия лист злато на иконописеца и да се моли за целия свят. Идваме в манастира, за да живеем духовно и да помогнем по духовен начин на всички хора”.

Мисионер от пустинята

Пред Стареца никога не стоеше дилемата да избира между уединението и мисионерството. Както веднъж се изрази за себе си, беше монах-исихаст. Молеше се за спасението на всички. Имаше желанието всички хора да познаят Бога. Въпреки че бе монах, през целия си живот благовестеше Христа. Великата благодат, която се удостои да получи, “не беше напразно” (1 Кор. 15:10).

От пустинята вършеше апостолско дело. Помогна на множество хора. В този смисъл Старецът беше и аскет, и мисионер. Неговото мисионерство беше преливащата от душата му любов към света, изобилието на Божията благодат. Приличаше на духовно богат човек, който има възможността да насити мнозина гладувачи. Не излизаше от Света Гора, за да проповядва, нито предприемаше мисионерски пътешествия до далечни континенти. Оставаше в пустинята, подвизавайки се, а Бог упътваше хора от петте континента към него.

Мисионерският му принос беше съществен и резултатен, защото произхождаше от подвижничеството и се съпровождаше от него. Това, което казваше, първо сам го бе преживял. И само светлият му пример представляваше сам по себе си учение и мисия.

Най-същественият принос на Стареца е неговият личен пример. Сам той стана пример, след като съблече от себе си ветхия човек, яви светлината на Божия образ в себе си, стана подражател на Христа, образец за верните, одушевен образ на първосъздадената красота. Показа Евангелието истинно и с живота си потвърди свръхестествените събития, описани в Свещеното Писание. Това негово постижение е съществен принос с вечна стойност и от него получава авторитетност и благодат това, което Старецът каза, извърши и даде от себе си.

Като светъл стълб той води към богопознание и духовни подвизи. Явяваше Бога на хората. Доказа, че “Иисус Христос е същият вчера и днес, и вовеки”, и дава изобилно Своята благодат на достойните за нея. Увери ни, че свръх-естествените събития на Свещеното Писание са действителни и достъпни. Също така неговото писмено наследство съставлява една постоянна проповед и съществена помощ за монаси и миряни.

Старецът се радваше, когато някой му казваше, че иска да стане мисионер и му помагаше да стане добър мисионер. Изразяваше истинното православно схващане за мисионерството и считаше като необходимо да започне да мисионерства първо от самия себе си. Първо сам да се освети, за да освещава и други. Основа на мисионерската дейност е вътрешното ни духовно състояние. Ако отслабнем, в опасност е цялото дело. Следователно целта е човекът да получи благодатта, да се освети. След това започва и същинската му мисия.

Старецът казваше: “Този неправославен мисионерски дух е проникнал и у нас. Не гледаме себе си, че сме покрити с рани и мръсотии, а гледаме как да спасим другите. Този повърхностен мисионерски дух е препятствие за монаха. Докато, ако започнем от себе си, където имаме безкрайна работа, ако се обърнем към нас самите, тогава и другите ще получат полза. На Светите Места, в манастира “Света Магдалина”, една руска монахиня проповядваше с присъствието и мълчанието си; божествената благодат я издаваше. Човек се поучаваше само като я гледа. На нея дадох и своята броеница”.

Някой си поискал от него благословение да се занимава с мисионерска дейност в чужбина, при което Старецът отговорил: “За да отиде човек да проповядва и да има положителни резултати, трябва да е свят. Не е достатъчно да се научи да управлява автомобил и други подобни; трябва да върши чудеса! Когато примерно на някой завой се срещне с един магьосник, ще трябва да извърши пред него някое чудо, тъй че горкият магьосник да повярва в Христа”. И на друг свой познат мисионер бе казал да поживее няколко години в манастир, преди да тръгне на проповед.

Препоръчваше следното: “Когато някъде има един благочестив духовник, който обича подвижническия живот, не бива да го изваждаме навън в света с оправданието, че имаме нужда. Когато имаме един картоф, трябва да го насадим, за да придобием и други, а не веднага да го изядем”.

Мнозинството от посетителите му бяха миряни. От многогодишното си занимание с техните проблеми бе придобил голям опит. Като опитен лекар, знаеше как да лекува духовните недъзи.

Без да има лицеприятие, даваше предимство на някои класи хора. Първо на тези, които имаха духовна нужда и бяха болни и страдащи.

След това се опитваше да помогне да се създадат добри, християнски семейства. Считаше доброто семейство за нещо изключително важно. И в подкрепа на това казваше: “Често пъти причината за всички проблеми се крие в семейството. От едно разрушено семейство водят началото си цял куп проблеми”.

На съпрузите препоръчваше да водят духовен живот и да имат един и същ изповедник. Да учат на благочестие децата си със собствения си пример. "Най-добрият многодетен родител е този, който помага на децата си", или казано по друг начин, този, който им дава духовна храна. Да работи само бащата, а майката нека се занимава с децата и дома. Да нямат светско мислене, да живеят в простота, да ограничават излишните разходи и показността. Подчертаваше, че много помага общуването с други християнски семейства.

За възпитанието на децата съветваше: "Нужна е много молитва, за да поемат децата по добър път. Да не им показваме много любовта си, защото ще станат разглезени и дръзки, но и да не сме твърде строги, защото ще станат ропотници и бунтари. Тайната е в това да знаеш колко да затягаш въжето. Нека децата не се месят в разговорите на големите".

Особени грижи полагаше за младежите. Да намерят своя път, да живеят близо до Бога, да имат уважение и идеали. Някой си богат човек му поиска благословение да създаде благотворително учреждение и Старецът му каза: "Нека обърнем малко внимание на младежите", и по негово указание бе основано учреждение за подпомагане на деца с особени нужди.

Също така помагаше и на тези, които имаха чин и положение. Не за да ги ласкае или с корисни цели, но за да могат и те от своя страна честно и добросъвестно посредством високия си пост да помогнат на други.

Сред грижите на Стареца да помогне на братята, които се подвизават в света, заема място и опитът му да напише книга с примери на добродетелни миряни. Беше започнал съставянето на тази книга, но кончината му я остави недовършена. Казваше: "Днес вместо човек да критикува беззаконията (т.е. да осъжда греховете) на хората, по-добре е да им покаже истинските звезди (добродетелните християни). И слава Богу, много ги има. Зная много примери. Те са достигнали до духовна чистота и понеже словото Божие е чисто, разбират Евангелието и могат да приемат божественото просветление. В мисълта си онеправдават единствено себе си". (Иначе казано, винаги дават право на другите и осъждат себе си.)

Без да е обществен работник и мисионер, Старецът помогна от пустинята на мнозина, та дори и на мисионерите между чужди народи. По отношение на разпространение на Евангелието каза: "Ще дойде време, когато мнозина ще искат да чуят и научат за Христа и Православието. Така Евангелието ще бъде проповядано по целия свят".

Излизания в света

Както беше споменато, в болницата Старецът се бе запознал с група млади жени, настроени за монашески живот. От признателност за подкрепата им по време на опасностите, свързани със здравето му, той им помогна духовно, и така бе основан манастирът "Свети Иоан Богослов" в Суроти. След това продължи при нужда да посещава манастира. По-късно установи да излиза от Света Гора два пъти в годината, веднъж през есента и веднъж след Пасха. "След като съм поел отговорност", казваше, "не мога да не отида".

Това беше главната причина за излизанията на Стареца - да помага духовно на сестрите от манастира. Също така беше поел духовното ръководство и на женския манастир "Свети Иоан Предтеча" - Преображение, в Халкидики, а при случай посещаваше и някои други манастири.

В началото се сблъска с една дилема. Едва се бе върнал от Суроти в Света Гора, когато помисълът му заговори: "Каква работа имам аз да се забърквам с монахини?" Тогава според собствения му разказ бе видял следното: "Озовах се в една манастирска трапезария, в която имаше велики свети Отци, а игуменът беше кападокиец. Там отпред имаше и едно място за мен. По едно време игуменът удари камбанката и каза на четеца: "Спри да четеш! Нека попеем, защото тук имаме едного, който се измъчва от помисли". (На това място от разказа Старецът се усмихна.) Започнаха да пеят нещо като марш, чиито думи отговориха на помислите ми и ги успокоиха".

Нежеланието на Стареца за излизания в света и това, че подбудата за тях бяха любовта и послушанието, заради които жертваше така обичното си уединение, се вижда и от следния негов разказ: "Веднъж получих

едно писмо да изляза в света, за да помогна. Случаят беше сериозен. Аз обаче не исках да отида. Взех броеницата и бос се изкачих на Атон да се помоля, да ме просвети Бог какво трябва да правя. След часове се върнах изранен, без да съм получил никакво известие. Вътрешно се чувствах много зле.

Тогава реших и отидох при един Старец (отец Тихон), за да се посъветвам с него. Каза ми, че трябва да изляза в света, да отида. Аз все още не исках. Връщайки се в колибата си, намерих ново писмо, в което пишеше поне да им напиша едно писмо и всичко ще се уреди. Отново отидох при Стареца и му разказах за писмото.

- Не - казва ми отново - най-добре е да отидеш да те видят и да им кажеш каквото трябва.

Реших да спазя послушание и да отида. Веднага тежестта се смъкна от мен и дойде благодатта Божия. Бог иска от нас да се съветваме с другите, когато има възможност”.

В началото по време на излизанията оставаше в света около седмица, след това и по-дълго време. Бързаше да приключи, за да се върне в килията си. Веднъж посети един известен нему манастир в Керкира. Пристигна вечерта. През цялата нощ изобщо не спа. Видя се със сестрите, помогна им с каквото можеше и на сутринта потегли.

Но много хора, научавайки, че е в Суроти, се стичаха, за да се посъветват за проблемите си и да получат благословията му. Със себе си водеха болни и страдащи. С часове чакаха своя ред.

През последните години вярващите, дошли да го видят, понякога наброяваха десетки хиляди. Пристигаха от всички краища на Гърция, от чужбина, дори от далечната Австралия. Един поток от хора, който е рядко явление в църковните хроники. Биха му завидели мнозина политици, организиращи митинги и демонстрации и харчещи маса пари за реклами и оповестяване на своята цел.

Старецът напротив излизаше безшумно от Света Гора, приключваше бързо със задълженията си и колкото беше възможно, избягваше навалиците, но нещо намагнитизираше и привличаше хората към него. За него беше голямо усилие и труд да стои прав, разговаряйки с една безконечна върволица от хора, и обикновено измъчван от здравословните си проблеми. И въпреки че беше полезен за толкова хора и ставаха толкова чудеса, сам считаше излизанията си в света като отклонение от главната си мисия - молитвата за света. Казваше: “Опасно е да се появяваме в света. Но ако Бог ни яви на света, тогава е друго, защото тогава пред нас застава Божията благодат и ни закриля”.

Когато се завръщаше в килията си, смирено казваше: “Душата ми запустя, както и дворът на килията”. За да очисти ума си от впечатленията и случките и за да влезе отново в своя ритъм на живот, първите няколко дни извършваше последованието на вечернята в църквичката, не с броеницата, а по книги. Казваше: “Въпреки че излизам от Света Гора с духовна цел, не заради себе си и не защото на мен ми харесва, връщайки се, трябва да минат три-четири дни, за да се съвзема и да успея да вляза в ритъм”.

Оставаше незасегнат от почестите и благоговейното отношение на хората. Веднъж каза: “Погнусих се от себе си. Че кой съм аз, та да приемам почести? Не заслужавам аз това, затова си казах, кога ще свърши, че да се върна в Света Гора”.

Ако понякога споменаваше за някоя случка или изцеление, то беше да подчертае нещо или да поучи. Сам той съблюдаваше своя подвиг, за да не изгуби монашеството си и да не прекъсне общението си с Бога. Опитваше се да забрави за всичко от света. Но не забравяше хората, които страдаха. Пренасяше тяхната болка и проблемите им със себе си в Света Гора, а след това в молитвата си ги предаваше на Бога.

Многобройни са чудесата, съпътстващи излизанията на Стареца. Ще бъдат споменати няколко от тях, които той сам е разказвал или са разказвали други достоверни свидетели, за да стане явен начинът, по който помагаше на света.

Старецът разказа: “Веднъж (през 1976 или 1977 година), когато бях излязъл до Суроти, попитах сестрите: “Как сте с водата?” Отговориха ми: “Слава Богу, имаме”. “Вие хубаво имате, а питате ли дали и хората имат?” (През онази година се случи голямо бездъждие.) “Нека отслужим бдение и да се помолим да завали”. И

действително, помолихме се, заваля, посевите бяха спасени и земеделците се зарадваха за благословията, която Бог изпрати. Попитах и разбрах, че е валило чак до Тесалия”.

Друг път разказа: “Прекръстих болна от рак жена с мощи от преподобни Арсений. След няколко дни получих писмо от нея, в което ми благодареше, че е оздравяла и искаше да научи името на светията”.

Една много благочестива жена, Божи човек, от Солун, се разболяла от рак. Подложила се на много терапии, но болестта продължавала да се развива. Получили се разсейки и по костите. Отишла да се види със Стареца в Суроти. Щом се благословила от него, с безпокойство го попитала: “Отче, ще се излекувам ли?” Той ѝ отговорил отрицателно. Болната се разплакала. След това си поговорил с нея насаме доста време, утешил я и я подготвил за предстоящата смърт. Тръгнала си спокойна и умиротворена, знаейки, че скоро ще си отиде от този живот и че пътят ѝ ще е мъчителен, но блажен, както и станало.

Когато Старецът живял в килията “Честният Кръст”, негови познати го поканили да излезе в света, за да помогне. В един град живеела някаква бесновата, която смущавала хората. Съобщавала им различни “откровения”. Някои считали това за дарба и вярвали на думите ѝ, което причинявало голямо объркване. Старецът не отказал. Само поискал благословение от местния епископ. Нямало да отиде без благословия. Веднага се намерили посредници и епископът му изпратил покана. Излязъл в света, поставил всичко в ред и посрамил дявола. Прави впечатление сигурността на Стареца за успеха на неговото дело.

Свидетелство на господин Хризостом Папасотириу, лекар от Солун: “Христо... представител на фармацевтична компания, имаше съпруга, която беше почти парализирана от множествена склероза. През есента на 1989 година отидоха да се видят със Стареца в манастира в Суроти. Искане да получат благословията му и той да утеши болната.

Когато дошъл техният ред, съпругът държал жена си под мишниците и си мислел как ще се изкачат по стълбите. В същия момент се чул гласът на Стареца от килийката: “Стой там, Евангелия. Не се мори. Ей на, аз идвам...” Без да ги вижда и без да ги познава! След това поприказвали и си отишли много успокоени и утешени”.

Анонимно свидетелство: “Отдохме в Суроти, за да видим Стареца, който на следващия ден щеше да влезе в болница за операция. Много хора чакаха, а вече беше късно. Казаха ни, че не се чувства добре и че не може да се види с никого поотделно. Щеше само да благослови всекиго. Подредихме се и всички хора се заизреждаха, целуваха му ръка, а той им даваше по няколко кръстчета в шепата. Когато стигнах до него, си мислех за това, което исках да му кажа и ми се струваше, че няма да мога да му споделя своя проблем.

Гледах го. Беше съвсем блед от болестта. Въпреки това продължаваше прав да благославя вярващите и да раздава кръстчета. Когато застанах пред него, остави една шепка кръстчета в дланта ми и ми каза: “Това, което си мислиш, ще стане, не бъде страхлива и не се притеснявай за нищо”. В оня момент застинах на мястото си, целунах му ръка, а той каза: “Върви, с помощта на Света Богородица”.

И действително онова, което исках да му кажа, стана, без да съм го споделяла и да съм го молела за това”.

Свидетелство на М. З.: “Беше ноември месец на 1992 година. Съпругът ми П. още имаше сериозни следоперативни проблеми. През юни същата година беше опериран в Германия за трети път от заболяване

на хипофизната жлеза. Зрението му не се беше възстановило, мъчеше го страшна сънливост, но преди всичко беше отпаднал психически. Обезпокоен за състоянието му лекарят подготви спешното му влизане в болница Ипократио. На 7 ноември 1991 година се видяхме със Стареца в Суроти. По време на бдението дойде една монахиня и ни отведе при Стареца.

С голямо възнание, благоговение и страх видяхме Стареца да седи на едно миндерче. Веднага стана, целунахме светата му ръка и му казах: "Отче, имаме много здравословни проблеми и аз, и мъжът ми. Молим ви, имаме нужда от Вашата помощ. Преди около една година ми правиха операция на гърдите".

- Е, и какво ти казаха? Че е рак ли?

- За да ме лекуват с всичко това - химиотерапия, лъчения, означава, че е рак.

- Остави ги да си говорят - каза ми високо и със сигурност.

Никога няма да забравя тази фраза. Тя ме подкрепи и ме крепи и досега. Бяха думи на един свят човек.

- Нека ви кажа сега и за мъжа ми - продължих аз. - Има три операции на главата и още се мъчи.

- Е, това не е нищо особено.

Взе елей от кандилото, прекръсти челото му, даде му да целуне кръста и го посъветва да се причасти. "Остави я нея; тя всичко преувеличава", каза му накрая, имайки предвид мен, защото наистина изпадах в паника и прекалено много се безпокоях.

Аз продължих:

- Отче, имаме и един приятел, който отиде в Лондон за операция по присаждане на тъкани и много се мъчи горкият.

- Как се казва? - попита ме.

- Ставрос - отговарям.

Нищо повече не споменахме за приятеля. Даде ни по четири кръстчета благословение, а на мен и една броеница, и излязохме от килийката му като нови хора, облекчени, с криле, изпълнени с оптимизъм.

Това, което ми направи впечатление и остава дълбоко в паметта ми, бе лицето му. През цялото време, когато разговаряхме за нашите проблеми, лицето му сияеше, беше весело, с радостно изражение, ще речеш, че говорехме за нещо радостно. Очите му притежаваха една светлина като светлината, с която иконописците изобразяват лицата на светиите. Но от момента, в който му споменах за нашия приятел, лицето му се промени, от весело стана сериозно. Това забеляза и съпругът ми.

Един духовен човек, на когото разказахме за това и познаваше Стареца, ни каза: "Вашите неща ще се наредят, но приятелят ви..."

Остави ни да разберем, че няма да оздравее. Действително след два месеца приятелят ни почина. Ние, слава Богу, с помощта на Стареца и до днес (2002) сме много добре".

Госпожа Елени Кацули, жителка на Стилида, свидетелства: "На 8 май 1986 година с брат ми Константинос Цалангас, жител на Стилида, отидохме в Суроти на празника на манастира "Свети Иоан Богослов". Предишната година брат ми се бе подложил на една много деликатна и поради това трудна операция на доброкачествен тумор в главата. По време на оздравителния период, който беше доста труден, той се среща със Стареца, който го попита дали има деца. Когато научи, че има две деца, му каза: "Имаш още задължения. Трябва да живееш и ще живееш". Тази среща беше решаваща за живота на брат ми. С Божия помощ по молитвите на Стареца, той е още жив и се радва на прекрасно здраве.

Оттогава изпитва особено благоговение към Стареца и го призовава във всеки труден момент от живота си”.

Защитник на традицията

Старецът имаше вродена обич и дълбоко уважение към църковните традиции, установени от светите Отци. Беше в добрия смисъл “ревнител на отеческите традиции”. Противеше се и осъждаше всяко нововъведение, както например отменянето на правилото клириците да носят расо, превеждането на новогръцки на богослужебните и литургичните книги, изменението на постите и т.н. Традицията изобщо представляваше любима тема на Стареца и по-конкретно светогорската традиция, за която става дума ¹.

От млад монах търсеше отци-подвижници, достигнали високо духовно състояние и спазващи монашеските традиции. Подвизаваше се да приложи в живота си това, което бе чул и научил от тях. По-късно описа част от това и го издаде в своята книга “Светогорски Отци...”

Често в разговорите се позоваваше на традицията на древните отци, как са живели и са се подвизавали и как живеем ние днес. Казваше: “Трябва да сравняваме себе си със светиите, за да видим дали сме в тяхната традиция, а не със заобикалящите ни, при което ние да се оказваме по-големи поддръжници на традицията. Например ти имаш муле и си казваш: “Аз съм по-традиционен от този, който има автомобил”. Светиите обаче всичко са носели на гърба си и по този начин са изтезавали тялото си и са се подвизавали в добродетел”.

“Дължни сме”, подчертаваше, “да държим традицията, простотата и подвижническия живот, за да намерят нещо и по-младите, които ще дойдат”.

Гледаше на светогорската традиция в нейната цялост. Не проповядваше едностранно традицията на някой старец, нито създаде своя собствена “школа”, понеже не вярваше, че е единствен притежател и изразител, - “Атласът” - на светогорската традиция. След като десетилетия се учеше и получаваше полза от много старци, по естествен път после говореше и предаваше тази традиция на по-млади монаси. Описваше така атмосферата на Света Гора по време на идването си тук: “По-рано тук, на Света Гора човек можеше да види Отечника в действие. Срещаха се и юродиви заради Христа, и свети, и прости старци с голяма духовна извисеност, и изпаднали в прелест. Докато днес имаме друга прелест - човек среща една европейска учтивост. Познавах онази благословена атмосфера, защото, ако не я познавах, щях да си умра с болка на сърцето. Това обаче ме кара да ми е мъчно за днешното състояние, като правя сравнение как беше по-рано. Тогава имаше устрем към доброто, към подвига, днес има стремеж към светското. Боли ме, когато виждам едно вяло монашество и една лъжлива учтивост”.

Монашеството е главно традиция. Младият монах се учи при старец, за да изучи начина на живот и подвиг, който неговият духовен водач е приел от предшествашите го отци и по този начин от старец на старец потокът на традицията стига до първите аскети на пустинята.

Отец Паисий препоръчваше на желаещите да станат монаси да отидат в манастир или при някой старец, който от опит познава монашеския живот, за да изучат монашеския начин на живот не от книгите, а от опита. Защото, както казваше, “никой не учи нищо от себе си. Ето на, тези котенца са умни, защото са обучени от майка си; другото котенце е сираче и е като заблудено, нищо не знае”. С този образен пример искаше

¹ На Света Гора, на това благословено място на непрестанно служение на Бога, се пазят най-големи ценности на нашата вяра: честният пояс на Света Богородица, части от Честния Кръст, свети мощи, чудотворни икони, ръкописи и много други скъпоценности. Заедно с тях еднакво скъпоценна е и съхранената повече от хилядолетие монашеска традиция. Традицията като начин на живот, подвиг, и служение на Бога. Това, което са изживели преподобните отци на пустините в Египет, Синай, Палестина, Сирия, а и манастирите в Константинопол и на Олимп Витинийски, се пази днес не само в библиотеките на светогорските обители, в архитектурата, в музиката и типика, но и в живота и подвизите на светогорските отци. Безмълвието, статутът за недостъпност (за жени), свети мощи, скъпоценности и ръкописи съществуват и другаде, и може би по-ценни (Светите Места, Синай). Но непрекъснатата толкова векове монашеска традиция, с такъв брой монаси и във всичките разновидности на монашеския живот, не може да се намери никъде, освен на Атон. От тази гледна точка Света Гора е единствена по рода си.

Понастоящем се полагат грижи за обновяването на манастирите, почистването на стенописите, за съхранение и опазване на реликвите. За запазването и процъфтяването на светогорската монашеска традиция полага ли се някаква грижа? - б. а.)

да подчертае ползата от обучение. Насърчаваше младите монаси да посещават по-стари светогорци и да обсъждат духовни въпроси и да си записват. “Виждаме”, казваше, “тези, които са написали Отечниците, Лавсаиците, с опасност за живота си са отивали да се срещнат с отците на пустинята. Докато днес човек отива лесно, пък и дори ще го почерпят”.

Беше много поучително да гледа човек как Старецът пита други старци-подвижници какво правило имат и как се подвизават с единствената цел сам той да получи полза. Накрая укоряваше себе си, че пред това, което другите правят, той не прави нищо, макар и да извършваше по-големи подвизи. Често и винаги с уважение се позоваваше на светогорската традиция, считаше я, от една страна, за скъпоценна, но от друга - линейща, като едно дърво, което върви към изсъхване и само няколко клона остават зелени.

Това накратко беше отношението на Стареца към подвижническата и молитвената светогорска традиция. Отношение уважително, доживотно ученичество и много подвизи, за да я изживее и да я предаде непроменена на по-младите монаси.

Друга характерна черта беше отрицателното му отношение към светския начин на мислене, към светския начин на живот и светското преодоляване на трудностите. Наблягайки на това, казваше: “Най-лошото от всичко е светският дух”².

Считаше, че това е най-голямата причина за разхлабване на монашеската традиция и може да навреди на монаха повече и от дявола³.

Разбира се, светските неща са неподобаващи и много вредни за монасите. Но Старецът считаше, че дори християните, които живеят в света, не трябва да имат светски дух.

Словото му “като изгарящ огън и като чук, който разбива скала” (Иер. 23:29), различаваше и отделяше светското от монашеското дори там, където други ги смесваха. Имаше особена чувствителност по този въпрос.

Старецът с мъка на сърце се уверяваше: “Днес се забелязва едно влияние на света върху монашеството. Това е, за което пророчествата казват, че в последните времена монасите ще станат като светските хора, а светските хора ще станат като демоните. Но съществуват и изключения”. Затова препоръчваше: “Днес с отслабването на монашеството е необходимо голямо внимание да не бъде повлечен човек от течението, защото злото настъпва постепенно и човек се увлича, без да забележи. Светският дух влияе и върху манастирите. Иначе казано - монахът да си живее в удобство, и да достига святост с колкото е възможно по-малко труд”.

Носител и проповедник на истинския отечески дух, считаше вредно и пагубно за монаха отвличането на ума му, липсата на духовни занимания, прекомерното наблягане върху “второстепенните” дела на монашеския живот (ръкоделие, луксозни строежи - не наложителните ремонти, пищни празници), избягването на труда и трудностите, стремежа към удобства и улеснения.

Веднъж се приготвил да си тръгне от “Стомион”, защото искали да прокарат път чак до манастира и да направят лифт. Друг на негово място би се радвал за това улеснение, но критериите на Стареца бяха различни.

² Свети евангелист Иоан Богослов пише за света: “Не обичайте света, нито което е в света: ако някой обича света, той няма любовта на Отца. Защото всичко, що е в света - похотта на плътта, похотта на очите и гордостта житейска, не е от Отца, а от тоя свят. И светът преминава, и неговите похоти, а който изпълнява волята Божия, пребъдва довека” (1 Иоан. 2:15-17).

И светите Отци с понятието “свят” наричат страстите и греха, но главно светския начин на мислене, прилепването и грижата за материалните - светските неща: “Не обиквай с душата си нищо светско” (авва Исаак). Защото: “Светът е блудница, пожелаването на красотата ѝ привлича гледащите я към копнеж по нея. А онзи, който задържа отчасти този копнеж и се заплита в него, не може да се измъкне из ръцете му, докато не остави в ръцете му и живота си. И когато този копнеж остави човек съвсем гол от всичко и го изведе от собствения му дом в деня на неговата смърт, тогава човекът познава, че този копнеж е прелъстител измамник... И този свят държи не само своите ученици, и своите чеда и обвързаните с него, но и нестяжателните и подвижниците и разчупващите неговите вериги и всячески опитващите се да излязат от него” (авва Исаак) - б. а.

³ “Покоят и безделието са пагубни за душата и могат да ѝ навредят повече, отколкото демоните” (авва Исаак) - б. а.

За един старец, който оказваше на своите монаси множество снизхождения, каза: “Защо те да не се издигнат до неговото състояние, доколкото могат, а той слиза до тяхното ниво?”

В една килия видя неподобаващи неща и попита: “Какви са тия светски неща?” “Подариха ми ги”, оправда се старецът на килията. “А ако ти подарят една рокля, ще я облечеш ли вместо подрасник?”, попита отново.

Разказа как веднъж го посетил монах от пустинята. Радостен му съобщил, че си е прекарал телефон и започнал да изброява добрите последствия от това, т.е., че ще пести време за молитвата, като си поръчва от Дафни това, от което има нужда, и ще избягва труда. Старецът не се съгласил с този дух на мислене и му отговорил по следния начин: “И аз знам, че е удобство да имаш телефон. И колкото повече светски неща притежаваш, толкова повече удобства ще имаш. Но за тези ли удобства дойдохме тук? Е, тогава, по-добре да бяхме останали в света, където щяхме да имаме повече удобства”.

Спомена и друг пример: “В една килия живееше един старец със своя послушник. Старецът казваше на послушника си: “Искам да правиш малко кръстчета, като ръкоделие и повече да се молиш”. Послушникът убеди стареца си и научи иконопис. Постепенно започнаха да получават все повече поръчки, купиха си много мебели и одежди за трийсет свещеници и трима архиереи. Сега наскоро този послушник умря. Преди да умре, ходих в тази килия. Беше сам и немощен като много възрастен и трудно се обслужваше сам. Креслата и мебелите бяха изцапани с нечистотии. Ето докъде стига всичко, когато оставяме молитвата и вървим по собствената си воля”.

“Хаджи Георги”, добавяше Старецът, “на много от своите послушници не давал послушание. Те се отдавали повече на молитвата и правели поклони за целия свят”.

Веднъж дошли някакви висшестоящи господа и обиколили Света Гора. Накрая се отбили и при Стареца и му казали: “Ние в света имаме удобства и светски комфорт. Дойдохме тук, за да видим нещо различно”.

Съветваше монасите: “Светът трябва да подражава на нас, монасите в духовното развитие, а не ние да подражаваме на света в светското развитие”.

“Когато монахът не се услажда от духовното, не намира утеха. След това започва да желае светски предмети, и понеже не може да ги употребява както светските хора, измъчва се. Светските предмети и светският дух ще доведат до запустяването и на Света Гора, както се е случило с монашеството в Египет. Днес археолозите откриват в монашески килии в Тиваида гравирани изображения с ловци и т.н. Когато се изгубила простотата и монасите започнали да се занимават с такива неща, дошло и запустяването на монашеството”.

За Света Гора казваше пророчески: “Ще видите как тези големи здания, които някои строят, по-късно ще запустеят. И да плащат на някого, няма да отива да живее там. Само ще вземат материали, за да си правят други колибки”.

Уверяваше: “Днес има много материал, много младежи идват да станат монаси, но квасът е малко. Не сме такива, каквито Бог иска да сме, и младите, които идват, не виждат пример. Липсва личният пример”.

Старецът милееше за Света Гора и се бореше тя да остане тиха духовна, отричаща света (но не негостоприемна); неповлияна от пагубни светски влияния, за да продължи да е свята и да отглежда светии. Изпълнен с надежда подчертаваше: “Отново ще се върнат към традицията. Ще видите луксозни автомобили да се превръщат в курници, а млади монаси да живеят по пещерите”.

Искаше монахът да се ограничи в най-необходимото и да не пилее време и сили в безполезни и суетни неща, в резултат на които остава духовно празен.

Отношението на Стареца към традицията не беше формално, закостеняло и непреклонно, но чувстваше нейната ценност, живееше я и предвиждаше бъдещите последствия от спазването ѝ. Имаше разсъдливостта да снизхожда към човешката слабост, без да превишава границите. Казваше: “Разбирам човек да си сложи една лъжица олио, когато чувства слабост. Да сложи някое дърво повече в печката, добре. Нека си има и добиче, щом му е необходимо. Но ние пък прекаляхме. Какъв подвижнически живот копнеем и от кой свят сме се отрекли, когато целия свят държим в себе си (чрез светския начин на мислене) и сме изпълнили

живота си с всякакви удобства и улеснения? И най-страшното! Вместо да окайваме себе си, изкарваме се по-разсъдителни и от светите Отци”.

Даваше пример с безукорния си живот. Нямахше дори газена лампа. Нощем си служеше със свещ. Докарваше вода от извора с пластмасов маркуч, за да пият поклонниците, а сам с кофа носеше и пълнеше преносимата чешма в килията. Когато бе запитан, защо не прекарва вода с маркуч направо в килията, отговори: “Толкова ли съм глупав? Не мога ли да сложа маркуча и да идва водата направо в килията? Но няма полза (духовна)”. Някои чуваха за архондарика на открито и си представяха някакъв официален архондарик с наредени кресла. В крайна сметка виждаха проядени пънове върху земята. И все пак тази простота ги успокояваше. “Това търсехме”, казваха. При все че имаше възможност, знаеше и имаше сръчни ръце, не се опитваше да строи “струговани колибки”⁴, а да строи дома на душата си. Вместо да варосва килията си, постоянно избелваше душата си с подвизи и молитви. Колибката му беше проста и стара. Килията му почерняла от многото свещи, които гореше, имаше и паяжини. “Те ми помагат духовно”, казваше, “защото ми напомнят пещерите, в които са живели светите Отци, докато светските предмети те пренасят в света”. Трогваха го простите неща, аскетичните, бедните, които подобават на монаси. Веднага бе подарил една върхна дреха от скъпа кожа и предпочел да носи вълнена шуба. Доброволно се лишаваше от много неща, които други биха счели за необходими. Но това лишаване му носеше духовна утеха, както казваше: “За да дойде божественото утешение, първо трябва да ги няма лъжливите утешения.” Според авва Исаак: “Беднеещият откъм светски предмети, богатее в Бога”.

Такъв накратко е духът на Стареца и тази е целта, заради която монахът е длъжен да избягва светското. Изразява това по прост и образен начин с думите: “Гледай ти. Излязохме в пустинята за нетварна светлина, а все тварното гоним”.

Към майката Църква

Както свети Евангелист Иоан Богослов имал три майки - кръвната си майка, Света Богородица и гръмотевицата, понеже бил наречен от Господа “син на гърма”, така и Старецът, освен майка си Евлогия и Света Богородица чувстваше и светата ни Църква като истинска майка. Действително е майка на всички вярващи, след като ни ражда отново чрез Кръщението и ни храни с благодатта на своите тайнства.

Старецът особено подчертаваше това свое взаимоотношение. В писмо до един младеж пише: “След като завършиш следването си, прави това, което ти носи душевен покой в недрата на майката Църква”.

Беше монах с църковно мислене и църковно съзнание. Схващанията му за Църквата бяха напълно православни. Вярваше, че Църквата притежава пълнотата на откритата се Истина. Казваше: “Това, което Църквата притежава, е пречистено”. Спасението на хората се постига в Църквата. Чувстваше се като член от тялото ѝ. Подчини волята си и се жертваше за нейното благо. Дори аскетическите му подвизи имаха църковен характер. Вярваше, че “когато поправя себе си, поправя се една частица от Църквата”. Любовта му към нея беше много голяма. За благосъстоянието ѝ понасяше труд и жертви, за славата ѝ се молеше постоянно. За единството ѝ водеше борба по много начини. Написа: “Не съм от онези, които са превърнали Православната Христова Църква в партия. Обичам добрите Христови съработници и помагам колкото мога”.

Помогна на мнозина младежи да станат добри клирици, работници на Господнето лозе. Съветваше ги: “Потрудете се смирено в Църквата и Господ ще ви яви в очите на хората”. Някои от тях днес украсяват иерархията.

Искаше клириците да подготвят народа чрез покаянието, за да избегнем справедливия Божий гняв. Служението им да има за цел спасението на вярващите и славата на Църквата, а не себеизтъкването. За клирик извършил достойно дело казваше: “Делото щеше да има голяма стойност, ако не беше нещо лично”.

Сам той незабелязано следеше от своето уединение със заинтересованост състоянието на Църквата. Молеше се, говореше, пишеше, и когато считаше за необходимо, излизаше в света по някое църковно дело.

⁴Израз на свети Нил Мироточиви - б. а.

По един такъв въпрос бе излязъл и се бе срещнал с архиепископа Иероним, а друг път бе отишъл при митрополита на Флорина, Августин, който му казал: “Монахо, дошъл си да ме изобличиш ли?” “Не, Ваше Високопреосвещенство”, отговорил. “В Евангелието се казва: “Ако съгреши против тебе брат ти, иди и го изобличи насаме” (Мат. 18:15), не се казва за бащата”. Поклонил му се до земята и след това му казал нещо, което подвизаващият се митрополит приел и оттогава много го почитал. Доста епископи се съветваха с него и търсеха общение с него.

Страдаше много, когато имаше скандали и църковни кризи. Тогава се молеше още повече. “Описах ви дълбоката си болка”, пише в свое писмо по време на един такъв период (12 април 1975 г.), и обяснява защо се случва това: “Липсва светоотеческото духовно благородство и става естествено това да се караме като цигани”.

Относно многообсъжданата тема за религиозните организации Старецът каза: “Нека не унищожаваме християнските дружества, но да ги направим светоотечески”.

Спазваше свещените канони и реда на Църквата. Уважаваше принципите и законите на Света Гора. Без писмено разрешение не излизаше от Света Гора. Веднъж когато още беше в Суроти, разрешението му изтече. Имаше някаква належаща работа в друг град, но не отиде. Изгуби два дни, чакайки да му донесат ново разрешение.

Отнасяше се с благоговение и почит към епископите. Един негов познат го поканил да го посети в дома му. “Разбира се”, казал “не мога да дойда, но и да бях дошъл, трябваше първо да отидем при владиката да вземем благословията му, и за да се видим с него, щеше да ни отнеме един-два дни”.

- Отче, за какво ни трябва да ходим при владиката?

- Не, нужно е, защото той е генерал, а ние сме прости войници.

Особено почиташе Вселенския трон. Оценяваше всеправославната му мисия и разбираше в каква трудна ситуация се намира. Много се молеше и публично го защитаваше в много случаи.

В “Стомион” видяхме Стареца като твърд противник на ересите. По въпросите на вярата беше стриктен и неотстъпчив.

Имаше силна православна чувствителност, затова не приемаше молитвено общение и съвместно причастие с неправославни. Подчертаваше: “За да влезем в молитвено общение с някого, трябва да имаме съгласие във вярата”. Прекъсваше връзките си или избягваше да се види с духовници, които са участвали в общи молитви с инославни. Не признаваше “тайнствата” на инославните и съветваше пристъпващите към Православната Църква добре да изучат вярата преди да приемат кръщение.

Воюваше срещу икуменизма и говореше за величието и уникалността на Православието, бидейки известен за това от Божията благодат в сърцето си. Животът му беше доказателство за превъзходството на Православието.

За един период заедно с почти цялата Света Гора бе прекъснал поменаването на патриарх Атинагор заради опасните му връзки с римокатолиците. Но направи това с болка: “Моля се”, казал на някого “да вземе Бог дни от моя живот и да ги даде на патриарх Атинагор, за да завърши покаянието си”.

За противохалкидонците (монофизитите) каза: “Те не казват, че не са разбрали светите Отци, а че светите Отци не са ги разбрали. Иначе казано, сякаш те имат право, но не са били разбрани”. Определяше като хула срещу светите Отци предложението да се заличи от богослужебните книги определението - еретик, дадено на Диоскор и Севир. Каза: “Нима толкова свети Отци, имащи божествено просветление и техни съвременници не са ги разбрали и са ги изтълкували неправилно, та идваме ние сега след толкова векове да поправим светите Отци? Но и чудото на света Евфимия ли не зачитат? И тя ли не е разбрала правилно изповядването на еретиците?”

Без да цели да се показва като изповедник на вярата, по своя начин се бореше, говореше и пишеше до църковни лица. “Църквата”, казваше, “не е личният кораб на епископа, в който да прави каквото иска”. Тези му реакции бяха съпроводени от много любов и молитви за Църквата, но и за отклонилите се, извършваха се с безстрашие, разсъдителност и просветление свише.

Един друг въпрос, който занимаваше Стареца, беше въпросът за календара. Страдаше поради разделението и се молеше. Съжаляваше за подразделенията на старокалендарците, които са откъснати като пръчки от Лозата, и нямат общение с православните патриаршии и поместните автокефални Православни Църкви. Няколко такива енории в Атина и Солун по негово указание се обединиха с Църквата, запазвайки стария календар.

Казваше: “Добре би било да не съществува това календарно различие, но това не е въпрос на вярата”. На аргумента, че новият календар е направен от папа, отговаряше: “Новият календар е направен от папа, а старият от езичник”, имайки предвид Юлий Цезар.

За да стане по-ясна позицията на Стареца по отношение на календара, по-долу се посочва едно свидетелство по темата.

Православен грък от години живеел със семейството си в Америка. Там обаче имал сериозен проблем. Самият той бил зилот (старокалендарец), докато жена му и децата му били по новия календар.

“Не можехме един празник да отпразнуваме заедно като семейство”, казвал. “Те празнуваха Рождество Христово, а аз свети Спиридон. Аз - Рождество Христово, а те - свети Иоан Предтеча. И това беше най-малкото. Най-лошото беше да знаеш - както ни учеха, че новокалендарците са еретици и ще бъдат осъдени на вечни мъки. Малко нещо ли е постоянно да слушаш, че жена ти и децата ти са предали вярата си, последвали са папата, техните тайнства нямат благодат и други подобни. С часове обсъждахме с жена ми, но не постигахме съгласие. В интерес на истината нещо не ми харесваше и при старокалендарците. Особено когато идваха някои епископи и ни говореха. Не говореха с любов и състрадание за заблудените (за каквито ги считаха) новокалендарци. Но сякаш имаха някаква омраза и се радваха, когато казваха, че ще бъдат осъдени в ада. Бяха много фанатични! Когато беседата свършваше, чувствах в себе си някакъв смут. Губех своя мир. Но и през ум не ми минаваше да отстъпя от нашата традиция. Идеше ми да се пръсна. Сигурно щях да се поболея от притеснение.

При едно мое пътуване в Гърция споделих проблема си с моя братовчед Яни. Той ми спомена за някой си старец Паисий. Решихме да отидем до Света Гора, за да се срещна с него. Пристигнахме в “Панагуда”. С усмихнато лице Старецът ни прие, почерпи ни и ме сложи да седна до него. Съвсем се бях объркал. Чувствах от държанието му, че сякаш ме познаваше отдавна, като да знаеше всичко за мен.

- Как се справяш с автомобилите там, в Америка? - беше първият му въпрос.

Изгубих ума и дума. Забравих да спомена, че работата ми беше на автомобилните паркинги и естествено постоянно се занимавах с автомобили.

- Добре се справям - беше единственото, което можах да обеля, гледайки Стареца като побъркан.

- Колко църкви имате там, където живееш?

- Четири - отговорих и втора вълна от учудване ме върхлетя.

- По стария или по новия? - дойде третият гръм от ясно небе, който обаче вместо да задълбочи объркването ми, някак си ме накара да се отпусна, бих казал, “приземи ме” с помощта на дарбата на Стареца.

- Две по стария и две по новия - отговорих му.

- Ти в коя ходиш?

- Аз - в тази по стария, а жена ми по новия.

- Виж. Ходи и ти там, където ходи жена ти - каза ми с категоричност и се готвеше да ми даде обяснения. Но за мен въпросът бе приключен. Нямах нужда от обяснения и доказателства. Нещо необяснимо се случи в мен; нещо божествено. Една тежест се смъкна от мен и бе изхвърлена някъде надалеч. Всички доказателства и всички заплахи и проклетия за новокалендарците, които от години слушах, се разсеяха като прах. Усещах Божията благодат, която действаше в мен посредством своя светия и ме изпълваше с един мир, който от години търсех. Състоянието, което изживявах, сигурно се е изразило и върху лицето ми...

Това, което си спомням, е, че вероятно това е накарало Стареца да спре за малко. Но след това продължи с някои разяснения. Може би за да ги кажа на други. Може би и за да ги употребя за себе си във време на изкушение, когато щеше да премине онова небесно състояние.

- И ние, разбира се, тук, на Света Гора сме по стария календар. Но това е друго. Ние сме в единение с Църквата, със всички Патриаршии, и с тези, които са по новия, и с тези, които са по стария календар. Признаваме техните тайнства и те нашите. Техните свещеници извършват съслужения с нашите. Докато тия, горките, са се откъснали. Повечето от тях са и благочестиви, и стриктни, и борбени, и с ревност по Бога. Само дето ревността им е безразсъдна, "не по разум". Едни от простота, други от незнание, а трети от егоизъм са въвлечени в това. Счетоха тринайсетте дни за догматичен въпрос, а всички нас за заблудени, и напуснаха Църквата. Няма общение дори с Патриаршиите и Църквите, които са според стария календар, защото уж са се осквернили от общението си с новокалендарците. И не само това. И тия малкото старостилци, които останаха, се разбиха на не знам колко части. И постоянно се делят и едни други се анатемосват и се отлъчват и се разжалват. Да знаеш колко ме е боляло и колко съм се молил за това. Трябва да ги обичаме и да им състрадаваме, а не да ги осъждаме, и още повече да се молим за тях да ги просвети Бог и ако някога се случи някой от тях добронамерено да ни поиска помощ, да му кажем някоя дума.

Минаха повече от пет години от кончината на Стареца. Господин Х. дойде в "Панагуда" да му благодари, защото от тогава бе намерил духовното и семейното си спасение и със сълзи на очите разказа написаното по-горе.

Тук излагаме и още една благоразумна позиция на Стареца по друг църковен въпрос. Православен клирик в чужбина го попитал за едно свое затруднение. Тамошният епископ направил под храмовете зали за танци и други нетрадиционни дейности. Християните не били доволни и преминавали към една схизматична църква. Отговорът на Стареца бил: "Ако искаш да помогнеш на хората, не трябва да се примиряваш с това, което прави владиката! С това успява да прогони хората от Църквата. Не казвам да прекъснеш общението си с него и да предизвикаш схизма, нито да се изказваш публично срещу него, но нито и да го хвалиш".

Чрез любовта, молитвата и разсъдителността си знаеше кога да говори, как да действа и незабелязано да помага на майката Църква, избягвайки крайностите и изцелявайки раните, мъчещи тялото на Църквата и съблазняващи вярващите.

За род и отечество

Изтръгнат от корена си от младенческа възраст, изживял ужаса на войната и окупацията, Старецът от опит знаеше, че да "преживеем мирен и тих живот", е голямо благословение.

Обичаше родината и казваше: "Родината е едно голямо семейство". Не копнееше за национално величие, слава и мощ в светския смисъл, но за мир, духовен възход и нравствен живот на гражданите, за да ни помага и Бог. Нито пък желаше сигурност, за да могат хората да се наслаждават на удобствата си.

На един грък, горещ патриот, който живееше в Америка и се опитваше да изтъква Гърция пред другите, Старецът препоръча да се подвизава да достигне святост и след това правилно и духовно да изтъква и Гърция.

Както израилските пророци дейно участвали в живота на народа по своя начин, молели се, плачели, изобличавали царе, проповядвали покаяние и предсказвали идните събития, също и Старецът не беше

безразличен и равнодушен към проблемите на родината. Пророкът, който казал: “Няма да млъкна заради Сион” (Ис. 62:1) не е бил националист. Също и отношението на Стареца беше изцяло духовно.

Въпреки че живееше извън света, като малцина се бореше за доброто на Отечеството. Достойни за удивление бяха дейността и приносът му за нашите външни национални въпроси. Говореше против антигръцките течения, против изопачителите на историческата истина и главно срещу несправедливите териториални претенции в ущърб на Гърция. Казваше: “Един иска Солун, друг иска Егейско море. Та никога ли не е съществувала Гърция?”

Посочваше националните опасности, преди още да са настъпили. Помогна на мнозина да видят ясно чуждите пропаганди във вреда на Родината и тези, които имаха необходимите длъжности и съзнание, вземаха нужните мерки.

Относно македонския въпрос висш офицер разказва: “Аз бях вътре в нещата, но не бях разбрал нищо. Старецът ми отвори очите. В началото се чудех и казвах: “Какви ги говори Старецът и откъде може да знае”? По-късно разбрах”. Още от 1977 година, когато отиде в Австралия, Старецът споменаваше за македонския въпрос. Някои “специалисти” счетоха тези изказвания за “безотговорни фанатични заплахи”.

Оприличаваше днешната държава Македония на постройка, градена с тухли и парчета халва, изрязани във формата на тухли, която е естествено някога да се срути.

За Турция заявяваше със сигурност: “Ще бъде унищожена и великите сили ще ни дадат Цариград. Не защото ни обичат, а защото Бог тъй ще нареди нещата, че в тяхна изгода ще е ние да го притежаваме. Ще влязат в сила духовните закони. Турците имат много да плащат за това, което са извършили досега. Този народ ще се затрие, защото не е произлязъл с Божие благословение. И краят им е вече при вратата. Преди голямата размяна свети Арсений казвал: “Ще изгубим родното си място, но пак ще си го върнем”.

Веднъж Старецът бил запитан кога ще се освободи Кипър, и отговорил: “Кипър ще се освободи, когато кипърците се покаят. Стройте духовни бази, за да могат да изгонят базите на турците, англичаните и американците”. Казано с други думи, разглеждаше въпроса за Кипър като духовен, а не като етнически или политически, и че разрешението му ще дойде от покаянието на народа и молитвата.

Виждайки опасността за Тракия от Изтока, отишъл в Комотини, за да подкрепи покръстените в християнство мюсюлмани. Искал да остане с тях за известно време, за да помогне.

Не искаше християните да са безразлични към проблемите на Родината. Много съжаляваше, когато виждаше духовни хора да търсят собственото си удобство, без да се интересуват от Отечеството. Мъката и недоумението му бяха от това как носещите отговорност не схващат накъде отиваме. Сам той отдавна предвиждаше днешното състояние и се безпокоеше, но не всяваше безпокойства и сред народа. Казваше: “От злото, което владее днес, ще произлезе голямо добро”.

Скърбеше за духовното падение на гражданите. Говореше строго за тези, които гласуват антихристиянски закони. Огорчи се за смяната на езика и каза: “Следващото поколение ще доведе германци да ни учат на езика ни, а децата ни ще ни заплуват в лицето”. В свое писмо пише: “Тия които отхвърлиха старогръцкия език, отново ще го въведат”.

Издаде един кратък текст в подкрепа на истинския патриот и благочестив национален герой Макриянис по повод отправените срещу него несправедливи и лъжливи обвинения. Освен възтъргествуване на истината, тогава, както и сега, съществуваше извънредна нужда от явяването на един идеален пример за подражание за политическите водачи, но и за подпомагане на народа да придобие правилни политически критерии в избора на ръководители на държавата ни.

Един министър-председател, когото Старецът публично порицаваше за вредни за държавата и Църквата действия, поиска да се срещне с него в Суроти. Старецът отговори: “Нека дойде и ще му кажа всичко това в лицето”. Този беден келиот имаше душевната сила да издига гласа си безстрашно пред силните на деня.

Когато един президент на Републиката посети Света Гора, Старецът препоръча на манастирите да не го приемат, защото е подписал закона за абортите.

От министър, който поискал да помогне на негов познат манастир, не приел нищо, защото членувал в партия, която подписала антихристиянски закони.

Старецът беше човек на мира и единството. Не членуваше в никоя партия. Беше над всякакви партии. Отхвърляше атеистичните политически партии и политиците, имащи връзки с масонството заради тяхното безбожие и борбите им срещу Църквата. Казваше: “Какво да я правя лявата ръка или дясната, ако не се кръсти?”, отхвърляйки по този начин безбожните политици независимо от политическата им позиция. Някои партии, знаейки влиянието му върху народа, търсеха да го привлекат на своя страна за печелене на повече гласове, но напразно.

Посещаваха го политически лица, депутати, министри, сенатори от САЩ, а цар Константин му изпращаше картички. От никого обаче не искаше нищо за себе си или за познатите му манастири. Изискваше единствено да работят за благо на родината и Църквата.

Също така помогна на мнозина държавни служители чрез съветите си да са честни и съвестни в работата си. Уважаваше добрите педагози за същественото дело, което вършат, и благочестивите военни, притежаващи идеали.

Убеди мнозина младежи анархисти да служат като войници.

Изобщо съветваше всички да имат уважение и любов към родината, да работят добросъвестно за общото благо и да не се увличат от всеобщия дух на безразличие, на изличаване на всички ценности, на уреждане на себе си и злоупотреба.

Главно обаче Старецът помагаше на родината невидимо чрез своята молитва. Това се вижда от устава, който спазваше, но и от стихотворението, което изпрати на майка си. На края пише, че става монах, за да се моли “и за целия народ”. Пръв даваше пример и подтикваше, казвайки: “Нека се молим Бог да просвещава ръководителите, имащи високо положение в обществото, защото те могат да вършат големи добрини”.

Когато имаше обтягане на гръко-турските отношения, казваше: “Много облаци се насъбраха. Нека ги прогоним, ако можем (с молитва)”.

В друг подобен случай извършваше света Литургия в колибата си. По време на третия антифон не изпя блаженствата, както предвижда типикът, а тропари от канона на преподобния Николай Катаскепин, понеже е подходящ за такива ситуации: “Съкруши стрелите на безбожните агаряни, Владичице, и всяко бесовско нападение осуети, христоносния народ запази и закрилай, та с любов да Те прославяме”⁵.

Когато родината беше в период на политическа нестабилност поради необмислено планиране на правителството, Старецът страдаше и много се молеше. Третият път, в който за кратко време щяха да се провеждат избори, се случи следното според разказаното от него: “Беше в навечерието на изборите. Седях на дървеното легло в архондарика и казвах молитвата. Изведнъж се появи дяволът с образа на... (висше политическо лице от онова време, характерно с катастрофалните си действия) и ме заплашваше. Но не можеше да се приближи. Беше като завързан, нещо го държеше и стягаше”.

През същата нощ Старецът се явил насън на един брачен свещеник. Казал му строго: “Отец... Какво спиш? Ставай да се молиш, защото родината е в опасност”.

Очакваше спасението на народа да дойде от Бога. Казваше: “Ако Бог оставеше съдбата на народа в ръцете на политиците, бихме загинали. Но Той оставя за малко, за да станат явни намеренията на всекиго”.

За политиците, носещи вреда за държавата, казваше: “Със спокойна съвест моля Бога да им дава покаяние и да ги прибира при Себе Си, за да не вършат по-големи злини, и да въздигне Макавеи из народа”.

⁵ Теотокарий на свети Никодим Светогорец, Глас 8, Събота вечер.

Вярваше, че един монах може да помогне на целия народ. “Едного Бог прави монах, за да помогне на едно семейство, а другиго, за да помогне на цял народ. Света Гора много може да допринесе. Може отново да създаде Византия, от която е произлязла”.

Допълнение

Образ, характер и природни дарования на Стареца

Външният вид на Стареца беше на обикновен монах. Беше висок около 1,60 м. Беше много слаб, измършавял от многогодишните подвизи, с хубави, хармонични и деликатни черти на лицето. От целия му вид се излъчваха доброта и симпатия.

Погледът му беше жив, изразителен (изразяваше се и говореше с очите си), пронизващ и хвърлящ искри. Мир, сигурност и благородство съпровождаха движенията му. Брадата му - средно дълга, гъста и почти чисто бяла преди смъртта му. Косата му, прошарена и много гъста, стигаше до раменете му. Обикновено носеше плетена вълнена скуфия, дебела поради студа. При излизания навън носеше обичайната светогорска скуфия.

Дланите на ръцете му, по-големи от обикновено и здрави издаваха човек, занимаващ се с ръчна работа. Стъпалата на краката му големи, също несъразмерни с ръста му. Липсваха почти всичките му зъби, освен два на горната му челюст и малко предни на долната. Не искаше да си направи протези, при все че духовните му чеда му предлагаха. Накрая по снизхождение обаче сложи две "мешки", както наричаше протезите. Когато се смееше, те ясно се виждаха. Въпреки липсата на зъби говореше чисто и това не изглеждаше като телесен недостатък. Явната Божия благодат покриваше тази липса и го правеше да изглежда "твърде хубав". Лицето му беше светло и весело. Цял беше "сияйно явление на благодатта".

Сетивата му останаха съвсем изострени дори до смъртта му и му служеха добре. От един километър разстояние усещаше с обонянието си, че някой пуши. Слухът му беше много чувствителен; зрението му - удивително. От много далеч различаваше подробности. До края на живота си изработваше дърворезбите с техните детайли с очила за далекогледство.

Изглеждаше като обикновен човек, но криеше в дълбината на сърцето си "богозданен човек", благодатта Божия, която беше невъзможно да се скрие.

Независимо че беше вече белокоп старец, болен и без зъби, но все пак беше лъв. Имаше нещо силно, решително, божествено. В това болнаво и дребно тяло се криеше една мъжествена душа, с голяма сила и гняв¹. Светите Отци наричат гнева нерв на душата. Тази сила (гнева) той обърна към добро и я използва, за да постигне добродетелите. Не се колебаеше да изобличи някого, когато е вършел зло, преминаващо всякакви граници, и да се разгневи безстрастно² - според евангелските думи: "гневите се, но не грешете" - без да губи своя мир, но винаги защитавайки нещо възвишено, а не себе си. Тогава говореше, не обзет от страстта на гнева, а от душевна болка.

По природа беше отворен и благоразположен, гостоприемен и милосърден, истински анатолит (жител на Мала Азия). Обичаше да разказва весели истории с духовно съдържание и да се смее от сърце: "За съжаление днес", казваше, "повечето хора изгубиха естествения си смях". Можеше да избухне в плач от състрадание, да разцелува като роден брат някой страдащ, когото вижда за пръв път и да направи всякаква жертва, за да го успокои и да му помогне. И всичко това правеше от сърце и спонтанно.

Жертваше се за своето верую и за любовта си към ближния. Отвращаваше се от двуличието, подлостта и безсъвестността. Ценеше и уважаваше добродетелните, благочестивите, тия, които имат идеали и се трудят за доброто на Църквата и Родината, любочестните, имащи дух на жертвоготовност. Казваше: "В сърцето си нося тези, които имат доброта, благоговение и простота".

¹ Става дума не за гнева като отрицателна нравствена проява, а за гнева като една от силите на душата, която може да действа в положителна или отрицателна насока според светоотеческото схващане - б. пр.

² "А гневът и тогава е в съгласие с природата, когато обича всички хора и не изпитва към никого от тях нито скръб, нито злопаметност", свети Иоан Дамаскин - б. а.

Смириваше се безгранично, ставаше равен със земята и пред най-обикновения човек, особено ако е със страдаща и чувствителна душа. Но ставаше превисока планина, непокатима скала пред заплахите, заканите, ласкателствата, подкупите на силните. Беше безстрашен пред угрозите, опасността и смъртта. Беше неуязвим от клеветите, дори и от ударите “на възставащите против него” (вж. Пс. 55:3), (т.е. на силните на земята).

Беше човек с богато вътрешно съдържание. Имаше сърце с очистени чувства (чужди на всякаква сантименталност). Беше човек съвършен, човек Божий. Един богосбран образ от скъпоценни късчета, добродетелите. Едно “чисто и незамърсено огледало”, отразяващо божествени качества. Старецът беше благ по природа, с добри намерения, надарен с редки таланти. Но се подвиза много, увеличи и удвои талантите си. Бог му даде много, а Старецът възвърна многократно.

Беше рядък и необикновен случай на находчивост, сръчност и готовност. Имаше удивителна памет. Помнеше някой човек, когото виждаше веднъж на десетилетия. Веднъж в “Панагуда” го посети един възрастен човек. Старецът го попита: “Не си ли ти Кокинелис?” Действително беше Кокинелис, с когото бяха служили за малко като войници преди половин век.

Беше във всичко, без да се занимава с всичко. Познаваше ставащото в света, живеейки в пустинята. Духовно беше заедно с всички, обичаше целия свят и странеше от всички.

Знаеше много, без да е учил. Разговаряше и събеседваше с учени и разни други личности без затруднение. Напротив светски мъдрите се съветваха с него.

На въпрос дали съжاليا, че не е следвал, отговори отрицателно. Единствено за знанието на старогръцки казваше: “Ако бях изкарал един-два класа в гимназията, щях по-добре да разбирам Свещеното Писание и светите Отци”. Но беше прецизен в словата си. Отговорите му не оставяха неяснота. Човек разбираше това, което иска да каже и без думи. С малко думи казваше много неща. С един изразителен жест даваше на човек да разбере някоя личност или цялостно положение.

По природа беше човек на изкуството и поет. Имаше способността да пише стихове и тропари, и да рисува.

Обичаше добрата работа. Каквото подхващаше с ръцете си, вършеше го съвършено и с желание; още повече, това което беше свързано с Бога и с Църквата. Беше упорит и последователен в постигането на целите.

В държанието си към другите беше прост, спонтанен, топлосърдечен и имаше един свой начин, едно духовно умение да се сближи с теб, да влезе в общение с теб и да те успокои. Мълчаливо те наблюдаваше с изострено внимание, оставяше те да говориш и се поставяше на твоето място. Към другите се отнасяше със съчувствие и деликатност, и само към себе си беше строг. Тези противоположности в характера му съставяха една чудесна хармония: снизхождение към другите и строгост към себе си, безмълвие и общителност, простота във вярата и способност в разсъждението, благоговейно спазване на уставите и свободен дух.

Който и път да беше последвал Старецът в живота си, щеше да се отличи, защото беше “широк съсъд”, здрава машина, силна лупа.

Предпочете обаче да стане “консервна кутия”, отразяваща лъчите на Слънцето на правдата и посочваща Слънцето, вместо да блесне временно в този лъжовен свят със собствен блясък. Подвиза се усърдно с любочестие и себеотрицание. Всичко отдаде на Бога, и устояваше изкушения и скърби за Бога. Помогна на многобройно множество хора. Влезе в борба с дявола и излезе победител. Сега чува благословения глас: “На оногава, който побеждава, ще дам да яде от дървото на живота, що е посред Божия рай” (Откр. 2:7).

Неговото послание³

Първо вярваме в Бога и после обичаме Бога и Неговия образ, човека. Вярата се усилва посредством молитвата. “Усили вярата в нас”.

³ Вместо епilog тук са изложени някои характерни особености от учението на Стареца - б. а.

“До колкото съм разбрал, цялото зло идва от безверието. Когато човек не вярва в Бога, иска да изкара живота си в пиршества. Затова и се отдава на всякакъв грях”.

“Човекът трябва да схване най-дълбокия смисъл на живота, а именно, че този живот е даден, за да се приготвим за вечния. След това, както човек, който пътува, за да стигне някъде, се нуждае от един водач, така и за небесното пътуване трябва да намери един водач (духовник). После, да му бъде дадена една програма, малко четене, малко молитва, да избягва поводите за грях, и светския начин на мислене, който е най-голямото зло. Тъй че по този начин сърцето му ще е в Христа”.

“Любостно трябва да се подвизаваме да се спасим, за да не огорчим Христа. Ще ни рече Христос: “Чедо мое, Аз толкова неща сторих, за да те спася. Пролях кръвта Си и претърпях толкова страдания, а какво стори ти, за да се спасиш?”

Всеки човек трябва да открие и да освети своето призвание. Прилежният човек, където и да се озове, било в брак, било в манастир, ще има успех”.

“Нека предпочитаме скърбите и да ги приемаме повече от радостите. Често пъти горчивото лекарство е по-добро от сладкото, понеже лекува. Истинската радост се ражда от скръбта”.

“Това, което възпрепятства човека в духовния му напредък, е, че не занимава ума си с това, което му носи духовна полза, а с други неща”.

“Трябва да чувстваме страдание за настоящото състояние, за да можем да се молим сърдечно”.

“Днес настъпи времето да се разделят овците от козите, вярващите от невярващите. По-късно ще дойде времето, в което ще бъдем изпитани, ще претърпим и гонения заради вярата си, и тогава ще се различи медта от златото”.

“Когато някой се тревожи и страда за другите, съболезновава на другите, прави техните проблеми свои, тогава той получава мъченическа награда. Колко са щастливи хората, които всичко жертват! И проблеми нямат и лицето им сияе, защото постоянно получават божествена радост”.

“Основата на духовния живот е да мислиш за другия, а себе си да поставяш последен, да не мислиш за себе си. Когато се поставим на мястото на другия и го разберем, тогава се сродяваме с Христа”.

“Божията благодат е скъпоценно нещо. За да дойде и да обитава в човека, трябва да завари човека съгласен по дух с Бога; да е изчерпал от себе си всичко човешко. А ние искаме Божията благодат да дойде, за да ни избави от слабостите, без да водим борба. За да обитава Светият Дух в човека, е необходимо голямо себеотрицание, голямо любостие, смирение, благородство, жертвеност. Духовният живот не е наслаждение. Христос е включил контакта, но нашите проводници са ръждавали и не приемат Божията благодат. Нека почистим проводниците си, да положим усилия да познаем себе си, да отсечем страстите си, да добием добродетели и по този начин ще ни посети благодатта на Бога”. Нему слава и власт во веки. Амин.

Духовното завещание на Стареца

Аз, монахът Паисий, според както изпитах себе си, видях, че съм нарушил всички заповеди на Господа, извърших всички грехове. Няма значение, че някои са извършени в по-лека степен, нямам никакво оправдание, понеже Господ много ме облагодетелства. Молете се Христос да ме помилва. Простете ми, и простени бъдете всички, които мислите, че сте ме огорчили.

Благодаря много и пак: молете се.

Монах Паисий

Този скъпоценен текст, написан собственоръчно от Стареца, беше намерен в “Панагуда” след неговата кончина.